PAUL GOMA

A S T R A

(B I B L I O T E C A)

r o m a n

(1 9 8 6)

*A*utura *A*utorului

2009

ASTRA, roman, Paris, 1986; 1988

Editura Dacia, 1992

1

– Inventar? Cum aşa: in-ven-tar?

Doamna Formatmic, ea a silabisit întrebarea. Şi înainte şi după ce a citit anunţul de pe uşa bibliotecii. De ce, şi înainte? Să fi ştiut ea, de ieri? Dacă a ştiut de ieri, azi de ce-a mai venit, să degere pe-aici, prin parc?

La început - sus, înăuntru, la cald - doamnei Formatmic i-am spus (fireşte, în gînd): Doamna Vulpe. Fiindcă şi în sala de lectură îşi păstrează vulpea, una roşcat-deschisă, aproape gălbuie şi cu ochi verzi, sticloşi; îşi lasă la vestiar paltonul de cartelă, şoşonii bărbăteşti - sau femeieşti, în care caz: ce femeie! – îi schimbă cu papuci de pîslă neagră, făcuţi de mînă; de vulpe însă nu se desparte, o duce, o mută mereu de pe un umăr pe celălalt, de aceea îi şi alunecă, dar am observat: cînd vulpea şade cuminte, la locul ei, Doamna o caută-ntr-una, orbeşte, o mîngîie ca pe o pisică şi tot ca pe o pisică o mută; însă cînd vulpea se chiar prelinge pe jos, nu o mai caută stăpîna. Aşa o fi înţelegerea. Între babă şi mâţă.

Nu e chiar babă – acolo, sus, la cald; aici, în faţa uşii, de frig, s-a băbìt. Aşa arată şi femeile mai tinere, pe timpul ăsta, pe timpurile astea. Cînd nu sunt lăsate să intre la cald, în bibliotecă.

Acolo sus, de mai multe ori m-am ridicat de la locul meu, ca să adun mâţa de pe jos şi s-o pun la zvîntat pe gardul scaunului Doamnei, însă abia a treia zi am băgat de seamă ce fel de cărţi citeşte Doamna cu pisică-vulpe: numai de format mic, legate în marochin, cu flori de aur pe coperte şi cu, pe cotor, trei litere: **I.S.G** - pe astea le-am văzut numai la plecarea-venirii Doamnei, cînd cartea era închisă. Aşa că, la următoarea prelingere pe parchet a blănii, am tras cu ochiul: am văzut cum citea ea, altfel decît lumea: cu o lupă cum n-am mai întîlnit: şi dreptunghiulară şi de două ori mai mare decît cartea şi fără mîner – cu două torţi ca o tăviţă; cam ciobită într-un colţ, căpătase curcubeu.

– In-ven-tar?, repetă ea, silabisind întrebarea, mirarea.

De ce s-o mai fi mirînd ea, care ştie? Sau poate că nici ea nu stie?

Doamna Formatmic (o cheamă Sângiorgiu, dar nu contează), ea este de format mare, chiar spre foarte, poate de aceea citeşte, acolo sus, unde acum o fi cald şi bine – citeşte cărţi de format mic de tot. Asta se cheamă, am citit eu într-o carte: compensaţie, Doamna se compensează nu doar cu cărţile, ci şi cu

nasul: unul mic-mic, la obrazul ei mare se pierde, parcă nici n-ar exista (asta se va fi chemînd: compensaţia compensaţiei, în schimb – fiindcă este un în-schimb pe lumea asta - în-schimb are un mamă-mamă atît de lat, încît ocupă cu el două-trei scaune alăturate – în fapt, numai unul, în centru, dar pe cele din lături nu poate sta alţi cititori, nu se face să te atingi, fizic, de o cititoare.

M-am tot întrebat, la început – acolo sus, în sala de lectură, unde trebuie să fie cald, o nebunie!, să tot stai, acolo, sus – m-am tot întrebat: ce cărţi atît de preţioase va fi studiind ea cu lupa-tăviţă?

Mi-am zis: desigur, mari-rarităţi, piese-de-muzeu, în fine, comori ale civilizaţiei, la care nu ai acces decît la o mare bibliotecă, precum Astra noastră. Şi pe care le descifrezi, nu le citeşti – cu lupa.

Am pîndit-o o după-amiază întreagă, să iasă şi ea, într-un loc, într-o pauză, să se spele pe mîini la closet, cum am auzit că se zice despre doamne; ori să fumeze şi ea o ţigară – rare femeile de format mare, nefumătoare. Cînd, în sfîrşit, s-a dus la spălat (şi am constatat cu uimire că fundul nu i-i atît de foarte mare, fiindcă nu i-i de jur-împrejur, ci numai pe lat: din profil arătînd normal de tot), mi-am făcut de lucru pe la scaunele ei, m-am uitat la carte şi am aflat: pe giuvaerul acela din piele roşie stătea scris cu aur: HAMLET. Mi s-au părut cam mari literele din titlu faţă de formatul copertei, dar mi-am zis că şi acolo va fi vorba de vreo compensaţie – mi-am mai zis: ce grozav, să poţi citi **Hamlet** în format mic, cu lupă de format mare!, şi cu toate că la fişier eram încă departe de SHA., m-am hotărît ca, a doua zi, să fac un salt să-l cer şi eu pe Hamlet.

Ştiam, îl citisem de mai multe, ori, fiindcă îl am, de la Şeica - însă numai în format obişnuit ca pentru o bibliotecă de gimnaziu; îl am, dar împreună cu alte piese; şi numai în româneşte. Sigur, din volumul meu, de la Şeica, cel mai mult şi mai mult mi-a plăcut "Romeo şi Julieta"; pe 1ocul doi l-am pus pe "Regele Lear", iar pe trei: "Visul unei nopţi de vară"– pentru Hamlet nu mai era loc. I-aş fi făcut eu, dar nu mă, făcuse, el praf, ca pe alţii, prea jucau teatru, cu toţii, în frunte cu el? De cînd am revenit la Sibiu, la liceu, am tot auzit de la colegii externi că "Hamlet" e o culme a gîndirii universale, că nimeni pe lumea asta mare n-a scris un monolog mai phu-ther-nhic! (aşa zice Septimiu, împuşcînd din buze cuvîntul) decît Afisauanufi - însă, ca să-l phă-thrunzi!, trebuie să-l citeşti tu, cu ochii tăi şi în englezeşte, în ediţii bune, serioase, originale. Nu ştiu englezeşte - nici Septimiu, însă ştie taică-său, şi are, în casă, ediţii foarte serioase şi originale. Mi-am zis că, probabil, dacă aş ţine între palme o adevărată

ediţie originală, aş începe să înţeleg şi limba şi culmea monologului. Însă a doua zi, la fişier am aflat că există o singură, nu ediţie, ci exemplar din acela, de format mic şi acela era la Doamna Vulpe, sub lupă; tot din fişier am, înţeles că, în plus, formatmicul nu era din cale-afară de original: o traducere în italiană.

M-am mirat mult. Italiana o dibui, deşi n-am învăţat-o dinadins, însă cum este un fel de română, m-aş fi descurcat – dar ce să fac eu cu limba lui Dante la Shakespeare?; ei s-ar fi înţeles între ei prin latină. Să fie Doamna Vulpe italiancă? După, nume, de ce nu: Sangiorgio, de-un exemplu… O auzisem vorbind, la fişier, cu doamna de la pupitru – nu mi s-a părut că are accent italienesc (Doamna Tatu), ba chiar destul de ţărănesc, cam ca pe Târnave. Însă peste, cîteva zile m-am mirat mai puţin cînd am văzut că Doamna, Vulpe citeşte cu lupa, în format mic, "Faust", într-o limbă plină de diacritice – poloneză; sau chiar cehă. Şi nu m-am mai deloc mirat, cînd am aflat de la Octavian că Doamna Sângiorgiu vine la Astra numai de cînd a fost naţionalizată: nu mai are ce face acasă, nu mai are casă şi ca să-şi aducă aminte de casa lor, vine la Astra: tatăl ei, un mare negustor de vite umblase cu afacerile prin toată lumea, şi fiindcă nu ştia carte (dar socotea pe degete ca o mitralieră), căpătase patima cărţilor - însă numai a "cărţulicilor"cum 1e zicea el; cumpărase ce găsise, dar si comandase format-mic, în unic exemplar; înainte de război le donase pe toate Astrei. Şi de aceea.

– Inventar? De ce, inventar?

Domnul Doktor. Nu e doctor, e doktor în ceva, să zicem: drept-roman. A fost profesor la Universitatea din Cluj, refugiată aici, la Sibiu, după ce Ardealul de Nord fusese cedat ungurilor. Se spune că dacă, după război, s-ar fi întors la Cluj, ar fi ajuns decan, dacă nu chiar rector; el însă a preferat Sibiul nostru. Se mai spune că Domnul Doktor ar fi putut obţine catedră la un liceu – şi mai bine la comercial, acolo se face şi drept-roman. Mai sunt universitari neîntorşi la Cluj rămaşi la Sibiu, la secundar (ca al meu, de matematice, Mihăilescu), însă Domnul Doktor nu a solicitat, aşa umblă vorba. Unele vorbe spun că Domnul Doktor a declarat tare şi oficial, după Reforma Învăţământului, că el nu se vinde comuniştilor; însă alte vorbe spun că n-a declarat nici pe dracu', ba s-a milogit la Secţie, să-i dea şi lui un post, acolo, de ce-o fi, chiar la ciclul-doi, dar comuniştii i-au zis să zică mersi că nu primeşte post la Canal, ca fost profesor burghez şi doktor exploatator. Eu nu ştiu ce să cred din vorbe, cred însă că Domnul Doktor a rămas la Sibiu numai pentru mama domniei-sale, foarte în vîrstă, foarte bolnavă şi mereu la pat; şi, aşa, un pic, a rămas la Sibiu, pentru Astra, e toată

ziua la bibliotecă. A fost, pînă ieri, fiindcă azi e altă zi.

– Inventar? Cum e posibil, cum adică, inventar?

Domnul Artur. Numele lui adevărat este Vasile Porumb, i-am văzut cartonul de împrumut, însă el îşi zice şi cere să i se zică: Artur. O fi pseudonim literar. Încă nu a publicat, dar cînd o să publice poeziile la care tot scrie, aşa o să semneze. Domnul Artur are în jur de şaizeci de ani şi e invalid - el zice că de război, dar nu primeşte pensie - şi foarte sărac: nu are nici măcar picior de 1emn ca lumea, îşi vîră, prin buzunarul spart al pantalonilor o cîrjă, apoi face nu ştiu ce prin dreptul genunchiului (o fi legînd montul de baston) şi merge aşa, cu mîna în buzunar, bocănind din băţul ieşit prin cracu1 pantalonului; măcar de-ar avea, în capăt, ceva de cauciuc – dar n-are. Domnul Artur e singurul cititor căruia i se permite să intre în sala de lectură cu paltonul şi cu fularul; şi singurul care are permisiunea să-şi tragă un scaun lîngă calorifer şi să scrie pe prichiciul ferestrei. Domnul Artur nu citeşte la Astra, el scrie. În caiete. Poezii de-ale lui. Destul de lungi, după cîte înţeleg, de la locul meu de cititor obişnuit. Sau poate că sunt scurte, însă Domnul Artur scrie la ele fără pauze, într-una. Or fi balade, epopei. Fie ce-or fi, dar ştiu că le creează în mare viteză şi foarte inspirat. Scrie la ele, de parcă i le-ar dicta cineva la ureche – să spunem: Polymnia în persoană. Sau Erato - depinde. Sau altă muză, specială, una care-l inspiră numai pe Domnul Artur. L-a inspirat pînă ieri, fiindcă azi…

– Inventar? Cum...?

Toţi cititorii veniţi la Astra să citească, se miră. Dar nu trec mai departe. Chiar atunci cînd ajung pînă la supărare (n-o fi ger, ca ieri, dar vreo minus zece tot sunt, iar Astrenii de dimineaţă, persoane în vîrstă, sărace, prost îmbrăcate, suferă de frig), nu rostesc celălalt cuvînt, adevăratul. Doar pentru că nu e scris şi el, acolo? Pentru că ei, toţi ceilalţi aşteptători, sunt bătrini şi prudenţi? Sau pentru că, deşi în vîrstă şi cu experienţa vieţii, nu au şi experienţa asta, a mea, de în-plus?

Sunt eu un în-plus, dar nici eu nu l-am rostit, cuvîntul. Îmi voi fi spus că, din moment ce-l ştiu, ce să-l mai şi zic, tare; îmi voi fi zis că, dintre aşteptătorii din gura parcului, de la uşa bibliotecii, eu sunt singurul elev chiulangiu – şi încă de la prima oră (şi încă de la matematice!), eu risc ceva, nu ca ei. Şi-aşa se uită pieziş bibliotecarele, dimineaţa, cu toate că am grijă să descopciez matricola de pe mîna stîngă. Abia am revenit la Sibiul iubit, abia am intrat la LGL-ul dorit, că m-am şi apucat de chiulit… O fi chiulul meu nobil – doar citesc, mă instruiesc, mă luminez, la Astra! – însă, în catalog absenţele se împart numai în motivabile şi nemotivabile. Trebuie să mă hotărăsc să vorbesc cu

dirigintele, ca de la om la om: lipsesc, dar numai ca să citesc, la Astra… Pînă atunci, aştept. Aşteptăm – ce anume?

Ştiu bine că şi ceilalţi aşteptători ştiu ce vrea să spună: inventar-la-bibliotecă, pe timpurile astea. Se spune că a mai fost unul, acum un an (pe cînd eu eram la Şeica, la ciclul-doi). Însă fără să-mi spună cineva, am constatat singur: aici nu-l făcuseră ca la Şeica adică de tot; aici, la Astra mai rămăseseră cărţi – chiar de format mic, de citit cu lupa.

Ia te uită! Chiulesc, dimineaţa, colegii de clasă, bunii mei prieteni Septimiu şi Octavian! Cum aşa, doar ei sunt şi mai slabi decît mine la matematice – să se fi îmbolnăvit profesorul?

Septimiu îmi aruncă un: Sal'tare!, dar nu se opreşte, îl trage după el nasul-plisc, îl duce spre uşa bibliotecii. Octavian însă are nas aproape mic (faţă de obrazul mare), pe el nu-l trage; aşa că se opreşte, dă servus cu mine, mă întreabă de ce n-am intrat.

Nu apuc să nu ştiu ce să-i răspund: se întoarce Septimiu. Vîrful locomotivrei, din roşu, la dus, a dat în vînăt; din pomeţi i-a pierit sîngele, buzele i s-au, şi ele, albăstrit.

– De ce te-ai întors?, îl întreabă Octavian, ca un frate mai mare.

Septimiu tresare. De fapt, nu e tresărire, însă cum el se mişcă din bucăţi, din zvîcnituri, ca găina… Băiat frumos, Septimiu: înalt, sprincenat, fin, subţire (şi mai, alături de Octavian – tot atît de înalt, însă de două ori şi peste jumătate mai lat), cu un cap de vultur, unul din cei cu gîtul gol.

– De ce m-am întors! Citeşte! – Septimiu arată cu pliscul peste umăr (iar eu mă mir şi de astă dată că nu-i văd bărbiile scuturate, bărghii, sub bărbie).

Octavian oftează adînc, pentru întreaga omenire şi porneşte spre uşa bibliotecii, cu pasul lui greu, aşezat (un bocanc – pauză – alt bocanc). Întoarce mereu privirea încoace, doar-doar unul dintre noi, rămaşii pe loc, îi vom spune despre ce este vorba, ca să facă economie de cei douăzeci de paşi; măcar de cinci; de ultimul măcar. Eu însă tac. Iar Septimiu nici nu se mai uită la el, s-a îndepărtat şi de mine: păşind prin zăpada întărită de ger, înfundîndu-se în doi timpi, de crustă, pînă la genunchi, s-a dus sub bradul de lîngă statuia lui Bariţ, după ce a privit în jur, din bucăţi egale, bine tăiate, şi-a aprins o ţigară.

La prima ţigară, la primul fum, Septimiu e şi mai elev decît alţii: suge ca dintr-o ţîţă, de patru-cinci-şase ori, pe-loc; apoi, cu ochii închişi, molfăie, rumegă fumul cu buze răsfrînte-floare; după aceea îl dă afară, dar numai pe nas şi, ca de obicei, în public, îl sloboade la piept, îndărătul reverelor paltonului, înălţate. Eu îl aştept cu privirea la gura pulpanelor.

Mi s-a făcut şi mie de-o ţigară. Calc cu grijă în exact urmele lui Septimiu. Scot ţigara şi întreb, tremurînd:

– Ce faci?

Nu-mi răspunde. Zvîcneşte din cap – de astă dată, drept în sus, iar eu privesc de jos, întrebîndu-mă pentru a nu ştiu cîta oară: cum va fi făcînd băiatul ăsta, de-şi lungeşte gîtul ca un burduf de acordeon – jumătate de metru n-o fi, dar un sfert, sigur: a atins cu creştetul o cracă a bradului, noroc însă că e una neînzăpezită. De acolo, din vîrful gîtului, Septimiu îşi roteşte capul ca o turelă de tanc, cu nasul ţeavă a tunului. Şi caută, caută…

Se întoarce Octavian, însă rămîne în alee. El nu fumează – de asta. Va fi măsurat din ochi urmele noastre în zăpadă, le va fi găsit prea mici pentru bocancii lui. Şi-a împins căciula pe ceafă, s-a descheiat la palton, îşi face vînt cu un capăt al fularului. L-au cuprins căldurile, pe frigul ăsta; ca totdeauna, cînd e emoţionat, transpiră, i-au răsărit pe frunte, pe aripile nasului, broboane pe sudoare.

– Ce faci?, întreb eu şi înspre Octavian.

Nici el nu răspunde. De parcă pe mine m-aş fi întrebat.

– Ai citit?, îl întreabă Septimiu. Ai înţeles?

Octavian oftează, moşnegeşte. Ridică un bocanc, să-l păşească încoace – şi-l răzgîndeşte. Dă de două ori din cap – că da, a citit, a înţeles. Îşi tamponează cu fularul adunat în pumn, obrazul, fruntea.

Mă duc spre el, păşind ca un cocostîrc, în urmele adînci pînă la genunchi. Vine şi Septimiu, purtat pe-un nor de fum.

– Ce ne facem?, zic eu, dîrdîind nestăpînit, privind cum tremură şi ţigara neaprinsă cu tot cu mînă.

Octavian mă ia pe după umeri, ca pe obicei, protector:

– Eu mă-ntorc la ora a doua – fac economie de-o nemotivată… – şi rîde. Tu? – pe Septimin l-a întrebat.

– Eu?, îşi scoate gîtul din teacă, dar şi-l pune numaidecît la loc, în fular. Eu mă duc la curve, sal'tare!– numai pe mine mă salută, după care porneşte cu mersul lui pe cămilă cu cap pe vultur, încolo, pe aleea principală, spre Corso.

– Tu?, mă întreabă Octavian, fără să mă vadă. Vii? Atunci, servus!, îmi apucă mîna, orbeşte, mi-o scutură, se ia după Septimiu, elefant fără trompă (oricum, din spate nu i se vede).

Aş putea să mă iau după el: să-i spun că nu-i spusesem că nu vin. Ajuns pe Corso, m-aş hotărî, în funcţie de ei: fie mă duc la şcoală, cu Octavian, la ora a doua, fie nu mă duc la şcoală împreună cu Septimiu - îl însoţesc pînă la poartă, cu atît mai bine dacă mă invită să intru, să beau un ceai; deşi e prea de dimineaţă, mama lui zice că, dimineaţa, locul elevilor de şcoală e la şcoală.

Sau dacă ne răzgîndim toţi trei - adică ei doi, eu nu am, în afară de Astra, la cine la ce să mă răzgîndesc, atunci ne plimbăm pe lîngă turnuri, pe Harteneck, aleile sunt bine curăţate pe zăpadă, nu alunecăm, nu cădem; ne promenăm colocvial, cum zice Septimiu în glumă şi fumăm serios, discutăm şi mai serios: despre una, despre asta, despre Astra…

Dar, uite: nici ei, cei mai buni prieteni ai mei, nu au rostit cuvîntul. Deşi îl înţeleseseră - după ce-l citiseră, pe uşa bibliotecii. De aceea lui Septimiu îi pierise sîngele din obraz, i se înnegriseră nasul, buzele; de aceea îl apucaseră pe Octavian căldurile, pe ger. Dar nu scoseseră un cuvînt - cuvîntul.

Sincer să fiu, mă aşteptam ca ei, prietenii mei, să-mi spună. Ca unui prieten. Fiindcă ne-am legat, nu la şcoală, nu la, clasă, ci aici, la Astra. Să-mi spună ei, care cunosc şi oraşul şi Astra, să-mi explice - nu atît ce înseamnă inventarul, scris ca dracu', pe hîrtia lipită cu piciorul pe uşa bibliotecii, cît ce ne facem noi, dacă ei se apucă de inventar-ca-la-Şeica? Adică total? Eu, cînd întrebasem: Ce ne facem?, nu mă gîndisem la prezentul de acum, adică la întorsul la şcoală sau la dusul la curve (aşa spune Septimiu cînd nu-i place aici şi pleacă, fuge în altă parte, oriunde); şi nici la prezentul celălalt, în trei, pacă ne-am fi hotărît să ne promenăm pe colocvial, ori să intrăm la cinema (deşi e prea pevreme pentru matineu); eu întrebasem destul de clar; ce ne facem, în general, fără cărţile Astrei?

Ei însă nu înţeleseseră întrebarea. N-o voi fi pus eu ca lumea; astfel încît să nu poată fi ocolită. Dacă aş alerga după ei, i-aş ajunge, încă în parc; mi-aş aprinde şi eu ţigara aş pune întrebarea cum trebuie, ca pentru nişte externi; ca pentru neînpluşi - deşi ei, prieteni ai mei, ar fi trebuit, să înţeleagă ce anume întreb, chiar atunci cînd întreb fără cuvinte. Eu, de pildă, aş fi înţeles. Aşa cred. Aş fi înţeles întrebarea, dar ce răspuns aş fi dat?

Şi ei au înţeles întrebarea mea - însă ce să răspundă?; de ce să răspundă la o întrebare pusă din afară? Poate că pe ei nu-i interesează decît răspunsurile la întrebările lor, dinăuntru, întrebări pe băieţi de oraş, elevi externi, cu familie, casă, acasă a lor, aici, în Sibiul lor.

Pentru întîia oară, de cînd sunt la Gheorghe Lazăr, îmi aduc aminte… Fiindcă uitasem. Pînă azi, pînă acum, nimeni nu mă întrebase de sănătatea mea de basarabean, de refugiat. Nu ţinusem secret, însă nu mai era un secret: Ardelenii s-au obişnuit cu noi şi noi cu ei; au trecut aproape şase ani de cînd ne-am re-tras, re-fugit; eu unul nu mai am accent (n-am avut încă pe la Gusu, din 44 - mi-l recapăt între şase ochi: ai mamei, ai tatei, ai mei); la internat sunt unul dintre elevii interni, la liceu unul dintre

liceeni, nu m-am remarcat nici în sus, nici în jos, am note aşa şi-aşa, sunt aproape foarte bun la română şi la franceză, bun la istorie, bunicel la geografie (eu, care, la Normală, ziceam că mă fac geograf! – adevărul fiind că popa Bojoc mă îndemna să fiu, ca să mă las de box…), slăbuţ la fizică şi chimie, slab pe-a binelea la matematici (eu care, la Şeica, deşi lipsisem atîta, cu arestarea părinţilor, eram cel mai bun la algebră, ca să nu mai vorbesc de geometrie – însă acum facem trigonometrie şi, pentru că de la prima oră nu mi-a plăcut profesorul - se vede că nici eu lui - n-am înţeles nimic şi mă tem că, aşa cum am pornit-o, prost, aşa o s-o continuu…).

Calc în urmele lui Septimiu (şi în ale mele), pînă sub brad ; îmi aprind ţigara. Fumez în pumn - mai mult pe frig, pecît pe frică - deşi… Şi, fumînd în pumn, mă întreb dacă nu cumva are dreptate colegul meu de domitor, Robescu, atunci cînd spune ce spune despre colegii noştri, externi. Adevărat, o spune numai dimineaţa, cînd trebuie să ieşim din aşternutul cald şi să ne spălăm cu apă rece. Mie, puţin îmi pasă, din moment ce tot am fost zmuls din somnu-mi lin de soneria deşteptării, de bătăile din palme ale Puturosului, pedagogul, m-aş spăla şi cu zăpadă (ca la noi, în Basarabia), însă Robete (îi zicem aşa, cu drag, fiincă-i oltenete) e un friguros ce nu s-a văzut; un somnoros, ar dormi ziua-ntreagă – şi, bănuim noi, neoltenii: i-i frică de apă. Eu cred că numai din pricina apei reci îl păleşte pe el lupta de clasă, de dimineaţă - îi spun: jale-de-clasă, fiindcă, la chiuvetă, îl apucă jălania, cu aoleo-uri olteneşti şi cu bocete, de nu-ţi dai seama care-i apă de la robinet şi care lacrimi de la jalea lui Jelete:

– Aoleo şi fir-aş al muicii, da’ ce aia-a mamii (aşa îi înjură Oltenii pe alţii: la oglindă), că ce păcate spăşesc io, de să n-am decît o cămaşă ş-o pereche de şalvari - şi-ăia rupţi în tur - şi să mă spăl, în toiu’ dimineţii cu apă de la gheaţă, şi-un tolomac ca alde Roland să-mi vină el, în fiecare zi de la Dumnezeu lăsată, mereu cu altă cămaşă? Şi,-n plus, ‘ncravatat, cravata mă-si!

– Îţi cedez cravata mea, Robete, glumeşte careva. Dar îi faci singur nod, eu n-am ajuns pînă la pagina cu-nnodarea…

– Dă-o-n nodu mă-si, că nu pe cravată am io boală - dar ca ce chestie un tăm-pi’ la cap ca Roland - de-l mai cheamă si Roland! - să treacă admiterea si să inţe la liceu - şi se mai şi parfumează, nesimţitu’!’- şi io, care-am răuşit al treilea, să umblu cu bocancii lu’ tata?!

– De, Robete, asta-i viaţa: crudă, de-astă dată (mica mea oştire fuse sfărîmată), zice altul. S-o fi dînd Roland cu parfum, dar cine-i cel mai bun bec din echipa clasei? Şi a liceului?- şi, dacă dă Stalin; azi-mîine intrăm şi la “Progresul”, de-o să fim

plini de echipament adevărat! Ce te doare de-un papiţoi ca Roland care, la gimnastică, nu ştie care-i dreapta, care-i stinga şi cere să i se sufle?

– Păi ce zic?, îşi ia vînt Robescu. Prost ca oaia, urît ca porcu', miroase a muiere - da' are ţoale-la-fix! Şi servietă de piele! Şi-mi vine la şcoală cu gustare, neică, se ospătează sub nasul meu, nesimţitul! Păi, ca ce chestie el să aibe de toate şi eu nici palton?

– Şi, culmea nedreptăţii sociale, să te speli cu apă rece!, zic eu. Unde-ai făcut tu cicludoiul, de-ai învăţat lupta de clasă?

– La noi, la Robeşti - şi află că, în problema respectivă, comuniştii au dreptate cînd pretind ei că…

De aici nu se mai înţelege bine ce zice el că pretind co-muniştii, apa rece îi spală, nu doar lacrimile, ci şi cuvintele.

De aceea se spune (eu am spus, primul) că Robete nu face gimnastica de dimineaţă, ci jalea de clasă (de dimineaţă). În restul zilei şi în alte părţi decît spălătorul, Robescu e băiat minunat, bun fotbalist, bun coleg de clasă şi de dormitor - suntem patru interni dintr-a VIII-a pe care a pus ochii clubul "Progresul" şi, vorba poporului: dacă dă Stalin, din primăvară, o să jucăm, acolo, la juniori.

Desigur, Robescu nu are dreptate să fie gelos pe externi, în general, în special să-l urască pe amărîtul de Roland - adevărat, elev foarte, foarte slab, intrat la liceu Dumnezeu ştie cum (deşi unii spun că ştiu: tată-său e un magistrat special: înainte şi pe timpul războiului i-a judecat şi băgat la puşcărie pe legionari şi pe comunişti, acum îi judecă şi-i trimite la Canal pe legionari, pe ne-comunişti, pe anticomunişti – ca Rumânu-imparţial; sigur că sare-n ochi, la clasă, cu hainele lui bune, parfumate, cu servieta lui, de nici un profesor nu are aşa ceva, cu mirosul lui de casă normală, nenaţionalizată de familie neepurată, de, pentru noi toţi, miros de dinainte… Însă el, băiatul e un mormoloc, nu e un prost rău, nu se supără şi nu pîrăşte cînd ne mai batem joc de el.

Noi, adică internii. Care suntem de la ţară. Şi mirosim a internat.

Aşa e, dar, la internat, eu, de pildă, am trei perechi de ciorapi şi cinci cămăşi; am şi palton adevărat - pe cartelă, dar călduros; am şi căciulă; chiar servietă adevărată am, mi-a dat-o tata pe-a lui - e veche, jerpelită, pielea pe alocuri a crăpat, dar o ung cu cremă; apoi încuietorile sunt perfecte; şi strălucitoare - ar vrea comuniştii să le funcţioneze locomotivele ca încuietorile servietei mele!; cît despre mîner, nu-i greu de cusut cînd se pişcă

aţa, principalu1 e că servieta mea e lucru adevărat, veritabil, dinainte…

Aşa e, dar, spre deosebire de prietenii mei buni, Septimiu şi Octavian, eu nu am, de, dinainte, nici casă, nici acasă, nici cărţi acasă - ca să nu-mi pese de inventarul de la Astra şi să spun că mă duc înapoi, la ora a doua; sau la curve.

2

– Inventar? Cum…?

– De ce: in-ven-tar?

Se miră, se întreabă, dar nu rostesc adevăratul cuvînt. Chiar fără mine, s-au adunat vreo zece - ar fi fost de trei ori pe-atîta, dacă plecaţii nu ar fi chiar plecat. Eu am rămas. Sunt cu ei, însă inima mea… Nu ştiu unde s-ar duce-rămîne: cu băieţii?, cu moşii? Dacă ar fi după mine, mi-aş rămîne-o, dusă, în sala de lectură; sau la fişier; fie şi la depozit – n-am fost niciodată, e interzis cititorilor, bănuiesc că e la parter, poate şi la subsol, cărţile cerute ne sunt urcate într-un lift de mînă. Mi-ar plăcea la depozit, am citit undeva că cel mai bine citeşti într-o bibliotecă în care eşti nu cititor, nu bibliotecar, nu director. Ci paznic de depozit de cărţi: le păzeşti, citindu-le, nimeni nu-ţi poate fura cartea pe care tocmai o păzeşti.

– Inventar? De ce?

– Cum se poate: inventar?

Uite că se poate. De ce? De-aia! După ce se miră, unii pleacă, dovadă că au înţeles. Deşi au înţeles şi cei care au rămas. Aşa-i lumea: se împarte, nu între cei care înţeleg şi cei care nu, ci între rămaşi şi plecaţi; în (chiar adulţi): elevi-interni şi elevi-externi.

Şi asta chiar acum; cînd începusem să mă simţi eu bine, aşa, neîmpărţit. Nici măcar un trimestru întreg n-a durat - vorbesc de cel şcolar, fiindcă de cînd i-au dat drumul şi tatei, de la Securitatea din Mediaş (iar lumea a încetat de a se mai împărţi în ridicaţi şi neridicaţi-de-Securitate), au trecut aproape patru luni. Să mă fi lăsat măcar şase. Deşi n-ar fi fost o nedreptate strigătoare la cer şi n-ar fi căzut guvemul Groza (care nu cade, doar Ruşii îl ţin, atîrnat de o sîrmă), dacă, aş fi aş fi avut şi eu un an, doi-trei-patru, de pace, după şase ani de ne. Zic: şase, cu toate că e ne-pace de cînd am deschis ochii. Însă aşa-i omul: în aceste trei luni de fericire, fără să-mi dau seama, împărţisem lumea în jumătăţi: în interni cu servietă adevărată - chiar veche - si interni

umblînd cu bocancii lui ta-su; în cititori, la Astra şi necititori (la Astra); în băieţi şi în fete - singura despărţire bună: ne face pe noi să le iubim şi mai, pe fete.

Spre exemplu (cum spunea domnişoara mea, Coban), lumea şade împărţită în, de-o parte, eu; de cealaltă: Gita. E atît de frumoasă fata asta (folosesc prezentul continuu - tare-aş mai fi vrut să continuie) şi atît de în clasa a X-a, la ele, la Domniţa Ileana (comuniştii au epurat-o şi pe Domniţă şi pe Ileana, noi însă tot ca înainte îi spunem liceului de fete - pentru ca fetele să fie, continuu, ceea ce şi sunt: domniţe-ilene); şi atîta se plimbă pe Corso, duminica numai cu ofiţeri de la Şcoala de Cavalerie; şi atît de rotund-uriaşe, de albe îi sunt mărgelele albe, încît… aşa; adică ar fi fost bine de tot - dacă; atît de foartebine, încît - tot aşa. O ştiam pe Gita de pe stradă, însă, cu adevărat, la Astra am văzut-o. Şi m-a, definitiv, aşa. E cu două clase mai mare decît mine, poate de aceea n-am încercat să, şi eu - şi doar e atît de uşor, la Astra: te aşezi, din pură întîmplare, la aceeaşi masă, dacă poţi: la două-trei scaune de ea - şi aştepţi. Nu se poate ca, într-o bună zi, să nu-i cadă ei o carte, un caiet, o batistă. Atunci - fii atent: te ridici, te apropii, iei acel ceva căzut, i-l dai, sau mai bine: îl depui pe masă, în faţa ei. După aceea, fii atent: nu rămîi, nu aştepţi, nu cauţi sămînţă de vorbă, îţi vezi de treabă; să nu creadă ea că tu vrei ne-a-pă-rat să intri în conversaţie cu ea - nu, domnişoară, am ridicat un obiect căzut, pentru că aşa se face, nu pentru că maiştiueuce. Deşi, cel mai bine, la Astra, e să cauţi loc în faţa ei - însă nu la aceeaşi masă, la cealaltă, dar cu faţa. Acolo, la cealaltă, citesc şi citesc şi citesc şi nu mă deloc uit la ea, decît atunci cînd sunt sigur că nu mă vede; şi nu-i trimit deloc scrisorile pe care i le tot scriu, citind, din primul moment în care am văzut-o la Astra. E mai bine să nu trimiţi scrisorile una cîte una. Le zici: “Scrisori fără adresă” şi le păstrezi pentru momentul oportun, cel în care ea trebuie să-şi dea seama ce pierduse, în tine- atunci, aceea este clipa marii iubiri, adevărata,

Ştiam (mai corect, la prezent: ştiu) că are să vină şi aceea, însă pînă atunci: spre exemplu, suntem la vestiar şi Gita pierde o mănuşă; ori, catastrofă!: i se rupe aţa şi mărgelele se împrăş’… Ba nu: sunt prea multe mărgelele, prea mulţi adunătorii, mai bine mănuşa, deşi mai uşoară şi mai uşor de luat de pe jos; apoi am citit eu în mai multe cărţi cu secrete-intime: mănuşa păstrează cel mai bine mirosul de ea - am mai citit că un personaj fura pur şi simplu mănuşile femeii iubite, domnule! Eu nu fur, eu iau mănuşa de jos şi i-o întind, zîmbind - însă fii atent: zîmbetul să fie cît mai neutru posibil (i se mai spune: neangajant), din care ea să înţeleagă limpede şi fără echivoc: exact la fel aş zîmbi exact

oricărei alte fete, ba chiar şi unei bătrîne cucoane; şi unei servitoare - dacă ar avea mănuşi din astea, de ridicat. Aşadar, i-o întind, zîmbind; fără cuvinte; mişc doar buzele, mă înclin uşor şi fără grabă, dar fără zăbavă, plec fără un cuvinţel.

Aşa se fac praf femeile: cu indiferenţa; făcînd pe indiferentul, le stîrneşti curiozitatea – am citit şi nu într-o singură carte că însuşirea de căpătîi a femeii, pe lîngă aceea de a procrea, este curiozitatea: moare de curioasă ce-i – fie ea tînără, bătrînă, grasă, frumoasă, ţărancă, urîtă, regină… Abia atunci simte Gita nevoia să intre în vorbă cu mine, ca să afle cine sunt - fiindcă, îşi zice ea, în sinea ei: Să existe un singur bărbat, în tot Sibiul- fie el şi un puştan dintra VIII-a de la LGL care să nu dorească să schimbe cu mine măcar un servus?; care să nu viseze să-mi facă puţină curte, mie, Gitei, regina Sibiului-Făgăraşului-Amlaşului? Ei bine, domnişoară, există un asemenea bărbat: eu. Asta nu i-o spun, cu cuvinte, o înţelege ea şi fără de.

Şi atunci; văzînd ea; constatînd că eu fac pe indiferentul (ba nu: Gita nu trebuie să-şi dea seama că eu doar fac pe, să creadă că chiar sunt!), face ea, din curiozitate femeiască, primul pas; de pildă, chiar acolo, la vestiar, la locul mănuşii; sau mai înainte, mă ajunge din urmă, la fişier – acolo ar fi cel mai uşor. Eu aş prefera sala de lectură: aici vine ea la mine; spre locul meu; vine prin spate, eu n-o văd, citesc profund; ea îmi pune o mînă pe umăr, se apleacă, îmi şopteşte ceva la ureche – la urma nrmei, n-ar conta ce-mi spune, să vadă toată lumea de la Astra că Gita îmi vorbeşte la ureche de atît de aproape, încît cine ar jura că nu mă şi sărută?; şi unde: în sala de lectură! Fii atent: eu ascult, politicos, zîmbesc neangajant, dau uşor din cap, încuviinţînd – şi mai neangajant – ceilalţi să creadă că numai din bună-creştere mă arăt de acord, nu şi din alte motive… Dacă Gita îmi spune la ureche că vrea ea să-mi spună mie ceva important şi secret - «dar nu aici…» – nu ies din sală imediat în urma ei, fiindcă eu nu stau la dispoziţa nimănui, fie el şi ea, Gita, cea mai frumoasă fată din Sibiu, dacă nu din întreg Ardealul! Ba, dacă vreau, (şi nu mi-e greu, voinţă am) nu ies deloc; sunt ocupat, am treabă, citesc; sau am uitat, avînd eu alte preocupări – aşa că ea se întoarce cu şoşotitul dulce-enervant la urechea mea, în plină sală de lectură!; sau aleargă după mine, mă ajunge la vestiar; deşi mai bine ar fi pe scară; şi mai bine: afară, în faţa Bibliotecii, ca să ne poată vedea şi plimbăreţii din parc, de-o pildă, aici lîngă statua lui Bariţ; de aici putem fi văzuţi de pe Bulevard; sau ceva mai încolo, în gura parcului, de să ne ştie tot Corso-ul!

Gita deschide vorba; repetă cuvintele de mulţumire, în legă-

tură cu mănuşa, însă, înainte de a termina cele cinci-zece cuvinte, eu o simt: ar vrea ca eu, după ce roşesc bine-bine, după ce mă bîlbîi zdravăn şi, tot bîiguind şi tot roşind şi mereu neştiind unde mi-s mîinile şi cîte la număr picioarele, să încerc să prelungesc "întîlnirea"; cînd ea va considera că sunt gata-copt, numai bun de căpătat bobîrnacul sau, chiar palma, ea să-mi plaseze, ca pe un unşpe metri, la păianjen, tras înainte de fluierul arbitrului: să mă bată pe umăr şi să-mi spună tărişor, de să audă întreg Sibiul, că, lasă, mai vorbim noi, după ce-o să mai cresc un pic – şi, în văzul întregii omeniri, să-mi întoarcă spatele şi să se ducă pe Corso-ul ei, la ofiţerii ei – cu mărgelele ei crude cu tot.

Numai că eu ştiu ce-i în capul frumoaselor din acelaşi aluat: poale lungi şi minte scurtă - am citit destule romane despre femei, le cunosc pe degete pe dalile şi pe cătăline, nu mă las eu umilit, pus la locul meu de elev-mic, de intern, de ne-ofiţer! Să nu-şi închipuie madmazela că, dacă arăt cum arăt, cu palton de cartelă şi cu servieta tatei… Fiindcă aparenţele sunt înşelătoare, asta scrie în aproape toate cărţile de la Astra! Aşa că oriunde ar fi să fie întîlnirea: la fişier, pe scară, pe trotuarul Bibliotecii, aici, lîngă Bariţ ori în gura Corso-ului, faţă către faţă cu mulţumirile ei perfide, eu rămîn la toate rece; de piatră; de bronz; la locul meu: politicos, dar nu umil; zîmbind, însă numai din politeţe – atîta, cîtă să se vadă din depărtări că e profundă indiferenţă: ei, da, am ridicat o mănuşă căzută, stăpîna mănuşii a mulţumit, eu am mulţumit mulţumirii… - dar cu asta, basta, finita comoedia, omagiile noastre, duduie, vă salut şi n-am cuvinte, pentru că eu sunt o persoană destul de foarte ocupată, o mie de alte treburi mă aşteaptă, toate mult mai importante decît o oarecare tentativă de a o curta pe o oarecare elevă de liceu de provincie; ba, dacă vrea să ştie: sunt în întîrziere la o întîlnire intimă - bineînţeles, nu-i spun de întîlnire, nici numele celeilalte - care ar putea fi tot elevă, însă, dintr-a IX-a, şi care nu face Corso-ul cu tot felul de ofiţeri; dar ar putea fi, întîlnirea, cu o femeie în lege, una adevărată de tot, o doamnă serioasă, domnule, nu o domnişorică înfumurată care-şi imaginează că dacă i-a crescut pieptul un pic, nu se vede că n-are şoldurile formate… Încă o dată: nu-i spun de-a dreptul că n-are, dar îi dau de înţeles că puţin îmi pasă de ea, cu piepţii ei şi cu mărgelele ei cu tot - aşa se face, am citit: cu metoda asta, indiferenţa, cucereşti şi pe dracul în persoană. Fii indiferent!, asta trebuie să fie deviza bărbatului cuceritor. Dacă eşti indiferent – cu artă (precum căzutul la Basarabean) - nu mai poţi tu scăpa de fete; de chiar femei măritate, de doamne de condiţie bună, am citit eu şi nu într-un singur roman, la Astra.

De aceea sunt indiferent şi, în aşteptare, scriu scrisori-fără-

adresă. Toate scrisorile mele încep cu: “Gita,” – atît! Nu folosesc nici “dragă”, nici “scumpă”, nimic din astea; iubirea e sfîntă; şi nu e declarativă, după cum bine a spus Apostolul Pavel, patronul meu, în Prima Epistolă către Corinteni; dragostea nu se strigă în gura mare, ea e cuviincioasă, discretă, chiar tăcută, şade la locul ei, înăuntru, în adîncul sufletlui zbuciumat, nu se fîţîie pe Corso, cu toţi răcanii! Deci, în scrisorile pe care nu i le trimit, fac, puternic, pe indiferentul. Ca s-o fierb, s-o pun pe jăratic, s-o înnebunesc, să-i stîrnesc în cel mai înalt grad curiozitatea-i fără leac de fiică a Evei.

I-am scris optsprezece - drept, nu prea foarte lungi - aveam de, gînd să-i fac douăzeci şi două în cap - îmi place cum arăta cifra - după care văd eu cum mă aranjez ca să le primească pe toate odată; să afle ea, definitiv, cine sunt eu şi ce bine scriu scrisori fără adresă; şi să regrete amarnic respingerea, dar să fie mult prea foarte tîrziu.

– Inventar?

Ei, da, inventar - ca să nu-i spunem pe nume; nici măcar pe numele pocit, scris cu piciorul, pe anunţ.

Care, el anunţă că s-a dus dracului Astra; că s-a terminat cu cărţile. De-acum, pentru mine, lumea n-o să se mai împartă în restul-lumii, de-o parte, de alta, noi, cititorii de la Astra.

Biblioteca noastră. Astra. Abia o descoperisem, îi prinsesem gustul.

Cît fusesem la Normală, ştiam de Astra, ştiam că numele îi vine de la “*As*ociaţa *Tra*nsilvană”, ştiam şi cine o înfiinţase: (George Bariţ, un mare jurnalist (bustul lui aflîndu-se în parcul numit chiar Astra), pe timpul Austroungurilor. Mai ştiam că acea (această), clădire frumoasă spre care priveşte, de pe soclu, Bariţ, este sediul asociaţei, unde se află şi o mare bibliotecă. Pentru nevoile noastre, aveam biblioteca şcolii, elevii mari puteau împrumuta şi de la Institutul Teologic (la care eram “în gazdă” de cînd localul nostru fusese ocupat de Ruşi), iar cu aprobare, de la biblioteca Mitropoliei. Însă chiar dacă noi, cei mici, am fi avut nevoie de cărţi, altele, de negăsit în a noastră: cînd să le fi citit - la biblioteca Astra? În principiu, aveam învoire în oraş de două ori pe săptămînă, în fapt, din pricina consemnărilor… Apoi cele două-trei ceasuri de-oraş ne erau atît de preţioase: le petreceam, căscînd gura pe Corso, în Piaţa-Veche, în gară, la meciuri, la film, nici prin cap nu ne trecea să le pierdem, citind - să citeşti în timpul unei învoiri aşteptată uneori săptămîni întregi?- şi unde: tot între nişte patru pereţi, chiar dacă erau ai faimoasei biblioteci Astra?

Întors la Sibiu, după anul de ciclu-doi, la Şeica, chiar dacă

devenisem elev de liceu, gîndeam, în continuare, ca un elev-intern, adică nu mă gîndeam că aş putea citi… în oraş. Pînă prin a doua săptămînă de şcoală, cînd venise un val de frig, cu ploaie rece, cu vînt… Nu se putea face Corso-ul ca lumea, dădusem, cu colegii de dormitor, o tură vitejească, însă nu conta vitejia dinăuntru, ci starea hainelor, pe dinafară; apoi lui Robescu îi intra apă în bocanci… La cinematograful "Corso," (comuniştii îi ziceau: "Pacea", noi, în bătaie de joc: "Ceapa") filmul începuse demult, nu ne mai rămăsese decît să facem chetă pentru bere. Mie nu-mi place berea, aşa că minţisem că mă duc în vizită "la un prieten al tatei – care are o fată"… Era adevărat, Morozan avea fată, însă nu de nasul meu şi n-aveam nici un chef s-o revăd.

Aşa că m-am dus în parcul Astra, să trag o ţigară.

M-am adăpostit de ploaie sub un brad – chiar acesta. Fumînd în pumn, am observat că cei mai mulţi plimbăreţi erau, în fapt, trecători: treceau spre uşa Astrei. Majoritatea cu serviete, pline, grele. Am recunoscut şi pe cîţiva de la noi, de la LGL, erau şi fete de la LDI – unde se duceau?

După ce am terminat ţigara, m-am apropiat de uşă. Aveam număr pe mînecă, însă nu şi servietă – părea să fie obligatorie. Să întreb pe vreun elev ce-i acolo unde se duce el? Ca să mă fac de rîs? Să arăt şi mai intern şi mai de la ţară? În prag m-a ajuns din urmă un coleg de clasă, m-a salutat, a dat servus cu mine, a împins uşa. A intrat.

O scară frumoasă-frumoasă. Nu mai văzusem o scară atît de… îmbietoare; deşi era cam prea strălucitoare, din marmură; prea sclipitoare, din fier înflorit, pe alocuri aurit; prea roşu covorul – nu pentru unul ca mine era scara. M-am gîndit mult la ea, mă gîndesc mereu: dacă atunci nu m-ar fi respins-atras, n-aş fi intrat - atunci, fiindcă pînă la urmă, tot aş fi nimerit eu, însă cîte cărţi aş fi pierdut, necitindu-le… Nu e o scară de palat (n-am văzut palate, dar am citit), din acelea care, în sunet de goarne, îţi iau văzul, te ţintuiesc locului, ca să-ţi spună că ele nu-s de nasul tău. Şi scara asta te orbeşte la început, însă nu ca să te ţină la distanţă, apoi să te trimită la scări pe potriva ta; ea e frumoasă, plină de viaţă, strălucind de, să zicem bunătate; şi foarte simpatică, scara, nu face pe nebuna, cu mărgelele ei – ca Gita.

Am văzut scara. Apoi nu am mai văzut-o: mi-o stinsese uşa închisă.

Am deschis-o, am intrat în hol. Nu îndrăzneam să urc, pe urmele colegului, scara minunată, cu toate că ea mă îmbia. Nu ştiam unde, la ce se duce el – dacă avea repetiţie? Îi zicem cu drag: Paganini, e un mare talent la vioară, a luat ore de pe la trei-patru ani, la cinci s-a produs în faţa lui George Enescu! are şi

fotografii cu Marele Enescu - aşa spun externii, el însă nu se laudă; nici nu neagă, lasă să curgă… E foarte simpatic Paganini al nostru, nici n-ai zice că-i extern, atît că nu a legat prietenii în clasă; nimeni nu se supără, cu toţii ştim că aşa sînt marile talente, foarte ocupate. De asta colegul nostru nu se omoară cu cartea, învaţă strictul necesar, de trecere. Sub falca stîngă are o pată maronie şi cum şi el se bărbiereşte, e mereu iritată, pata. Paganini zice, rîzînd, că pata aceea e bătătură de la unealtă, fiindcă el e om-al-muncii-de-pe-vioare, noi apreciem jocul de cuvinte, rîdem cu voie bună de fiecare dată cînd ni-l face… O fi chiar bătătură de la vioară, mai ştii?, va fi avut aşa ceva, sub falcă, şi celălalt Paganini, bătrînul adevărat. Cestălalt, omul-muncii urcase scara doar cu o servietă, fără unealtă: înseamnă că acolo, sus, nu era o repetiţie; nici concert. Dar ar putea fi, acolo-sus, un concert dat de alţi, poate de şi-mai-mari-talente decît Paganini al nostru - vreau să spun: mai mari, ca vîrstă…

Au intrat, au trecut pe lîngă mine, au urcat scara alţi elevi, multe eleve. Niciunul cu vreun instrument muzical, numai cu serviete - la ce s-or fi ducînd, sus, servietele? Începusem să regret "avantajul" elevului intern: îşi lasă servieta la internat, în oraş iese cu mîinile-n buzunare…

Cînd eram mai îndoit, s-a arătat Parapleu-cu-bocanci: nu-şi strînsese umbrela înainte de a intra, nu deschisese suficient uşa, iar uşa o prinsese, cu tot cu parapleu. M-am grăbit s-o liberez pe biata fată; apoi să-i ridic servieta căzută în prag; apoi să-i strîng umbrela. Mi-a mulţumit, mi-a zîmbit frumos, neaşteptat de luminos, şi-a reluat servieta (plină cu pietre, altfel nu se explica greutatea) şi a pornit să urce scara, cu bocancii ei băieţeşti, bărbăteşti – dar bine lustruiţi.

O ştiam - într-o săptămînă de Corso ajungi să cunoşti întreg Sibiul - era tot într-a VIII-a, externă-la-gazdă; ştiam şi cum o cheamă, însă eu îi zisesem: Parapleu-cu-bocanci (de cînd se stricase vremea, umbla cu o umbrelă neagră, popească, de sub care ieşeau doar servieta şi bocancii, vădit prea mari pentru mica de ea).

Mă uitam în urma ei şi-mi ziceam că dacă una ca ea - ca şi mine, de la ţară, în plus, cu bocanci bărbăteşti - urcă fără frică, de ce n-aş încerca să urc şi eu, să aflu ce-i acolo sus? Cînd ea s-a oprit pe primul refugiu, a lăsat servieta jos, lîngă bocanci şi m-a întrebat:

– Nu vii? - din cap m-a îndemnat să mă iau după ea.

M-am uitat în jur şi m-am convins că mie îmi vorbea.

– Aştept pe cineva, un coleg, am minţit.

Ea a dat din cap că da, să-l aştept, şi-a ridicat servieta şi a

tîrît-o în sus, pe scară, apoi la dreapta.

M-am luat după ea. Covorul de pe scară era prea frumos, prea moale: să nu calci pe el! Nici n-am călcat, am mers numai pe capetele treptelor, direct, pe marmoră. Însă după doi paşi am simţt că blacheurile zgîrie marmora, aşa că am trecut pe covor, însă numai pe margine şi călcînd fără să rulez talpa: ca să nu-l stric. Am ajuns-o pe fată în capătul scării, dar n-am depăşit-o: să văd ce face ea, să ştiu ce să fac eu, ca să nu arăt picat din lună.

Am intrat în urma ei într-o sală plină de cuiere, poliţe, rasteluri; tavan înalt, pereţi căptuşiţi cu lemn cald, de nuc; multă lumină, miros de haine, de umbrèle udate. Am înţeles: era (doar) vestiarul. Însă eu nu aveam de lăsat la vestiar decît, eventual, basca. I-am găsit un loc bun dar, ca să fiu sigur, am băgat-o în buzunar. Fata avea ce lăsa, în primul rînd, umbrela. Fără parapleu şi fără pelerină, doar în uniformă neagră, guleraş, manşete albe, părea şi mai firavă; dar mult mai drăguţă decît pe Corso; oricum, fără servietă, arăta cu totul altfel, alcineva - cineva cu nişte codiţe anemice, şoriceşti, cu ochi mărgelaţi jucăuşi, şoriceşte - aproape drăguţ, şoricelul… Atunci i-am spus, în gînd: Şoricica. Sau poate abia în sala următoare, la fişier, cînd i-am văzut mai de-aproape şi din profil boticul mobil, şoricos…

Am tras cu coada ochiului, am făcut ce făcea ea: m-am apropiat de peretele de sertare, am tras şi eu unul. Ea m-a observat, l-a lăsat deschis pe al ei, a venit încoace, frecîndu-şi mîinile:

– Şi colegul? Nu l-ai aşteptat?

– Vine el, cunoaşte drumul, am răspuns.

– Nu te-am mai văzut pe-aici, a spus fata. Eşti nou? Cu ce începi?- şi a arătat din bărbia şoricească spre sertare.

– Cu ce încep?, mi-am dat eu răgaz de gîndire. Nu încep, continuu.

Cuvintele ieşiseră singure, dar bine ieşiseră. Abia m-am stăpînit să nu arăt pe faţă, cît de mîndru eram de un asemenea răspuns.

– Eu sunt abia la Balzac, a recunoscut ea, acum arătînd din cap, spre spate, la sertarul lăsat deschis. Tu unde-ai ajuns? - a privit eticheta din rama de alamă: Tocmai la Shakespeare? Aşa departe?- m-a privit de jos în sus, va fi găsit că nu mint: eram mult mai înalt decît ea, puteam fi crezut că ajunsesem atît-de-departe. Mai ai numai…- m-a ocolit, a trecut în dreapta mea: Ţi-au rămas doar… Ia să vedem cine ţi-a mai rămas de parcurs… Tolstoi... Teodoreanu… Zola… Cam atît, interesant.

Ce ocazie mai potrivită, ca să fac pe nebunul, faţă de o fată - şi încă una citită, deşi ajunsese abia la Balzac? S-o bat pe umăr, să-i spun: Ee-he, fetiţo, pe Tolstoi de cînd îl, he-he, citisem,

răscitisem! Şi pe Teodoreanu şi pe Zola - dar, dacă o luăm alfabetic, pînă ajung la el, he-he! Îi, pe Shaw, pe Slavici, pe Sofocle, pe Stendhal, ho-ho!; pe Stere, basarabean de-al meu (nu prea hoho, doar primele două volume din "fluviu"), pe Turgheniev, pe Topîrceanu (hi-hi, mai ales **Viaţa lui Sisoe**); pe Vianu, pe Verlaine (am şi copiat vreo cincisprezece poezii), pe Vlahuţă, pe Zarifopol… Cît despre Zola, ce să mai vorbim, îl editează comuniştii pe rupte, ai zice că-i sovietic. Pe aproape toţi îi citisem, pe unii din "arsele" mele, personale, de la Şeica, pe alţii din arsele domnişoarei de română, pe alţi-alţii împrumutaţi de pe unde găsisem, la colegi, cunoscuţi, profesori… Pe cîţiva poeţi francezi îi copiasem de prin vechile manuale de franceză, adunasem ceva din Baudelaire, din Rimbaud, din Hugo… Dar nu din Eluard, din ăsta în nici un caz…

Să-i fi spus asta Şoricicăi? Acolo, pe loc? De la prima întîlnire? Şi, după ce m-aş fi lăudat, să-i fi spus ce simţeam, cu adevărat? Să-i fi spus: Dacă asta înseamnă că îi citisem pe cei înşiraţi alfabetic…

Adineauri, doar aruncîndu-mi privirea în sertarul Shakespeare, deschis din pură întîmplare, mă uitasem într-o prăpastie fără fund: Cînd o să ajung acolo, jos? - ba nu: privisem de jos, la un munte pe trei sferturi în nori: O să ajung vreodată, măcar la mijlocul pantei?

Din fericire, careva ceruse linişte, amintind că aici e bibliotecă, nu Corso. Şoricica s-a întors cuminte la Balzac al ei. Eu, făcîndu-mi de lucru pe la Shakespeare, am tras cu ochiul spre Balzac: să văd ce şi cum face ea, Şoricica. Am văzut, am ţinut minte, aşa că, după ce ea a primit cartea cerută, la un pupitru cu o doamnă, apoi a intrat undeva (părea o sală de lectură) îndemnîndu-mă din cap, din zîmbet, să vin după ea - ca pe scară - eu m-am mutat, cu tot cu bocancii mei, spre capul coloanei. M-am oprit la **D**.

Să o iau şi eu mai dinspre început? Nu chiar de la **A**… Din Dostoievski citisem numai **Crimă şi pedeapsă** într-o ediţie în două volume, îi lipseau, nu numai copertele, dar şi multe pagini. Şi totuşi, ce carte!, ce scriitor, domnule! Din fericire pentru mine citisem cartea în ultima săptămînă de detenţie a mamei (spun acum: ultima, atunci nu ştiam). Citeam şi tremuram; citeam, tremurînd - de spaimă, de aşteptare: eu eram Raskolnikov, Porfiri pe mine mă pîndea, hăituia, prindea în plasa lui de păianjen - se prefăcea că mă urmăreşte numai pentru babă, însă eu simţam, ştiam: nu pentru ea (gazda mea era vie, bine-mersi, nu auzise de Dostoievski şi nu suferea din pricina asta), ci pentru acţiunile mele secrete, de partizan anticomunist… Am spus: din fericire,

pentru că, domnişoara de română (care nu avea mamă ridicată şi nici tată arestat, avea casa ei, acasă, în Ardealul ei) mi-a spus că ea fusese bolnavă de moarte o lună de zile după ce terminase Crimaşipedeapsa… Pe cînd eu, aşa cum eram (poate tocmai de aceea), puteam să-i spun lui Raskolnikov: Uite cum stă treaba, Rodion Romanovici: eu am aşteptarea mea, mult mai grea decît a ta, aşa că ia slăbeşte-mă cu remuşcările tale de trei copeici duzina…- nu-i spuneam chiar aşa, dar aşa-cumva; şi chiar dacă nu era foarte adevărat (cine poate pretinde că suferinţa lui e mai cumplită decît a altuia?) cu aşteptarea mea aproape mă obişnuisem, ajunsese să-mi placă, ba uneori mă pomeneam întrebîndumă, îngrijorat: Ce-o să mă fac atunci cînd n-o să mai am ce aştepta, bun: liberarea părinţior? Apoi, aşteptînd alături, împreună cu Raskolnikov, aşteptarea era mai uşoară, se împărţea în două - ce bună Crimaşipedeapsa la casa omului aşteptător…

Am deschis sertarul pe fruntea căruia, în ramă, sta scris: **DOS**.

Sertarul gol. Lipsea pînă şi tija de metal care ar fi trebuit să se petreacă prin găurile fişelor. Să o întreb pe doamna de la pupitru, unde plecase **DOS**? Ca să mă întrebe ea de pe ce lume vin? Am căutat în sertarul din faţă: nu era – dar nu era nici Dosoftei al nostru, ce să caute într-un sertar realist-socialist un popă?; în plus, mitropolit; şi mai în plus: traducător al Psalmilor… Deci, Dostoievski nu mai era printre noi; nici cu numele - măcar de ar fi fost **DOST**, am şti despre cine-i vorba, în rama de alamă de pe sertar; măcar o cruce, în cimitir - pe aceea numele dispărutului se scrie întreg. Unde, în care cimitir din lume numele repauzatulul e ascuns, ne-spus, de nu rămîne după el decît locul? Gaura?

Între timp, sala fişierului aproape se umpluse: unii îşi cereau de la pupitru cărţile cerute altădată şi păstrate aci, sus; cei mai mulţi căutau, ca mine, printre morminte – aşa că am putut trece neobservat.

Am încercat să-mi aduc aminte lista de la Şeica. Mi-o arătase domnişoara de română. Şi aceea era în ordine alfabetică. Asta se petrecea cu exact un an în urmă, în decembrie ‘48 şi dacă era ordin pentru prăpădita de bibliotecă a modestului gimnaziu din amărîta de Şeica, era ordin-pe-ţară – ce se va fi petrecut la Sibiu? La o bibliotecă de oraş? La una de faimă naţională, ca Astra – pe la care se pe-trec sute de cititori pe zi? Cum să-i lase Tătucul să citească altceva decît a scris el însuşi? Altceva decît ce a hotărît el că e “pozitiv”? Deşi Geniul Omenirii Mondiale nu va fi citit la viaţa lui decît propria-i operă (genialissimă).

Ia să vedem ce anume a rămas, ce a diktat Stalin că e “pozitiv”? S-o iau de la începutul începutului, de la Afla…

Pe lista de la Şeica, la **A**, le erau lăsate lui Agîrbiceanu, Alecsandri, Alexandrescu două-trei titluri, nu mi le amintesc - dar cum să uit că, în dreptul lui Arghezi, scria "TOTAL"? (aşa m-am ales cu ultimul volum, publicat sub comunişti, **Una sută poeme** - celelalte mergînd la domnişoara). Să vedem, aici, sertarul cu… Aici între **ARD** şi **ASA** ar trebui să fie **ARG**; trei fişe Ardeleanu (Carol): căzute pe spate; două fişe Asachi: povîrnite în faţă. Aici, în locul gol, vădit gol, în gaură, în groapă, a fost cîndva Arghezi. "Cel mai mare poet român al secolului al douăzecilea"; "al doilea Eminescu"; "genial înnoitor al limbii poetice"- astea le ştiam din alte cărţi, scrise de alţii despre - însă dintre cărţile poetului aveam doar una şi nu cea mai bună. Le citisem şi pe cele-bune, împrumutate de la domnişoara, dar volumele de versuri trebuie să le ai tu, să fie proprietatea ta, ca să le poţi deschide cînd vrei tu, fie şi pentru un singur vers. Începusem să copiez din **Cuvinte potrivite**, din **Flori de mucigai**, umplusem un caiet, însă… citind din caiet, îmi dădusem seama (să fi fost doar părere?) că scrisul meu de mînă, dacă nu strica mare lucru, sau deloc, din poezia altora, Arghezi nu-l primea. Pe Arghezi trebuia să-l ai tipărit, altfel îl stricai. S-ar putea să mi se fi părut aşa, pentru că tare aş fi vrut eu volumele acelea, doar eu le cărasem, cu sania, noaptea, însă le reţinuse domnişoara… Dar acum, dacă aş pune mîna pe un volum, l-aş copia, în întregime - nu doar pentru mine, ci pentru alţii (chiar dacă mi s-ar părea, în continuare, că-l stric). Dar de unde? Arghezi: "TOTAL" şi aici. Nu mai este. Ba, judecînd după sertar, nici n-a fost vreodată.

Alt sertar: **BAC**. O singură fişă la Bacovia, **Stanţe burgheze**. Adevărat, Bacovia a publicat puţin, vreo trei volume cu totul, nu s-ar simţi golul în sertar. Însă dacă ar fi tipărit numai **Plumb**; de-ar fi publicat o singură poezie, "Lacustră"… Dealtfel, despre un gol vorbeşte "Lacustra": „Un gol istoric se deschide…" Ba nu, nu se deschide: „Un gol istoric se întinde"- iar mai departe: "Pe-aceleaşi vremuri mă găsesc... /şi simt că de atîta ploaie, / Piloţii grei se prăbuşesc"- şi se termină cum începuse, cerc închis: "De-atîtea nopţi aud plouînd / Tot tresărind, tot aşteptînd, / Sînt singur şi mă duce-un gînd / Spre locuinţele lacustre". Lacustrul (George Vasiliu de Bacău, Bacovia, acest alt foarte mare poet, are voie la sertar doar prin "Stanţe"- ce inspiraţe (politică!) pe el, să le numească: "burgheze"...'

Alt sertar. Gol. **BLA.** Aici a fost cîndva Blaga. De felul lui, poet; şi dramaturg; şi filosof; şi diplomat; şi profesor. Aşa-i pedepsesc ăştia pe cei care au fost prea-multe, prea-mult: îi nefiinţează, cum zice Septimiu; îi scot, alungă, şterg; îi nefac. Să zică mersi (ca Domnnul Doktor) că n-a primit post (de profesor,

de diplomat, chiar de filosof!) la Canal; că l-au lăsat în viaţă (ca ajutor de bibliotecar, la Medicină, în Cluj - se va fi făcînd şi acolo inventar?). Pe timpul întunericului, cînd România era o ţară înapoiată, exploatată de capitalişti, condusă în prăpastie de către burghezimea monarho-fascisto-chiaburo-jandarmerească, pe-atunci aşa-zisul-poet şi pretinsul-filosof Blaga huzurea pe spinarea poporului muncitor; nu-i auzea gemetele de durere, strigătele de protest social; nu auzea nici chemarea partidului comunist român adresată Marii Uniuni Sovietice şi Genialului Stalin în Persoană, să vină în ajutorul paşnicului popor român; pe-acele timpuri de tristă amintire, aşa-zişii, marii scriitori erau, în realitate, nişte lingăi; valeţi ai oligarhiei imperialiste anglo-franco-americano-vaticane; în loc să pună mîna, să lumineze masele, să demaşte pretinsa democraţe de tip burghez, ce făceau ei, aşazişii: se plimbau pe marile bulevarde, beau mereu la cafele-de-cafea, se îndopau cu fripturi de carne, fumau ţigări de tutun şi sugeau sîngele populaţiei!; în schimb, îi băgau pe gît, cu de-a sila, opiu-pentru-popor! Iată însă că "ziua mare a venit"!; de cînd ne-a eliberat Marea Uniune şi Tovarăşul Stalin, "toată ţara-i 'n sărbătoare"; "azi ţara ta e casa *mea*" (cum zicem noi că zic Ruşii, după Atoma); "lumina ne-a venit de la Răsărit" (după Sadoveanu); "s-a făcut lumină-n sat"; "s-a dumirit badea Gligore Obadă, zis Obidă"…- e-he-he! (am citat, nu foarte fidel, dar în spiritul Tezelor Provizorii care ne ţin loc de manuale de română). Aşa, că să nu ne mai mirăm că au fost epuraţi, totalizaţi niţel slugoii condeiului! Pe bună dreptate: n-au vrut să înţeleagă sensul istoriei, lupta proletariatului internaţional, în general, în special rolul de călăuză, far, stea-polară - ale Partidului; al Uniunii; al Marelui. Şi ce dacă unii scriitori trăiseră şi muriseră în secolele trecute?, datoria lor de ingineri ai sufletului era să vadă, prin ani, prin decenii, prin milenii,Venirea. Desigur, a partidului comunist. Şi mai ales Venirea lui Messia Ghenialovici Stalin.

Pe lista de la Şeica, în dreptul lui Blaga scria - ca şi la Arghezi : "TOTAL" Şi aici ca şi acolo, Blaga a fost **totalizat**. Nu mai este. Ai zice că nici nu s-a născut. Bacovia scria într-o poezie: "Liceu, cimitir al tinereţi mele".

Dacă aş fi poet, aş lăsa în pace liceul, aş scrie: "Bibliotecă, cimitir al generaţei mele". Sau n-aş scrie versuri, numai cuvinte: **Bibliepurată**; sau: **Bibliocimitir** - şi: **Cimitir Astra**.

Am trecut alături, să văd cum stăm cu Caragiale. Ca şi la Şeica: binişor, bine - la Caragiale. (la Şeica scria "ÎN SUSPENSIE"). Aici fusese lăsat – pînă cînd?, pînă când o fi, să ne grăbim, fiindcă nu ştim ce aduce ziua de mîine…

Dar Eminescu? La Şeica era şi el "ÎN SUSPENSIE". Aici, la

Astra, la **EMI** au rămas ceva fişe - ia să vedem care ediţii. Ediţii… Nici urmă de ediţia Perpessicius nici Murăraşu - nici vorbă de ediţa Maiorescu; nici un volum de poezii - ba da: o broşură cu unsprezece poezii traduse în ungureşte. Dar în româneşte? "Eminescu, făuritorul limbii literare române"; "Eminescu, Luceafărul poeziei româneşti"... Numai traduceri - încă o fişă: Eminescu în ruseşte… Ba nu! Nu e în ruseşte, ci în… animalul-care-nu-există: în "moldoveneşte" (bine că nu e în "olteneşte"!)! De reţinut: cine vrea Eminescu în româneşte, într-o bibliotecă românească, în România, îl găseşte - dar cu caractere chirilice - corect: ruseşti, chirilice fiind şi sârbeştile şi bulgăreştile. Mama lor de totalizatori! Pe Eminescu ni l-au… Nu găsesc cuvîntul – dar nu cuvîntul meu contează, ci al lui, alungat din România, din limba română. Se laudă pe toate drumurile că îl preţuiesc, că îl revalorifică; s-au apucat să-l sărbătorească: astă vară, în iunie, au făcut mare tămbălău cu ,,60 ani de la moarte"; la anul, în ianuarie, se laudă că vor să sărbătorească ,,Centenarul naşterii". Dar un scriitor se sărbătoreşte prin carte – unde-i cartea lui Eminescu? Nu e.

Atunci, întîia oară la biblioteca Astra, nu am căutat la fişier dincolo de **EMI**. Am închis la loc sertarul cu Eminescu ne-român, ne-poet. Mi-am făcut loc printre căutători pînă la **Z**; m-am întors la **A**…

Fata asta, Şoricica… Aşa, caraghioasă, urîţică, naivă – nu era o naivă, cum crezusem; deloc toantă. Iar eu nu eram deloc marele-zmeu care-i închide pliscul unei gîsculiţe cu... continuatul (nu cu începutul). Dar cum, cu ce "continuam" eu? Dar se mai putea continua, pe timpurile astea? Şi ce să continuu? De acord: dacă mă grăbesc-grăbesc, îl fac pe Shakespeare; îl fac pe Tostoi; îl fac pe… Însă cît de repede să dau din pagini întoarse? Cît de tare să trag, ca să ajung la… La cine să ajung? La Zola? Dar nu mai poţi respira de glodurosul, de realistsocialistosul Zola (las', că nici cu celălalt franţuz, Barbusse, nu mi-e ruşine, împuţitul acela care l-a băgat în mormînt pe Panait Istrati al nostru)! Ei, da: în timp ce eu galopez, încolo, spre coada alfabetului, analfabetiştii se apucă să epureze iar şi rămîn şi fără Caragiale; şi fără Balzac; lui Bacovia or să-i totalizeze şi **Stanţele** – aflînd ei, între timp, că nu sunt, cum şi imaginaseră, pamflete la adresa burgheziei…

Zice tata:

– Să recunoaştem: comuniştii au făcut o adevărată, o dreaptă selecţie - vorbesc de autori şi de cărţi. Acum cine vrea valoare, merge la cărţile interzise, la autorii epuraţi. Nu se înşeală nici atîtica!

Nu se va fi înşelînd nici atîtica, dar de unde cărţile? De la care bibliotecă - publică - să citesc autori interzişi, cărţi epurate - ca să merg numai la valoare?

Eh, dacă ar fi fost părinţii mei ne-basarabeni; adică ne-refugiaţi. Dacă ar fi fost bătrînii mei ne-învăţători de ţară, dacă ar fi avut biblioteca lor, personală, conţinînd şi cărţi epurate, de valoare… Aş fi citit cu dragă inimă acasă, în casă, la casa mea. Însă puţinele strînse de ei, adunate din banii lor, de învăţători, ne-au fost arse, în curte, la Mana, de comisari; puţinele adunate după liberarea Basarabiei şi înainte de Refugiu - au rămas acolo, demult or fi oale şi cenuşă…: aici, în Ardeal, nu au mai cumpărat o singură carte: cu ce bani, nu aveam pentru strictul necesar, apoi cînd, unde să fi avut timp de ele: prin păduri?, prin Centrele de Repatriere?, în mutări, din cancelarie în cancelarie?

La Normală cumpărasem din banii de buzunar vreo douăzeci de volume - acestea constituiau "grosul" bibliotecii noastre refăcute. S-a rotunjit biblioteca noastră cu cărţile de la Şeica (adevărat: furate, dar furate erau şi cele care merseseră la domnişoara, trei-sferturi; şi ce-ar fi fost mai bine: să le lăsăm să fie arse, ca epurate? - am citit undeva că furtul de carte nu e furt, se iartă, nu-i păcat grav…) - însă numai cu cele pe care le dusesem la Buia, înainte de arestarea părinţilor… Şi acelea s-au dus, au dispărut, împreună cu celelalte lucruri din "casa" noastră de la Engelmann. Ce mai am acum, la părinţi, sunt cărţile păstrate la Şeica, în cufăr, la babă şi în camionul lui Iosif: în jur de o sută de volume…

Voi fi avînd 'eu "bibliotecă" mai mare decît a lui IIă, colegul meu de la Şeica (cel care nu are deloc) - dar mă pot compara cu Septimiu? Măcar cu Octavian, fiu de mecanic de locomotivă? - însă şi el: ne-refugiat, ne-basarabean, ne-intern?

3

– Inventar? Ce-o mai fi asta: inventar?

Alt invalid: domnul care nu citeşte în sala mare de lectură, el lucrează într-un cabinet, pe manuscrise. Din război, îi lipseşte mîna dreaptă, ca lui Perpessicius, din celălalt război. Nu l-am văzut scriind cu stînga (nici pe Perpessicius, dar aşa am citit, din alţii, chiar di nei, nu degeaba şi-a intitulat primul volum de versuri: **Scut şi targă**), însă dacă mă miră ceva la el, e bastonu1: domnu1 care lucrează singur într-un cabinet - şi scrie cu stînga - este el ciung, însă picioarele i-s zdravene, amîndouă, nu se simte

nici cel mai uşor şchiopătat, dar el îşi ocupă singura mînă cu un baston. Se va fi gîndind că, aşa, se vede bine, pe stradă, că e invalid de război; că dacă umbli în baston, nu-ţi iau ăştia pensia de IOVR. Adevărat: un şchiop, chiar dacă nu merge, ca să i se vadă şchiopătatul, e mult mai vizibil decît un ciung; şi mai vizibil, dacă umblă îmbrăcat cu trenci kaki, fost ofiţeresc.

Nu-i răspunde nimeni. Dumnezeu nu bate cu băţul: nici el, cînd biblioteca e normal deschisă nu salută, nu răspunde la salut, cînd trece pe la vestiar, să-şi lase trenciul; de acolo se duce direct la cabinet, nu trece pe la fişier. aşa că nu ştiu cum îl cheamă. Se zice că se poartă atît de cu nasul pe sus, pentru că a luptat şi în Vest, nu numai în Est; de parcă ar fi singurul; şi de parcă ar fi motiv de laudă că a fost imparţial ca românul… Uite, acum ar intra el în vorbă cu noi, mărunţii, de la sala de lectură comună, însă aşa-i roata istoriei, cum zic ăştia, a venit rîndu1 nostru să nu-l băgăm în seamă, cu toate că se poartă cu baston, ca să vadă lumea că-i ciung.

Şi nici nu prea are cine să-i răspundă: toţi cei care trecuseră pe la anunţul din uşă, fie se întorseseră pe la casele lor, unde-i cald, fie se ţin la distanţă: să vadă ce se întîmplă. Ca mine.

Ca şi mine, rămaşii vor fi aşteptînd o minune: dacă nu pe însuşi Messia, atunci pe unul dintre ai noştri, cititori obişnuiţi - însă care, spre deosebire de noi, să înţeleagă altceva din anunţ: de exemplu; că in-ven-tar însemnează… nu contează ce, cu condiţia să fie altceva, nu ceea ce ne mirase, speriase pe noi; sau nici să nu citească noul-venit: să apese, direct, ivărul, iar lui să i se deschidă uşa! S-au mai văzut cazuri. În cazul de faţă, explicaţia să fie simplă: nici unul dintre noi nu apăsase ivărul suficient de tare (şi, în acelaşi timp, să împingă uşa cu umărul; fiindcă suntem în iarnă, resortul de închidere automată funcţionează cu ulei, s-o fi întărit, de ger; ori se va fi lipit uşa de toc, din pricina gheţii - au mai fost cazuri… Sau altfel: acel cineva pe care-l aşteptăm, el să vină la timp, adică nu prea devreme, ca noi; el să constate că e deschis, nu invers, pentru inventar - şi chiar dacă este ceva-cumva, apoi nu pe noi, cititorii, ne priveşte, ci pe ei, administratorii. Cum s-a întîmplat, cum nu, dar noi, cei vreo zece-douăzeci dinainte, venisem prea devreme, normal să dăm de uşa încuiată, noi însă ne speriasem că au închis biblioteca de tot - cînd nu e altceva decît, să spunem, o mică schimbare de orar, dat fiind faptul că zilele se tot micşorează (azi-mîine-noapte are să fie ziua lui Stalin, împlineşte 70 ani). De aceea momentul deschiderii fusese împins cu un sfert, cu o jumătate de oră mai spre zi - vom fi ştiut, de ieri, de alaltăieri că se schimbă orarul, însă, cum sunt oamenii: uită, le mai stau ceasurile - celor care au… Adevărat: pe

uşă nu scrie nimic de orar, de ore. Pe hîrtia prinsă pe dinăuntru, cu pap, sunt scrise doar cuvinte - în fine, aşa va fi crezînd scriitorul - dar nici o cifră; nici măcar data de azi; nici, să zicem: "Începînd de azi, atîta decembrie 1949…" Apoi să anunţe ce se va întîmpla, începînd de azi-decembrie-49. Normal ar fi fost să se precizeze şi pînă cînd, măcar cu aproximaţie, va dura ceea ce a început azi, decembrie 49.

Şi dacă e o glumă? De prost gust - dacă te gîndeşti la doamnele în vîrstă, la domnii şi ei în etate, alţii invalizi, dar şi unii şi alţii suţirerel, sărăcuţ îmbrăcaţi şi, se vede cu ochiul liber: nehrăniţi - care degeră acum pe trotuarul Astrei, prin parc… Proastă de tot, dar glumă: cine ştie ce derbedeu, căscat, inconştient va fi mîzgălit, pe un caiet de şcoală, "cuvintele", va fi smuls foaia, lipind-o de geamul uşii, pe dinăuntru; ieri, înainte de închidere - cînd ieşi, nu priveşti îndărăt, la uşa care se închide, iată de ce nu văzusem, de ieri, anunţul, mâzgălitura cretinului glumeţ:

ăncis p. iventr

Şi dacă mă înşel? Dacă anunţu1 e corect scris: "închis pentru inventar"? Dar nu: văd eu prost, însă numai la distanţă, ce se află sub jumătate de metru nu-mi scapă, am şi memorie vizuală aproape fotografică, anafabetul acela nu a iertat un singur cuvînt (din trei). Noroc că nu a folosit majuscule, l-ar fi făcut pe **S** pe dos (ar fi dau un Z…); pe **N**… - un bou!

Şi totuşi, totuşi: dacă anunţul e corect scris? Fiindcă nu în clipa îl care îl văzusem, constatasem că e scris ca dracul, ci abia acum, la să tot fie o jumătate de oră de cînd îngheţăm lîngă statuia lui Bariţ.

Bine, dar numai eu să-mi fi dat seama, chiar cu întîrziere, că e scris incorect? Ceilalţi, mai în vîrstă, mai cititori la Astra, printre ei profesori, doctori, adică oameni de meserie, n-au văzut? Nici unul dintre ei nu l-a citit corect - vreau să spun: corect, după incorectitudine; nici unul nu a rostit, tare, ce mîzgălise dobitocul - pe care eu nu l-aş angaja nici fochist-adjunct la bibliotecă. Şi pe care îl văd: unul grăsos, cu frunte groasă, îngroşată; unul care scrie (cînd scrie!), ţinînd condeiul strîns în pumn, ca pe un băţ - vita încălţată!

Aşa a scrijelit, cu copita, viţelul-la-poarta-bibliotecii:

ăncis p. iventr.

Vorba ceea: cum e scriitorul aşa-i şi scrisul - sau invers. Totuşi, nu poate fi un golan oarecare, bîntuind cartierul - adică unul în trecere; golanii scriu cu creta, cu cărbunele pe ziduri, pe garduri, cîte un cuvînt porcos (dar corect scris); golanii nu umblă cu paharul, cu farfurioara cu pap. Cu pap se plimbă secretarele - însă acelea ştiu carte. O fi una nouă, "pe puncte"; o fi secretară,

dar de-partid - în care caz, se explică scrisul- nescrisul. De mirare e că cei care au citit opera-i au ţinut minte ultimul cuvînt, l-au corectat mental şi pe acela… De ce?: **iventr** să fie în capul lor mai puţin mutilat decît **ăncis**?

– Inventar? Dar ce-i de inventariat la bibliotecă: scaunele?

Poftim! Ce ziceam? Însuşi Domnul Profesor Vinerean îndulceşte otrava, glumind; de parcă n-ar şti ce-i de inven-tariat la o bibliotecă. El e un fost, în general, în special, fost profesor universitar - şi încă la catedra de limbă română. Nici el nu s-a întors la Cluj, a rămas la Sibiu, la secundar - nu prea mult, pînă l-au epurat comuniştii. Însă încă înainte de a-l epura, îl arestaseră, ca ţărănist. I-au dat drumul, iar l-au ridicat, iar l-au liberat - ultima oară, acum două-trei săptămâni: vine direct de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, cel început astă-vară, în Dobrogea. N-a fost condamnat, ci băgat "administrativ", dar a totalizat vreo doi ani şi ceva. Şi, uite: pînă şi el, profesor de limbă română, a corectat, în gînd, fără să semnaleze incorectitudinea de pe uşa Bibliotecii!; şi el s-a legat de doar semnificaţia cuvîntului, nu de...

Nu-de - ce? Ce-ar fi trebuit să facă, zică? Şi dacă, încă: dacă n-am văzut eu bine? Anunţul va fi corect scris, dar pentru că anunţă o veste proastă, eu l-am urîţit pe mesager cu tot cu mesaj? Nimic mai simplu de verificat: mă duc la uşă, citesc, mă conving. Dacă da sau ba, e corect.

Şi dacă e corect scris? Ce se întîmplă - dacă e corect: se deschide uşa, ca Poarta Raiului? Ne putem întoarce la cărţile noastre?

Să mai aşteptăm, să vedem. Poate că. Poate că alţii, veniţii după…

De pildă, Doamna Tatu-Scarletti. Ea nefiind româncă din naştere, poate observa mai lesne incorectitudinile de română. După obicei, vine ceva mai tîrziu la bibliotecă, însă pleacă ultima. După un obicei al ei, la fişier, întreabă tare, în general:

– S-a întors fiul? Nu? Tot nu? Încă nu? - apoi, chiar dacă nu i se răspunde, ea încearcă să glumească: Atunci mă consolez cu tatăl...

Pînă şi eu ştiu: Doamna Tatu-Scarletti e o persoană foarte tristă, de aceea se străduieşte să-i înveselească pe alţii.

Acum, uşor frîntă de mijloc, cercetează anunţul din uşă prin ochelarii cu hulubele adunate, ţinuţi de mîner, ca o lupă. A lăsat la picioare, pe prag, traista ţărănească, umflată, boboşită (ce va fi avînd, azi în ea: mere? cartofi? - nu-i bine să umble cu ce-o fi avînd prea mult, pe ger: îngheaţă); şi se uită, se uită, prin lupa ochelarilor, la hîrtia prinsă în geamul uşii, pe dinăuntru. Eu mă

uit la ceilalţi aşteptători. Şi ei privesc în jur, la ceilalţi, să vadă: o ne-văd şi aceia pe dezisă?

Aşa-i zic unii, aproape toţi pe care i-am auzit vorbind despre ea: Dezisa. Alţii îi spun: Doamna Tatu. Însă la fişier ea se trece: Grazia Antonietta Scarletti. Am aflat de la Septimiu: e italiancă din Italia; era studentă cînd l-a cunoscut pe domnul Tatu, tînăr diplomat român la Roma; au doi copii, acum mari: o fată, căsătorită cu un francez, rămasă în Occident şi un băiat, mai mare decît fata - acum la Canal, cu taică-său. Domnul Tatu fusese în diplomaţie, întîi în Italia, apoi în Argentina, din nou în Italia, rămăsese diplomat şi sub comunişti - pînă acum doi ani; cînd fusese rechemat. Iar el ("Cretinul!", făcuse colegul meu) se întorsese în ţară; cu soţia şi cu băiatul. Binenţeles, l-au deblocat (sau epurat) pe loc, aşa că a venit la Sibiu, unde are neamuri şi casă - o vilă superbă, în spatele Teatrului. Doamna învăţase la perfecţie româna, ba chiar tradusese din Eminescu, din Blaga, din Barbu şi tocmai se apucase de "Craii de Curtea Veche" de Mateiu I Caragiale (el fiind "fiul" de care tot întreabă dacă s-a întors - din epurare!, iar pentru că tot nu, se consolează cu "tatăl", I. L. Caragiale), cînd a dat peste ei şi naţionalizarea şi arestarea soţului şi a băiatului - tatăl şi fiul. N-am înţeles dacă fuseseră întîi naţionalizaţi, apoi arestaţi; ori după arestarea bărbaţilor le fusese luată şi casa, oricum, în momentul de faţă, cei doi Tatu sunt la Canal (i-a întîlnit pe amîndoi - dar pe rînd - Profesorul Vinerean), iar "Italianca" s-a aciuat într-o odaie de pod, undeva, în Oraşul de Jos. «Deşi s-a dezis»

Asta o spune Septimiu. La care Octavian ridică din umeri, oftează şi spune că el nu prea crede - însă nu spune ce anume nu prea crede. Eu nu m-am băgat în discuţia lor, nu cunosc Sibiul, nici pe Sibieni, însă nici eu nu cred povestea cu dezisul. Poate că Italianca şi-a reluat numele de domnişoară, ca să capete cartelă.

Asta n-o pot pricepe localnicii, dar noi, Basarabenii, da. Pentru un Ardelean în Ardealul lui, chiar dacă nu capătă cartelă, chiar dacă e alungat din casa lui, la naţionalizare, nu i-i atît de greu: are, în jur, neamuri, cunoscuţi care-l ajută, cu ceva bani, cu mîncare, ceva de îmbrăcat, îl primesc sub acoperişul lor - ca între neamuri. Dar noi, "străinii", la cine să facem apel? Pentru noi, prăpădita de cartelă înseamnă viaţă - n-avem bani adunaţi, nici relaţii, ca să cumpărăm de mîncare la liber; mai ales într-un oraş… Ce hîrtie va fi semnat ea, Dumnezeu ştie (deşi neamurile lui bărbatu-său pretind că ştiu: o declaraţie de dezicere); ca să nu crape de foame; să capete repartiţie de locuinţă (aşa cum o fi, are patru pereţi, al cincilea, acoperişul); sau vrea să se întoarcă în Italia ei şi, de acolo, să facă tot posibilul ca să-i scoată

pe bărbat şi pe băiat - întîi din Canal, apoi din România. La urma urmelor nu din motive politice îşi va fi reluat numele de fată, aşa semna (pe cînd lumea era lume, chiar dacă în război) traducerile din română în italiană - asta tot de la Septimiu o ştiu. Apoi încă un amănunt grăitor: dacă s-ar fi dezis, cu adevărat de bărbatu-său şi de fiu-său, ar întreba, zi de zi, cu glas tare, la fişier, dacă s-a întors fiul? Binenţeles, pentru urechile celor avizaţi, ea vorbeşte de Mateiu I Caragiale, nu de Tatu-junior, aflat la Canal; dar oare e mai puţin periculos să vorbeşti de un scriitor epurat - si unde: în plină Astra? Toată lumea ştie că la o bibliotecă din zilele noastre vin nu doar iubitori de cuvînt scris si tipărit, ci şi pescuitori de vorbe (pe care or să le scrie ei, în rapoartele lor la Securitate, cam în stilul vacii de bou care ne-a anunţat că e ăncis p. iventr).

Doamna Tatu s-a îndreptat de şale, a privit peste umărul ei stîng, încoace; peste umărul ei drept, încolo, nu ştiu unde… Acum se apleacă şi caută, orbeşte, traista lăsată la picioare, n-o găseşte din prima încercare, nu se uită unde caută, nu ştiu la ce se uită. Iat-o, s-a ridicat, şi-a trecut baiera traistei pe umăr. Baiera, trasă, i-a strîmbat ochelarii pe obraz, aproape i-a doborît. Şi-i pune la loc, îndelung, le şterge sticlele, pe loc, cu un deget gol răzbătut prin ruptura mănuşii. Sper că nu plînge; sper că lacrima din vîrful nasului e lacrimă de nas; mai sper că nu ne vede bine pe noi, ceilalţi foşti cititori la bibliotecă, cum ne facem de lucru înde noi, numai ca să nu fim văzuţi de cine trebuie că stăm de vorbă cu ea, Ea, care, pentru unii e: duşmană capitalistă, pentru alţii: venetică-dezisă.

Eu sunt singurul care n-o evit, vizibil, la bibliotecă; dar nici să mă apropii de ea, aici, nu-mi vine. N-am schimbat nici un cuvînt cînd ni s-au încrucişat drumuriIe, eu am salutat-o, ea mi-a răspuns - atît; apoi eu sunt într-o situaţie delicată, fiind cel mai ameninţat, ca singurul elev chiulangiu - dacă mă vede vreun profesor? Ori pedagogul, Puturosul? N-o evit, n-o caut - însă ceilalţi… Pînă şi Profesorul Vinerean (care i-a adus vestea de la Canal s-a angajat, fulgerător, într-o discuţie foarte animată - cu cine: cu celălalt profesor, Doktorul (mereu îi uit numele-de-prenume: Ion sau Vasile sau poate chiar Gheorghe), cu toate că nu se pot suferi: Vinerean l-a întrebat pe cestălalt, Prenumele, ce făcea el (doktorul), pe cînd Vinerean murea-de-frig la Stalingrad; şi ce mai făcea, cînd el, Vinerean, murea-de-sete în lagărul de la Ghencea; şi cînd robea-la-roabă, pe Canal? Prenumele nu-i răspunsese, fugise din calea Vinereanului, atunci, însă acum, iată-i discutînd, animat, dar civilizat, ca între profesori universitari.

Doamna Formatmic a plecat, cu vulpea şi cu şoşonii şi cu

mamă-mamă al ei, parcă şi mai mamălat, pe frigul ăsta - ar fi în stare să plece de tot, să renunţe şi la Rabelais în slavonă, în format mic, numai să nu rămînă în preajma dezisei.

Uite-l şi pe Dom' Artur, poetul Sibiului! S-a apropiat, şchiopătind - de cine? De celălalt invalid de război, lucrătorul pe manuscrise, în cabinet. Ce-or fi avînd ei de discutat, atît de important şi de secret, fiindcă se îndepărtează împreună, scriitorul şchiop şchiopătînd, manuscriitorul ciung sprijinindu-se în baston - mai bine i-ar ceda poetului bastonul, ar fi mai cinstit. Se întîlnesc pe trotuar cu alţii aşteptători - măcar aceştia se plimbaseră tot timpul, cinstit - se opresc, vorbesc în de ei, apoi pornesc cu toţii, mereu mai încolo, mai departe.

Am rămas singurul care nu s-a îndepărtat, nu a întors privirea - mă aflu la o bună distanţă şi bine adăpostit sub brad. Sper să nu vină încoace. Nu vine. Şi-a scos traista de după gît, a pus-o pe prag, a coborît o treaptă, acum îşi aprinde o ţigară. Ce va fi înţeles Doamna Tatu din anunţ? Dar Signorina Grazia Antonietta Scarletti? - va fi rezolvat ea probleme grele de limbă română, traducînd, dar nu ca asta… Şi de ce se va fi instalat în prag: aşteaptă să se deschidă uşa?; să se des-facă iventrul?

O înţeleg: unde să se ducă? Nu mai are casă, nici masă, nici familie; nici ţară nu mai are - de parcă românii de noi, basarabenii am avea! - la bibliotecă vine, desigur, pentru cărţi (pe care nu le mai are la ea, ale ei), dar mai ales pentru că biblioteca a rămas (pînă ieri?) un loc civilizat, cu oameni civilizaţi, ca pe timpuri civilizate; şi unde e cald, ca pe timpuri, în casa ei, civilizată. Dacă e adevărat că acum locuieşte într-o odaie de pod, atunci ea este cea mai lovită de uşa închisă. Fiindcă pînă şi eu, care nu sunt sibian, nu am rude ("în ţară", pentru că "în străinătate, în URSS", am - pe malul Pacificului) într-un caz ca aceasta am unde mă duce: fie la liceu, la ora următoare, fie la internat. Însă ea…

Oi fi având unde, dar n-am eu chef. Nici de liceu, nici de internat - trebuie să fie un pustiu şi o tristeţe de internat-gol şi nici măcar cald nu e, se face curăţenie, se deschid ferestrele, zdroncănesc căldările, căldăresc difuzările, apoi mirosul de internat pustiu… Pentru un film e prea devreme, apoi ce să caut la matineu, singur? Prea devreme şi pentru Baia Populară (ce bine mi-ar prinde un duş fierbinte-fierbinte, apoi cîteva lungimi de bazin - cu condiţia să nu fie ocupat de lotul naţional. Numai că şi colo şi dincolo trebuie să plăteşti intrarea. Banii pe care-i mai am ar ajunge azi, dar poimîine? Şi cînd mă gîndesc că am păpat-fumat biletul de tren pînă acasă, iar alţi bani nu mai primesc, la abia zece zile de vacanţa de Crăciun… Văd eu: ori împrumut de la Octavian (de la Septimiu nu-mi vine să cer), ori urc fără bilet:

cum trenul o să fie aglomerat, ca de vacanţă, poate nu mă prinde controlorul…

Încă cineva care citeşte. Că e **ăncis p. iventr.** Din spate, pare a fi doamna aceea care vine rar şi atunci numai pentru enciclopedii, E bine îmbrăcată, încălţată cu cizmuliţe. În sala de lectură rămîne în pulovere largi, pufoase; îşi păstrează pe umeri un fular-şal din lână, aeriană, parfumată. N-am reuşit niciodată să ating, măcar din greşeală, lîneturile doamnei cu enciclopedii, însă parfumul ei… Uite, chiar aici, afară şi de la distanţa asta, îi simt parfumul bun, de doamnă la casa ei, care, cu siguranţă, nu vine la Astra doar pentru încălzirea centrală. Va fi avînd în casă, dacă nu calorifer, atunci sobe de teracotă - ce sobe grozave vor fi parfumînd cu căldura lor casa doamnei parfumate…

Ea este, nu nu-am înşelat. Acum, că s-a întors cu faţa încoace, o văd şi mai bine, după miros. Ciudat: nu e frumoasă, ba chiar destul de… Şi nu-ţi dai seama ce vîrstă are: treizeci? şaizeci? mai mult, mai puţin? Apoi ochii: cînd i-am văzut întîia oară privirea, am crezut că nu e doamna-cu-parfum. Mi-am făcut de lucru prin preajmă, ca să-i văd de mai aproape ochii: răi. De om rău, nu înrăit de viaţa sta, ci rău de la început. Mi-am zis că poate numai în afara casei, printre străinii răi, îi va fi rea privirea, ca să se apere; acasă la ea, la căldură, printre mobilele ei, cu cărţile ei (o fi avînd bibliotecă frumoasă - însă fără enciclopedii), ochii îi vor fi normali. Dar cum să verific ipoteza?

Uite-o şi pe Madam Elefterescu - n-o cheamă aşa, eu i-am zis, după Caragiale, cînd am aflat că e ofiţereasă de ofiţer (nedeblocat) şi aşa i-a rămas numele între noi. Frumuşică-foc, deşi cam slăbuţă, după gustul meu. În pauze, la fumat, intră în vorbă cu noi, elevii, ne oferă poezii de Eminescu de ea copiate, mentol, ţigări - într-o zi, mi-a dat un pachet întreg, abia început. Are ochii uneori albaştri, alteori cenuşii, apoi verzi, cafenii - depinde. Cînd se întîmplă să fumăm în patru, atunci să vezi dansul-cocoşului - acum vorbesc de Septimiu: ai zice că face pe nebunul, pe artistul, că joacă - nu joacă, deşi ţopăie în jurul Piscupeascăi, guguie ca un porumboi, glugluie ca un curcan, arînd cu aripile colbul, înroşindu-i-se strugurii de la gît - aşa vrea el s-o facă praf pe găinuşa ofiţerească, numai cu citate din Kant, în original… Dar să vezi dansul-ursului: o fi el, Octavian un, cum spun Ardelenii: mutalău, dar în prezenţa doamnei Protopopescu nu-i tace gura, nu se lasă, n-o lasă pe iubita-doamnă (numai aşa îi vorbeşte: “Iubită doamnă…”). El nu-i dă tîrcoale, n-o bate la cap în nemţeşte, el i se propteşte în faţă, se mută de pe un bocanc pe altul şi-i vorbeşte în şoaptă - ăsta-i secretul: vorbeşte abia auzit, în româneşte, ceva cunoscut parcă, atunci doamna-iubită se

apropie de tine, întîi numai cu capul, apoi nu doar cu capul - spre indignarea bolborositoare şi ţopăitoare a lui Septimiu. Dar degeaba: concurenţa recită, în şoaptă irezistibilă, din Eminescu şi cum Madam Elefterescu nu jură decît pe "Luceafărul Poeziei"... I-aş fi putut da un sfat lui Septimiu: să-l ţină pe Kant pentru sine (şi în original!), pe lîngă Protopopeasca nu ai trecere - darmite succes - decît cu Eminescu, eventual cu Scopenhauer - însă numai după ce-i vei explica ofiţeresei că va fi fost el, Schopenhauer şi filosof şi neamţ dar Marele Luceafăr îl multpreţuia... Însă cum n-am nici un interes să-i cedez unui concurent cheile-succesului… Chiar dacă pe mine ea m-a tratat totdeauna cu, ca să zic aşa, neutralitate binevoitoare…

A schimbat cîteva cuvinte cu Doamna Cioclopedica, apoi au plecat împreună - ce-or fi avînd în comun aceste două fiinţe?

Madam Protopopescu vine la Astra pentru cu totul altceva decît noi, ceilalţi: împrumută şi ea cărţi, trece şi ea în sala de lectură, îşi alege un loc. Dar nu citeşte. Vreau să spun: nu citeşte cărţile bibliotecii; şi nici nu se preface: de cum se aşează, scoate din poşetă altă carte şi copiază, pe foi volante, din aceea. E un volum de Versuri de Eminescu; al său personal, volumul; frumos învelit în ţiplă. Ar putea să nu se mai uite în volum cînd copiază, ştie pe de rost toate poeziile; sau ar putea copia după copii. Dar ea, nu: cu volumul în faţă, numai după volum. Aşa va fi ştiind ea, că adevăratele copii se fac după original, nu după alte copii; va fi ştiind şi ce scriu îndrăgostiţii pe fotografiile oferite: "Păstrează copia - şi nu uita originalul". Are scris frumos, caligrafic, uşor înflorat, *d*-ul îl desenează aproape ca în greacă, în rusă - cum îl făcea şi Eminescu. Cînd i-am spus asta - dealtfel, în treacăt - s-a bucurat foarte, m-a sărutat pe amîndoi obrajii, apoi direct, pe gură, şi m-a strîns în braţe (mai exact: s-a strîns în braţele mele, ridicîndu-se pe vîrfuri, fiindcă e mititică), sub privirile înalte şi rănite ale celor doi curtezani. Cînd s-a potolit, a spus că eu sunt primul care mi-am dat seama de asta, adică de faptul că ea respectă "şi scrisul si scriitura şi semnătura Luceafărului Nostru"!

Ceea ce este aproape foarte adevărat: fiecare poezie, oricît de scurtă, e copiată pe o singură foaie de hîrtie, iar în josul paginii poartă semnătura legendară a Poetului. Cînd are trei-patru còpii, porneşte la distribuit, prin sala de lectură: se opreşte numai în dreptul elevilor, îi întreabă dacă au Eminescu, tipărit, acasă; cum, de obicei, întrebaţii răspund că nu, ea le oferă "Eminescu scris în manuscris" (aşa am cunoscut-o eu, prin "Odă în metru antic") După cantitatea de copii distribuite, mult mai multe decât cele făcute pe loc oricine şi-ar da seama că asta face şi în afara biblio-

tecii: copiază scrisul-în-manu-scrisul eminescian. La un moment dat, pe coridor, după ce şi-a făcut, numărul (şi a pierdut, ca de obicei), Septimiu a schimbat tactica: a întrebat-o de ce face asta, adică de ce îl manuscrie pe Eminescu: se plic-tiseşte, singurică, acasă, în lipsa bărbăţelului?- şi a rîs într-un fel în care nu-l mai auzisem; şi nu mi-a plăcut; iar Madam Piscupescu a chicotit, s-a alintat, i-a dat o pălmuţă dulce de-ai ei şi i-a zis, dulce: «Vai, tu! Nebun mic ce eşti!» Însă, de parcă ar fi simţit - că mă speriasem (nu chiar, doar mă mirasem foarte), s-a făcut serioasă şi ne-a spus, cu seriozitate, că ea nu se plictiseşte niciodată; acasă e foarte ocupată; "o ocupaţie cu dedicaţie", a zis ea.

Într-o zi, tot la fumat, Octavian i-a atras atenţia că foile distribuite ieri au, pe cealaltă parte, antetul unei chestii militare, ceea ce poate deveni foarte periculos pe timpurile astea, te bagă la puşcărie pentru secret militar. Madam Elefterescu a chicotit, s-a arătat pe sine, repetat, apoi foaia:

– Eu, secret militar? Ea, secret militar? Să fim serioşi!

Eram. În special Octavian, care i-a spus iar că hîrtia cu antet e secretă, n-a găsit alta, pentru còpii? A, asta era? Nici nu băgase de seamă, nu mai găsise hîrtie la librărie şi se slujise de ce avea la îndemînă, de la soţul… Septimiu a întrebat-o, în foarte treacăt, cu ce se ocupă soţul - ştiam cu toţii doar că e ofiţer de grad mare. Ea a chicotit iar:

– Soţul cu ocupaţia, soţia cu dedicaţia!

Octavian a rugat-o să fie prudentă în viitor, altfel, Doamne fereşte, ajunge la Canal, "pentru răspîndire interzisă".

– De ce să ajung la Canal?, s-a mirat ea, Fiindcă îi ajut pe tineri să se adape de la izvorul Luceafărului? Să îndrăznească! Le spun verde-n faţă: Voi vorbiţi? Care l-aţi epurat pe Marele Eminescu?, l-aţi nterzis? Să vă fie ruşine!

Fiindcă noi o priveam cum o vom fi privit, ea a coborît tonul şi a dat-o pe glumă:

– Canalul e tot în România, prin Dobrogea. Cît n-or să mă trimită în Siberia, unde-i tare frig… - şi, prefăcîndu-se că e cuprinsă de frig, tremurînd, s-a lipit… nu de Septimiu, nu de Octavian, ci de mine, cu toate că eu eram figurant (sau poate tocmai de aceea).

Eu ţin la ea ca la un camarad; fiindcă e bună la suflet, curajoasă şi năucă - şi frrriguroasă, ca mine.

Aş ţine şi mai mult, mai adevărat, ca la o femeie - dacă n-ar fi mirosul.

Întîia oară cînd m-a izbit (întrebîndu-mă, în sală, dacă am Eminescu-scris-în-manuscris), am crezut că vine de la subţiori nespălate, de la dormit în cămaşă de zi (la internat, ajungi să

cunoşti toate amănuntele, nuanţele şi să descoperi originile). Însă cînd am ieşit la fumat, chiar dacă ea nu s-a apropiat-lipit de mine, am înţeles că mai era ceva; altceva decît subţiorile. Nu ştiam ce poate fi, îmi era cu totul necunoscut, dar ştiam că nu e dreptate pe lume: să fii frumoasă, bună, să te dedici lui Eminescu, să rişti Canalul, pentru răspîndire-interzisă (pentru ca noi, elevii să ştim şi ce a scris Eminescu, nu doar că e mare) - şi să miroşi atât de… Nu era frumos, nu era bine.

M-am gîndit mult la asta: chiar dacă nu aş fi cel mai timid băiat din lume, dacă aş fi curajos ca Septimiu tot nu m-aş băga pe fir la ea: mirosul. De Octavian nu mă mir: el nu are mirosul dezvoltat, nu simte nici florile, nici ne-florile, cică din pricină că e mereu răcit, dar eu nu cred - însă m-a mirat Septimiu: în mai multe rînduri l-am surprins pur şi simplu adulmecînd-o; atunci nu mai aducea a pasăre de pradă, ci a cîine de vînătoare. Am înţeles că îi place *asta*, chiar foarte, i se tulbură privirea de miros bun, pentru el, ca de parfum bun, ca de vin. Nu l-am întrebat, nu se face să te bagi în intimitatea prietenilor, dar într-o seară, cînd am plecat de la Astra împreună, în parc, mai mult în glumă, l-am amuşinat eu pe el şi am zis că parcă-parcă i-a rămas, în haine, odoare de scris-în-manuscris… Spre surprinderea mea, Septimiu s-a bucurat; şi-a mirosit reverele, apoi a spus că aşa e el: se înnebuneşte după "mirosuri tari" - ca cel de ţîr, de camamber'… Ştiu cum miroase ţîrul, din cărţi: a hoit şi a peşte putred; de camamber', tot din cărţi ştiu că e o brînză franţuzească - n-am mîncat niciodată, însă cred că omul, oricum ar mirosi, miroase numai a el, nu a brînză, nu a altceva decît poate omul şi depinde, nu de spălatul cu regularitate, nu de schimbatul la timp al rufelor, al hainelor… Vreau să spun: toate astea ies la spălat… Or Madam Elefterescu este o persoană spălată, doar am miros bun; aş putea spune, dacă s-ar face să spui aşa ceva: ea scîrţîie de spălată ce e, ba chiar exagerează, fiindcă un corp bun, viu, e bun şi viu atunci cînd păstrează semnul de viu - şi dau un exemplu: sudoarea de efort, fie de la muncă grea, fie de la sport, ea e verde, vie - cît e proaspătă, în momentul efortului, fiindcă dacă nu o cureţi, următoarea jumătate de ceas, se înăcreşte, se preface în putoare - cam aşa ceva.

Ea însă, pe de o parte, e prea-spălată, de nu mai ştii de unde s-o iei; fiindcă a şters toate urmele de ea, cele din afară şi le-a înlocuit cu parfumuri, pudre, farduri… Or, am citit eu undeva că parfumul bun, franţuzesc, nu convine la toată lumea, numai acelor persoane al căror miros propriu, natural, combinîndu-se cu parfumul, dă ceva-altceva, dar parfumat, bun, plăcut - or, naturalul e transpiraţia. Eu cred că din această pricină ea miroase în

două straturi, în două momente, faze: a parfumuri, rămase prea reci şi prea iuţi, fiindcă au rămas fără-soţ, adică nu s-au combinat cu naturalul (pe care l-a prea spălat); şi a…

Nu e pielea, nu e îmbrăcămintea, eventual, neschimbată; şi nu e gura, de la din dinţi stricaţi - cu toate că suge des pastile de mentol, crezînd că de-acolo, de pe acolo… Dar nu gura; altceva, tot dinspre înăuntru. Ceva urît. Aşa e lumea făcută: doamna cu enciclopedii miroase bine de tot, însă nu merită: e rea. Iar ofiţerica, biata de ea...

Cred că aş putea descrie casa omului, după cum miroase el, afară, pe stradă, la bibliotecă. Mai ales casele femeilor - în care eu n-o să pătrund vreodată.

Bănuiesc cum va fi fost, pe dinăuntru, vila doamnei Tatu-Scarletti (pe dinafară îi ştiu doar acoperişul, naţionalizatorii au dublat gardul de grilaj cu tablă vopsită verde - or fi făcut şi acolo ceva de-al Securităţii); va fi fost şi mai frumoasă casa, decît cea a doamnei Cioclopeda însă ştiu precis: odaia de pod în care se adăposteşte, acum, fosta doamnă Tatu, actualmente Scarletti, nu e cu totul lipsită de încălzire: după miros. Italianca miroase a gară. Nu a gară, de la locomotive şi de la fumul lor, ci a gară cu sobe în care mereu se face focul cu cărbuni şi mereu se stinge focul. Presupun că Doamna Scarletti face economie crîncenă de combustibil; dacă ar încălzi normal, fără economie, după primul val de fum în casă, ar veni căldura, fără fum; or hainele ei miros a fum rece, de sobă-cu-economie, care abia s-a încălzit, că e lăsată fără cărbuni destui - după ce a afumat lumea întreagă.

N-o mai văd pe Doamna Scarletti. Nici pe ProtoPopofiţereasa.

La uşă: un obişnuit al bibliotecii, cunoscut în tot Sibiul, ba şi în străinătate: un mare folclorist, a publicat vreo zece volume, el zice că a adunat material pentru o sută, l-ar tipări, dacă… Ajuns aici, folcloristu1 se opreşte, desface braţele, arată spre tavan, spre pereţi, dar nu spune limpede ce-i cu dacă acela. Din prudenţă folcloristică.

Nici el nu se arată mirat de limba-română în care e redactat anunţul: va fi crezînd că e scris de vreun informator de-al lui, dintr-un sat din creierul munţilor: sau o fişă de-a lui, de culegător, în care vorbirea este notată altfel decît scrisul nostru. De aceea nu dă semne de mirare. Nici el nu vrea să înţeleagă, de la început, ceea ce am înţeles cu toţii, după început, însă tot nu acceptăm ceea ce am înţeles - ce-o fi în capul lui de folclorist? Tare-aş vrea să-i aflu părerea despre recentul "concurs de creaţie folclorică"; şi despre "premiile ce vor fi acordate autorilor de folclor-nou". Ce va fi crezînd el despre "creaţiile anonime ale

colectivistei Ioana Dăncuş" - de care ni s-a umplut difuzorul - spre exemplu:

"Foaie verde şi-o alună,
Colectiva noastră-i bună!"

Sau asta:

"Mîndru-i codru şi-nflorit,
Întîi Mai bine-ai venit,
Te-aşteptau oamenii muncii,
Păsările şi toti cucii,
Pe toate 'cîmpiile,
C-a noastre-s moşiile!"

Încă una şi gata (tot a "anonimei Ioana Dăncuş, din Ieud"):

"Măruţ roşu din Gutâi,
Dusu-i mândru la Sibii"

(De ce tocmai la noi, la Sibii - să se fi dus prin împrejurimile ei, la Baia-Ma'; ori în mă-sa).

"Nu s-o dus ca să nu vie
Ci s-o dus să-nveţe-a scrie"

(aşa, da: mîndru-i analfabet)

"Să muncea'-n gospodărie.
Dac-a scrie şi-a-nvăţa,
Iar acasă s-o-nturna,"

(ei: ce-o fa', mîndrul, cînd s-o-nturna -aca': pe leliţă o pupa?, pe-anonimă o juca?, o, -şi pe ea -'fabetiza?, o, pe dos şi pe fa', etcetera-etcetera? - nici vorbă, mîndrul, proaspăt întors de la Sibii, proaspăt alfabetizat, altă treabă-avea:)

"La ghiaburi mormînt le-o fa'!"

A-ha. E drept, nu sunt colectivist(ă), dar anonim- creator-de-folclor-nou aş putea deveni - cine n-ar? - drept care aş prelungi creaţia de adineauri - să zicem:

"Foaie verde lemn uscare,
Pe ghiaburi i-om lichidare!"

Sau şi:

"Foaie verde ca cavalu'
Am umplut cu ei Canalu'".

Sau (de ce nu):

"Măruţ roşu din Gutâi
S-o-ntors mândru la Sibii;
Nu s-o-ntors de flori de Ceka,
Ci să-nciză biblioteca!
La Sibii de s-o-nturna,
(Proaspăt alfabetiza')
Astra el o iventrà
Şi la cărţi mormânt le-o fa'!
(La Anul şi la mulţi Ani!)"

Asta-i cu Neue Volklordnung.

La urma urmei, eu sunt cel mai ştiutor dintre aşteptători. Dar, uite, nici eu nu mă duc, nu plec - dacă aş pleca şi eu, ar veni Mîndru de la Gutâi/ la Sibii/ şi mormînt i-o fa' Astrei.

Să plec - unde Dumnezeu? Un chiulangiu care se răzgîndeşte nu e om - aşa se spune. Septimiu, Octavian: chiulangii normali: au constatat că la Astra nu se mai poate chiuli, se chiulesc în alte părţi: la liceu, la casele lor. Băieţi normali, ei au unde să se, normal, ducă, atunci cînd Astra e **ăncisă p. iventr**.

4

– Inventar? De ce?

Ca să se mire proştii!, aş răspunde cu poftă, cu ciudă.

Ce ar răspunde tata, auzind întrebarea, aflînd că degeaba făcuseră comuniştii singurul lucru bun: împărţirea apelor?, dacă tot ei ănciseseră p. iventr tot ce mai rămăsese din apa-bună? Ar zice că… mi-a mai zis, încă de la reforma învăţămîntului: dacă vreau să merg numai la valoare, să citesc ceea ce fusese interzis… Şi dacă l-aş întreba: de unde cărţi-interzise, el:

– Cine caută găseşte; cine vrea poate!

Frumos spus. Chiar foarte. Mai greu de îndeplinit. Mama, astă-vară:

– Dar băiatul nostru are să fie intern printre interni, fără cărţi de-acasă. Şi chiar de-ar avea, de-acasă: nu poate introduce, păstra, în internat, cărţi interzise.

– Să-şi facă prieteni printre externi!, zice tata.

Frumos zis. Şi simplu - văzut de la ţară. Mai ales cînd, ca tata, abia ai ieşit de la puşcărie şi îţi imaginezi că libertatea regăsită arată exact ca cea pierdută; ba chiar şi mai frumoasă-lăptoasă-devreme-acasă, după chipul şi asemănarea libertăţii visate acolo, înăuntru. Tata judecă de parcă nimic nu s-ar fi schimbat în absenţa lui; şi prea crede că ceea ce nu e alb-alb trebuie să fie negru. Zice mama:

– Ai dreptate cu împărţirea pe scriitori: i-au interzis pe cei buni, adevăraţi - dar cum faci tu împărţirea pe cărţi, la acelaşi scriitor? La cei mari şi vii: Sadoveanu, Camil Petrescu, Gala Galaction, Cezar Petrescu?

– Aşa le zici tu ăstora: mari-şi-vii?, se aprinde tata cu plăcere, şi se tolăneşte în indignare, ca într-o cadă cu apă caldă. Mari-cadavre-vii, asta da! Bine, domnule, dar scriitorul nu-i cizmar, să execute pe-comandă, nu-i tîmplar să facă sicrie şi

pentru prieteni şi pentru duşmani şi pentru necunoscuţi! Scriitorul nu-i soldat, de să primească ordine de la căprar, să bată călcâiele şi să execute…

– Nu cred că Sadoveanu al vostru a executat un ordin primit cînd a scris **Lumina vine de la Răsărit** şi **Mitrea Cocor** - zic eu. El şi-o fi propus serviciile: Bună ziua, n-aveţi nevoie de-un bun meseriaş?, de-o marfă ca asta? - şi a arătat eşantionul… Şi totuşi: ce facem noi, cititorii, cu cărţile scrise înainte, pe cînd autorul nu se propunea, nu se oferea?

– Chiar aşa, se aliază mama. Să nu mai fie bun **Baltagul**, **Neamul Şoimăreştilor**, care despre ai noştri, Orheienii vorbeşte?

– Nu-i nevoie să facem noi ceva, face el cu mîna lui!, rînjeşte tata. Dacă Sadoveanu - al nostru, cum zice băiatul - ar fi porc de cîine numai cu cărţile scrise acum, am zice: S-a porcit la bătrîneţe, nu-i citesc porcăriile recente… Numai că Marele Sadoveanu s-a apucat să re-scrie cărţi vechi, să le… marxizeze! Ştiţi voi ce e proaspătul volum: **Focuri în ceaţă**? E **Locul unde nu s-a întîmplat nimic**, revizuit, dat pe brazda comuniştilor! De ce, mama lui de re-scriitor, a re-actualizat bunătate de carte? De ce s-a apucat - am citit în ziar - să rescrie **Şoimii**? De ce re-scrie Marele Re-Sadoveanu?

De-aia! Ca să se re-mire proştii. Sau: să se mire re-proştii.

– Inventaaa'?

Îmhî. Oarecum. Aşa-cumva. Adevărat, unul mic, un inventăruţ, un inventărel; unul mititelizat - ca să nu ne speriem; şi nici acela întreg, doar o părticicuţică: ca să nu intrăm în panică. Ah, ce le-ar zice-o tata ăstora care se arată politicoşi, binecrescuţi, doar-doar or îmblînzi fiara! Ce le-ar zice-o prudenţilor, fricoşilor, căhănarilor! Ce ne-ar zice-o…

E în formă bună de cînd a fost liberat, la începutul lui august. Mă aşteptam să fie liberat împreună cu mama, cu două luni înainte. Mă aşteptam să fi devenit mai prudent, mai cumpănit în vorbă - chiar în şase ochi; ca după o trecere prin labele Securităţii. Da de unde! S-a întors de la Mediaş slab ca dracu, aproape transparent, clătinat de vînt - şi numai gură; mai slobod(ă) decît înainte de arestare. Întîi, am crezut că din cauza slăbiciunii trupului - aşa fac oamenii slabi, ca să-şi ascundă slăbiciunea: latră, dau din gură, macină din musculatura clanţei. Dar el nu s-a potolit după ce a pus ceva carne pe oase şi ceva culoare în obraji. Adevărat, n-am asistat la "discuţii", în sat (dacă mai are cu cine discuta, Buienii, bine prelucraţi de povestea cu grenada şi de construirea colhozului, şi-au înghiţit gura, ai zice că din moşi-strămoşi au fost ca acum: fie muţi, fie "lămuriţi"). Pînă şi pe mine mă evită: nu sunt eu băiatul refugiatuiui ridicat cu tot cu nevastă şi ţinut la

Mediaş, deşi se ştia, demult, cine dăduse cu grenada în şcoală? Însă acasă...

E excitat, supărat, furios, mai ales pe ceea ce se petrece în "sectorul lumină". Adună de la şcoală, de la primărie (nu-i mai zice: Comitet provizoriu, ci Sfat popular), de la sindicat, chiar de la sediul noului colhoz, cărţi, broşuri, ziare, le aduce acasă într-o coşarcă, le citeşte, re-citeşte, comentează, subliniază cu roşu ce i se pare mai năuc, re-comentează pentru noi, citînd, scandînd, bătînd măsura, ca la cor… Degeaba strînge mama şi bagă pe foc tot ce e hîrtie tipărită, subliniată ("Tu n-ai minte? Vrei să ne-ntoarcă la Mediaş?"), el are ţinere-de-minte: recită, comentează, scandează, chiar mai bine, fără text în faţă…

– Bine, domnule, îşi începe tata indignarea, am înţeles cum stăm cu e-ga-li-ta-tea comunistă: toţi suntem egali, dar unii tovarăşi sunt muuult mai egali decît noi… În numele noii egalităţi, prostul satului e pus primar, leneşul satului făcut preşedinte de colhoz, analfabetul satului ne "lămureşte" cum devine cu i-de-o-lo-gi-a - dar cultura? Literatura? Tratăm cultura ca agricultura? Şi aşa cum partidul l-a trimis pe muncitorul de la oraş să-l înveţe pe ţăran să facă agricultură, îi pune pe alde Macovescu şi Ignat, Moraru şi Novicov pe Sorin Toma, pe Vitner, oameni ai cavernelor din mahalale, să-i înveţe pe scriitori să scrie?

– Lume întoarsă pe dos, murmură mama.

– Rezultatul "îndrumărilor de partid"?, continuă tata. N-ai nevoie să citeşti capodoperele realismului-socialist, din titluri înţelegi cum a fost împărţită lumea: trecutul: **Potop, Otravă, Paiaţe, Viţel de aur, Desculţ, Lanţurii, Negura; prezentul: Bucurie, Vînt de martie, Goarnele inimii, Vioara Roşie, Scutul păcii, Cîntul vieţii, Matei Ion a cucerit viaţa!** şi răul şi bunul, scris ca la stengazetă - măcar unul, Breşlaşu, recunoaşte, pe copertă, că el scrie **Poeme pentru gazeta de perete**…

E în formă bună tata; presupun, sper că, în continuare, numai în casă, faţă de mama - şi-aşa Buienilor li se rupe-n' (cum zic ei) de "sectorul lumină", îl au pe al lor, în care au fost băgaţi pînă la sprincene: colhozul; tot ce nu-i atinge pe ei nici nu există.

În preajma plecării mele încoace, la Sibiu, tata dondănea, bodogănea de zor: bine-bine (domnule), la revoluţie ca la revoluţie, au dat năvală, în literatură, toate nulităţile, toţi nimenii, cei care, în timpuri normale, nici la poşta-redacţiei nu şi-ar fi văzut numele - dar…

– Dar bătrînii, domnule? Marii noştri scriitori? Cei care au trudit o viaţă cu pana pe hîrtie, au cinstit scrisul românesc - şi la rîndu-le, au fost cinstiţi cu premii, tiraje mari, includere în

programa analitică? Ce s-a petrecut în capul lor? De ce dau din coadă şi fac sluj ca nişte căţei?, coşcogea dulăi ca Sadoveanu, Camil Petrescu, Eftimiu, Călinescu, părintele Galaction, om cuvios, popă la locul lui, care, în plus, a tradus Biblia? Ce i-a apucat?

– Ce să-i apuce: frica, zise mama.

– Dar de ce să-i fie frică unui scriitor? Unuia care are operă?

– Fiindcă nu e completă, mă amestec şi eu. N-o poate lăsa aşa…

– O fi meritînd completarea ceea?, face tata.

– Nu-i de completare, revine mama. De frică.

– Aşa o fi. Şi cum frica mare… pute tare... Cum Marele Sadoveanu cîntăreşte două chintale, cînd intră frica în muntele ăsta de cărnăraie şi măţăraie, nu-mpute el ţara-ntreagă?

– Te rog, aude copilul!

– Copilul! Dar copilul ne-a adus în casă epigrama lui Păstorel…

– Te rog! Fără cuvinte urîte, necuviincioase!

– Am adus două - cea cu bocancii…

– Bine, pe cea cu bocancii poţi s-o spui în casă, acceptă mama. E singura fără cuvinte urîte, necuviincioase…

– Cum adică?, mă mir eu. Necuviincioase sunt cuvintele lui Păstorel despre Sadoveanu şi nu ale lui Sadoveanu, care a scris tot felul de…?

– Ai auzit tu în casa noastră rostite necuviinţele lui Sadoveanu? Atunci? Poţi să spui epigrama cu bocancii, e singura cuviin'…

– Cuviincioasă, dar slăbuţă.

– Cum, slăbuţă? Ia ascult-o:

"Nu-ţi cer să crăpi - deşi-ar fi cazul. . .
Nu-ţi cer nici franci,
dă-mi doar obrazul,
să-mi fac bocanci!"

Eu aplaud, de formă; tata:

– Bunişoară, dar slabă - o epigramă, domnule, trebuie să dea cu ciomagul, nu cu apă de flori - "dă-mi obrazul să-mi fac bocanci din el"… Ce-i asta? Numai atîta merită porcul de Sadoveanu? Porcii de sadoveni? Pe cînd cea cu "În republica nou făcută, / Căcaţii scriu, în loc să pută…"

– Era vorba să nu rosteşti necuviinţe!

Tata oftează; nu mai rosteşte (necuviinţe). Se plimbă cu mîinile la spate şi se întreabă:

– Bine, domnule, dar…?

Tata suferă; cu adevărat. Şi nu înţelege:

– Cum se face că… ?

Ascult cu jumătate de ureche: cunosc întrebările lui retorice, ca şi răspunsurile cuviincioşite ale mamei. Tata întreabă, se întreabă de ce, cum se face - că scriitori atît de mari, de celebri, cu-operă, se pun în slujba răului, a prostiei, a anticulturii, a anti-românismului - ce-i atrage, ce-i împinge?; sunt doar proşti, duşi de nas, ori ticăloşi înghesuindu-se la profit? Care profit?

– Consideraţia, omule, zice mama.

– Consideraţia?!, se uimeşte tata. Dar nu erau consideraţi, înainte? O ţară-ntreagă cu ochii pe ei: Marele- Cutare, Ceahlăul-Cutare, Primul-Cutare? O ţară-ntreagă la picioarele lor…

– Ţara ca ţara, dar conducătorii? Nu-i prea considerau pe scriitori. Şi scriitorul e om. Sigur că se bucură cînd e citit, dar i-ar place şi lui să fie considerat de mai-mari, să-i strîngă mîna, să-i dea o decoraţie, să-l bage în Parlament, în Academie, în comitete…

– De unde scoţi tu astea? Ce ştii tu?

– Am mai citit şi eu, mi-a mai spus Cobana… Şi-apoi banii…

– Banii! Dar ăştia erau plini de bani, şi-înainte! Dacă am socoti cît a adunat Sadoveanu pe cele vreo sută de cărţi, în nu ştiu cîte ediţii - trăia boiereşte! Dar cuviosul Galaction - trăia popeşte! Toţi au trăit bine, n-au cunoscut lipsurile - de ce se bagă la troacă? Ce nevoie mai aveau, cum zici tu, de bani?

– S-or fi gîndit că, învăţaţi cum au fost, cu îndestularea, are să le fie tare greu cu lipsurile - tu să fii în locul lor…

– Sunt în locul meu şi-i bag în… de vînduţi!

– Mai încee'! Aude copilul… Vorbeşti aşa, fiindcă tu nu cunoşti ce-i aceea să trăieşti bine, în îndestulare şi, dintr-odată, să afli că n-o să mai trăieşti bine…

– Dacă n-o să mănînci că'…

– Şşşt! Copilul!

– Adică pentru bani să-ţi vinzi sufletul, să-ţi vinzi chemarea, să-ţi vinzi ţara?

– Nu numai pentru bani - dar ce, strică banii? Apoi consideraţia… Nu striga şi nu înjura! Toată ziua eşti cu jurnalele lor, dar nu citeşti ce trebuie…

– Eu nu citesc ce trebuie?

– Uite că nu. Şi erau lucruri interesante chiar pe prima pagină din *Scînteia*. Ba că Însuşi Tovarăşul Gheorghiu-Dej i-a primit pe scriitori, le-a strîns mîna, i-a bătut pe umăr - asta nu scria, dar aşa s-or fi petrecut lucrurile… Ba 1e-a dat decoraţia cutare, ba le-a mulţumit - în numele partidului - pentru contribuţia-nepreţuită…

– Şi ce? Carol al II-lea nu făcea la fel - şi cu aproape aceiaşi?

– Vezi că vii la vorba mea? Dacă s-au obişnuit să fie consideraţi, nu se mai pot dezobişnui - năravul din fire n-are lecuire…

– Eu tot nu cred.

Tata tot-nu-crede. Că, domnule.

– O fi altceva, zice el, pe gînduri, căutînd. Ceva ce nu ştim noi. Nu cred în… superstiţii - dar dacă au fost fermecaţi? Deocheaţi? Dacă o fi inventat NKVD-ul o substanţă, un medicament, o otravă, ceva, de-i înnebuneşte pe oameni - se vorbea, la noi în lagăr, Ruşii în de ei se întrebau ce le-o fi dat în mîncare, în apă, celor mari de-ai lor, prin 36-37, cînd au fost nişte procese cam ciudate, în care bolşevici bătrîni, cu multe crime pe suflet, recunoşteau ca pe apă că erau antibolşevici, că lucrau pentru Nemţi, pentru Japonezi… De la revoluţia lor, n-au fost în stare să facă un tirbuşon, o cheie de tăiat conservele - dar otrăvuri… Or fi în stare…

– Or fi, n-or fi - ce nevoie de otrăvuri, de farmece? Banul, omule! Om e şi scriitorul... Povestea cu "Banul nu-l face pe om" a scornit-o un sărac, unul care nu ştia ce-i banul. Şi, dacă mai pui şi consideraţia - îţi dai seama: şeful statului îţi strînge mîna şi te fotografiază şi te dă la *Scînteia*…

– Sunt nişte căcaţi, cum bine le zice Păstorel! Nişte că…

– Nu mai repeta atîta necuviinţele! Astea-s cuvinte necuvinte!

– Cuvinte-necu'… - n-o scoate la cap. De parcă nu ne-ar umbla comuniştii pe limbă şi ne-ar poci-o! Acum şi tu! Nu-mi plac oamenii care umblă pe la limba omului!

Mie îmi plac. Îmi place un singur om (care umblă pe la limba omului): mama.

Mi-ar place şi mai mult dacă ar nota, consemna umblăturile, întorsăturile, alăturările, noile cuvinte. Am tot rugat-o să le pună pe hîrtie, să nu fie uitate. Pe atunci, în caietele ei de monografii consemna o mie de fleacuri, dar nu pe astea. Cînd îi spuneam: «Notează, mamă!», ea ridica din umeri, adică: la ce bun? Dacă insistam, ea zicea: «Dar eu notez numai ce vine de la alţii, nu… fleacuri subiective» - şi roşea, se fâsticea, de parcă eu aş fi fost învăţătorul şi aş fi prins-o pe ea, eleva, cu vreo greşeală de limbă, în cel mai bun caz, cu un fleac-subiectiv… Însă cînd reluam, repetam, desfăceam eu fleacul acela, mama făcea pe uimita, de parcă de la mine le-ar fi auzit, şi abia adineauri. Ca să-mi taie entuziasmul, zicea, nepăsătoare: «Aşa se vorbeşte la noi, în Basarabia, ai uitat tu». Asta mă supăra: nu numai că nu uitasem nimic din ce ştiam, prin mine, la nouă ani (cît aveam la plecarea în refugiu), dar de-atunci mai învăţasem, de-acasă, de la ei,

părinţii - mai ales de la mama.

Altă dată mama a zis - după ce am contrazis-o:

– Aşa se vorbeşte la noi, acasă, dar nu acasarabia… - si a rîs.

Apoi m-a cătat, scurt, cu privirea: o cred? n-o cred?; observasem si cuvîntul de-adineauri: acasarabia? A simţit că îl simţisem; şi că nu o credeam. Şi i-a părut bine, însă nu a arătat pe faţă, a continuat:

– Sunt vorbe de pe la noi, de la Chiştelniţa…

– Or fi, dar şi Chiştelniţa e… acasarabia, am zis.

Mama s-a luminat ca un soare, dar singură s-a înnorat:

– Le-am auzit de la mama.

Şi a oftat. Şi a aşteptat. Prea aştepta, era pentru întîia oară cînd mama aştepta (astfel) ceva de la mine. Aşa că am zis:

– Aşa e viaţa. Tot ce ştim de la mamele noastre ştim.

Citisem undeva cugetarea asta.

Aşa o fi viaţa, însă eu nu mi-o mai aduc aminte pe mama mamei, bunica de la Chiştelniţa. Decît că era îmbrăcată în negru; şi că mirosea a gutui. Ţin minte casa, livada, via - chiar moara de vînt; pe Dumana, vaca mîncătoare de rufe întinse la uscat. Mi-l aduc aminte pe bunelul: peste mustaţă avea totdeauna o altă mustaţă, vişinie, de la vinul primău, pe care (am aflat tîrziu, de la mama) îl bea pe ascuns, cu oala… Îi văd, îi miros, dar nu-i aud; nu mi-a rămas în ureche nici măcar timbrul glasurilor lor, nici măcar cum mă strigau pe nume, darmite cum vorbeau, în general… Aşa e viaţa (am mai citit eu), făcută din minciuni şi minciunele; minciunile sunt rele, minciunelele sunt bune. Aşa că minciunelesc şi eu - cu mama:

A, da? Aşa vorbea bunica de la Chiştelniţa? Spunea despre… de pildă, puiul de găină abia ieşit din găoace, abia zvîntat, că e molcăluţ? Nu molcălduţ - de la moale şi cald? Nu? Bine: molcăluţ de la căluţ care-i diminutivul lui călîu - altfel cald, căldicel… A, da? Pe bunica a auzit-o spunînd: leuşteandru? şi: castraverde? şi: dulceapă?, usturoşii? Bunica zicea: abricoaptă?; şi: iasomnie (şi efectul iasomniei: iasomnul?; şi de ce zicea: amărar, mărarul din grădina lor era amar? - a-ha, dacă se zice: alămîie, de ce nu şi: amărar… Şi erau atît de mari agudele lor, de le spunea: agudui? A, da: aveau parfum de… agutîie. Dar agutîiele cum erau: acrude?

Să zicem (am zis, imitîndu-l pe tata), să zicem că pe aceste fleacuri-subiective (care nu meritau să fie consemnate) le-a auzit mama de la mama ei (aşa fiind viaţa). Sunt cuvinte de gospodărie, de prin jurul casei din sat, din lumea ei, a bunicii - uite, de Moş Iacob de la Mana îmi aduc aminte, îi aud şi glasul, cînd îmi

spunea, pe loc, «de unde vine cuvîntul: alun - de la: alung; jugastru - de la: jug (şi invers); gaiţă - de la faptul că se găiţează; urzică, fiindcă din ea facem urzeală pentru saci; peşte - de la... mămăliga-prăpădeşte, poamă-acră de la soacră-soacră» - Moş Iacob era un poet şi un muzicant, potrivea cuvintele după ureche şi după cuvintele celelalte, însă şi el tot de primprejurul lui le culegea: din satul nostru, Mana, judeţul Orhei, Basarabia…

Să zicem, am mai zis, că pe acestea, fleacurile-subiective, le-a adus mama de la noi, de-acasarabia… Dar de unde celelalte-alte cuvinte pe care ţăranul din Basarabia nu le cunoştea… primprejurul?

Care anume? Uite, de pildă, despre Stalin: n-a spus ea, mama, aici la Buia, că este cel mai mare "cîrmuritor" (măcar de-ar fi adevărat!)? Şi de cînd au primit şi la şcoală busturi de-ale lui, în ghips, îi zice: Bustalin; şi Ghipsarionovici - autor de: capo-dopervîie; şi cîinelui de Beria, nu-i zice; Evlavrenti? Iar celuilalt cîine-de-porc, Vîşinski (cel care ni l-a impus pe Groza şi a instaurat iarna în România): Andrei Ianuarievici Vâjâinski? şi pe…

– Şşşt!, m-a oprit mama, cumplit de speriată, ducînd degetul la buze şi privind în jur prin casă. Să nu ne-audă careva, că ajungem iar la Mediaş, de astă dată toţi trei - şi ce ziceai că mai ziceam?

Ce ziceam eu că mai zisese ea? Uite, de pildă, în seara în care s-au întors amîndoi părinţii de la o şedinţă ideologică, văzînd că mama şchiopătează, am întrebat-o ce are.

– Ce să am, ia, tovarăşu-cela, agitătarul, pe care ni l-au trimis de-sus-de-la-centru, el m-a ideologìt - eu am scăpat ieftin, fiindcă pe tată-tău l-a idiologìt de tot… Astea-s rezultatele campaniei de analfabetizare, ce vrei…

Cînd se porneşte, greu se mai opreşte, nici nu-ţi vine să intervii, fiindcă ea spune totul otova, şi în treacăt, de parcă ar vorbi despre găinile din coteţ, despre copiii din clasă - însă dacă eu repet…

–Şşşşt! Să nu ne-audă careva, că… - chiar aşa am spus?

Chiar aşa. Sau: cam aşa.

– Mai înceeet, c-ajungem iar la Mediaş - şi ce ziceai c-am mai zis?

A mai zis, zis. De pildă: culturmă-de-mase; şi: egalitate - pentru egalţii… A zis: literaturcă-nouă; şi (în ciuda necuviinţei): reaclismă. De Patriarhul-Roşu zice că IPSS e tare curvios…

–Şşşt! Astea-s cuvinte necuviincioa'… Necuvinte, nu se cade să…

– De la tine le-am auzit.

– Dar eu sunt mare, tu copil, nu se cade să repeţi

necuviinţele adulţilor - şi ce ziceai că mai ziceam?

Ziceam că ea mai zicea, cînd s-a deschis "campania de creaţie a noului folclor popular" (după ce ne-a întrebat dacă bine-auzise):

– Au dat un folclordin, să instaureze Volklordnung.

Cînd s-a creat titlul de "artist emerit", le-a zis laureaţilor: artişti-amărîţi; despre Maria Lătăreţu şi a sa "Hora Păcii-ntre Popoare":

– Greaţa de Lătăreaţa era bună cîntăreaţă, cînd era lăutăreaţă, însă de cînd au făcut-o artiletristă, -i trage cu Hora Păcii-ntre picioa'… - şi s-a oprit, speriată, ruşinată foarte şi cu mîna la gură: Mi-a scăpat o necuviinţă, acum ce mă fac?

– Miliţiancă!, a strigat tata noua-glumă (aşa se răspunde, de la o vreme, la retorica: «Ce mă fac?»).

Pe ale tatei le putem ignora, erau slabe, însă ce păcat că ale mamei n-au fost notate. De pildă, cînd tata a întrebat-o ce pusese la fiert, în oala de pe plită - mama a răspuns, canţonînd:

– Fa-soooo-le miooo!

Iar după ce a umplut farfuriile, amenin ţînd-o pe a ei, cu lingura:

– Fasol na turbinca, ciorti!

Sau într-o seară, cînd ultimul chibrit din cutie cu care voia să aprindă lampa s-a rupt şi a zburat aiurea - ea, oftînd:

– Fiasco lux!

Ori cînd a venit miliţianul cel nou (pleonasm: toţi miliţienii sunt noi), ca să ne verifice actele şi a întrebat, cum se întreabă, dacă avem buletine de identitate mama:

– Evident că avem buletine de evidentitate!

Iar după ce a plecat noul, mama, gînditoare:

– E nou-nouţ, dar ţanţoş, ai zice că e jandarm de pe timpul Imperiului Claustroungar…

Şşşşt - altceva? Ce-a mai, altceva? Altceva-urile potrivite în jurul tovarăşei Irma, "activisìta care-i învaţă pe învăţători cum să-i înveţe pe învăţăcei învăţătura Celor Patru Învăţători" - n-o scoate din: activiperă, activiţaţă, activacă; şi: bovini-vedi-vicioasă. Cum tovarăşa Irma e o tovarăşă cu mult abdomen (abdomenthal), în faţă, dar şi cu mult posterior, din profil, "are un fizic-zag"; pentru că umblă numai cu cizme, "e o persoană cu cizmă la cap"; ar putea face chiar copii, "dacă s-ar mărita cu ceva măreţ şi epocal, / Cu un furnal, ori cu-un Canal" - pînă atunci cutreieră satul cu miliţienii după ea, dar îl preferă pe unul ("formează un cupluton fericit"), pe nume Şanţ: "din şanţ în şanţ - pe culmi", iar cînd or să se des-partă, tovarăsa Irma o să fie o des-şănţită…

5

– Inventar?

Nu contează cine se mai miră, corectînd ultima ispravă a analfabetismului biruitor, a socialismului analfabetizator, ide/ologitor, idiot (izator), triumphallic, bolşevicios, comunisteric, constrictor (al vieţii-noi), tractorizatoric, furnaltic, difuzorăitor, aniversificacaic - mă opresc aici, să nu se creadă că mă laud că sunt fiul mamei.

Ardeleanul cînd vrea să spună despre ceva că este făcut cu dreptate, cu schepsis - aşa şi nu altfel - zice: «Dumnezò n-o fo' cochil de ţâgan, cînd o făcu' ce-o făcu'». Aş zice şi eu, după ardelean: Dumnezeu n-a fost copil de ţigan, cînd a făcut, El, Cuvîntul. Deşi mai cu dreptate ar fi: Evanghelistul Ioan ştia el ce ştia, cînd a spus că, la început, a fost Cuvîntul. Iar cuvîntul nu vine, după facere, ca să doar numească deja-făcutul, ci face - am citit eu că, la vechii evrei, cînd dai un nume cuiva, nu-l doar botezi; iar ce rămîne ne-numit nici nu există.

Uite că şi noi, românii, am învăţat cîte ceva din asta, dar nu chiar aceeaşi. Oricum, şi ai noştri îşi pun nădejdea în Cuvînt, măcar pentru faptul că (aşa cred ei), dînd un nume frumos unei realităţi urîte, realitatea aceea are să se înfrumuseţeze, îmbuneze; ei cred că dacă or să corecteze incorectitudinea cuvîntului de pe uşa bibliotecii, or să repare semnificaţia; realitatea. În ruptul capului nu ar rosti ceea ce a scris animalul acela: iventr, ei îi zic, politicos, bine crescut: in-ven-tar, de parcă inventar ar însemna cu totul, dar cu totul altceva decît iventr, ba chiar ceva contrariu, o veste-minunată - ca venirea americanilor.

Aşa suntem noi şi nimeni n-o să-şi bată capul, să ne repare: cînd se abate o nenorocire asupra noastră, nu încercăm să ne apărăm de ea, măcar fugind, dacă nu croind-o peste bot, măcar zicîndu-i pe nume - nu: o botezăm cît mai frumos sunător, o linguşim, o periem, îi dăm bună-ziua şi îi spunem: conflagraţie; conflict; catastrofă, epidemie, epurare, comprimare, naţionalizare, in-ven-tar; nu: iventr, cum se prezintă ea însăşi, cinstită în necinstea ei. Aşa am făcut şi în '40: nu i-am zis, pe nume: Răpire, Ocupaţie - ci, îmblînzitor: Cedare (şi mereu la singular, de parcă n-ar fi fost trei); aşa ne-am gudurat şi pe lîngă Capitularea de la 23 august 44, zicîndu-i, drăguţ: Întoarcerea Armelor; subtil: Schimbarea Alianţelor (de astă dată la plural, ca să ne consolăm, să ne minţim: nu doar ruşii ne deveniseră… aliaţi, ci şi america-

nii englezii - ba chiar şi francezii, deşi ei nu ne fuseseră "inamici", în timpul războiului, nu ne fuseseră nimic, fiindcă nu mai existau.

Fireşte, măgarii-porcii-boii de comunişti au tot interesul să ne îndulcească pilula, prin cuvinte: Liberare, Justiţie, Dreptate, Democraţie - în vremea din urmă: Pace… Dar noi, victime ale lor, de ce nu ne apărăm - prin cuvinte? Adevăratele? De ce folosim şi noi eufemismele, alături-le, invers-urile lor - ba chiar le îndulcim, corectăm gramatical, periem - doar că nu le dăm cu odicolon? De ce nu le spunem pe nume: necuvinte?

– Inventar? Ce fel de inventar?

Dar citeşte, cititorule, doar ştii carte, citeşte ceea ce cu adevărat stă scris, pe uşă! Iar dacă tot eşti pornit pe corectat, atunci citeşte şi corectează primul cuvînt, zi-i: **închis** - el e cheia!

Prietenii îmi reproşează că prea politizez totul… În fapt numai Septimiu; şi rîzînd în aşa fel, încît eu să înţeleg şi acuzaţia şi admiraţia. Octavian, pe care-l întreb din sprîncene dacă şi el crede asta, dă din cap; cum însă el îşi înclină capul pe umăr atunci cînd încuviinţează, înţeleg că se miră; şi reproşează.

– Prea politizez, eu?, mă apăr, indignat, apoi: Dar ei au început!

Prietenii rîd cu voie bună, rîd şi eu, mînzeşte, apoi din toată inima: le-am zis-o!; şi prietenilor şi neprietenilor! Le-am zis şi lor, prietenilor, dar ei nu simt zisul meu; ei cred, în continuare, că voi fi eu băiat bun şi bun şi prieten al lor, însă în materie de politică, prea… politizez; sigur că ei mă înţeleg pe mine (care sunt oarecum altfel decît ei - adică refugiat), tocmai de aceea îmi şi spun, sincer, prieteneşte, ce cred ei despre mine şi despre (numai) ale mele…

– Inventar? Cum adică…?

Exact aşa: adică! Adică - nimic grav, în general, dar în special noi, Românii nu putem să nu ne aducem aminte că ne-am născut făr-de noroc; în recreaţie, toţi copiii: unguri, turci, tătari, ruşi, ne înghiontesc, ne îmbrîncesc, ne pişcă, ne vămuiesc - ce să facem: să ne-apărăm? Nu se cade - aşa că ne mirăm, plîngîndu-ne de soartă. În cazul de faţă, nu prea mare, mirarea (ca să nu stîrnim nenorocirea): s-a-ntîmplat să trecem pe-aici, în trecere, am văzut anunţul din uşa biblio-tecii… Ei, dacă n-ar fi fost anunţul, am fi intrat, am fi răsfoit o carte-două, am fi schimbat o vorbă-două cu doamnele, cu domnii - dar numai despre lucruri înalte, nu despre viaţa zilnică, nic n-am fi pomenit de vulgarul inventar - adevărat, pe timpurile astea, cînd cărţile nu se doar inventariază, ci ard pe rug, după ordine şi liste de-sus, ar trebui să ne, cel puţin, întrebăm dacă… Dar de ce să ne mai întrebăm şi

noi, n-au făcut-o alţii şi au nimerit la puşcărie? Apoi cum oamenii se află sub vremi şi nu viţăvercea… Nu stă în puterea noastră *să facem* ceva - *noi suntem*! Să facem, acţionăm? - nu e în firea noastră; n-ar fi specific-naţional; *noi n-am făcut istorie, noi am îndurat-o*; am răzbătut, am supravieţuit, nu dînd din mîini - nici măcar din gură, cînd ne doare - ci: fiind… Important, acum - ca şi de-a lungul şi de-a latul veacurilor - e să ne facem mici, să nu fim băgaţi în seamă de mari şi răi. Important, acum, e să trecem… Nu: trec ei, răii, ca apa; noi, pietrele, rămînem - aşa se păstrează fiinţa naţională…

Fireşte, îl imit pe tata - pe cine altcineva să imit, dacă toţi maeştrii, toţi bătrînii, toate modelele s-au, vorba Păstorelului, căcănărit? Nu are tata dreptate chiar atunci cînd exagerează? Adevărat, nici el n-ar face o facere, adică să pună mîna pe topor şi să-l ardă în numele Tătucului pe închizătorul bibliotecii. Dar cel puţin dă din gură, spune lucrurilor pe nume. Pînă şi mama, care e mult mai… prudentă, prudentizată rău de Securitate, la Mediaş, dacă ar fi fost cititoare la Astra, ar fi rostit, cu glas, cuvintele pocite de pocitori; întîi ar face-o pe eterna învăţătoare de la-a-ntîia, cea care îi învaţă pe alţii alfabetul şi scrierea literelor şi punerea la locul lor într-un cuvînt… De ce?

De ce unii aşa, ceştialalţi altfel? Vorbesc de părinţi. Sunt copilul lor, însă nu pot spune că ei ar fi cei mai deştepţi, mai curajoşi, mai verticali din, dacă nu din toată lumea, atunci din Ardeal (treacă de la mine: din Sudul Ardealului). Aşa, fiindcă nu sunt cei-mai. Şi, totuşi: ai mei sunt altfel - încă o dată: nu pentru că sunt ai mei… Cînd eram la Şeica, l-am auzit pe Papaşa de rusă (nu la clasă, ci acasă, în de noi, refugiaţii, spunînd cam aşa: Pînă acum, se zicea că ţara (sau poporul?) care n-are ovrei să-şi cumpere; de-acum ar trebui să se spună că românii care n-au refugiaţi să-şi facă rost de ei… Nu pentru că noi, basarabenii şi bucovinenii am fi fost, de totdeauna, altfel, ci pentru că împrejurările ne-au făcut altfel, înaintea altora - cam aşa ceva spunea Papaşa… Iar dacă ţinem seama de faptul că părinţii mei nu sunt doar în-plus-refugiaţi, ci şi în-plus-abia-liberaţi (de la Securitate de la Mediaş); şi, în-plus, tata a dat un ocol şi prin Siberia… Deşi mama îi zice mereu că exagerează ori că nu are dreptate, în cutare problemă, tata o ţine pe-a lui (ştiind că, în fond, mama e cu el:

– După Ocupaţie, dar înainte de ridicare, îmi ziceam, înţelept: Ei, ce-or să-mi facă mie? N-am fost politician, burjui, popă, jandarm! - şi mă înşelam. Acum însă nu mă înşel, cînd îmi spun: Ei, ce-or să-mi mai facă mie?

– Cum au găsit comisarii, atunci, au să găsească şi acum, securiştii, zice mama. N-au găsit, astă-iarnă… grenada?

Tata nu răspunde pe loc şi nu continuă imediat - nu-i convine, observaţia mamei îi tulbură şirul. Zice, de parcă ar lua-o de la început:

– Sunt învăţător de ţară, într-un sat fără gară, fără curent, fără gaz - ce-or să-mi facă, dacă nu le cînt în strună? Să mă dea jos din postul de director? Nu sunt director. Să mă trimeată în alt sat? Cît de mai-greu are să fie: tot fără gară, tot fără lumină, tot fără asfalt… Şi de ce-aş suferi de lipsa gării? Nu sunt sătul de trenuri-trenuri? Sigur că ar fi timpul să citesc la lumina becului electric, dar de cînd ruşii pretind că ei au inventat şi becul, botezîndu-l: "Lampa lui Iici", prefer să mă chiorăsc la lampa cu gaz - pe asta încă n-au inventat-o. Ce să-mi mai facă: să mă dea afară din învăţămînt?

– De exemplu…, îşi face mama trei cruci mici.

– Ei şi? Cum a ajuns învăţătorul, acum - vorba ceea: numai moaşă comunală nu - nici o pagubă, mă duc la o fermă, la un GAS, lucrez cu braţele, într-un an ajung tehnician! Fiindcă ştiu să mă iscălesc! Tot de cultură o să mă ocup - nu de a poporului, ci de a cotorului păioaselor… Ce altceva să-mi facă, dacă nu joc cum îmi cîntă: să mă naţionalizeze, să mă dea afară din casă? - care casă, de zece ani nu mai am. Să mă aresteze? Ei şi? - cunosc drumul, cunosc locul şi la ruşi şi la români, nimic nu mă sperie…

– Nici *repatrieria-în-Siberia*, cum zicea băiatul?

Tata oftează. De asta, da, s-a temut, se mai teme, ne temem…

Cu cîteva zile înainte de venirea mea încoace, trecuse pe la noi directorul şcolii. Se schimbase mult, nu mai era ce fusese, cînd se purtase atît de bine, cu fuga noastră prin păduri, de frica "repatrierii".

Înainte era un om solid (chiar dacă şchiopăta) şi mai ales vesel - îmi plăceau hohotele lui de bas profund, te simţi bine lîngă un om care rîde astfel. De la o vreme însă nu mai rîdea, rînjea. Acum venise în vizită - rînjind. Tata, care nu mai avusese demult prilejul să discute politică, se bucurase - îi mergea gura… Însă directorul, tot uitîndu-se în jur, prin casă şi tot rînjind, a spus că de asta venise: ca să-l roage, să-l sfătuiască prieteneşte să nu mai grăiască slobod, prin sat, la şcoală, despre comunişti, despre ruşi, despre Stalin...

– Bine, dar nu spun nimic nou, a zis tata, după o pauză. Asta fac de cînd ne cunoaştem, din toamna lui '44.

– Toamna lui '44…, a făcut directorul, oftînd. E mult de-atunci şi, ca să fiu sincer: atunci, în 44, nu te prea credeam.

– Mai bine mai tîrziu decît niciodată!, a rîs tata.

A rîs şi directorul. Dar nu ca el. A nechezat, rînjind:

– Aşa zic şi eu, colega, dar mai zic: ai gură prea mare, prea ţi-o baţi de faţă cu oamenii. Eu unul te-nţeleg: îţi permiţi să faci pe anticomunistul, fiindcă tot nu mai ai ce pierde. Eu nu-mi permit...

– Dumneata crezi că, spre deosebire de mine, mai ai ce pierde! Ştii care-i necazul cu bolşevismul - colega? Că şi cel care a pierdut totul mai are ceva de pierdut - cazul meu; iar cel care se ţine cuminte, zicîndu-şi că, lasă, el se aranjează cu tîlharii - nu ca alţii - pierde şi acela. Ma-te-ma-tic, verificat…

– Verificat de dumneata, basarabean, dar noi, Ardelenii, ce treabă avem noi cu…?

– Dar aşa spuneai în ‘44: ce treabă avem noi, Ardelenii, cu ruşii?

– Nu cu ruşii… Cu asta, cu politica…

– Politica? Dar eu spun ce cred că e adevărul - or asta e contrarul politicii! Şi nici n-am fost înscris în vreun partid - era cît pe ce să mă fac iorghist, ca tot intelectualul-de-la-sate, dar m-a lecuit chiar Iorga, în 31-32, cît a fost prim-ministru.

– De asta îţi permiţi să dai din gură. Eu am fost la ţărănişti, l-am cunoscut personal şi pe Maniu...

– Şi, brusc, te-a apucat ruşinea că ai fost ţărănist?

– Nu-i de ruşine, -i de frică. O fi ea, frica, ruşinoasă…

– O să devină sănătoasă, dacă îngropi carnetul de ţărănist şi-l iei pe cel comunist? Dar dacă, nu mîine: poimîine, se schimbă lucrurile - să zicem că vin Americanii - ce faci: îngropi carnetul de la comunişti şi primeşti carnet de la ceilalţi, de la… americanişti?

– Americanişti!, a dat directorul din mînă. Nu mai vin Americanii, să ne scape, ne-or vîndut la Ialta, ca pe vite… Aşa că noi, Rumânii, trebuie să supravieţuim, nu? Aşa am făcut în decursul veacurilor: ne-am tras în păduri, ne-am făcut frate cu dracu, pînă trecem puntea, ne-am îndoit după vînt, de să nu ne frîngem, am lăsat să treacă peste noi apa, de să rămînem, ca pietrele, nu? Că trebuie să ne păstrăm fiinţa naţională, nu? Nu?

– Ba da, ba da!, l-a asigurat tata.

Directorul n-a mai dat mîna cu noi, a plecat, ieşind de-a-ndăratelea, şi şchiopătînd cumplit. Şi nici măcar rînjind.

– Inventar?

Aşa suntem noi: nu prea credem - ce treabă să aibă cu noi? - iar cînd, în sfîrşit, începem să ne îndoim de ne-credere (Sătulul îi zice flămîndului: Dumneata îţi permiţi, tot n-ai ce mînca, n-ai ce pierde…), nu avem timp să o şi spunem, suntem deja departe, căutînd, şchiopătînd, un loc bun de îngropat fiinţa naţională. Ba

nu: carnetul. Ba nu: piatra peste care trece vîntul - de nu-i taie capul. Astfel răzbate Românul prin veacuri: şi futut şi cu banii luaţi.

Am început să îngheţ, mi-a degerat şi capul sub căciulă. Să mă mişc puţin, ca să mă dezmorţesc, să mă des-deger - deşi, mai înţelept ar fi să mă întorc la internat, or fi terminat curăţenia… Nu, abia au început-o: ferestrele deschise, găleţile zdroncănesc, difuzoarele hodorogesc şi, de parcă frigul şi zgomotul n-ar ajunge, mai miroase şi a internat, de te îmbolnăveşte… Ei, dacă aş extern de-oraş: m-aş duce acasă - ca Septimiu (ce casă frumoasă, luminoasă, călduroasă, binemirositoasă, casa lor); sau ca Octavian - şi casa lor e plăcută, aşa, mititică şi dincolo de gară… Dar dacă mă întreabă mama ce caut eu acasă, în timpul cursurilor, ce spun? O mint?

N-o mint - uite, am început să mă încălzesc. Mai fac două-trei mişcări de gimnastică, mai fac o tură-două prin parc - poate că, după ce o termin pe a treia, ajungînd în dreptul uşii, constat că e ne-închisă vreau să spun, ar trebui să spun: ne-ăncis(ă).

Ce vor fi gîndind ceilalţi aşteptători? Gîndesc ce gîndesc, ce le pasă lor, ei sunt cu toţii şi orăşeni şi ne-basarabeni, şi mai în vîrstă: au avut şi timp şi mijloace să citească, pînă acum. N-ar trebui să-i deranjeze închiderea bibliotecii, decît doar pentru că nu mai au unde-şi petrece ziua, într-un loc încălzit, civilizat; ei au apucat să citească, pînă la vîrsta lor, mii, poate milioane de cărţi - nu ca mine: şi în ordine alfabetică şi în galop, de frică să nu mă ajungă din urmă epurarea, închiderea, totalizarea? Chiar dacă mulţi dintre aşteptători au fost şi naţionalizaţi, au făcut ei pe dracu-n patru să-şi păstreze măcar biblioteca; măcar o parte, o părticică din cărţile lor, personale. Şi ce dacă sunt cărţi deja citite, să le re-citească! Dar eu?

Uite, suntem la mijlocul lui decembrie, deci de abia opt sau nouă săptămîni cunosc o bibliotecă adevărată, civilizată. Sigur că era deja ciuntită, ciuruită de epurarea de anul trecut, sertare întregi de la fişier rămăseseră doar cu vergeaua, altele ştirbe rău, de fişe; dar mai scăpaseră atîtea fişe, atîtea cărţi, pe care, nu numai că nu le citisem, dar nici nu auzisem de ele. Iar de-acum, cu iventrul lor ăncisător, o să rămîn doar cu auzitul.

De ce? De ce, aşa?

Aşa, în primul rînd, în general; în al doilea în special, cu necuviinţa asta, lupta de clasă? Mă străduiesc să nu-i spun cum au botezat-o ei, să nu mă las tîrît de ea - şi reuşesc. Dar nu de tot. Nu-mi pot da peste gînd ca peste degete, cînd, vrînd-nevrînd, mă compar cu alţii.

Cu colegii externi, mai ales cu Septimiu şi cu Octavian.

Sigur că nu-mi spun, după comunişti: Bogaţii să nu mai aibă nimic - ca să avem noi, săracii! Nici nu-i consider bogaţi pe ei, săraci pe mine, mi-e ciudă că istoria-geografia au făcut ca noi să fim aşezaţi în rubrici, altele. Cînd însă ciuda, în general, începe să prindă carne şi să să se îndrepte spre anume persoane, ca invidie («De ce Septimiu să aibă cutare şi cutare - chiar Octavian - iar eu nu?»), atunci trag mult aer în piept, îl păstrez în plămîni cît să-mi spun: «O fi avînd el cutare şi cutare, bunuri materiale, dar n-are experienţa de viaţă a mea!» Atunci începe să fie mai bine. Chiar bine de tot, fiindcă de acolo, de undeva, de jos, nu numai că am urcat în dreptul lui (lor), dar am alunecat mai sus. Însă de acolo, îmi spun: «Care-i meritul meu: am făcut eu, cu mîna mea, istoria-geografia? Mi-am cîştigat singur experienţa-de-viaţă? Nu: şi istoria-geografia şi experienţa mi-au căzut în cap!» De-abia atunci mă simt bine de tot, cobor în dreptul lor, al celorlalţi: care nu au nici o vină că nu sunt ca mine basarabeni, refugiaţi, în-pluşi, de-la-ţară, interni… Aş putea spune că mă simt cel-mai, atunci cînd mă ştiu egalul lor.

Într-un singur punct, capitol, rubrică nu-mi pot stăpîni ciuda: cărţile. Sunt gelos pe cărţile lor; ei în viaţa lor n-au pierdut, nu li s-a furat, pus pe foc, distrus o singură cărticică; de pildă, Octavian, fiu al unui mecanic de locomotivă şi al unei ţărănci, are, acasă, toate cărţile pe care le-a adunat el - multe, puţine, dar le are, neatinse; ca să nu mai vorbesc de Septimiu: în casa lor trebuie să fie zeci de mii de volume (cărţi, dar şi ziare, reviste, româneşti şi străine) şi astea strînse în doar două generaţii (începuse bunicu-său dinspre mamă, telegrafist de gară şi poet local). Dar poate că nici la rubrica asta n-aş ceda oftatului-de-clasă: dacă bunii mei prieteni ar fi atît de buni, încît să-mi împrumute cărţile lor. Vor fi împrumutat în timpuri normale, dar acum… «Citeşte ce vrei, cît vrei - dar aici, în casă; cărţile nu se scot din casă - mai ales la tine, la internat», spun amîndoi, separat, pe rînd, dar parcă s-ar fi vorbit între ei ce să-mi răspundă la oful meu după carte bună, adevărată. În felul lor, au dreptate: în afara casei, cărţile riscă să se piardă; la internat, să fie confiscate - pe timpurile astea greu de tot să înlocuieşti o carte. Poate că şi eu în locul lor aş face la fel, aşa i-aş spune unui prieten bun, dar intern (fiindcă ei în de ei, externii, îşi împrumută)… Da, dar pînă una-alta, sunt în locul meu…

De aceea Astra, pentru mine… Chiar dacă am citit în dezordine-alfabetică, cu ceva-ceva m-am ales. Adevărat, la-grămadă, la-întîmplare, de unde Dumnezeu plan, sistematizare?, o să încerc să sistematizez, să ordonez mai tîrziu claia-peste-grămadă - deşi simt că, în materie, de cărţi citite, cum începi, aşa o duci (şi aşa

sfîrşeşti). Şi, la urma urmei, ce cărţi interzise citeam eu la Astra, de s-o închidă? Cărţi ne-interzise, permise de ei, interzicătorii! Şi dintre acelea, nu tu filosofie idealistă, nu tu istorie subversivă - doar romane! Ce e subversiv, idealist, reacţonar, anticomunist - în romane? Nimic!

Zic şi eu aşa, de formă, cum de formă copiii prinşi cu mîna-n borcanul cu dulceaţă, întreabă: Dar ce-am făcut? N-am făcut nimic!

N-am cap filosofic, dar m-am gîndit, pe cînd citeam la romane (mama spune mai frumos: «M-am gîndit, pe cînd dormeam…»): ei se tem, pe faţă, de istorie - care le contrazice la fiecare pas minciunile neobrăzate privitoare la fapte, la evenimente ("obiective", le spun - numai cînd sunt de ei interpretate şi permise); se mai tem de filosofie - de cea idealistă, ei considerîndu-se materialişti. Dar nu se prea tem de literatură…

Au epurat, au totalizat scriitori - pentru idei (nu pentru imagini, cum se spune): pe Blaga l-au interzis total - nu neapărat pentru poezie, ci pentru filosofie (şi mai ales, pentru diplomaţe…); pe Eminescu nu l-au suspendat pentru poezie (ba chiar îl mulg de tot laptele "social" din unele "Scrisori" şi mai ales din "Împărat şi proletar" - interzicînd total una singură: "Doina"), ci pentru articolele antiruseşti - am citit cîteva la Septimiu; pe Goga, în primul rînd l-au totalizat, pentru că a fost prim-ministru; în al doilea, pentru articolele naţionaliste (le-am citit la Octavian, are volumul **Mustul care fierbe**) - poezia lui ar fi aproape la modă: "militantă, socială" (ca şi a altui ardelean, Cotruş - interzisă numai pentru că poetul e "fugit în Occident"); pe Arghezi l-au totalizat…

Arghezi este un caz (am aflat de la Septimiu, care ştie tot felul de amănunte de la taică-său): comuniştii nu l-au interzis pentru "idei" (măcar pentru că alt mare poet interzis, Barbu, a scris de Arghezi că "este respins de idee" - am citit articolul despre "Poetica d-Iui Arghezi") - doar "fasciştii" l-au băgat în lagăr, fiindcă l-a atacat cu un pamflet pe ambasadorul neamţ la Bucureşti - ci dintr-un ghinion: un căhănar - mare comisar la cultură şi şef la *Scînteia*, unul Sorin Toma, are, ca tot omul, un tată (un bătrînel la locul lui, fost profesor de liceu şi, în orele libere, modest traducător din Heine). Or fiul, Sorin, împreună cu mama lui (soţa pensionarului A. Toma) şi-au zis că, dacă, în comunism orice e posibil, de ce n-ar fi posibil ca tăticuţul şi soţiorul să devină… "clasic în viaţă". Numai că, dacă ar fi fost aşezat A. Toma lîngă poeţi ca Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, ar fi rîs pînă şi Răutu (ispravnikul cel mare al "culturii"), însă, din fericire - pentru cultura lui Răutu şi a nevestei pensionarului -

terenul era… aproape liber: Bacovia rămînea, ca pînă acum, retras de lume; Barbu nu mai scria demult poezie, se ţinea de matematice; Blaga fusese ţintuit la zid, "pe bază de misticism" şi interzis. Mai rămînea Arghezi: nu avea "pete la dosar" (dimpotrivă - nu fusese el în lagăr?), nu-i nimic: s-a însărcinat fiul "clasicului în viaţă" Sorin Toma: a scris, în *Scînteia,* articolul: "Poezia Putrefacţiei şi/ sau Putrefacţia Poeziei"- în care i-a ras şi pe deja-raşii Barbu şi Blaga, dar şi pe Arghezi: în doi timpi şi trei mişcări, „putrefactul Arghezi" a zburat din literatură ca un naţionalizat din propria-i casă, iar "în locul lui" (aşa văd comisarii "locurile" în literatură: case-mari, în care nu pot să se instaleze unii, decît după ce sunt daţi afară alţii, naţionalizaţii). Şi uite-aşa ne-am ales noi românii, cu "clasicul în viaţă A. Toma", un căhat, aşezat pe tron de fiu-său, căhănarul Sorin Toma.

Asta-i cu poezia: mult mai mulţi poeţi au fost epuraţi, suspendaţi, totalizaţi - decît romancieri (să le spun: prozatori). Dacă poezia ne-a fost ciuntită, chiar decapitată, prin cei-mai-mari: Eminescu, Macedonski, Bacovia, Barbu, Blaga - şi, de curînd, Arghezi - proza a rămas (aproape) neatinsă (dar pînă cînd?). Sigur că se dau de ceasul morţii "tovarăşii cu Tezele" să ni-i prezinte ca "scriitori sociali", ca "sensibili la durerile poporului muncitor", ca "mari prieteni ai poporului rus" (Spătarul Milescu, Antim Ivireanu, Cantemir); adevărat că elimină, din noile ediţii, orice aluzie la ruşi, la Rusia, la comunism (cei de după Primul Război Mondial), dar ne-au rămas aproape-întregi. Şi cronicarii şi Şcoala Ardeleană (o băgăm la proză, deşi e istorie şi lingvistică); ne-au rămas Filimon şi Negruzzi, Slavici şi Odobescu şi Zamfirescu şi Hogaş; şi Creangă; apoi, dintre adevăraţi romancieri ne-a rămas Rebreanu - nu toate cărţile, dar cele mai bune; şi porcul-de-cîine de Sadoveanu, cu ce are el mai bun (şi are) la fel, lingă-ului de acum, Camil Petrescu - i-au rămas şi romanele şi piesele de teatru… Singurii romancieri importanţi interzişi: Mircea Eliade (fiindcă "a fugit în Occident") şi Hortensia Papadat-Bengescu - oare de ce? O fi avut şi ea un ghinion arghezian? O să-l întreb pe Septimiu, să-l întrebe pe taică-său.

Dar culmea-culmilor: ni l-au lăsat pe Caragiale! Nu-i nimic, să-l dreagă cu toate sosurile lor, să pretindă că Nenea Iancu "iubea poporul muncitor", că "ataca numai burghezia reacţionară"- atîta vreme cît mai avem în biblioteci publice textele lui, merită să nu te sinucizi (cu fiul, Mateiu, nimic de făcut: putrefacet şi el pînă-n măduva oaselor)…

M-am gîndit (pe cînd citeam romane): Dacă eu aş fi ei, aş începe epurarea cărţilor cu romanele - da, domnule! Noroc că nu

sunt eu Marele Inchizitor-Închizător-de-biblioteci. Tot citind la romane, am înţeles o chestie simplă (pentru mine): istoria lucrează cu informaţii (istorice); comuniştii îi dau la cap cu contra-informaţii (contra-istorice - ca să nu spun: minciuni gogonate); filosofia lucrează cu idei - comuniştii pretind că nu sunt bune ideile dinainte, fiindcă sunt "idealiste" şi le dau la cap cu contra-idei, anti-idealiste (ei le zic: materialiste); în poezie lucrurile stau altfel, pentru că acolo e vorba de stări, de simţiminte, cum zice Eminescu, însă comuniştii pot pretinde că tot cu simţiminte lucrează şi poezia-socialistă, păi ce, strungarul n-are şi el momente de bucurie, de îndoială, de dragoste, de ură? Ba are, dragi tovarăşi! Şi dacă zici că poezia-nouă a lui Deşliu, Cassian, Breslaşu, Banuş, Porumbacu nu e nici nouă, nici, mai ales, poezie!, un comunist şmecher ar putea să ţi-o întoarcă: «Este poezia o chestie subiectivă? Este! Este cititorul de poezie subiectiv, cînd îi place - ori nu-i place - poezia cutare, cutare poet? Este! Păi, dacă-i aşa, atunci afirmaţia dumitale că poezia-nouă nu e poezie - e subiectivă!»; şi ţi-a închis gura.

Pe cînd cu proza… Ei au apucat să spună, să bată toba, să ne bată pe noi la cap: "proza este obiectivă"; "romanul trebuie să fie realist, să redea viaţa aşa cum este ea" - şi au epurat romanele prea-mistice (ale lui Dostoievski, dar nu ale lui Tolstoi); cele care li s-au părut prea-nerealiste (l-au epurat pe Mateiu I Caragiale - dar nu pe Gogol); i-au interzis lui Rebreanu **Adam şi Eva** (fiindcă era vorba de metempsihoză - dar roman slab), însă i-au lăsat **Ion** (ei înţeleg realismul cărţii doar pentru că eroul vrea-pămînt, dar n-au înţeles că scena cea mai tare: eroul îngenunchind şi sărutînd pămîntul e de de-a dreptul… religioasă, mistică). Aş putea continua cu exemplele, dacă nu m-aş teme că ei îmi aud gîndurile şi capătă idei…

Eu, dac-aş fi Închizător, aş încide proza, în general; aş începe, nu cu Eliade, nu cu Hortensia Papadat-Bengescu, nici cu Mateiu I Caragiale, fiul - ci cu tatăl: cu I. L. Caragiale! Fiindcă nu e rînd din **Schiţele** (şi **Momentele**), nu e replică din piesele lui în care să nu-şi bată joc - nu doar de-prostia-burgheziei, ci de prostia-omenească, deci de prostia-comunistă. Şi-apoi limba personajelor lui Caragiale, bătrînul: sigur că este limba pocită a mahalagiilor, a ţaţelor, a ipistaţilor, a catindaţilor şi a "publiciştilor" de acum o sută de ani, dar este şi limba tătărîtă a activiştilor, miliţenilor, tovarăşilor de azi - iar exemplul uite-l pe uşa unei biblioteci:

încis p. iventr!

Cît despre discursuri băşicate, umflate, presărate de greşeli de limbă şi mai ales de tîmpenii pure şi simple, ce mi-i

“discursul” Conului Leonida, ce mi-i oricare din articolele de fond din *Scînteia*?!

M-am tot gîndit eu (citind): Ţie-i Dumnezeu în eroare - cu proza, cu romanul! Ce şi-or fi zis comuniştii, despre roman? Păi, şi-or fi zis ei, roman e atuncea cînd tovarăşul autor povesteşte nişte întîmplări, nişte poveşti - or poveştile povestite realist sunt bune, utile revoluţei şi mersului-înainte… Ele nu cauzează, nu dăunează - ca istoria burgheză, ca filosofia idealistă, ca, poezia putrefacţei, acelea, da, acelea sunt opiu pentru popor!

Şi mi-am mai zis, pe cînd citeam romane: uite, romanul ăsta, mediocru cum e (ajunsesem, alfabetic, la Cezar Petrescu), are o armă-secretă de care sunt lipsite poezia, filosofia, istoria; orice i-ar contrapune comuniştii, nu-l clatină, nu-l neagă. Oare de ce?

Mi-am dat un răspuns, dar îl păstrez pentru mine - de teamă de comunişti şi de teamă că amicii or să mă ia peste picior, fiindcă e, într-adevăr şi banal şi retoric, iar eu îmi măsor cuvintele şi nu deschid gura în public. De aceea mi-l spun, şoptit, la ureche, cu multă jenă: viaţa.

Asta-i arma secretă a romanului adevărat - chiar mai puţin reuşit - faţă pe cel nou, realist-socialist: primul are; celălalt vine cu aiureli, năuceli, cu neverosimilităţi: deci… N-are. Şi dacă în celelalte domenii ei se slujesc de artificiul cu subiectivitatea (nu numai în poezie, dar şi în istorie: Poate că aşa a fost, zic ei, evenimentul cutare, privit din punctul pe vedere A - dar din B arată altfel; în filosofie n-au ajuns să vorbească de “adevăr de clasă”?). În roman nu le merge. Uite-aşa! Fiindcă ce opun ei vieţii din romanul bun: altă-viaţă? o ,“viaţă de clasă”?- cititorul nu trebuie să fie literat ca să înţeleagă, fulgerător, că “romanul” lor nu e doar prost, ci e nimic.

Dacă arma-secretă a romanului e… am mai spus, nu repet - atunci arma-secretă a mea e romanul. În situaţia mea, îmi ajunge; îmi dă (aproape) totul, în orice caz, de ce am nevoie, acum. M-am uitat - ca mîţa-n călindar - peste cîteva cărţi de filosofie, la Septimiu: în afară de Platon, într-un loc cu o peşteră, nici urmă pe poezie, în filosofie (cît pespre viaţă…) - n-oi fi văzut-o eu; nici în istorie, decît dacă istoricul alunecă în poveşti şi atunci face ca Monsieur Jourdain, proză. Cu totul de acord: poezia e regină - dar ea e vîrful, încununarea; am mai auzit de comunităţi, de popoare fără cap, dar (în afară pe Ioan-fără-de-Ţară - un fel de a face poezie fără voie), nu ştiu să existe capete fără rest - m-am încurcat, am luat-o razna, voiam să spun că viaţa nu-i alcătuită numai din simţăminte, pe cînd romanul, şi din, pe lîngă altele, toate celelalte - nu spun unii boi: “Viaţa mea e un roman”? - însă cum limba boului (uneori) adevăr grăieşte…

Exemple? Doamne-Dumnezeule, o mie - numai cîte ştiu eu! Dacă-i luăm numai pe Ruşi (nici nu-şi dau seama sovietizatorii ce arme-secrete constituie prozatorii ruşi, care au început să fie traduşi sau retraduşi - şi bine, cu, mereu, excepţia lui Dostoievski): dacă-i luăm de la Gogol - orice, din el: **Nasul, Serile, Jurnalul unui nebun** - ce să mai vorbim de **Suflete moarte** - care, alături pe **Revizorul**, fac din Gogol un Caragiale rus. Chiar dacă ai citi numai Gogol, ai avea, acolo, tot ce vrei: istorie, filosofie, poezie… Dar Tolstoi - şi nu mă gîndesc neapărat la "povestea" Războiului şi a Păcii, dar la o bucată mai mică, **Moartea lui Ivan Ilici**… Sau revenind la noi, la Rebreanu: **Pădurea spînzuraţilor** îţi dă tot, totul - şi, în plus, ce nu au celelalte: filosofia, istoria, poezia, acel ceva pe care numai romanul ţi-l poate da… cuvîntul umflat pe care mi-e oarecum să-l rostesc, l-au tocit, l-au tăvălit, l-au dres cu toate sosuriIe...

Bun, ăsta-i secretul - dar la ce-mi mai slujeşte? Dacă se închide Astra, eu sunt ter-mi-nat! Bunii mei prieteni nu-mi împrumută cărţi la internat, iar la ei acasă pot răsfoi un volum de versuri - dar un roman? Apoi ruşi permişi ei nu mai au - am discutat cu amîndoi despre asta, nu i-am convins că Gogol, Tolstoi, Cehov, Goncearov rămîn la fel de mari scriitori ca înainte de a ne invada sovieticii lor. O să împrumut de la biblioteca liceului pînă se lămureşte situaţa Astrei…

Şi iată-mă din nou invidiindu-i pe amărîţii de aşteptători - chiar mai rău îmbrăcaţi decît mine, cu siguranţă: mult mai nehrăniţi, adăpostiţi prin subsoluri fără lumina zilei, prin mansarde fără foc - pentru că ei, înainte, citiseră: cît îi ţinuse punga, pentru cărţile cumpărate; cît îi ţinuse timpul, cel dinainte…

Pe cînd eu… N-am noroc în viaţă, asta-i. Pe la începutul lui august, de cînd se întorsese şi tata de la Securitate, eram din nou o familie de oameni (mamei îi dăduseră drumul la sfîrşitul lui mai); chiar dacă fără o acasă a noastră, alcătuiam o familie: de cum venise şi tata, nu ne mai păsase pe nimic pe lumea asta; eu, deşi lipsisem atîta (din ianuarie pînă în mai), terminasem cu bine a VII-a, iar la admitere, la LGL, ieşisem al patrulea, primisem şi bursă; apoi, de curînd părinţii mă anunţaseră că se mutaseră din Buia la Agârbici, sat cu gară, în vacanţă, din tren, cobor drept în curte!, ca să zic aşa… Şi ei, cu invenţia lor ăncisă şi iventră!

Să aibă dreptate ai mei cînd intră în panică dacă două-trei luni de zile nu ni se întîmplă nimic şi spun: «Binele ăsta nu-i a bine!», temîndu-se că, după o pauză atît pe lungă, viitoarea nenorocire va fi o grozăvie?

Uite-o, grozăvia - după prea-mult- bine:

ăncis p. inventr

Ce să înţeleg: că mai bine nu mă năşteam? Sigur, n-a murit nimeni, fiindcă i s-au luat cărţile de citit (cu atît mai puţin romanele), dar pentru mine, romanul e… cum am mai spus; ce am mai spus.

Şi, uite: au năvălit, ca la Mana, comisarii.

6

Mama voastră de comisari din toate ţările, uniţi-vă - să ne încideţi cărţile!; să ne liberaţi de viaţă…

Şi atît de bine, atît pe frumos începusem liceul rîvnit, Sibiul visat - pe care l-am regăsit şi mai frumos şi mai bun decît îl ştiam din timpul Normalei, decît îl gîndeam din cicludoiul de la Şeica...

De cum am intrat la Gheorghe Lazăr, am înţeles cît de închis fusesem la Normală; cît de… liber, dar în paragină, la Şeica:

Ce cunoscusem eu din Sibiu, în cei doi ani pe Normală? În afară de strada noastră, a Mitropoliei, ceva din Piaţa Mare, ceva din Piaţa-Veche (unde l-am regăsit pe domnul de la atelierul de reparat stilouri - atît că nu mai avea cerneală Pelikan; şi pe o doamnă de la sifon, care acum vinde zahăr de cartofi); apoi, desigur, Corso-ul; desigur, strada spre gară; deasemeni, drumul spre stadion, prin Parcul Arinilor şi strada în trepte, cu arcade, Fingerling - pe acolo mă duceam la sala Victoria, pentrul box… Cunoşteam străzile pe care le călcasem în mai multe rînduri, însă atunci altfel le vedeam - dacă le vedeam: trecusem şi Cibinul, spre noul local al Normalei, evacuat de ruşi în ‘48; şi spre ferma şcolii - însă cum şi mie privirea îmi era lipită de Turnul Şcolii, în primul caz, ori… nicăieri (cînd eram duşi la fermă), altceva nu mai văzusem, altceva nici nu exista; şi cum, pentru “activităţi” mergeam în coloană şi cîntînd, iar în zilele de învoire în grupuri de prieteni, cum chiar cînd se întîmpla să umblu singur mă grăbeam (ca să nu pierd timpul, să mulg, din învoire, cît mai mult cu putinţă)…

De cînd sunt la LGL, văd Sibiul altfel; mult mai bine - în primul rînd, pentru că sunt mult mai mare (mi-au crescut toate părţile trupului, deci şi ochii: mult mai mult cuprinzi, din lume, cu nişte ochi mari, nu?); apoi, de sus, de la înălţime, ai şi cîmp mult şi unghi larg - deşi nu totdeauna e bine aşa: lucruri care, înainte, ţi se păruseră foarte mari, monumentale, acum apar micìte: clădirea Institutului Teologic, unde fusesem găzduiţi, noi, cei de la Normală; chiar Catedrala noastră, ortodoxă.

Oricum, de cînd m-am întors la Sibiu altfel mă uit la fete

(o fi şi din pricină că nu mai sunt normalist, ci leghelist); şi altfel privesc la case, la copaci, la firme, mai de la egal la egal, cum se spune… Şi un amănunt important: ca elev la LGL, vreau, nu vreau, trec prin oraş de cel puţin două ori pe zi (dacă avem cursuri numai dimineaţa, iar dupăamiază nu mai ies - ceea ce se întîmplă din ce în ce mai rar) şi cum internatul e departe de liceu, la vreun kilometru şi jumătate, dacă nu doi, practic, traversez Sibiul.

La început - nici o săptămînă întreagă - am mers ca la Normală: în rînd, pe clase; şi pe cel mai scurt drum. Însă cum nimeni nu ne supraveghează (domelevii au fost desfiinţaţi, avem un singur pedagog şi acela ocupat la liceu, cu sindicatul, cu partidul) prin oraş mergem cum vrem: în rînd, pe clase; în grupuri de prieteni; individual - cu condiţia ca, în curtea liceului să intrăm la timp şi într-o oarecare ordine.

Fiindcă în curte ne aşteaptă Iorgu, directorul internatului: ne numără, ne inspectează ţinuta, îi notează pe întîrziaţi, pe absenţi… Eu cred că doar se preface: tot nu-i poate pedepsi pe cei în neregulă: de cînd cu reforma, bătaia e interzisă… Dar chiar aşa, mai bine să nu ai de-a face cu Iorgu: ar putea fi un om pîinea lui Dumnezeu (i se întîmplă uneori, rar pe tot şi atunci devine un bărbat aproape frumos, aşa, cu chelie); ca profesor de muzică ce este, ar trebui să fie un îmblînzit (şi îmblînzitor) de, prin muzică - însă, ca pe mai toţi profesorii pe muzică (cea care-l face pe om mai bun), îl apucă şi pe Iorgu năbădăile din senin, se năpusteşte, turbat, să lovească, îşi aduce aminte la timp că nu-i voie, face spume la gură şi… fuge: la internat, se ascunde în apartamentul lui; la liceu, dă fuga la subsol, în camera pe repetiţii cu fanfara.

Pentru prînz plecăm de la liceu într-un fel pe ordine; şi numai dacă Iorgu ne însoţeşte, altfel, de cum dăm colţul, în Piaţa-Mare, suntem liberi. O libertate relativă, la prînz: ne e foame, drumul cel mai scurt între flămînzii pe noi şi cantina internatului e… linia dreaptă, traseul reglementar evitînd Corso-ul, apoi, cînd mărşăluieşti-forţat, în coloană, ai impresia că înaintezi mai repede spre masa pe prînz.

Nu de la tata am învăţat, deşi el mi-a spus, primul: la cantină, la internat, cantină, închisoare, să nu pierzi nici o masă; o masă pierdută, la închisoare, la internat, nu mai poate fi recuperată; nici înlocuită, de la pachet. Dacă mîncarea de la cantină ţi se pare de nemîncat, laşi, discret, farfuria (sau gamela) în faţa ta; apoi te uiţi înspre cel mai bun prieten al tău: vrea el porţia ta?; dacă da, îi faci, discret, semn, să o ia; dacă nimeni nu vrea, nu arunci mîncarea, nu o bălăcăreşti, o laşi acolo. O laşi, pentru că vrei tu să o laşi - în nici un caz nu ratezi, pierzi propria-ţi porţie; nici

chiar pentru o fată…

Aici, la LGL, la internat, nu va fi mîncarea ca-acasă, dar nu se compară cu cea pe la Normală. E doar proastă; deci, mîncabilă; şi aproape îndestulătoare, chiar elevii fără pachet de-acasă nu rabdă, prea, de foame.

Internatul e la marginea oraşului, încolo, pe şoseaua Alba Iulia. Liceul în plin Centru - un mare avantaj: pleci pe la internat în coloană, în, grup, însă poţi s-o iei - cu grup cu tot şi pe "lungitură": treci prin Parcul Astra, un capăt de Bulevard, apoi întreg Corso-ul - în pas iute, ca să ajungi la poarta liceului odată cu ceilalţi. Chiar aşa, în marş forţat, se cheamă că ai făcut Corso-ul; iar Corso, dimineaţa: trecerea în revistă a un sfert din Sibiu, a mai mult de jumătate din fetele noastre de la Domniţa Ileana, ledeistele; ele au liceul în capătul dinspre apus al Corso-ului.

Nu ştiu cum vom fi noi, băieţii de la LGL, dimineaţa, pe Corso, dar ştiu: fetele noastre pe la LDI sunt cele mai frumoase fete din lume. Chiar dacă nu le cunoaştem personal; chiar dacă le cunoaştem, însă, neputîndu-ne opri, ca să dăm servus cu ele, să le întrebăm ce mai fac ele, fetele, noi le salutăm din mers şi, adeseori, de pe celălalt trotuar cu toţii suntem grăbiţi, dimineaţa, pe Corso. Unul dintre farmecele (şi, în acelaşi timp, tainele: farmecul fără taină n-are nici un farmec, am citit eu), aşadar, unul dintre farmecele Corso-ului nostru, dimineaţa: cine dintre noi, dintre ele nu ar vrea să se oprească un minut, fie şi cinci secunde, pe trotuar, cu o fată de la LDI, cu un băiat de la LGL?

Sunt convins: întreaga elevime. Însă nu ne oprim. Şi nu pentru că ar fi interzis; şi nu pentru că am fi în mare întîrziere. Ci, aşa, nu ştiu cum să explic…

S-ar putea ca singurul loc de pe lume unde timpul devine foarte relativ e pe-Corso, dimineaţa. N-am înţeles eu chiar tot ce spunea profesorul pe matematici despre relativitate, dar, spunînd el ce spunea, eu am înţeles ce-mi plăcea - anume că, dimineaţa, pe Corso, timpul devine ca un burduf pe acordeon: se lungeşte, se scurtează - după cum tragi-împingi. Dar, spre deosebire de acordeon - care nu se poate strînge-destinde în acelaşi timp - Corso-ul, da. Cu cît ne, aparent, grăbim, dînd repede din picioare, cu atît… nu că am ajunge la liceu mai tîrziu (din contra: prea devreme!), însă drumul adevărat, pe Corso, durează mai mult - aşa ceva. Eu aş mai face o comparaţie: dimineaţa-pe-Corso e un clopot. Cît să dureze, în timp, izbitura limbii în doagă?: chiar mai puţin de o secundă. Dar cît durează sunetul: e-he, şi un minut întreg, la un clopot bun. Însă mai este un amănunt-important: cel-puţin pentru mine, sunetul nu începe abia după lovitura în aramă,

ci porneşte de mai înainte, încă dinainte de a ajunge eu pe Corso; ba chiar din momentul plecării de la internat (de cîteva ori a început să-mi sune odată cu clopotul de deşteptare - e sonerie, dar aşa se zice: clopot-pe-deşteptare - şi nu s-a mai oprit decît la liceu, în pauza-mare). Poate fiindcă eu bat clopotul acela, mai ştii: eu voi fi şi clopot şi clopotar - cred că am văzut un desen, o caricatură cu aşa ceva… nu: era un om-tobă care se bătea pe sine, mai corect: un om care *se* bătea toba. Nu vor fi bune comparaţiile, dar nu am altele cu care să descriu ce simt eu, pe Corso, dimineaţa. În realitate, drumul va fi durînd cinci minute, chiar mai puţin, însă în relativitate, e-he, poate ţine şi o viaţă întreagă. Fiindcă, de exemplu, cît timp, real, o văd pe Gita (dau un exemplu indiferent, pentru că nu mă uit la ea, de cînd ea are ochi numai pentru Stalin)?; se poate compara realul cu relativul meu? - cu toată supărarea pe Gita, tot îmi pîlpîie pleoapa cînd mă gindesc la ea… - nici vorbă! Ori să dau alt exemplu: în realitate, Şoricica e o amărîţică, urîţică şi comìcă, sub parapleul ei cu bocanci - dar în relativitate e cu totul altfel (dacă nu de-a dreptul invers). Pentru că, vorba Luceafărului: “O vede azi, o vede mîni, / Astfel dorinţa-i gata, / El iar privind de săptămîni,/ Îi cade dragă fata” - am modificat puţin primul vers, l-am pus la masculin, ca să vorbesc numai în numele meu, fiindcă nu sunt sigur de reciprocitate… Să admitem: în cazul Şoricicăi, Corso fără Astra nimica n-ar fi - dar şi Astra e un fel de corso, nu? Ba da, ba da; mai ales că la bibliotecă fetele se poartă numai în uniforme.

Noi, băieţii nu mai păstrăm din uniforma tradiţonală decît ceva chipie; şi acelea amestecate: vezi elevi din ultima clasă purtînd chipie cu bandă roşie, cozoroc drept şi unghiulos (pe timpuri, semn al cursului inferior); şi vezi elevi dintr-a VIII-a a noastră cu chipie de superior: bandă albastră, cozoroc rotunjit-curbat (ca Octavian, care poartă şapca lui frate-său, acum student). Reforma învăţămîntului a amestecat treburile, sărăcia a făcut restul, nu se mai ştie care cine-i. Foarte rari băieţii îmbrăcaţi în tunică încheiată pînă sus şi pantaloni pe aceeaşi culoare, bleumarin - măcar la asta să slujească reforma comuniştilor: uniformele băieţlor costau de trei-patru ori mai mult decît ale fetelor.

E-he, uniforma fetelor…

Am auzit pe mulţi, am citit în cărţi că pe oameni, în general, pe fete în special uniforma le urîţeşte, uniformizează. Poate la alte licee, prin alte ţări, dar nu la noi, la Sibiu; nu la fetele noastre de la LDI. Pe ele uniforma nu numai că nu le urîţeşte, ba chiar din contra! Le-am văzut pe unele, după-amiezele ori duminicile, în ne-uniforme: mai să nu le recunosc, atît pe schimbate - desigur,

nu în bine, săracele fete…

Dimineaţa, pe Corso, în drum spre liceul lor, fetele pe la LDI, în uniformele lor bleumarin - despre care unii spun că sunt triste, pe mine mă înveselesc, poate şi datorită guleraşelor, manşetelor de dantelă albă; îmi plac chiar şi sandalele ieftine, cu talpă de carton presat; pantofii de-cartelă, urîţei, cu baretă (şi desigur, fără toc); şosetele albe, din bumbac ordinar (şi care trebuiesc ridicate din sută în sută pe metri, e bumbac prost, rusesc, se lăbărţază - şi măcar dacă s-ar lăbărţa egal, dar nu găseşti o pereche pe ciorapi să fie pereche). Îmi plac fetele în uniformă chiar atunci cînd cară, tîrăsc serviete prea mari, prea bărbăteşti, prea grele pentru ele; îmi plac coadele lor cuminţi, fundele oarecum copilăreşti, prinse ca nişte fluturi imenşi… (dacă a venit vorba pe plăcut: cel mai mult şi mai mult îmi plac fetele care poartă o coadă pe piept, alta pe spate). N-am discutat cu nimeni despre fenomen - că, adică, de ce-mi plac mie fetele în uniformă - şi nici n-o să scot un cuvînt; şi nici o silabă despre faptul că parcă îmi plac mai mult uniformele ne-noi, uzate, cele care au căpătat lustru la spate…

Pe măsură ce toamna a înaintat şi dimineţile au devenit reci, bietele uniforme, ca păsărelele, au început să dispară sub impermeabile, pelerine, pardesie, apoi paltoane. Or, într-o asemenea fază, ca şi noi, băieţii, fetele poartă ce au, nu mai pot nici ele ţine seama de croială, culoare, calitate. Rămîn doar cu numerele pe mîneca stîngă şi coadele cu funde - ce păcat! Ce păcat că nu li se mai văd uniformele, sublimele, mai cu seamă cele date cu lustru de bancă, la spate… Mi-am dat seama însă că plăcerea devine şi mai deplină cînd le vezi la cinema, la bibliotecă, dezbrăcîndu-se de coaja urîtă, urîţîtoare a pardesielor, a paltoanelor şi rămîn proaspete, fragile, frumoase; e ca şi cum cineva ar scoate, de la piept, pe sub o manta de tranşee, un buchet de flori… Atunci - şi acolo - cu toatele arată nemaipomenit; chiar şi urîtele se fac frumoase. Au ele, fetele în uniformă, ceva aparte. Ar trebui să spun: au ele, fetele (în uniformă) ceva aparte - şi nu toate exact acelaşi lucru (va fi acelaşi, dar puţin altfel, pentru fiecare) - aşa că n-o să cred niciodată afirma-ţiile unor autori, cum că uniforma uniformizează; din contra: în uniforma de LDI, fiecare fată de la noi e mai adevărată, mai ea, decît dacă ar fi îmbrăcată diferit, în civil.

Asta-i cu fetele, pe Corso, dimineaţa. Dar Sibiul nu e alcătuit numai din Corso; numai din dimineţi; numai din uniforme ale fetelor. Încă din prima şedere la Sibiu (în primăvara lui ‘44, abia veniţi în refugiu), mai puţin mă impresionase ceea ce se vedea: case şi oameni altfel decît la noi, în Mana, tramvaie şi vitrine

strălucind gata să explodeze, biserici nemţeşti ciudate, uriaşe, fără cruci, cu doar un glob în vîrfu1 turnurilor, pînă-n nori… cît ceea ce se auzea - şi mai ales: ce mirosea… Deşi, dacă-mi aduc bine aminte, sunetele şi mirosurile nu stăteau despărţite, se amestecau, împreună lucrau la facere, adeseori schimbau locurile. Aşa că îmi suna mirosul pe asfalt proaspăt stropit; îmi mirosea cloc-cloc-ul potcoavelor cailor de la birje; şi (ori, fiind altfel de cai, altfel de miros sonor) de la platformele cu butoaie de bere. În cei doi ani de Normală, se adăugaseră alte mirosuri-sunete, îngemănate, încrucişate: sunetele de miros ale anotimpurilor (fiecare cu marca-mărcile lui), odoarea de canonadă a concursurilor de motociclism organizate aproape în fiecare duminică (cea mai importantă linie-dreaptă fiind chiar pe strada noastră, a Mitropoliei), sonoritatea sudorii-sîngelui- salivei, de la galele de box din sala Victoria, gustul-miros acrui al alămurilor fanfarei celor de la Gheorghe Lazăr, sărbătorile…

De cînd am revenit la Sibiu, altul (şi mai mare; şi la LGL - adevărat: tot intern, dar cum nu se poate mai extern…), îmi spun în fiecare zi, la fiecare trecere că, de fapt, nu cunosc oraşul; şi, în acelaşi timp, că îl ştiu ca pe al meu, chiar dacă încă nu l-am pipăit, mirosit, în întregime şi de aproape. Nimic din puţinul ştiut nu se dovedise a fi altfel - dar atît de puţin, atît de puţin…

În primele zile l-am călcat singur, fie abătîndu-mă de la drumurile reglementare, fie plimbîndu-mă în dupăamiezele libere. Priveam, miroseam, ascultam. Însă numai prin Centru şi numai pe trotuare mergînd. Îmi ajungea, nu aveam nevoie de altceva, de mai mult.

Pînă într-o după-amiază, cînd, cu Octavian şi cu Septimiu, după ce ne-am plimbat îndelung, pe lîngă Turnuri, pe Hartenek, după ce am coborît scările pe Fingerling, Septimiu ne-a propus să tragem o ţigară. Un fel pe a vorbi, Octavian nu fumează, apoi fumasem pe Harteneck, iar Septimiu fumează şi în plină stradă, ţinînd ţigara în mînecă şi suflînd fumul la piept, sub revere.

– Fumăm şi vedem locuri, a insistat Septimiu.

Octavian a încuviinţat din cap, m-am arătat şi eu e acord, cu toate că nu înţelegeam ce “locuri” să vedem. Am urcat iar în Oraşul pe Sus şi, în apropiere pe Centru, am pătruns printr-un gang.

Eu însă am rămas în gura lui: ştiam că nu intri în curţile oamenilor fără să baţi în poartă şi să ceri voie. Pînă atunci nu intrasem în nici o curte din Sibiu.Vreau să spun: curte de casă pe oameni. Însă ei s-au mirat, au insistat, aşa că am îndrăznit şi eu.

Am găsit în curtea aceea un alt Septimiu: unul agitat, agitînd

braţele, agitînd capul, ca să-i fîlfîie pletele - pe scurt: un romantic. Făcea doi-trei paşi, se oprea, lua poză, arăta ceva (şi glasul i se schimbase), se entuziasma, dădea din mîini şi din tremolo-ul vocii; se muta mai încolo, lua poza, exclama… Octavian mi-a dat un ghiont şi mi-a şoptit:

– Uită-te la ce-ţi arată, nu la el.

– Dar ce-mi arată?, am întrebat.

– Locuri, a răspuns Octavian.

– E mult mai interesant el - joacă?

Întîi, Octavian a ridicat din umeri, dar numaidecît a clătinat din cap că nu, nu joacă. Am început să mă uit la ce arăta Septimiu: ba o fereastră fără fereastră, ba un horn ciuntit, ba un zid mucegăit…

– Priviţi! Priviţi! Ce splendoare! Ce-ncîntare!, chirăia Septimiu.

Şi, de parcă nu era destul pe caraghios cu în-cîn-ta-rea faţă cu cîte o bortă-n pereţi, un ciot pe turn, o scară ştirbă, care nu mai suia (nici cobora), îşi potrivea şi cîte o poză de Byron pe stîncă, cu pletele-n vînt, ori făcut-melanconică, de Alexandrescu al nostru, la ruinurile Tîrgovişte i.

O vreme, după întîmplare, am evitat prilejurile de a vedea “locurile” septimiene. Îmi ziceam că ce-o să fie dacă n-o să “descopăr”, pe urma fîlfîirilor, croncăniturilor amicului, cine ştie ce gang puturos, cine ştie ce zid lepros? Nu sunt sătul, plin de ruinuri şi igrasie, de frig mucegăit, pe întuneric putred de tristeţe, de paragină, de la “casele”, prin care ne-am apăpostit, de cînd plecasem de la acasa noastră, din, vorba mamei: acasarabia?; de băltoace şi noroaie, de miros de fum acru şi de geamuri sparte, păinjenite, de duşumele ştirbe, de uşi fără uşă - adică de mizerie, de sărăcie?; de refugiu? Acum, cînd am revenit la lumină electrică şi la asfalt şi la încălzire centrală, apă caldă la robinet şi apă la closet (îi va fi îngheţat oare lui Septimiu, vreodată, pînă şi sufletul, noaptea-iarna, în cabina pe scînduri din fundul curţii şcolii?, din străfundul grădinii, casei în-gazdă?) - chit că toate acestea sunt ale internatului - să mă apuc eu să caut, ba să mă extaziez în faţa mizeriei, a promiscuităţii?; a ruinurilor? Că au valoare-istorică? - asta o ştiam fără să văd, să nu mi se explice mie, fiu al tatei şi în plus, refugiat, cîtă nevoie avem de semne materiale ale trecutului - dar “valoare artistică”, domnule?! Ar-tis-tică? - fiindcă asta caută şi culmea: găseşte’! amicul Sèptim!

– Ia’ priviţi, priviţi! Ce splendoare, ce-n-cîn-tare! Nu e sublim? Nu e mi-nu-nat?’

O fi (sublim-minunat-încîntător-splendid), pentru el, băiat pe-oraş.

Însă la scurt timp mi-am zis: Septimiu e o persoană deşteaptă, citită, cu gust - să se prostească el, fulgerător, cînd vede o vechitură? Sigur că îi plac femeile copticele (pe fetele noastre, elevele, zice, cu o îngăduinţă ucigătoare, că sunt nişte dovlecei umpluţi cu spanac), dar nu şi babele, ce va fi găsind la vechituri? Ceva-ceva trebuie să aibe ruinurile, vechiturile - dar ce? Nu am dreptul să resping ceea ce nu cunosc (fiindu-mi frică pe necunoscut, ca ruralii), să mai încerc, cine ştie, poate aflu, poate o să-mi placă ceea ce aflu…

Aşa că am reintrat în front, cu băieţii. Din prietenie pentru ei - Octavian tot din prietenie pentru Septimiu urca, resemnat şi gîfîind, scări fără trepte, lua pe umeri varul, păianjenii, igrasia "trecătorilor" prea înguste pentru lărgimea lui, îşi strica pantofii prin băltoacele curţilor, prin lacurile pivniţelor inundate, în noroaiele peşterilor gangurilor medievalo-săseşti… Eu o luam ceva mai uşor, mai ales că Septimiu era de un caraghioslîc, vorba lui, sublim, cînd făcea pe romanticul.

Făcea sau chiar era? Asta mă tracasa. Fiindcă era o enigmă: nu-i plăcea poezia romantică, pînă şi la Eminescu strîmba din nas, zicînd că el preferă articolele politice (fiindcă le avea, în biblioteca familiei!); toată ziua-bună ziua era la teatru, dar nu la piese pe Schiller ("halva nemţească - au pus şi frişcă"); nu pierdea un concert, dar ieşea din sală ostentativ dacă se cîntau Schubert, Mendelssohn-Bartholdy; de Ceaikovski zicea că face o muzică "de ceai de tei în care a pus şi ceva alifie" - pe scurt: se purta, nu doar nedrept, dar, vorba lui Caragiale, măgar şi violent cu romanticii. Însă, la "locuri" devenea el însuşi caricatura romanticilor pe care, cică, nu-i, înghiţea, erau "indigeşti"…

Întîi mi-am zis: Septimiu e un romantic ruşinos; sau ruşinat de propriul romantism - pe care îl respinge, violent în lume, dar în intimitatea "locurilor"- si cu prietenii - nu şi-l mai poate stăpîni… Însă după trei-patru plimbări, am început să mă satur de… - n-aş merge pînă la a spune: prostie, dar ignoranţă, da; sau şi mai prieteneşte: inocenţă.

Numai că inocentul devenise violent: mă lua, nu numai peste picior, ci şi la rost, mirîndu-se cu gesturi multe şi relief-frămîntat în glas:

– Cum Dumnezeu un băiat atît de sensibil poate fi atît pe total-insensibil la minunile naturii?

Am ridicat din umeri şi am zis că vor fi fiind hrubele şi ruinele, beciurile şi curţile săseşti minuni - dar nu ale naturii. La care el mi-a adus aminte că nu o dată îmi arătase («Priviţi! Priviţi!!») un apus de soare, un răsărit de lună, pe Harteneck - «splendide!» - iar eu rămăsesem de lemn - de ce?, întrebase el.

– Nu cumva - îşi dăduse singur răspuns fiindcă oamenii născuţi, crescuţi la ţară, vrasăzică în sînul naturii, într-atît s-au obişnuit cu el, sînul, încît nu-l mai percep? Pe cînd noi, orăşenii…

Şi a lăsat suspensia. Am mormăit:

– Ba percep, oamenii aceia, însă discret, fără icnete, fără gemete de plăcere gîdilată.

Crezusem că o să se supere. Dar el şi-a continuat mirarea, aşa că am continuat şi eu, zicînd că "oamenii pe la ţară" au… "o bună-creştere specială", care-i ţine în hăţuri, atunci cînd îi fulgeră din senin plăcerea-artistică provocată de o grămadă pe bălegar fumegînd; cînd sunt gata să cadă în extaz dinaintea unei vaci care se uită la ei, ca vaca… Cît despre "noi, orăşenii"… i-am adus aminte că lui Caragiale, deşi orăşean, nu-i plăcea - dar deloc-deloc - "natura"…

Septimiu a luat de bune ceea ce spusesem şi m-a hărţuit cu întrebări: chiar aşa, noi, cei de la ţară "ne ţinem în hăţuri"? Cum anume, să-i arăt. Chiar aşa: lui Caragiale nu-i plăcea sînul-naturii? De unde, din ce operă dedusesem asta?

N-a mai aşteptat răspuns, ne-a povestit (mi s-a părut că uşor bătîndu-şi joc pe sine) o întîmplare de astă-vară: pornise singur într-o excursie, dar nu spre munte, ci în partea opusă, spre Ocna-Sibiului… De pe un deal, văzuse, în vale, "un tablou ad-mi-ra-bil!": secerătorii "cînd se-aplecau, cînd se ridicau; cînd se ridicau, cînd se aplecau - într-un ritm numai al lor, de veacuri, poate de milenii…"; după ce a privit şi a privit ("şi nu mă mai săturam de privit"), a dat să plece, însă, de acea dată, pe un vîrf de deal, a văzut un cioban: "oile păşteau, cîinii hămăiau iar păstorul, profilat pe cer, şedea rezemat în bîtă; privea în zare, veşnicia…"

Octavian şi cu mine am pufnit cuviincios, dar Septimiu a continuat:

– M-am apropiat de păstor şi, după datină, i-am dat bineţe: «Bună ziua, bade!» El mi-a răspuns ca în cronici: «Bună să-ţi fie inima, voinice!»

– Ca în almanahuri, nu în cronici, am mormăit eu.

– După ce am vorovit despre una, despre alta, l-am iscodit: «Spune, rogu-te, bade: nu te plictiseşti singur? Nu ţi-e urît, singur-cuc, pe vîrf pe deal?»

– Şi, el: «Ba!», a strecurat Octavian.

– De unde ştii?, s-a mirat Septimiu. Am mai povestit?

– Ba!, a zis Octavian. Dar dacă eu aş fi fost bade-tău, ciobanul, nu ţi-aş fi dat alt răspuns la o întrebare ca aceea.

– Dar ce-avea întrebarea mea, nu era bună?

– Ba da, ba da, foarte bună!, m-am grăbit eu. Şi ce altă bună

întrebare i-ai pus păstorului român din dealul cu vîrf?

– Întrebarea care-mi stătea pe limbă de cînd îl văzusem profilat pe cer, sprijinit în bîtă, privind în depărtări: «Spune-mi, rogu-te, bade dragă: ce făceai adineauri, cînd şedeai rezemat în bîtă? Ce faci, de obicei, cînd stai în bîtă?»

– «Ce să fac, voinice, bată-te să te bată norocul: cujet…», am răspuns în locul ciobanului.

– De unde ştii? Am mai povestit?

– Nu, dar aşa-i ciobanul nostru, de, vorba ta, veacuri, chiar milenii… Şi mai departe, tu l-ai întrebat: «La ce cujeţ', bade, mă rog dumitale?»

– «La ñiñica!", a răspuns Octavian.

Am rîs, cu voie bună, toţi trei - dar parcă tot Septimiu rîdea mai tare. Cînd s-a potolit, a povestit altă întîmplare:

– Tocmai contemplam un apus pe soare - splen-did!, cînd a trecut pe lîngă mine un român…

– «'Nă zua, bade!», a zis Octavian.

– «Bună să-ţ fie inima, voinice!», i-am răspuns eu.

– A, nu, nu, nu! N-a fost aşa - dar nu contează, a acceptat Septimiu. Îl întreb pe român: «Ce zici, bade, de asfinţitul ăsta de soare?» Ei, voi, atoateştiutorilor, ce mi-a răspuns ţăranul-român-de-veacuri?

– «D-apăi, ce să zîc, domnişorule, zîc ce zîci 'mneata»… - a propus Octavian.

– «D-apăi, voinice" — mi-am încercat şi eu norocul - sòrele mai şî sfinţeşte, că şi el îi om, o hi tare trudit…»

– A, nu, nu, nu! Nu, domnilor! Rumânul în chestiune, după ce m-a măsurat din cap pînă-n picioare - avea aerul că văd eu pe dracul, dacă-mi bat joc pe el - arată din bărbie spre soare, scuipă şi zice: «Bagu-l în pchizda mume-si de sòre, că n-am gătat ce-aveam pe gătat!» - nu mi-am imaginat vreodată că cineva ar putea vorbi astfel despre… Va fi fost o excepţie…

– Sigur a fost o excepţie, altfel pe tine te-ar fi înjurat, a rîs Octavian.

Şi iar am rîs cu toţii - aşa au început să-mi placă "locurile" lui Septimiu: cînd facem pauze, fumăm, Septimiu ne povesteşte "excursiile" lui din care vine încîntat-mirat, din care iese, după ce ni le împărtăşeşte, contrariat-bucurat - ei, ce este el: un inocent?, un ruşinat? Cred că mai degrabă un curat şi dacă e ceva splen-did, mi-nu-nat, în-cîn-tă-tor, pe lumea asta, atunci e prietenia noastră, de-Sibiu.

Într-o după-amiază cu ploaie, cu lapoviţă, fumam ţigara de la urmă, splendida, într-o curte şi mai prăpădită şi mai mizerabilă şi mai împuţită - mie îmi era aşa, fiindcă pantalonii, de la genunchi

în jos, se leorcăiseră, lipiseră împuţit-îngheţat de ţurloaie. Nici ca magazii nu mai slujeau clădirile, deşi acoperişurile păreau în bună stare. Ne adăpostisem sub streaşina strîmtă a ceva care părea să fi fost, nu prea demult, o fierărie - nu vedeam înăuntru, ferestrele erau astupate cu scînduri, dar se simţea, stîrnit de umezeală, mirosul de funingine, de solzi de zgură, chiar de copită arsă.

O picătură din streaşină a nimerit drept pe ţigară şi, mi-a stins-o. I-am rupt capătul ud, am vrut să reaprind. Bătea vîntul, aşa că m-am răsucit cu faţa spre perete. Am aprins.

La cîţîva centimetri de nasul meu am văzut că pe una din cărămizile de pe care căzuse tencuiala erau scrijelite cifre. Chibritul s-a stins, dar mai era lumină: se distingeau două cifre: 4 şi 9.

Un oarecare număr 49, mi-am spus. În nici un caz o dată: între 4 şi 9 nu era vreun punct, ca să vorbească de un 4 septembrie; cu atît mai puţin anul (19)49: tencuiala era veche, în mai multe straturi, cărămida, fireşte şi mai veche, iar în scobiturile cifrelor rămăseseră urme pe mortar. Deci, nu era anul nostru, ‘49.

În dreapta lui 9 cărămida era dezgolită în întregime, chiar şi jumătate din următoarea, însemna că 9 era ultima cifră din grup; penultima: 4. Dar antepenultima - ca în cazul în care este o dată să spună secolul - ceva se vedea. Ce anume? Să fie un 9 - ca să dea ‘949? Dacă e aşa, 949 este un oarecare număr, nu o dată, un an, anul în care eram: (1)949. Dar poate că cifra pe trei-sferturi acoperită pe mortar nu era un 9 - deşi cam aşa îşi rotunjea spinarea. Să fie, un 8 - ca să dea ‘848? De ce nu: în 1848 Bălcescu s-a refugiat în Ardeal, ca să-l împace pe Kossuth cu Avram Iancu, va fi poposit şi pe-aici, pe la Sibiu - dacă scrijelitura este făcută de mîna lui Bălcescu însuşi, scrisul-în-manuscrisul? Din păcate, nu se vedea bine, la mijloc, sugrumătura, “talia” lui 8; şi nu se simţea rotundul de jos, mai larg decît cel de sus - deşi, în vechime, 8-ul avea capul mai mare decît corpul fiindcă, adeseori, îi rămînea deschis, “spart”- am văzut, prin locurile lui Septimiu cum se scria, înainte, cifra 8 din anul construirii caselor…

Am încercat să rîcîi cu unghia, însă mortarul era beton, sticlă. Mi-am adus aminte că am în buzunar un blacheu (i se tociseră cuiele, clămpănea la mers, preferasem să-l desprind eu, decît să-l pierd). Am început să curăţ cărămida, spre stînga, cu tăişul blacheului, insistînd la mijlocul cifrei. Dar la mijloc nu era sugrumătură, cifra nu avea “talie”; nu putea fi un 8. “Spinarea” (86) continua, din dreapta sus către stînga-jos, fără accident - ceea ce ar fi dus, fără greş, la un 9, iar 9 acela putea semnifica orice - în afară de dată; de an. Chiar dacă ar scrie cu toate patru

cifrele: 1949, cine să creadă că însemnarea a fost făcută în urmă cu cîteva luni, în anul nostru?

Cînd Octavian şi Septimiu m-au întrebat, excedaţi: ce tot zgîrii acolo, eu tocmai isprăvisem de… descoperit antepenultima cifră: 2.

– Nu se poate!, am spus, tare şi am pus blacheul la loc, în buzunar. Nu e, nu poate fi an - n-o să-mi pretindeţi că zidul ăsta, desigur vechi, a fost ridicat în... în cel puţin 1249, de şapte secole în cap...

Prietenii mei nu mi-au cerut să repet ce bodogănisem, nici să le explic ce mormăisem. Şi am avut impresia, certitudinea, că ei nu se îndoiau că pe cărămidă e o dată şi că, pe sub tencuială, a patra cifră va fi: 1. S-a aşternut pe treabă - cu o îndemînare pe care nu i-o bănuiam - Septimiu, cu blacheul meu; i-a urmat la blacheu Octavian. Dar tot Septimiu a ţinut să îndepărteze ultimele boabe pe mortar - pe pe 1.

Nu mai vorbea nimeni. Ne trăsesem cîţiva paşi îndărăt, în ploaie. Se întunecase, nu se mai vedea de la distanţa aceea, scrijelitura. Toţi trei ne ştergeam mîinile pe faţă, pe dos, pe haine. Aşteptam ceva, nu ştiu ce. O confirmare sau, din contra - ne-ar fi făcut bine o infirmare.

Am rupt primul tăcerea, am zis, aşa, în treacăt:

– Nu e. În prezentul de atunci anii se numărau altfel: de la Facerea Lumii, nu de la naşterea lui Cristos.

– Nu e, nu e, a negat şi din cap, Octavian. Deşi noi, valahii număram anii de la Facerea Lumii. În schimb nemţii…

– Nu e!, a zis şi Septimiu. Chiar dacă germanii scriau anii aşa! Aşa! - a arătat peretele, apoi s-a apropiat, a pus degetul pe cărămidă: Aşa: unu-doi-patru-nouă.

Aşa: unu-doi-patru-nouă; 1249. Am aprins un chibrit. Ne-am ciocnit capetele cînd ni le-am apropiat. Octavian a scuipat scurt, de trei ori, am făcut la fel.

– Aşa se face cînd descoperi ceva?, ne-a întrebat Septimiu, excitat. Aşa? - a scuipat şi el, dar al doilea i-a rămas pe bărbie.

– Ca să nu facem bube dulci, a spus Octavian.

– Bube dulci? Cum arată bubele dulci?

– Dulci, nò, a explicat Octavian. Ca zahàru,ca cubìcu'.

– Cubìcu? Ce-i cubìcu?

– Zahăr cubic, - tot Octavian.

– O să-ţi povestească… - mai degrabă: cînte - altădată, am spus. Acum… Ce ne facem cu asta? Asta… - şi am arătat din cap spre zid.

– Nu ştim ce e, a zis Octavian.

– Ba ştim!, l-a contrazis Septimiu. Anul una mie două sute

patruzeci şi nouă, acum exact şapte secole...

– Ce s-a întîmplat, exact acum şapte secole - la 1249?, am întrebat.

Au ridicat din umeri, pe rînd. Am ridicat şi eu. Octavian:

– Ce să se întîmple: în primăvară au zidit asta - şi a pus palma pe cărămidă; în toamnă, înainte să tencuiască…

– …tencuitorul a scris data!, a rîs Septimiu.

Aşa va fi fost - în 1249.

– Numai atît?, am întrebat eu.

Ei doi au ridicat din umeri simultan: numai atît - nu era destul? Ba, da. Un zid, o zidire din 1249 - dar asta era o des-co-pe-ri-re, nu? Va fi el Sibiul vechi - pe timpul romanilor se numea Cedonia, mai încoace i s-a spus: Cibinium, de la numele rîului Cibin - Saşii colonişti i-au zis: Hermannstadt - din moment ce era "stadt", de pe la mijlocul secolului al XII-lea, fireşte, au ridicat şi ziduri de apărare… Dar acela nu era de-apărare, va fi fost tot o fierărie... ',

– Anunţăm Bruckenthal-ul!, a spus Septimiu. Ei se ocupă de asta.

– Şi dacă ne facem de rîs cu "descoperirea" noastră?, a făcut Octavian. Va fi fost, de cine ştie cît timp…descoperită…

– Atunci, nu anunţăm Bruckenthal-ul!, a tras Septimiu concluzia.

Apoi, după ce şi-a rotit gîtul în toate părţile, ne-a făcut semn să ne apropiem capetele şi ne-a şoptit:

– De ce să afle comuniştii şi să profite, să se laude că ei au descoperit-o, ori să distrugă tot, cum au făcut cu castrul roman de la Porceşti? Aşa că păstrăm pentru noi, e secretul nostru. Cînd or să vină americanii, o să ne mai gîndim - sunteţi de acord?

– De acord!, am zbierat - în şoaptă - Octavian şi cu mine.

Ne-am despărţit, uzi, murdari, obosiţi - dar fericiţi: aveam un secret - iar marile prietenii pe ce se reazemă, ce le cimentează, dacă nu o taină?

– Nici o palmă de… secret, comuniştilor!, am zis eu şi, luînd, de la picioare o mînă de noroi, am acoperit la loc descoperirea.

7

– Inventar?

Aţi vrea voi să ăncideţ p. iventr şi cărămida - pofta-n cui!

În drum spre internat, m-am tot întrebat: ce se va fi întîmplat în acel an, 1249? Ceva important, judecînd după însemnare. Dar

dacă “evenimentul” era chiar ridicarea zidului, casei, fierăriei - varianta lui Octavian? Omul a făcut o treabă, treaba a ieşit bună, iar omul, mulţumit, a însemnat mulţumirea; nu cu semnătură: cu momentul mulţumirii. Şi eu, dacă aş zidi casă, casa mea, aş face la fel, aş însemna: 1949, ca să se ştie cînd anume mi-am făcut eu o (a)casă.

1249. E atît de demult, încît nu pot realiza. Să aibă amărîtul acela de zid, care nu făcea parte din vreo întăritură, din vreun sistem de apărare - şapte sute de ani în cap? Douăzeci, treizeci de generaţii? Chiar mai multe, pe-atunci viaţa omului era mai scurtă, aşa că se grăbeau, cu toate… Se spune că femeile făceau copii începînd de pe la doisprezece ani, la patruzeci de ani, cît are mama, erau străbunice. Românceles, nu săsoaicele, nemţii se coc mai tîrziu, aşa am citit.

Totuşi, ce se va fi petrecut în 1249 - în afară de zidire? Ştiu ceva istorie, dar nu atîta cîtă să-mi spună ce eveniment a avut loc, aici, la Sibiu, în 1249. O să mă uit în cărţi - dar în care? De unde? Bine, mîine, la Astra, o să caut - dar ar trebui să ştiu ce carte caut. Pe cine să întreb, cine să mă sfătuiască: doamna de la pupitru? Ea îţi dă cartea cerută, după fişier, dar nu sfaturi - bibliografice le zice…

Cărţi de istorie, manuale? Nu am, nu avem. Nici măcar teze-provizorii, ca la română. Istoria ne-o predă profesorul după notiţe de-ale lui, cine ştie de la ce curs politic, de marxism-stalinism scoase - după notiţele lui luăm şi noi note… Şi-apoi ce istorie e aceea: viaţă-socială, raporturi-între-clase, luptă-de-clasă, revolte, răscoale, revoluţii, de-ai zice că, pe tot globul pămîntesc, omenirea şi-a petrecut timpul răsculîndu-se împotriva exploatatorilor - cică aşa fac masele istoria… Dar asta-i isterie, nu istorie. În timpuri normale m-aş fi adresat profesorului, să-mi spună ce s-a întîmplat la 1249 şi să-mi recomande ce să citesc, ca să aflu mai în amănunt. Profesorul nostru e de pe timpuri normale, nu din ăştia noii, pe-puncte, dar s-a punctat şi el. Nu ca cel de română, care a făcut închisoare, însă nici mai breaz: n-a făcut puşcărie, moare de frică să nu facă - de asta nu ţi-ar ieşi din litera evangheliei notiţelor lui, Doamne fereşte! Cînd se întîmplă ca un elev să pună o întrebare suplimentară, dacă nu primeşte răspuns din notiţele lui, zice: «Nu e la obiect!» - şi rîde! Mai şi rîde, fricosul!

Aşadar, cărţi nu am; nici manuale. Dar chiar dacă aş avea cărţi cu istorie, aş îndrăzni să le păstrez, la internat? Suntem mereu controlaţi în cufere, pe sub perne, în dulapuri - cu asta se ocupă putoarea de pedagog, Puturosul (îi zicem aşa, fiindcă aşa

ne zice el nouă), ne confiscă manualele vechi, zice că la-învăţământ-nou-manuale-noi-oameni-noi, dar dacă îl întrebăm unde sunt noile manuale care ni se tot promit, el zice că sunt pe drum, or fi ajuns la Braşov, azi-mîine ajung la Sibiu, în gară… Bancuri puturoase, de-ale lui. Şi cînd te gîndeşti că Puturosul a făcut facultatea de istorie - el pretinde că are şi licenţa, dar cine-l crede: dacă ar avea-o, cu dosarul lui de bun-comunist, ar fi cel puţin la catedră, ca profesor, nu pedagog la internat şi ţucălar la cancelarie, cu dosarele de cadre. Sau, cum treburile s-au răsturnat, el o fi mai mare şi mai tare cu dosarele decît un profesor, cu catalogul…

Dacă aş face de prostul şi l-aş întreba: «Dom' pro'sor, ce s-a-ntîmplat la 1249 fix?» el, mai întîi m-ar corecta, cerîndu-mi să-i spun: „Tovarăşu' educator" - nu: pedagog, ca pe timpul burghezo-moşierimii (deşi tare i-ar plăcea să i se spună: "profesor"); apoi… Apoi, nimic. Nu mi-ar răspunde la întrebare, m-ar lua el la întrebări ca la Securitate, că ce legături duşmănoase am eu cu cei de la 1249, "de pe timpul întunecatului ev mediu"? Iar dacă, vigilent cum este m-ar da pe mîna Securităţii; aş rezista să nu spun, cum zic ei, şi laptele de care l-am supt? Aş rezista să nu recunosc-cinstit adevărul-adevărat, adică motivul-ascuns pentru care întrebasem de 1249? Şi-atunci ce s-ar mai alege de taina noastră, la urma urmelor de minunata prietenie cu Septimiu şi cu Octavian?

Nu am manual, nu am cărţi, nu am profesori, de care să-i întreb ca pe nişte profesori ai elevului de mine. Am însă un coleg de internat - nu şi de clasă, dar prieten bun, findcă şi el e basarabean şi tot orheian: Leonida Sclifos, dintr-a XI-a. E cu trei clase înaintea mea, dar cu cinci ani mai în vîrstă, a pierdut şi cu refugiul şi cu reforma, în timpuri normale ar fi fost student, cel puţin în anul doi - la Matematici, e cel mai bun din liceu, a cîştigat concursuri pe ţară, scrie la *Gazeta matematică*, unde propune probleme de rezolvat, chiar teorii de-ale lui, personale; sau teoreme, aşa ceva. Cu teoremele lui Sclifos nu am ce face, dar conjudeţeanul meu ştie si o istorie turbată.

L-am căutat în sala de meditaţie a lor, cei din ultima clasă. Juca şah de unul singur şi în timpul-liber al "celuilalt" citea o broşură… În nemţeşte, băgată într-un roman sovietic. M-a invitat pe locul "celuilalt", dar numai pe loc, nu să şi joc - oricum, "eu" aş fi pierdut.

– Ce mai veste-poveste?, m-a întrebat, ca de obicei.

– Nu ştiu ce s-a putut întîmpla, la Sibiu, în 1249.

Sclifos m-a privit strîmb, cu ochii lui de şarpe-bun:

– Vrei să mă pui la încercare? M-ai pus, m-ai încuiat:

nu ştiu.

Puţin îi păsa; că nu ştie. Ba chiar se bucura, şerpeşte.

Şi tot bucurîndu-se şi tot bătîndu-l, la şah, pe celălalt, a spus că, "primprejur" ar putea spune ce s-a întîmplat: cu exact un secol mai tîrziu, în 1349, o epidemie de ciumă-neagră, care a ucis o bună parte din populaţa Transilvaniei; "primprejur", mereu, "dar de partea cealaltă", adică la 1149, o campanie a împăratului Manuel Comnen al II-lea, la noi, în stînga Dunării - împotriva Cumanilor - însă în 1249… Dar de ce mă interesează chiar 1249?

Am minţit la repezeală, am spus că văzusem eu "la cineva, un bun prieten", o carte tipărită în 1249, la Sibiu…

Băiat bun, adevărat basarabean, Sclifos a tuşit de două ori, l-a făcut mat pe celălalt, a aranjat din nou piesele, a făcut deschiderea şi, aşteptînd replica, a zis, în treacăt, ca şi cum eu aş fi ştiut, ("după cum bine ştii") că, într-adevăr, Sibiul a fost primul oraş din părţile acestea în care a pătruns tiparul...

–… şi, după cum bine ştii, prima carte păstrată, un tratat despre ciumă, poartă anul 1530 şi menţiunea tipografiei: Trapoldner. A durat cam un secol, pînă să ajungă încoace invenţia lui Gutenberg - după cum bine ştii, prima carte în Europa a fost tipărită la Mainz, în 1450 - dar aşa erau drumurile pe vremea aceea, nesigure… Însă, pentru că tot vorbim de '49 şi de Sibiu, aici a tipărit Filip Moldoveanul un catehism - păcat că nu s-a păstrat nici un exemplar, dar se ştie că asta s-a întîmplat pe la 1544…

– Patruzeci şi nouă, nu patruzeci şi patru!, am zis. Şi o mie două sute - nu cinci! - m-am ridicat şi am plecat.

Îmi venea să plîng: cum de fusesem atît de bou? Trebuia să caut o minciună… veridică, nu să mă trezesc spunînd că am văzut eu o carte ("la cineva, un bun prieten") tipărită în 1249! La Sibiu! S-o dreg, dar cum? Să spun că era un manuscris din 1249 - dar care prieten de-al meu se află în posesia unei asemenea comori? Să spun că l-am văzut la Astra? Ori să-i spun adevărul, cu cărămida? A, nu: basarabean-basarabean, dar prietenia nu se face doar pe judeţe, pe provincii. Şi apoi jurasem. Nu chiar cu cuvinte, dar a fost ca şi cum ar fi fost jurămînt.

Din fericire, tocmai sunase clopotul de cantină, pentru cină. Cînd eşti intern, aproape toate durerile lumii pot fi uşurate - dacă nu definitiv şterse - cu o porţie, la cantină…

Însă abia mă aşezasem la masa noastră, a celor mici, că Sclifos, trecînd pe lîngă mine, m-a bătut pe umăr şi m-a invitat la masa lor. Erau locuri libere; apoi era masă de-a XI-a…

– Nu găsesc ce-a fost exact în 1249, a reluat Sclifos, cu gura plină, însă primprejur, dacă ne gîndim şi după cum bine ştii, a

fost, la 1241, marea năvală mongolă - noi îi spunem: a Tătarilor...

– Eşti sigur că la 1241?, am întrebat.

– Aşa se spune, se scrie - se scria, se citea înainte, acum nu-i conzult, cum spun Ardelenii, să vorbeşti de "năvăliri barbare", rişti să faci ură de rasă; ci de "migraţuni ale popoarelor", desigur, migratoare. Oricum, în primăvara lui 1241, Tătarii au atacat Apusul pe trei coloane, una a intrat în Ardeal pe la Oituz, a ars Braşovul pe la sfîrşitul lui martie, Sibiul la mijlocul lui aprilie. . .

– …'41?, l-am întrerupt. Eşti sigur? Nu în '40?

– Parcă te preocupa '49 - acum te întorci la '40?

– Dar ce, eu mă întorc? - puteam fi mai politicos, măcar pentru că mă aflam la masa celor mari. Nu ei au început? În '40?

Prin ochii de şarpe a trecut o lumină de basarabean:

– Ba chiar mai devreme cu zece luni, în '39 - şi, după cum bine ştii, în '40 au ars Kievul, însă începutul fusese la Kalka, în 1223…

– Kiev! Kalka! De noi vorbesc! De noi!, am repetat, l-am arătat pe el, cu lingura, apoi pe mine. Noi!

S-a uitat la mine. Apoi prin mine. Apoi, de parcă şi-ar fi cerut iertare:

– Noi ne-am refugiat, la Primul...

– Noi nu ne-am refugiat, la Primul, aveam patru ani şi opt luni.

– Eu zece în cap - ceea ce ar însemna că, dacă au trecut munţii devreme, în primăvara lui '41, au iernat în Moldova, în '40…

– Or fi iernat, dar de intrat au intrat în vară. Aşa, cam pe la 28 iunie - scrie undeva că Tătarii au intrat în Basarabia noastră în vara lui '40? Vreun document, ceva, vreo carte de istorie?

– Dar tu ai văzut, scris, undeva, în ultimii cinci ani, că popoarele-migratoare au… migrat în România, în august '44? Nici n-ai să vezi, cine ştie cîţi ani, decenii de-acum încolo.

– De ce?

Dacă m-ar fi întrebat, el pe mine, i-aş fi răspuns: De-aia! Dar el:

– Aşa se face istoria.

– Ai vrut să spui: aşa se scrie istoria, l-am corectat.

– După cum bine ştii, istoria nu se scrie cu sabia. Ci cu pana. Ce contează evenimentele, faptele: dacă nu sunt consemnate de hîrtie, e ca şi cum n-ar fi avut loc - aşa se explică: strămoşii noştri n-au avut viitor, noi n-avem trecut.

Bine spus. Mai frumos decît spune tata, însă prea

categoric, pac-pac; şi cam rece: de parcă n-ar fi de-al nostru, basarabean; o fi chiar şarpe.

– Nu le ştii tu chiar pe toate, mi-a scăpat, apoi am dres-o: Nu ştim noi, dar ei, cei de-atunci, vor fi scris, dar încă nu s-a descoperit.

– În acest caz, să aşteptăm să se descopere - aşteptăm aici, în sala de mese, ori la dormitoare?

Nu-şi bătea joc de mine. De nimeni, în special, era întristat şi e întristător să vezi o reptilă tristă. Am vrut să-l înveselesc, măcar să-l abat, l-am întrebat dacă Tătarii din '41 au rămas pe-aici, pe la Sibiu, pînă prin 48-49. A, nu, nici vorbă, a spus Sclifos: nu le stătea în obicei, apoi s-a întîmplat ceva - şi asta a fost salvarea Europei, fiindcă îi bătuseră de polonezi, pe germani, îi distruseseră pe unguri, ajunseseră la Adriatica - însă tocmai atunci le-a murit hanul, au trebuit să se întoarcă în Asia, pentru alegeri… Am rînjit: alegeri, la tătari? Au lăsat ei ţări şi pradă şi robi - pentru nişte alegeri?

Ce băiat bun, de-al nostru, Sclifos.

În locul lui, eu l-aş fi trimis la plimbare pe mucosul dintr-a VIII-a care nu ştia nimic, dar se băga în toate. Sau, dacă aş fi avut timp de pierdut, l-aş fi apucat de ureche şi i-aş fi zis: «Ia ascuItă, măi băiete, şi bagă bine la cap, fiindcă a doua oară, nu mă mai ostenesc…»- cam aşa cumva.

El însă:

– După cum bine ştii, Tătarii…- şi mi-a povestit, răbdător, dar nu ca de la catedră, cum stă treaba cu tătarii - noi le zicem aşa tuturor turco-mongolilor, uneori scăpăm calificativul şi spre unguri, fiindcă şi ei au fost nomazi, piezişaţi la ochi, sălbatici la trai, trăind şi murind pe cal, pe cal năvălind ca Biciul lui Dumnezeu («pardon: migrînd… ca Biciul lui Dumnezeu», s-a corectat Sclifos), tăind, omorînd, punînd foc, luînd în robie, iar după o săptămînă, după o lună de jaf, pîrjol, spaimă, plecînd, lăsîndu-te cu cenuşa, ruinele, plîngerile tale, dar pleacă în stepa lor, sătui pentru o vreme…

Însă pentru popoarele din Balcani, a continuat Sclifos, mai cumplit decît Biciul nomazilor a fost potopul sedentarilor, Slavii.

– Adică şi noi, am zis. Cine dintre noi nu are măcar o picătură de sînge slav?

Oricum, eu da. Şi Sclifos, cu tot numele lui grecesc.

Povestea cu Slavii îmi era cunoscută: ştiam că, începînd din secolul al VI-lea, porniseră din vatra lor, de prin Polonia, coborîseră în Carpaţi, în Balcani - aşa ieşiseră Bulgarii, Sîrbii, Slovenii, Croaţii… Bineînţeles, ştiam cît de puternic influenţaţi fusesem noi, Valahii - adică Latinii -, ce mare cantitate de cuvinte slave

există în limba română - mai ales în toponimie; deasemeni, că primele scrieri ale noastre fuseseră cu caractere chirilice, că slavona fusese limbă de cancelarie şi bisericească… Dar poate fiindcă ştiam - sau credeam că ştiu - trecusem peste ce ştiam, ceea ce mi-a spus Sclifos mi s-a părut cu totul şi cu totul nou.

De pildă, slavii în Grecia. Ştiam că pătrunseseră şi acolo, pînă şi în insule, că asediaseră Constantinopolul şi că fuseseră bătuţi… Dar nu ştiam că, în doar două sute de ani de "convieţire paşnică cu populaţia locală", cum spun comuniştii, în Elada paşnic-ocupată, nu s-a mai aşezat o piatră pe piatră; nu s-a mai construit o singură clădire mai de doamne-ajută, măcar o bisericuţă, doar Grecii erau creştini de multă vreme; şi că nu s-a bătut monedă; şi că - asta mi s-a părut de necrezut: au fost şterse deosebirile dintre sate şi oraşe; dar nu pentru că satele s-ar fi orăşenizat, ci pentru că oraşele s-au… sătizat, sătenizat - şi unde: în Elada, cea plină de cetăţi… L-am întrebat pe Sclifos: De ce, aşa? Le-au dărîmat din temelii? El a spus că nu de asta - sigur că au şi dărîmat, Slavii erau şi barbari şi luptători - dar, fiind sedentari, s-au aşezat şi au impus modul lor de viaţă; or viaţa lor era agricultura, nu vedeau nevoia (Sclifos a zis: «Nu vedeau necesitatea») oraşului, a negoţului, a monedei, a scrisului, a religiei. Aşa că după abia două veacuri, Grecia a devenit o paragină, „populaţia locală" cea care nu fugise din faţa potopului - s-a barbarizat; s-a descreştinat, s-a analfabetizat…

– Chiar aşa?, am întrebat. În doar două sute de ani - dar noi? Vreau să întreb: "populaţa locală" din actuala România? Cum s-a păstrat ea, în mult mai mult de doar două veacuri? Cum de şi-a păstrat limba? Trăgîndu-se în munţi? Dar şi Grecii aveau munţi în care să se retragă…

Da, şi Grecii s-au tras în munţi, ca să se păstreze, însă ei mai aveau şi insule; şi peninsule… M-am repezit, cu geografia mea, turbată, să spun că în penisula Moreea - n-am nimerit-o, ar fi trebuit să spun că Grecii s-au refugiat de răul slavilor în peninsula… italică, în Italia de sud; şi în insula Sicilia…

– Şi Grecii, săracii: tot spre Apus, tot spre Apus, am zis, oftînd. Ca noi, Basarabenii... Dar noi cei de-atunci? Stră-strămoşii noştri? Ca şi Grecii de atunci: dacă au rămas în văi, pe cursul apelor şi au "paşnic convieţuit", atunci, chiar dacă erau cetăţeni (de la cetate), au fost… sătenizaţi; dacă erau creştini - şi erau, de prin secolul al III-lea, - au fost păgînizaţi; dacă ştiau carte, au uitat-o. Însă cei care au urcat la munte s-au păstrat.

De ce, aşa? Uite de ce: de unde veneau Slavii, din ce o-ri-zont? Din al mlaştinilor şi al pădurilor şi al jariştilor din Polonia de azi şi Ucraina de nord-vest. Adică dintr-un orizont...

orizontal. Umflîndu-se, acolo, în cazanul lor, nemaiîncăpînd, s-au răspîndit în toate părţile - pe noi ne interesează cei care au potopit spre Sud. Nu au năvălit - adică în galopul cailor, ci au venit la pas, mai în căruţe, mai pe jos, cu neveste şi copii, cu căţel şi cu purcel; mergeau ce mergeau, pe cursul apelor, poposeau: dacă le plăcea locul, se opreau; dacă nu, ori erau prea mulţi opriţi, ceilalţi porneau mai departe…

– Şi întrebau pe cine întîlneau: «Gde Ţarigrad?»

Sclifos a rîs, apoi mi-a zis să nu rîd; c-aşa-i… Deci, venind din orizontala lor, au căutat, pe noile pămînturi, tot orizontala: depresiuni, şesuri, lunci - oricum, de cursul apelor…

– De asta sunt la noi atîtea rîuri cu nume slave, am zis. Bistriţa, Dîmboviţa, Ialomiţa, Tîrnava, Bîrzava…

– De asta. Şi tot de asta, atît de puţine denumiri slave ale munţilor - ai băgat de seamă?

Da, domnule. La asta nu mă gîndisem. Caut un nume de munte, slav, nu găsesc. Mai degrabă ungureşti, dar Ungurii au venit, hăt, abia spre anul 1000… Îmi spune Sclifos, tot prin întrebare-răspuns:

Cu ce se ocupa Slavul, la el acasă? Cu agricultura şi cu creşterea animalelor. Or agricultura cere loc drept şi gras, de luncă, de jarişte, de şes - nu dealuri priporoase, nu vîrfuri de munte. Ce animale creştea Slavul? Vite mari, calul, porcul - pe lîngă casă. Dar nu oaia…

Oaia, nu? Nu. De ce nu oaia, n-o cunoştea, de-acasă de la el? Nu prea; după ce a cunoscut-o, nu i-a plăcut, i-a lăsat pe băştinaşi să o crească, pe munte…

Da, domnule. Nici la asta nu mă gîndisem. Nu mă gîndisem că, în Balcanii slavizaţi, unde s-au format state slave, ale Bulgarilor, Sîrbilor, croaţilor, de treisprezece veacuri, cei care s-au ţinut de păstorit au fost rămăşiţe ale popoarelor vechi, de loc: Albanezii, Macedonenii noştri (ţînţarii, aromânii, nu slavii care-şi zic, azi, "macedoneni"), iar în zona carpatică, Valahii. Iar ca dovadă că aşa e, Sclifos îmi spune că, de pildă, în Cehoslovacia de azi, ţinut slav de atîta vreme şi care, în plus e plin de munţi, când spui Valah, înţelegi păstor; şi că cei de-acolo nu au un cuvînt al lor, pentru brînză, o numesc cu un cuvînt de-al nostru, vechi românesc, rostit: *brinza*... Apoi îmi spune o anecdotă adevărată:

– Ai văzut cutii de cremă de ghete de care scrie: Bata? E numele industriaşului care a fondat fabrica de încălţăminte cunoscută în toată lumea. Ne-cehii pronunţă: Bata, însă ei, Cehii rostesc: Bat'ia, Batkia şi înseamnă… *baci*, care vrea să spună: păstorul-român, *Baciul*…

– Ca să vezi, domnule, ce-a ajuns, pînă unde-a ajuns mioriticul nostru!, am încercat eu să fiu ironic. Ajungem şi noi la 1249? La Sibiu?

Sclifos s-a trezit. Cam cu părere de rău: ce, nu era interesant ce-mi spusese? Ba da, ba da, însă ce ne facem cu 1249?

A ridicat din umeri. Că nu ştie - definitiv. Şi că îi pare rău că nu ştie, ca să-mi răspundă - altfel, pentru el, nu are cine ştie ce importanţă ce anume se va fi petrecut, la Sibiu, exact în 1249.

Dar ce ar avea importanţă? Faptul că noi, românii, nu avem hîrtii. Trebuie să căutăm prin hîrtiile altora o aluzie la noi, iar cînd te scrie altul, te încondeiază, de nu te vezi… Asta-i lege: cine n-are scris nu există - uite, nici Slavii nu ştiu mare lucru despre ei înşişi, înainte ca Chiril şi Metodie să le dea scriere. Bineînţeles, Bizanţul le-a făcut alfabetul ca să-i poată creştina - mai exact: evangheliza. Şi aşa au primit Carte.

Dar noi? Pe noi nu ne-a evanghelizat nimeni (Sclifos a zis: «Nu ne-a evanghelizat nici dracu'!») - de ce? Pentru că eram creştini, demult - în cetăţi, în oraşe, fiindcă în sat, în pagus, locuia paganus… Cînd a venit Slavul, ca peste tot unde s-a întins, a… paganizat (şi în sensul de: ruralizat, analfabetizat) pămîntul…

– Dar nu şi coada-oii, trasă la munte, am zis. Totuşi, în 1249…

Sclifos nici nu s-a mai prefăcut că nu auzise, şi-a urmat gîndul:

Judecînd numai după vocabularul creştin - începînd cu chiar cuvîntul: creştin (şi sfîrşind cu simetricul: păgîn) - toţi termenii sunt latini, dinainte de noaptea-slavă (aşa i-a zis, iar eu am şi văzut majusculele: Noapte-Slavă): Dumnezeu, cruce, botez, cuminecare, închinare, rugăciune, răposare, înmormîntare; apoi sărbători creştine: Paşti, Florii, Rulsalii - şi mergînd pînă la cuvîntul: păcat… De acord, din latină, dar cum, cînd? Nu suntem catolici, nu trimişii papei ne-au botezat - ca pe cehi, polonezi, croaţi, unguri, la data cutare (ei ştiu şi luna şi ziua, nu doar anul); nu suntem "ortodocşi", fiindcă ne-ar fi botezat Bizanţul, ca pe bulgari, pe sîrbi, pe ruşi - nu am devenit ortodocşi prin decret, singura dată de care o ştim: 1054, Marea Schismă, cînd ne-am trezit într-o tabără care nu era a noastră, nici prin limbă, nici prin origine, nici măcar prin vechime. De ce de noi nu s-a sinchisit nimeni, ca să avem un Chiril-şi-Metodie românesc? O scriere a noastră? În primul rînd, pentru că noi eram paşnici, nu ameninţam pe nimeni, nu asediam Constantinopolul. În al doilea rînd, pentru că eram deja creştini…

Am vrut să spun şi cu glas ceea ce, totuşi, înţelesesem, dar aşteptam să urcăm, în timp, pînă la 1249. Ba aş fi spus, de la

mine, ceea ce ştiam din citite, de mine, personal şi care ar fi mers în acelaşi sens cu spusele lui Sclifos:

Este adevărat, o limbă comună face, dintr-o sumă de oameni, un popor, însă dacă limba aceea nu e scrisă, ca să ştie şi urmaşii şi vecinii, e ca şi cum poporul acela ar fi doar o populaţie (citisem asta undeva şi îmi plăcuse, Septimiu îmi atrăsese atenţia că în franţuzeşte sună şi mai tare: *populace*…). Or, populaţiile nu lasă urme; şi nimeni nu le plînge dispariţa - e ca şi cum n-ar fi existat vreodată de suprafaţa pămîntului.

Dar n-am, zis. În sfîrşit, Sclifos i-a lăsat pe slavi, s-a întors la tătari. A repetat: în 1242 au lăsat baltă jumătatea din Europa, devastată, şi s-au întors pentru alegeri - la ei, acasă.

– Unde, la ei acasă? În Basarabia noastră, nu la ei acasă!

– A noastră! Pe-atunci nici nu se chema Basarabia…

– Nici acum, în ‘49, nu se mai cheamă Basarabia, ei îi zic: Moldovenească - ei şi? Acum ştim să scriem!

Sclifos m-a fixat, îndelung, cu privirea lui de şarpe. Întîi zîmbind. Însă, brusc s-a supărat, s-a ridicat de la masă, pufnind (mai degrabă: sîsîind), dar a rămas în picioare. De acolo, de, de sus, mi-a zis:

– Atunci, scrie, băiete… numai scrie! - şi a plecat.

Rămăsesem singur în sala de mese, Nici pe coridor nu se simţea suflet de om. Iar afară, ce să mai vorbim: ningea, ploua...

M-am gîndit atunci; m-am gîndit mult după atunciul de acolo:

Dacă ar fi fost timp bun, aş fi ieşit să mă plimb prin curtea internatului. În colţul dinspre spălătorie al clădirii, lîngă fereastra odăii unde stă Maricica, din pricina unui burlan spart, căzuse tencuiala; pînă la cărămidă. Burlanul fusese reparat, cositorit, dar se aşepta să se svînte zidul, ca să fie tencuit la loc. Dacă n-ar fi plouat-nins afară, în cel mult jumătate de ceas de plimbare, aş fi scrijelit cu blacheul, pe cărămidă: 1949. N-ar fi fost neapărat româneşte (cifrele se cheamă: arabe), dar să se ştie; să nu se uite - pentru ca, în viitor, să nu ni se mai arunce în obraz că noi nu avem trecut.

Deşi, mai bine ar fi (fost) să scriu pe clădirea Astrei. Nu observasem nici un loc, în ziduri, din care să fi căzut tencuiala, dar, vorba tatei: cine caută găseşte, aş fi găsit, la o adică, un locşor pe care să scriu: 1949, iar cei de după noi, să ştie că atunci a fost, nu Biciul lui Dumnezeu, nici Potopul - care însemnează Ploaie, apă - ci, cum zisese atît de bine Sclifos: Noaptea. Prin anunţul de pe uşă.

Însă cum ploua, ningea, ningea şi ploua… Şi, în plus, bătea vîntul… Acolo, atunci, la internat, acum, aici, e doar ger. Şi chiar de nu m-ar vedea nimeni ce fac, mi-ar îngheţa mîinile, pe blacheu…

8

Inventar. La bibliotecă - aşa scrie de uşă:

ăncis p. iventr.

Aşa, pentru că am avut şi scris, dar suntem în curs de a-l pierde, uita; şi în curs de descreştinare; de sătizare (sătenizare, a spus Sclifos), noi, cei de jos, din depresiuni, văi, cîmpii; speranţa ne e în cei care s-au tras la munte, ei or să păstreze ceva-ceva; peste două sute de ani, în 2149, cînd or să vină Marţienii, or să creadă că noi, Pămîntenii, de totdeauna am umblat în patru labe, ne-am adăpostit în peşteri şi am avut stomacul împărţit în patru compartimente, de ierbivor.

De obicei, "comunitatea mai puţin evoluată care trăieşte în contact strîns cu o comunitate mai evoluată" (aşa scriu ei) "îşi însuşeşte cîte ceva din cultura materială a celui mai evoluat". Asta, da: din cultura-materială şi-au însuşit, şi-au însuşit… Cum au trecut Nistrul încoace, au aflat că există, pe lume, pîine albă; şi că untul chiar există; şi-au însuşit şi ceasornicele, şi-au însuşit chiar şi adevărul că o pendulă are nevoie de un perete pe care să penduleze, nu atîrnată de gît, nici la curu-căruţei, ca felinarul; că lenjeria de damă, oricît le-ar place bărbaţilor, o poartă, după cum numele indică, damele, femeile - în orice caz, nu peste uniforma glorioasei Armate Roşii.

Însă aceştia erau abia Tătarii, nomazii, avantgarda, cea care căuta, pe după şură; Berlinul, valul de după ei căuta, înainte de toate, hazaika. Ce-am văzut eu, la Gusu, floare la ureche, Gusu era un sat izolat, departe de drumul-mare; şi, pînă să ajungă în Ardeal, năvălitorii năvăliseră Basarabia noastră; Moldova; apoi regatul, vreo lună de zile - acolo căutare de hazaică!; acolo, "strîngere a legăturilor de prietenie româno-sovietice"! Şi dacă aşa au strîns legăturile. Cu noi, la noi, ţară devenită aliată, dar ce vor fi făcut în Germania… Am auzit, se aude, se află… Dacă femeia, în general, trebuia violată, Ruşii au violat şi bolnavele din spitale; chiar şi supravieţuitoarele din lagărele nemţeşti - cele de exterminare. Dacă aş fi avut îndoieli, confirmarea a venit dinspre tata:

Cînd eram elev la Normală, cumpărasem şi adusesem acasă o carte-nouă, dar cu un titlu frumos: **Arde Parisul**, de un autor cu

un nume nemţesc: Ehrenburg. O cumpărasem pentru… **Paris**… Nu apucasem s-o citesc, o adusesem în vacanţă. Cînd a văzut-o tata mi-a zmuls-o din mînă, zicînd că vrea s-o citească el întîi, fiindcă îl cunoaşte de autor. Mama şi cu mine ne-am mirat, ne-am bucurat: cum aşa, cunoaşte el un scriitor neamţ! Ne-a potolit: nu e neamţ, e sovietic; şi nu-l cunoaşte personal, a vrut să spună că mai citise ceva de acest autor. După un timp, mi-a restituit-o, parcă uşurat şi a zis că pot s-o citesc… De ce? Bănuise că ar fi o carte pe care n-ar fi trebuit s-o citesc? Dar niciodată, pînă atunci, nu mă cenzurase. N-a vrut să-mi spună nimic despre autor, despre carte, însă într-o noapte, cînd credea că dorm, i-a povestit mamei:

În septembrie ‘43, cu o zi-două înainte de a fi liberat din lagărul de la Slobozia-Ialomiţa, l-au convocat nişte civili în biroul comandantului Chiribaşa; i-au arătat un ziar rusesc, l-au pus să citească un anume articol, să-l traducă, cu glas tare. Tata a înţeles că cei doi ştiau ruseşte; apoi aveau traducerea, bătută la maşină, alături. L-au întrebat dacă cunoaşte ziarul. Auzise de el, era un ziar de front, dar lui nu-i căzuse niciodată în mînă. L-au întrebat dacă ştie cine-i autorul, Ilia Ehrenburg. Ştia, tot din auzite, că ar fi scriitor, dar nu citise nimic de el - cînd şi unde: la Polul Nord? La urmă, civilii l-au întrebat ce crede el, sincer: Ruşii soldaţi or să asculte îndemnurile din ziar? Tata a ridicat din umeri: de unde să ştie el ce gîndesc Ruşii? - ceva mai bine i-a cunoscut în lagăr; iar soldaţii… El fusese “soldat” cîteva zile şi încă într-o unitate de foşti deţinuţi, în majoritate, ne-ruşi: polonezi, unguri, baltici. După ce i-au spus că poate să plece la baraca lui unul dintre civili a ieşit cu el, i-a oferit o ţigară şi i-a cerut să-i spună “ca între români” şi “ca între oameni liberi”: Armata Roşie are să facă ce o îndemnase acel Ehrenburg? Tata a răspuns că, “să dea Dumnezeu să nu i se dea prilejul, adică să nu ajungă de pămînt ne-rusesc…”

Ce scria Ehrenburg în articolul acela? După lozincile obişnuite, după ce amintea de distrugerile, crimele făcute de “fasciştii nemţi”, în Rusia, trecea la îndemnuri: să-l zdrobească pe “ocupantul fascist”, să-l alunge de pe pămîntul sfînt al Rusiei, să-l urmărească şi să-l distrugă în vizuina lui. De aici încolo, nu mai vorbea de “fascişti”, de „ocupanţii hitlerişti” - numai de “Nemţi”: îi îndemna pe vitejii ostaşi ai Armatei Roşii să nu-i cruţe pe nemţi nici în pîntecele mamelor lor şi le promitea, “ca pradă de război: *Nemţoaica*”.

Măria lui Onu din Gusu nu era nemţoaică, doar o stră-babă, acolo - şi ce i-au făcut Ruşii, pînă au omorît-o; dar ce le-or fi făcut ne-babelor nemţoaice…

Încă o dată: aceştia alcătuiau valurile unu şi doi: Tătarii; Biciul lui Dumnezeu şi Potopul. Dar cei care au venit după ei, în căruţe - acum le spune furgoane… Au venit încet, încetişor, potolit; ei nu căutau nici Berlinul, nici hazaika (nu doar nemţoaica), ei au venit cu binişorul, unii ştiau limba noastră - o vorbeau ca dracul, stricat, însă o înţelegeau - dar pînă să ne dumirim, s-a lăsat seara; apoi noaptea: ei au adus-o.

Ei, "Basarabenii", aşa le spun ne-basarabenii.

Pe-aici, pe la ţară, prin provincie, n-am întîlnit asemenea creaturi, se zice că s-au aciuat la Bucureşti, la Centru, la ministere, la sovromuri, acolo fac de tălmacii şi pe sfetnicii.

La noi în familie problema asta nu se discută; la noi în familie, problema "basarabenilor" se înjură, scurt; şi cu lacrimi de ciudă. După ce înjură, cu lacrimi, tata zice că, la două milioane şi jumătate de basarabeni or fi şi câteva sute de jigodii, de căzături, de porci-de-cîine - de "Basarabeni". Din pricina lor să fim consideraţi, cu toţii, oamenii-ruşilor? Oameni-de-nimica?

– Dacă o luăm numai geografic: Nistrul a fost de totdeauna graniţă, nu numai între Moldova şi… ce era dincolo: polonezi, litutanieni, tătari, ruşi, ucraineni, dar şi între Europa şi Asia, domnule! Or javrele astea sînt de dincolo de Nistru, din Transnistria! Şi ce dacă ştiu cinci cuvinte românesti - ştiu cinci mii rusesti, cinci sute idiş! Dar chiar dacă ar fi români de-ai noştri, că sunt destui, peste Nistru: aceia nu mai sunt nici români, nici ruşi, nici ovrei, nici ucrainieni, sunt fie bolşevici, fie profitori, se vînd cui plăteşte mai bine. De ce să li se spună: "basarabeni"?

La noi în casă, problema asta nu se discută - se plînge:

– Auzi ce-mi zice notăriţa, zice mama. Că "basarabenii dumitale" s-au pus în fruntea bucatelor! Cînd o strîng eu uşa, să dea nume, ea zice: «Păi, AnaPauker, păi Kişinevski, păi Răutu…» «Aşa», zic? «Atunci aşa s-o luăm cu "Ardelenii dumitale", păi Luca, păi Moghioroş, păi Vinţe - şi, bagă de seamă, încă n-am rostit numele lui păi-Groza al dumitale, de care eşti atît de mîndră!» Aşa i-am zis-o notăriţei!

Sclifos - cu care am discutat problema - mi-a spus că pe ei îi prinsese 23 august 44 la Bucureşti, rămăseseră acolo pînă prin octombrie, aşa că văzuseră cu ochii lor în ce… limbă vorbeau "basarabenii"; mai mult: în ce limbă scriau - şi Sclifos mi-a scris pe o hîrtie una din lozincile purtate de "basarabeni" de străzile Bucureştiului:

„Vecinic triască rumănesc truditor narod!"

Cu Octavian şi cu Septimiu nu discut problema - măcar pentru faptul că, pînă acum, n-a ajuns nici un "basarabean" din ăsta la Sibiu. Ceea ce nu l-a împiedicat pe Septimiu, într-o pauză,

la liceu (adevărat, la începutul cursurilor, în a doua săptămînă), să mă întrebe, în gura mare, dacă ştiu să traduc "în româneşte" ce auzise la radio Chişinău:

"Astă-dzi, pi cîmpu di gioc «Imeni Lienina», s-or întorlocat camandili «Buriviesnic» Chiş'no şî «Şahtior» Danieţc. Giocu s-o mîntuit cu socoteala di unu la nula"...

A fost mare veselie în clasa noastră, fiecare încerca să repete ceea ce reţinse din "limba maldavinească" - însă, uite, nici unul dintre colegi nu m-a întrebat pe mine, interpelatul, Basarabeanul, dacă e adevărat că aşa vorbim noi, acasă. Iar eu tăceam şi mă uitam undeva pe la pieptul lui Septimiu; m-am uitat, pînă cînd el a spus:

– Îmi cer iertare, am fost un bădăran.

Dacă, la rîndu-mi, aş fi fost bădăran, adineauri l-aş fi rugat de Septimiu să-mi traducă "în româneşte" ce scrie, acolo, pe uşa bibliotecii. Aşa, ne-limbă cum este, nu pare să vină "de peste Nistru", mai exact: "din Basarabia"; adevărat, nici dinspre părţile Ardealului - vine de nicăiri, deci se va fi unificat limba analfabeţilor din toate provinciile României…

ăncis p. iventr

Îi mai arde cuiva de rîs, văzînd (văzînd, nu citind) rîcîitura de copită - şi unde: pe uşa unei biblioteci!? Cu toate că, de la o vreme, tovărăşimea furgonată "basarabeană" nu mai pune ea, nemijlocit, osul la munca-de-agitaţie-vizuală; nici la cea… sonoră; la dat cu gura; i-a dus la treabă pe actori de meserie; la dat cu bidineaua, pe pictori de meserie - şi se pare că toată lumea e foarte mulţumită: comuniştii, că nu-şi dau în petic, artiştii că mănîncă o bucată de pîine…

Mărturisesc: nu mă întrebasem cine anume confecţionează lozincile, portretele - din ce în ce mai… corect scrise, mai îndemînatic zugrăvite, iar la difuzor, dacă nu recunoşteam vocea cutărui mare-actor, ne spunea prezentatorul cine a citit, recitat: Vraca, Storin, Aura Buzescu, Manolescu, Elvira Godeanu, Birlic - toată floarea actorimii române. Pîndeam, cu urechea, să prind, în glasul cutărui monument-naţional, un sfîrc de ironie (la adresa textului), o umbră de teamă, din care să înţeleg că ce-o să păţească el, marele-actor, dacă nu citeşte ceea ce citeşte… Nimic. De parcă poezia (îi zic şi eu aşa) cu tractorul, cu chiaburul, cu pacea, cu Stalin ar fi fost un rol, acolo, dintr-o piesă, şi ea, de jucat. Atunci m-am întrebat dacă marii-actori sunt persoane alfabetizate - şi cît anume, dacă "interpretează" cu acelaşi talent, cu exact aceeaşi "trăire" Shakespeare şi Jebeleanu; Caragiale şi Banuş; Molière şi Frunză.

Cu pictorii treburile stăteau mai altfel - vreau să spun: cu cei

din Sibiu. Într-o zi, în chiar momentul în care intram într-o curte (în căutare de "locuri"), Septimiu s-a oprit, şi-a tras o palmă peste frunte, ne-a spus că uitase să facă un comision urgent şi ne-a rugat să-l aşteptăm pe stradă, cel mult un sfert de oră. Am ieşit pe trotuar cu Octavian, am început să ne plimbăm. La scurt timp l-am văzut pe Septimiu ieşind dintr-o tutungerie cu buzunarele pardesiului umflate de pachete de ţigări. M-am mirat: amicul cumpăra cu ţigara, cel mult "snopi-de-cinci"- pentru cine, pachetele?,

După ce m-a pus să-mi dau cuvîntul de onoare că n-o să-i spun lui Septimiu nici altcuiva ce-mi spune el, Octavian m-a întrebat dacă auzisem de doamna cutare. Nu auzisem. Cum aşa, doar e o foarte mare pictoriţă şi fostă profesoară la Belearte, la Bucureşti? Epurată şi ea, din pictură nu se mai putea ţine, cine mai cumpăra pe timpurile astea? Murea de foame, în Bucureşti. Tatăl lui Septimiu îi aranjase să vină la Sibiu, unde putea cîştiga o bucată de pîine cu lozincile.

M-am mirat: dacă tot acceptase să facă lozinci, n-ar fi găsit de lucru - la lozinci - în Bucureşti? Dacă tot s-a… căhănărit, măcar să o fi făcut de loc, ce să se mai deranjeze cu mutatul? Octavian a ridicat din umeri: n-o fi vrut să se ştie, printre confraţi, că ea face una ca asta - oricum, marea pictoriţă nu confecţonează lozinci ordinare, scrise pe pînză, pe carton, pe placaj, ci decupează litere şi le fixează pe perete cu ace de gămălie, la distanţă de perete, în aşa fel, încît să facă umbre - «E cea mai mare specialistă din ţară în lozinci cu umbre naturale», m-a asigurat Octavian.

N-am scos un cuvînt. Ce să fi spus: că toţi învăţătorii din Buia, printre ei şi mama, erau "mari specialişti în lozinci cu umbre naturale"?; şi învăţătorii din Şeica?; şi, desigur, toţi învăţătorii din ţară, vrînd-nevrînd, (fiind, nefiind…), deveniseră "specialişti în agitaţie vizuală"? Pentru ei, "pavoazarea" era o obligaţie, şi-o îndeplineau, fiindcă învăţătorul, "figură centrală a satului" fiind, - numai moaşă comunală (încă) nu ajunsese - dar marea-pictoriţă? Mare-profesor la Belearte? Ea nu era figură-centrală-a-satului, nu era obligată, făcea lozincile pe bani - puţini, dar primea plată; făcea lozinci, dar nu la Bucureşti - de ce nu acolo? De ruşine, să nu afle colegii-pictori? Sau era mare concurenţă, nu mai erau locuri - chiar dacă "cerinţa" era mare?

O fi cum o fi, dar de unde începe vînzarea de sine a omului? De la banii primiţi? De la datorie-împlinită (gratuit)? Părinţii mei, învăţători, ar putea fi absolviţi, fiindcă fac asta "în cadrul procesului de învăţămînt"? - dar ei nu fac lozinci numai pentru localul şcolii, ci şi pentru sin-dicat, sfat-popular, colhoz, uniunea-femei-

lor, partid - "în cadrul (lărgit) al procesului de luminare a maselor populare". Şi trebuie condamnată o ne-învăţătoare (fie: profesoară), făcînd acelaşi lucru, pe bani - dealtfel singurii pe care-i cîştigă? Chiar aşa: de unde începe (nimeni nu ştie unde sfîrşeşte) vînzarea omului? Şi cine este, cine nu este vînzător de sine? Pictoriţa-profesoară, ar putea spune: «M-au comprimat, nu mai am salariu; m-au interzis, nu mai vînd tablouri - trebuie să trăiesc, muncesc ce găsesc (dealtfel, în meserie)»… Ai mei ar zice: «Statul ne dă salariu, trebuie să ne facem datoria către stat»…

Fireşte, nu am suflat un cuvînt despre pictoriţă, în prezenţa lui Septimiu. Deşi mă ardea buza, să mă intreb în general, cu glas tare: O fi existînd o solidaritate-de-castă, la ei, în lumea-bună, mergînd pînă la complicitate întru… asta? M-am întrebat: ar fi trebuit să recunosc solidaritatea-de-refugiu între noi, în lumea-ne-bună, mergînd şi ea… Da, dar pot fi puşi în aceeaşi balanţă, de-o parte, un învăţător de ţară, în partea cealaltă un artist de Bucureşti, un profesor, un ceea ce se cheamă: mare-intelectual? Au, amîndoi, aceeaşi "greutate"?, responsabilitate - culpabilitate? Măcar învăţătorul de ţară dă din gură, cîrteşte, bombăne - executînd. De unde ştiu că marele-intelectual de la Bucureşti nu dondăne şi el în timp ce execută?

Într-o sîmbătă la prînz, ieşind de la liceu, înainte de a ne angaja pe Corso, eu m-am oprit. Septimiu şi Octavian m-au întrebat ce am, ce m-a speriat? Am spus, arătînd portretul uriaş al lui Stalin din Piaţa-Mare:

– L-au mutat! Şi l-au sucit! Era cu faţa-ncolo, acum e cu faţa-ncoace! Azi dimineaţă nu era aşa, l-au sucit…

– Suci-l-ar nevoia ai' neagră!, l-a blestemat Octavian, ţărăneşte.

– 'L în mă-sa!, a înjurat şi Septimiu. Ce-ţi pasă ţie cum l-au sucit! Eu nici n-am băgat de seamă.

– Nu numai că l-au sucit, dar e mai mare!, am zis. Şi mai înalt, pe catalige, dar şi mai mare, el - cu un metru şi ceva, poate doi!

– Nu numai că te-ai sucit tu, cu visele tale, dar ţii să ne suceşti şi pe noi!, a făcut Septimiu de supăratul. Cu-cu!, a pocnit din degete la urechea mea, ca şi cum ar fi încercat să mă trezească din somn. Suntem aici! În Piaţă, nu în vis! Tătucul e aici, nu acolo! Sucit-nesucit, e tot atît de… colosal, n-a mai crescut! Vinovatule!

Mă lua peste picior, fiindcă le povestisem că eu îl visez, frecvent. Nu se întîmplă nimic, în vis, nu e acţiune, uneori el nici nu se arată - dar eu ştiu. Şi, în vis, mi-e ruşine, tare ruşine: că nu

sunt "la înălţmea cerinţelor"; că "nu-l iubesc destul"; că "nu-l slujesc cu devotament, pînă la ultima picătură de..." Nu o dată m-am trezit, plîngînd amarnic, strivit, bolnav - de vină…

– Mi s-o fi părut…, am renunţat - deşi eram sigur: Stalin din portret crescuse, era mai mare decît cel de azi dimineaţă. Dar aşa, necrescut… tot mare rămîne. Cel Mai Mare. . . Cum Dumnezeu l-or fi făcînd? Cu scara? Cu hîrzobul? Şi l-au pus sus, sus, sus…

– Ca pe soldatul rus!, a venit, prompt, Octavian.

Am re citat, de loc, "una de-a lui Păstorel":

"O, brav, viteaz, soldate rus,
Ce sus te-au pus! Ce pus te-au sus!
Nu pen' c-ai liberat popoarele,
Ci pen' că-ţi put picioarele!"

Prietenii n-o ştiau - ori se prefăceau, ca să mă pună s-o repet. Pînă au învăţat-o şi ei.

Nu le-am spus de la cine o ştiam (de la Sclifos), am povestit că mi-a recitat-o chiar la picioarele… monumentului, în Bucureşti, un basarabean de-al meu. Nu fusesem în viaţa mea în Bucureşti, dar nu conta: îl văzusem pe soldatul-rus (pus bine, sus…), în Piaţa Victoriei. Într-adevăr: soclul era atît de înalt, încît din bravului-sus nu-i vedeai decît cizmele - care, însă, acolo, la înălţime, nu puţeau.

– Cum naiba-l vor fi făcînd?, am întrebat iar, privindu-l.

– Vrei să vezi? După mine! - a spus Septimiu.

Ne-am luat după el. Am traversat Piaţa Mare, am intrat la Muzeul Bruckenthal. Nu chiar pe poarta mare a muzeului, pe una de alături.

Am umblat întîi de nişte coridoare întunecate, am urcat o scară destul de largă şi frumoasă (o bănuiam, prin întuneric) şi am nimerit într-un fel de balcon, de teatru. Fusese teatru, nu mai era: fotoliile de la parter, demontate, erau îngrămădite de lîngă pereţi, scena - goală, tristă, era ocupată cu scînduri, găleţi de vopsea, o capră de tăiat lemne, suluri de pînză de sac… Ne-am aşezat în fotolii de pluş vişiniu, cu servietele în poală. Am privit în jos: pe podeaua parterului erau întinse prelate pătate, iar deasupra, trei şevalete uriaşe ajungeau pînă aproape de balconul nostru. Nu erau chiar şevalete, ci stinghii de brad, lungi, proptind cadrele: Stalinii, trei, în curs de…

De cîte ori dădusem cu ochii de Stalinii de pe stradă (şi nu te mai puteai apăra de ei, îţi ieşeau în cale la colţ, erau de cinci-zece ori mai numeroşi decît "Alimentara" - ca să nu mai vorbim de "Carne"), mă întrebasem cum anume îi vor fi zugrăvit zugravii. Vedeam acum: cadrul de pînză era fixat prin stinghiile-proptele la perfectă verticală, nu înclinat, cum îmi închipuiam eu "şevale-

tul" pictorului; pe scări duble, de zugrav (una adăugită), dădeau din bidinele cinci persoane.

De la balcon se vedea rău, însă eu am băgat de seamă, în şoaptă: la zugrăvitul faţadelor, vopsitul se începe de sus, pentru ca, pe măsură ce cobori, să astupi, acoperi, ştergi şi prelinsurile, stropii, picăturile scăpate din bidinea, atunci cînd te aflaseşi mai-sus. Or zugravii de stalini zugrăveau invers: de jos în sus. O, persoană (părea o femeie, în ciuda pantalonilor bărbăteşti şi a căciulii ţărăneşti) se ocupa numai şi numai de ştersul stropilor celorlalţi - cu cîrpe, tampoane, cu o mulţme de pensule mici…

Septimiu ne-a povestit - tot în şoaptă:

Pictorii, cu toţii pictori de şevalet, artişti cunoscuţi, înainte, cu expoziţii nu doar în România (le-a rostit numele, mie nu-mi spuneau nimic) - toţi saşi, cu toţii întorşi din Rusia, de la "reconstrulcţie"; pictorii, deci, la început lucraseră cum ştiau ei că se lucrează un „portret" de mari dimensiuni (vreo patru pe vreo şapte metri).

Într-o zi a venit în inspecţie un mare-tovarăş, responsabil, "pe zonă", cu Marea Aniversare de la 21 decembrie. Şi ce constatase tovarăşul-mare? Că, pe Marele Stalin, doi hitlerişti îl puseseră pe jos, pe podea şi-l călcau în picioare, dragi-tovarăşi! Nu conta că bandiţii se descălţaseră de cizmele de cauciuc - cu care, de obicei, umblau, chiar şi pe Corso - în ciorapi, cu cizme, tot călcat-în-picioare era, tot insultă-gravă… Drept care cei doi călcători fuseseră pe loc "conduşi" de Securitate şi trimişi, probabil, la Canal. Un al treilea a fost arestat şi el, dar după o săptămînă i s-a dat drumul - însă crapă de foame, fără lucru: pentru că, atunci, cînd cu călcatul-în-picioare-al-lui-Stalin, încercase să explice (era cel mai în vîrstă, decanul pictorilor sibieni) că aşa se lucrează tablourile de mari dimensiuni: la orizontală. Tovarăşul pe zonă cu Aniversarea i-a răspuns că aşa s-o fi lucrat pe timpul burgheziei fasciste şi a lui Hitler, însă acum Marele Nostru Tovarăş Stalin să fie pictat cu tot respectul cuvenit şi cu toată dragostea şi recunoştinţă, adică nu de jos, de să-l calce-n picioare hitleriştii, care, se vede, nu se reeducaseră pe-acolo, pe unde fuseseră "în excursie"(se zice că, aici, tovarăşul a izbucnit în rîs, era cea mai reuşită glumă a lui), ci pe-picioare - cu tot respectul şi recunoştinţa că ne-a eliberat de hoardele fasciste! Decanul a bîiguit că nu se poate lucra pe verticală, plafonul atelierului (asta se petrecea alături, în atelierul de restaurări al Muzeului) e sub patru metri iar Tovarăşul are şapte, "e prea mare"… Pentru „prea-mare" a fost arestat omul, apoi alungat din echipă Decanul. Rămăsese în "colectivul artistic", soţia lui, şi ea pictoriţă - ar fi hrănit ea familia. Dacă nu ar fi avut şi ea o idee:

dat fiind că Tovarăşul Stalin "nu încăpea" (ea se păzise să spună, ca bărbatu-său, că Marele Geniu e prea-mare), exista o soluţie - dealtfel, de loc nouă: "Îl facem din bucăţi pe care le montăm la locul destinat…" - aşa şi atît spusese bătrîna doamnă, însă tovarăşul local i-a raportat inevitabilului tovarăş zonal că bandita cutare, nevastă de hitlerist duşmănos "a zis că ea vrea să-l facă bucăţi-bucăţele pe Tovarăşul Nostru Stalin şi, în plus a zis că fiecare bucată să fie… montată - adică ştiţi şi 'mneavoastră, tovarăşu', că la ţară aşa se zice la… cînd taurul o… mă-nţelegeţi, pe vacă - şi unde: la cimitir, la locul-destinat, aşa s-a pronunţat bandita!" A fost ridicată şi bandita - cam de cînd banditului i se dădea drumul - oricum, a rămas şi ea fără lucru, noroc însă că Sibiul e plin de pictori, s-a constituit un nou "colectiv artistic" căruia zonalul i-a dat dispoziţi precise: «Să nu vă prind, bandiţilor, că-l faceţi pe marele Nostru Tovarăş Stalin cum vi se năzare! Nu porniţi de la mijloc, ori din lături, ori de sus în jos! O luaţi, cu tot respectul cuvenit, de jos în sus!»

Aşa se explica faptul că, a cincea persoană - şi ea pictor de meserie - nu picta, ci ştergea stropii, mereu prelinşi de la cuvenitul respect datorat Tovarăşului Stalin.

Jos, sub noi, pictorii vorbeau săseşte. Săsească de Sibiu, dar o înţelegeam: vorbeau despre Rusia; despre cluburi; despre gazete de perete (le ziceau, ruseşte: *stengazeta*); despre portrete executate, nu numai al lui Stalin… Deci, nu erau amatori-începători, nici în pictură (asta de la Septimiu o ştiam), nici întru ale agitaţei-vizuale. Am mai înţeles (mai de grabă: dedus): meseria de pictor îi salvase - şi de la muncă şi de la foame şi de la moarte - acolo, în deportare, acum, aici, "acasă", le asigura o pîine; cu condiţia să execute, nemţeşte, ordinele, nu doar în legătură cu ceul, ci şi cum-ul: respectuos, de jos în sus…

– Inventar?

Inventar. Ce este el, inventarul? Inventarul, el este atuncea-cînd.

"Tot aşteptînd, tot tremurînd", cum spune Bacovia, "în spate să mă izbească-un val"…, un gol istoric să se-ntindă-deschidă - ce mai contează!, piloţii grei se prăbuşesc, sunt singur şi mă duce-un gînd spre locuinţele-ncălzite.

Frig, frig. Dar tot frigul spre cald, cum spunea - şi bine spunea, un basarabean: cel puţin de aici, nu se aud difuzoarele de pe Bulevard, de pe Corso. Ba se desluşesc, în valuri, după cum bate vîntul, însă tot răul spre bine: pauzele sunt mai lungi decît nepauzele, apoi acestea dau măsura păcii, a liniştei, fiindcă vorba aceluiaşi; ce-ar fi binele făr-de rău?; pacea făr-de război? Astra fără **iventr**?

Difuzoarele, difuzoarele. Cînd Lenin a ecuaţionat: Comunism=Putere Sovietică+Electrificare, s-a gîndit, în fapt, la radioficare. De aceea sîrmele întinse de stîlpi alimentează mai puţin Lampa lui Ilici, cît Glasul aceluiaşi. Nu avem ce mînca, ne îmbrăcăm ca strigoii, nu avem drumuri şi poduri, în case nu avem electricitate, nici apă curentă, nu-l mai avem de tata, ridicat şi dus la Canal - dar avem noi difuzor? N-a fost el inventat (tot de un rus, cumnatul lui Popov, unul Difuzorov), ca să ne ţină de cald,; de foame, de urît - să ne ţină de vorbă.

Dacă ai fi orb, dar nu surd, după difuzor, ai crede că "ţara-ntreagă-i în sărbătoare"; că-i o permanentă defilare - de fanfare; că o ţinem tot într-un joc (de kazaciok); ai zice că suntem noi la ei, nu ei peste noi; că ne-am stepìt - cu atîta stepă difuzorizată, de mirare că mai ştim cîteva cuvinte româneşti, că n-am uitat cîntecele noastre, după atîtea divizii de cor al Armatei Roşii, după atîta ocean de cvartă de kalhoznice, după atîta mare de înduioşare şi pupat-pe-gură-între-bărbaţi, ruseşte.

Ne-au electrificat, de ne-au mers fulgii (citeşte: radioficat). Bulevardele, pieţele, răspîntiile, gările, autogările, stadioanele, parcurile (fă, Doamne să nu ne intre cu cizmele difuzorului şi în Parcul Astra, care-i doar un părculeţ, Doamne, unul mic de tot, nu merită atîta cinste, atîta grijă-de-partid, atîta dragoste-de-Tată, zău…), peste tot, de peste tot ne întîmpină, festiv, cuiburi de mitralieră; baterii de tunuri grele şi vesele; stoluri, în picaj, de Rata sovietice, din placaj veritabil; din zori ne iau în primire şi nu ne lasă să ne tragem răsuflarea auzului năucit decît la miezul nopţii - o, miezul-nopţii: atunci pogoară din cer, drept în inimi, odată cu tăcerea de pămînt, şi ceva din fosta Românie…

De cînd am intrat la Gheorghe Lazăr, Sibiul radioocupat 'fuzează două mari-teme: Lupta pentru Pace (care, ea este foarte grea!) şi Marea Aniversare - ce se va aniversa, cu drag şi cuvenitul respect, de jos în sus, la 21 decembrie (Tatăl Popoarelor s-a născut acum şaptezeci de primăveri, în inima iernii, cu totul întîmplător în cea mai lungă noapte din an). Cum însă Marele Aniversat a dat semnalul de atac, cu toate mijloacele, la Lupta pentru Pace, cum difuzoarele sunt reglate la maximum şi, oricum, prea apropiate între ele, iese o singură temă: Hodorogeala pentru Pacea Aniversării.

Mai greu la internat: ne-au instalat difuzoare în fiecare dormitor şi cu toate că urlătorul are o chestie, un fel de limbă pe care dacă o dai mai într-o parte, Armata Roşie a Păcii începe să se retragă (măcar aşa, dacă nu-i putem alunga pe ruşi de la noi), însă Iorgu, directorul internatului, de parcă n-ar avea altă treabă, patrulează pe coridoare, cum aude că într-un dormitor… nu se

mai aude, năvăleşte, urlînd:

– Di-fo-zo-roooo!, galopează spre el şi îl trage de limbă, ca să ne înnebunească - la maximum.

După care el pleacă, mulţumit că şi-a îndeplinit misia; noi însă rămînem cu Răcnitorul în odaie. Am ajuns să alegem între două rele: e adevărat că Rifuzoru' (aşa-i spun ţăranii - pardon: colectiviştii - de la Buia) te alungă din dormitor cu behăielile lui, însă Iorgu te alungă din internat, dacă te prinde, pentru a treia oară, că ai rupt gura difozo-roloi (aşa ne ameninţă el, însă pînă în prezent nici un intern nu a atins, în carneţelul lui, treiul fatidic).

N-ar fi om rău, directorul, deşi e un apucat, ca mai toţi profesorii de muzică. Nu din răutate, din cruzime ne supune la caznele 'fuzorizate; ca muzician ce este ştie mai bine decît alţii ce instrument de tortură poate fi Răţoitorul răţoindu-se din limba împinsă de tot - ci de frică. Eu unul l-aş înţelege: se teme că are să se audă, undeva, sus-la-centru, că el, director de internat şi cadru didactic cu munci de răspundere, sabotează munca de agitaţie şi propagandă a partidului nostru în rîndurile maselor largi de elevi interni - dar de ce nu ne va fi înţelegînd şi el pe noi? Măcar atîtica? Nu suntem mnzicieni de profesie, dar avem şi noi urechi şi burtă - pe care ni le sfîrtecă Sfîrtecătorul din părete, de parcă ar fi o pisică închisă cu noi, într-un sac. Dacă ar lăsa-o aceea la un volum rezonabil, audibil (doar e profesor de muzică, face şi pe compozitorul!), atunci cînd se transmite un concert - se dă şi aşa ceva şi oricît de ruşi ar fi Ceaikovski, Mussorgski, Korsakov, Prokofiev (chiar Şostakovici - dar nu cu simfonia "Stalingradul") au muzică bună, ascultabilă; sau cînd se transmite Teatru la Microfon: sigur că sunt ruşi Gogol şi Cehov şi Gorki (care n-a scris doar nenorocita de Mama), dar ce mari scriitori!; şi ce mari actori, actorii noştri, români! Însă Iorgu e un apucat (în ambe sensuri): de frică, nici nu-şi mai dă seama că "liniştea" nu e sabotaj-duşmănos, pus la cale de duşmanii poporului, interni (adică: elevi-interni) şi externi (duşmanii, nu elevii), ci… din chiar Difozoro vine, pentru că aşa cere scena din piesă, pasajul din concert…

Într-o seară, înainte de cină, urcasem la dormitor să-mi încarc stiloul (sticluţa cu cerneală o păstrez în cufăr sub pat). Se auzea, dată la radio, Pastorala. O ştiam pe de rost, aşa că încă de pe scări am început să fredonez, ba să "dirijez", cu o singură mînă, stînga (imitîndu-l de dirijorul Filarmonicii din Sibiu, Selbing…). Cînd am ajuns la etajul nostru, l-am văzut de Iorgu: patrula şi… dirija şi el - ca el, cu adică amîndouă mîinile… Era cu spatele încoace, nu m-a văzut cînd am intrat repede în dormitorul nostru.

Ca de obicei, Robescu citea, în pat. Mi-am scos din cufăr sticluţa, am umplut pompa stiloului pe îndelete, continuînd să fredonez finalul primei părţi a Pastoralei. Am rămas aşezat de dunga patului, aşteptînd partea a doua - asta îmi plăcea mult; apoi nu mă grăbeam deloc să mă întorc în sala de meditaţe, unde, dacă nu avem difuzor, e aglomeraţie, nici scaune destule nu sunt, iar dacă laşi scaunul neocudat un minut, ţi-l iau cei care aşteptaseră în picioare, sau aşezaţi cîte doi.

N-am avut parte de… partea a doua: uşa s-a deschis cu zgomot de tunet şi glasul prea-cunoscut a răcnit - dar nu cu mînie, ci cu un fel de disperare:

–De-fo-zooo-roooo!!!

M-am răsucit, înspăimîntat: în uşă, Iorgu era şi el înspăimîntat-înspăimîntător: ochii holbaţi, injectaţi, gura căscată, obrazul pămîntiu, scăldat în sudoare.

Robescu sărise între paturi, luase poziţie de drepţi, tremurînd. M-am ridicat şi eu. Mi-am adus aminte de stilou, i l-am arătat directorului, ca să ştie ce căutam în dormitor - deşi nu călcasem regulamentul, însă prea răcnise…

Iorgu însă nu-mi vedea stiloul; nici pe noi. Se holba în direcţia difuzorului din perete; cu o mînă se ţinea de clanţa uşii, cu cealaltă făcea nişte mişcări ciudate, smucite şi încîlcite, voia să arate, să reteze ceva, cu o sabie nevăzută… Nu, nu să reteze, din contra, era gestul cu care ne soma, de obicei, să dăm limba difuzorului la maximum. Asta în alte împrejurări, cînd îl chiar puneam mai încet, ca să ne auzim între noi, ori cînd zbîrnîiau geamurile intrate în rezonanţă. Acum însă limba era lipită de colţul maxim al gurii, nu se atinsese nimeni de ea. Am tuşit, mi-am dres glasul şi am îndrăznit:

- Dar, dom’ profesor, e Andantele…

Nu-i spusesem: “tovarăşe director”, ci: “dom’ profesor” (de muzică). Ştia el însă mult mai bine decît mine, decît oricare din internat, chiar din întreg liceul, ce era şi cum era a doua parte a Pastoralei. Nu ştiam dacă dirijase vreodată o adevărată orchestră simfonică, dar cu siguranţă cunoştea fiecare notă din, nu doar Simfonia a şasea - doar o dirija, pe coridor…

– Am spus: di-fo-zo-rooo!!

De spaimă, Robete s-a lăsat pe vine, acolo, între paturi, cu mâinile la urechi. Eu mi-am înălţat doar umerii - mîinile îmi erau ocupate cu stiloul - ca să-mi apăr auzul; am strîns pleoapele, temîndu-mă să nu-mi crape ochii, ca lui Dănilă Prepeleac.

I-am deschis cînd am auzit uşa trîntită la loc, închisă. Pe Andante, de la difuzor, se auzea, în coridor, Allegro molto-ul, Galopando-ul Directorului. În decrescendo…

– Nebun de legat, a-nnebunit de-a binelea Difuzorgu-al nostru, a zis, tremurînd din toate mădularele, colegul Robescu.

– Săracu de el, am zis. N-o fi auzit bine, n-o fi înţeles ce se transmite…

– Cum, neică, dar e meseria lui, viaţa lui, cine-i pro'sor de muzică: eu ori el?

– O fi obosit, supărat… m-am trezit eu luînd apărarea lui Iorgu.

– Obosit, supărat - cine nu-i supărat, obosit pe timpurile astea? Dar să uite el, să nu mai ştie care-cum-unde…? S-ajungă-n halul de să-i spunem noi, băieţi de la ţară şi elevi interni, că-i liniştea dinainte de Andantele lui Beethoven, neică? Asta nu mai e frică politică, asta-i… Asta-i…

– Ce-i asta, dacă nu frică, Robete?, l-am întrebat.

– Nu ştiu, neică, nu mai ştiu, ştiu că-mi tremură şi mie genunchii şi sufletul. M-a băgat şi pe mine-n boale…

Vreo trei zile Difuzorgu (cum atît de bine îi spusese Robete lui Iorgu) nu a mai bîntuit coridoarele. Cînd îl întîlneam, la internat, la liceu, parcă era alt om: zîmbea, rîdea, chiar făcea bancuri! Proaste, ca de director de internat - dar intenţia contează. Iar noi rîdeam cu gura pînă la urechi.

Din păcate, nu l-a ţinut mult veselia, cumsecădenia: s-a întors la frica lui; şi la înfricoşarea noastră.

Staţia de amplificare e în locuinţa lui, de la parter. Nu ştiu cum va fi funcţionînd o staţie din asta, însă dacă urlă tot aşa, acolo de unde pleacă, ce va fi făcînd biata nevastă-sa (o doamnă frumoasă, calmă, mult mai înaltă decît Directorgu)? Sau va fi avînd, staţia, un buton special, care face să nu se audă jos, ce se aude sus? Va fi avînd buton din acela special, îl va fi folosind doamna, cînd domnul e plecat?, fiindcă nu-l văd pe Difuzorgu riscînd să se afle că pune de alţii să asculte, dar el, în casa lui, nu ascultă… Mai ales că are şi copii, o fată, elevă la LDI, care ar fi drăguţă, dacă n-ar semăna la obraz cu taică-său…

Norocul nostru, al internilor e că nu stăm tot timpul la internat, iar la liceu, încă nu au fost instalate difuzoare - încă…

Norocul nostru: pe Corso, cînd ne uităm la fete, după fete, asurzim (avem noi un fel de pleoape la urechi), nu mai auzim huruiala de tancuri ruseşti a rifuzoarelor de pe stradă (stradale li se zice) şi nu deosebim lupta-pentru-pace (care, ea, se tot ascute, după exemplul celeilalte, tot luptă: de clasă) de marea-aniversare.

Nu ştim cum se întîmplă cu alţii, nu i-am întrebat, dar eu, cum văd o uniformă de liceeancă, mai ales dacă-i lustruită la spate, de bancă, altceva nu mai văd, nu mai aud.

Norocul meu mai este şi Astra - tot fără difuzoare; încă… Astra, unde vin, nu doar pentru cărţi.

9

Până ieri, azi fiind altă zi.

Aşa se taie timpul, se face bucăţi-bucăţi: seara îl laşi normal, dimineaţa nu-l mai găseşti, e pe un alt mal, între noi o prăpastie, un pustiu, un zid. Vorbesc de bibliotecă, rămasă dincolo. Ne-a tăiat-o in-ven-ta-rul, ne-a mutat-o în alt lagăr, cum ar zice tata. Ar fi trebuit să ştim că are să se întîmple asta, semnele nu ne-au l ipsit, după cum scrie la Scriptură - sau poate că simţisem ceva, de aceea chiulisem atîta de la şcoală - pentru Astra.

Pentru, în ultima vreme, numai roman. Părăsisem cititul-la-rînd, alfabeticul, nu mai cerusem poezie (cîtă rămăsese), nici teatru, nici biografii: numai roman, roman, roman, sărind de la Agârbiceanu la Stendhal de la Camil Petrescu la Balzac, de la Flaubert la Cezar Petrescu, de la Swift la Rebreanu, tot ce-mi cădea în mînă, din ce încă nu fusese epurat. Nimeni nu m-a sfătuit, învăţat să fac aşa (alfabeticul Şoricicăi fiind altceva), eu însumi n-aş fi putut explica altora de ce fac ce fac - şi mai ales cum, dar simţeam: dacă voiam să cuprind cît mai mult teren (călare, înainte de asfinţitul soarelui) aşa trebuia să fac; hai: nu la galop, dar în trap susţinut, fără pauze, fără încetiniri, mereu în şa, călare - pe roman.

Am discutat mereu cu prietenii despre asta, despre graba noastră biciuită de temeri, însă fiecare avea metoda lui, ieşită din spaima numai a lui, de certitudinea că "sectorul" lui are să fie primul şi cel mai greu atins de potop. Octavian jura că poezia constituie "ţinta numărul unu" - "ca şi pînă acum"- de aceea copia, pe rupte, poezie, cîtă se mai găsea, în caiete; Septimiu jura şi el, că ştie precis: Filosofia a fost, este, va fi cea mai amenenînţată - şi, în panică, a început şi el să copieze traducerea în franceză a lui **Zarathustra**, cu toate că are, acasă, întreg Nietzsche, în original (se va fi gîndit că dintre viitorii amatori, mai mulţi vor fi cei ştiind franţuzeşte decît nemţeşte…). Şi, ca să fie cît mai conspirativ… Septimiu copiază în caiet aşa: începe cu al treilea rînd de pe pagina din stînga, continuă pe pagina din dreapta pe rîndul întîi, se întoarce, continuă cu rîndul al doilea din stînga, al treilea din dreapta… - ne-a explicat "formula", dar, tocmai, pentru că ne-o explica, s-a încurcat şi ne-a asigurat că, în caiet, totul e limpede, cu condiţia să deţii cheia…

Amicii mă cam iau peste picior, pentru numai-roman: ei sunt

convinşi că ceea ce fac eu (citind numai romane), într-o situaţie ca aceasta, e o pierdere - thra-gi-chă!, precizează Septimiu - de timp, fiindcă ce-i romanul, dacă nu un ziar ceva mai gros, dar de format mai mic?, după ce l-ai phar-churs - sărind pasajele cu descrieri, cugetări (şi mai plicticoase decît restul, în cel mai bun caz îl dai de-o parte, nu-l arunci, oricum, nu mai simţi nevoia să revii, să-l reiei pe îndelete, a doua, a cincea oară - precum Filosofia, precum Poezia…

Îi las să creadă ce cred ei; chiar de aş avea argumente cu care să-mi apăr romanul…- ba aş avea argumente, dar ne lipseşte mereu şi mereu timpul de explicaţii. Am încercat să le aduc aminte fapte: "ţinta numărul unu" şi în timp şi în spaţiu de… fişier, raft de bibliotecă a fost, nu Filosofia, nu Poezia (şi nu deocamdată) Romanul; ci, Istoria. Or ce face Istoria: istoriseşte istorii, povesteşte poveşti - ca romanul. Şi dacă epuratorii au început epurarea cu Istoria (continuînd cu "sectoarele" dragi prietenilor mei), din nefericire, or să-şi dea seama că romanul, în fapt, istoriseşte Istorie şi or să se năpustească şi asupra lui…

Apoi, dincolo, în afara fricii că dintr-un moment în altul or să-mi smulgă romanul din mînă e şi plăcerea, fără margini a… Cum să-i spun?, să-i spun: plăcerea de a citi? - e puţin spus şi nu exact spus, aşa că spun: îmi place, mi-e bine cu el, şi mai bine în el, în roman.

Pentru mine, Astra a devenit şi altceva decît locul unde se citesc (citesc eu) romane; sala de lectură nu e doar o sală în care se face lectură, iar romanul pe care tocmai îl citesc nu este doar acest roman pe care îl citesc - dacă e să o iau de dimineaţă, atunci roman, este hotărîrea de a mă duce la Astra, nu la liceu; roman: primii paşi ai păcatului şi gustul amar-parfumat al chiulului - diluat, şters, pe măsură ce mă apropii de parc, de clădire, de uşa de intrare, de sala de lectură, lăsînd loc altui simţămînt (sau e acelaşi, dar re-re-citit); romanul cel mare, numai al meu, care numai pe mine mă aşteaptă să-l continuu, să-l facem, ducem împreună; mă aşteaptă, urmărindu-mă: o să mai vin şi azi la Astra, ori azi, în mod excepţional, o să mă duc la şcoală?; mă urmăreşte din parc, de aici, de la statuia lui Bariţ dacă îmi continuu drumul, înseamnă că sunt pierdut, mă duc spre Corso, de acolo spre liceu, însă dacă o fac la dreapta…; apoi la uşă; pe scări; la fişier, locul nostru de întîlnire, la pupitrul doamnei. El sau altul, nou-cerut, la fişier, nici o importanţă, jucăm o piesă, ne supunem unui ceremonial - începînd cu deschiderea uşii de jos, în timp ce trompetele sună; apoi lasă loc corzilor, în timpul urcării scării; la vestiar ,,lemnele" au o parte solistică, dar de cum iau romanul şi cu el sub braţ pătrund în sala de lectură, *intrăm* pe un

tutti. Iar eu, de braţ cu mine (cu mine sub braţ), îmi caut un loc - în tăcere.

Sala de lectură: ea însăşi roman; aşa simt eu, nu doar prin locul ocupat de mine, printre atîtea alte persoane, ci prin (aproape) toate personajele-cititoare, unele citind romanele lor, alese, cerute, primite de la pupitru; altele romanele lor, cu personaje liberate de butucul, de obezile copertelor (potrivit legii autonomiei personajelor, cunoscută de toată lumea, dar de nimeni luată în serios) - dar şi acelea făcînd parte din romanu1 meu (deasemeni, toată lumea a auzit de Deus ex machina), din acea parte, capitol al lui, care povesteşte, istoriseşte cărţi, cărţile pe care eu nu voi ajunge să le citesc, cu ochii mei, niciodată, fiindcă aşa-i viaţa omului, în general: scurtă; şi, în special, aşa-s vremurile pe vremea noastră - însă tocmai pentru că aşa-s ele, eu le îmbunez, le lungesc, chiar le trag pe sfoară: tot ce nu voi apuca să citesc, să, cunosc nemjlocit (cărţi, cititori - şi mai ales cititoare) trec, frumos alături, în romanul meu!

Citeşti ce citeşti la romanul bibliotecii, apoi înalţi ochii:

Priveşti drept în faţă: sau rămîi neclintit, cu privirea dusîntoarsă - asta libertate! Dacă vrei, îţi reglezi distanţa focală, te "opreşti" pe cititorul de vis-à-vis - cu toate că nu-i bine să faci altuia ce ţie nu-ţi place, însă poţi îndulci jena încercată de celălalt (care simte că îl fixezi), reglînd distanţa focală mai încolo, dincolo de el, trecînd prin el, ca el să vadă că tu nu-l vezi, deşi la el te uiţi… Aşadar, prin el, o vezi pe ea; pe cititoarea aleasă - fie aflată în prelungire, încolo, dincolo, fie în partea opusă, dincoace, în spatele tău - în care caz el, cel de dincolo de masă, joacă rol de oglindă retrovizoare, iar tu (nu întreg, doar pe-aici pe undeva, prin regiunea toracelui) te faci lentilă măritoare. Şi iubitoare.

Astfel o vezi pe ea; fără să te holbezi la ea, direct - şi nu doar pe cutare cititoare frumoasă, aflată cine ştie unde, îndărătul tău, sau în laturi, dar şi pe cititoarea care, azi, n-a venit la Astra (încă); şi pe cea care nu a pus în viaţa ei piciorul la biblioteca Astra din Sibiu - şi, dacă ar fi să ne luăm după realitatea-aşa-cum-este-ea (definiţie luată din Tezele provizorii, după care învăţăm neliteratura neromână), nici n-o să-l pună, vreodată.

De aici începe romanul numai al meu.

Roman de nepovestit. Dacă aş vrea să li-l povestesc prietenilor, n-aş izbuti: ar trebui să explic, ce? Că ea, a, mea, este, nu prelungirea (să zicem: peste masă) a vreunei ea ieşită din fum, din romanul pe care tocmai îl citesc şi întrupată pe scaunul de vis-à-vis, tot ca… personaj din cartea scrisă de altcineva - sigur că se întîmplă şi aşa (se întîmpla, mai pe la început), adică personajul

cu pricina iese dintre coperte, coboară între mese, se duce în pauză - să fumeze o ţigară, să se spele pe mîini, ca omul, ca femeia - atunci cînd autorul uită, pe hîrtie, că şi personajul e om, are şi el dreptul la o ţigară şi la un pudrat pe mîini. Astea se petrec cu cititorul obişnuit, nu cu mine (am trecut şi eu prin acest stadiu), vreau să spun: eu am ajuns să fac, la Astra, personaje care nu sunt cele din carte, nici măcar din acelaşi sat cu personajele din carte; şi care nu continuă cam în aceeaşi direcţie, cea arătată de primul autor, cu nume pe copertă.

Cam aşa ceva; cam aşa cumva.

Însă la Astra nu mă ocup doar de făcut personaje de-ale mele - acelea făcînd faceri făcute de mine, personal. La Astra mai fac ceva: mă las pe mine, citind, la masă (cu, adică, ochii de citit în carte), iar cu ceilalţi ochi mă uit în jur şi îmi zic, mie: Tu!; şi îmi mai zic: Pe tine te las să faci ce vrei - ia să vedem ce-o să vrei Tu să faci, ca tu:

Tu te uiţi la obiecte: lămpi, mese, tavan, uşi, scaune, ferestre; dacă ai miros bun ca al meu, Tu vezi cu odoratul culoarea lemnului, a pielei în care sunt îmbrăcate scaunele; tu încerci cu cerul gurii gustul cărţilor abia urcate din depozit, altul decît al celor deja citite, aerisite, modulate înspre fiecare cititor; altul decît al celor plimbate la subţioară; la piept; singure sau în teanc - zeci, sute, mii de posibilităţi. Tot cu mirosul încerci, Tu, între degete, consistenţa pufului de la ceafă, gustul pielei mîinii pătate de cerneală (de la stiloul care lasă). Sau după ce ai făcut un panoramic, îţi sugi la loc văzul, ca să vezi mai bine, mai adevărat, să vezi de tot: şi citite şi cititoare; scăldătoare şi scăldate în ploaia de lumină a terebentinei de la ceara de parchet; a sfarogului pielăriei vechi, roase, crăpate pe alocuri; a ştirbiturii în lemn a colţului mesei a doua-dreapta cum intri; a spanioletei de la fereastra din stînga, cea care atîrnă inutilă (geamul se închide cu mîner, ca pe la noi); a verdelui acrui al cernelei de stilou, pe hîrtie (altul decît cel de pe degete). Ca să vezi şi mai bine şfichiul unui săpun bun (mai există aşa ceva, dar numai la externe şi orăşence, un fel de strigăt de prospeţime); licărirea de aur vechi al unui parfum franţuzesc (să existe oare, cu adevărat, Franţa?). Ridici şi Tu, tu-cestălalt, ochii din romanul citit şi trageţi împreună, adînc, în piept, liniştea de sală de lectură - cu atît mai odihnitoare-activ, cu cît e presărată cu scîrţîit de parchet, înăbuşit de covor sub paşi; pistruiată de scaunele mutate; stropită cu şoapte schimbate, brăzdată de foşnetul filelor întoarse, punctată de bufnetul unei cărţi căzute… (m-am tot gîndit: cum o fi arătînd liniştea într-o sală de lectură, noaptea? Bine? Rău? Mai degrabă urît, o linişte vulgară, zgomotoasă, un fel de vuiet de sală de aşteptare, în gară… Însă

tot eu m-am gîndit: aşa cum sufletele morţilor rămîn o vreme în odaie, pînă găsesc un horn, ceva, prin care să zboare de tot, aşa va fi şi cu sufletele noastre de cititori moarte odată cu fiecare moarte de personaj citit - aşa că noaptea, într-o biblotecă, nu va fi chiar ca într-o gară, de unde toată lumea pleacă şi vine, chiar dacă stă pe loc - cu condiţia să nu rămînă închisă prea multă vreme, cel mult o noapte - ce, nu i-i destulă noaptea întreagă? - ca să se realimenteze, ca o adevărată bibliotecă - aşa ceva).

Ce altceva va fi însemnînd biblioteca Astra pentru alţii, ceilalţi cititori - nu ştiu, nu mă întreb. Dacă aş afla că sunt singurul, că sunt unicul care face faceri din astea, desfaceri, refaceri, prefaceri, străfaceri cu personajele, nu mi-ar plăcea să mă ştiu singur; iar dacă aş afla că toţi fac aşa, iar n-ar fi bine; de aceea mă las, îi las în pace. Dar cum la mine am tot dreptul să mă gîndesc, mă gîndesc; şi mă scald, mă tăvălesc în binele meu de-Astra. Care bine nu vine de la romanul pe care îl înfulec pe nerăsuflate (repede-repede, ca să nu mi-l zmulgă din mînă ăncisătorii iventri); nu doar de la fetele-frumoasele, femeile-minunatele, pe care le iubesc cu iubire de Astra; şi nici doar de la simţămîntul tulbure, îmbătător, al libertăţi de a chiuli de la şcoală (legat de libertatea lor de a mă exmatricula pentru absenţe nemotivate - şi din nou; dacă pierd Astra?!); şi încă, încă şi altceva şi altcumva - cum să-i spun?

Să(-i) spun (ca să găsesc ce aş vrea să spun) că Astra nu e numai un loc, un moment, ci o stare; de fericire. Să spun: sunt un fericit, prin urmare, să adaug: mă tem că fericirea nu va dura - chiar dacă am ajuns la ea tîrziu, atît de tîrziu… Dacă mă gîndesc numai la cîte cărţi am pierdut, necitindu-le cînd trebuia, la timpul lor… Tata poate să tot spună că, în viaţă, numai porţia (de la internat, de la închisoare) nu se recuperează - de aceea te străduieşti să nu o pierzi - simt, ştiu: o carte necitită la timpul ei lasă un gol pe care nu-l vei umple cu alte cărţi, nici cu aceeaşi, citită mai tîrziu: pentru că e prea tîrziu, aşa cred, aşa simt. Cărţile sunt ca fetele: dacă nu le săruţi atunci cînd arzi, cînd te topeşti de dorul lor, maitîrziul e prea tîrziu (uite, de-o pildă, povestea cu Puşa, fata notarului din Buia: astă-vară, la nunta soră-si, am dat cu ea piept în piept, pe un coridor pustiu şi neluminat, ne-am luat în braţe şi ne-am strîns, ne-am sărutat ca nebunii, mai-mai să murim amîndoi, sufocaţi, după aceea, în pauze, ne-am jurat că, de-acum încolo nu ne mai ascundem dragostea şi n-o mai amînăm, pentru cînd vom fi mari, de-acum încolo nici moartea n-o să ne mai despartă - vorbe-vorbe-vorbe, dulci, atunci, pe loc, dar mincinoase, nu atît pentru viitor, cît pentru trecut: dacă nu ne sărutasem măcar pe frunte, la şcoala primară; măcar în vacanţe,

în primele clase de secundar, cînd ne adunam, cu domnişorii, pentru serenade - degeaba; sigur că mi-a plăcut felul în care săruta Puşa la nunta soră-si, astă vară, dar nu aşa o visam eu - la dreptul vorbind, nici nu mă gîndeam să mă sărut cu ea şi să ne lipim aşa, să ne, aşa, ca pe coridor; visul meu era să stau de vorbă cu ea, apoi să tăcem şi să ne ţinem de mînă. Încă o dată: degeaba ne-am strîns şi ne-am sărutat, degeaba ar fi fost şi dacă am fi făcut un copil - dacă nu ne ţinusem de mînă atunci cînd trebuia, cînd era timpul. Nu va fi bună comparaţia cu fetele, dar n-am alta la îndemînă şi, recunosc: n-o pot uita pe Puşa; dar nu pe cea de pe coridorul neluminat de la nunta soră-si… Ba e bună comparaţia, dacă te gîndeşti că şi fata şi cartea, dacă le citeşti la netimp, în mereu alte momente ale vieţii, ţi se arată diferite - cărţi, fete… Ce vreau eu să spun şi nu izbutesc: că, fără să-mi fi spus cineva, fără să fi citit undeva, ştiu: cărţile pe care nu le-am citit pînă la întîlnirea cu Astra: necitite or să rămînă pentru mine, chiar dacă le-am citit după aceea, chiar dacă o să le citesc mai încolo, n-or să mai fie cele care ar fi fost, dacă le-aş fi citit la timpul lor; şi la vîrsta mea.

Şi aşa am ajuns la Astra tîrziu, pe drum lung, ocolit, întretăiat, oprit, deviat de întîmplări nenorocite - dar la spate cu trecutul!, îmi zisesem, de astă toamnă (sau aş fi putut zice); acum sunt în acum şi în aici, o iau de la alfa, o ţin aşa, în ordine alfabetică, după metoda şoricească - dar citesc! Ca să mă consolez, aş putea spune: Dar dacă nu veneam la liceu, la Sibiu? Dacă mă duceam la Sighişoara? Ori dacă rămîneam la Buia? Sau dacă muream, cum mai moare omul? Ei, uite, s-a întîmplat să vin la Sibiu şi ce bine s-a întîmplat, fiindcă aici m-am întîlnit cu Astra - ce vreau mai mult? Cum, ce vreau: vreau mai-mult, vreau să nu se întrerupă, să nu se oprească. Fiindcă m-am atins de Astra: gata, nu mă mai vindec! Astra m-a pre-făcut - ba nu: m-a re-făcut (fiindcă vorba domnişoarei Coban: la început nu fusesem bine-făcut); la urma urmei, Astra m-a făcut, atît cît a putut şi ea, săraca, în atît de scurt timp; aşa, adică ne-refugiat, ne-în-plus, ne-plin de găuri, de goluri de la cărţile necitite la vremea lor, de la autorii de care abia auzism…

Inventar, da. Tătarii au încis Astra, m-au încis şi pe mine.

Mă uit în jur, prin parc, la ceilalţi cititori-aşteptători: vor fi suferind şi ei de iventr? Ce întrebare! Da, dar ei sunt cu toţii adulţi; şi de oraş; ei nu au fost încişi decît din continuare, unii, cei mai bătrîni, din ajungere, pe cînd eu… Pe mine m-au oprit din pornire: abia făcusem şi eu, acolo, doi-trei paşi, unde mai pui că plecasem cu mare întîrziere şi îi făceam ca dracu', 'fabetic; iar în ultima vreme citeam numai romane…

Ce fac? Ce mă fac? Mă întorc de unde plecasem? Aştept o nouă plecare în viaţă?, dar viaţa nu e gară, unde, dacă pierzi trenul ăsta, îl ei pe următorul! Viaţa mea de acum e altfel, altceva. Aş putea spune că ăncisul lor e ănciderea vieţii mele; moartea: fiindcă apucasem să aflu că poate fi şi altfel de cum fusesem obişnuit; fiindcă apucasem să aflu gustul; gustul mărului… Dar nu era oprit Pomul, nimeni pe lumea asta nu-mi spusese că nu-i voie; aşa o fi Dumnezeu, de cînd cu comuniştii: te pedepseşte, nu pentru că ai încălcat o Poruncă, ci te trăzneşte din senin, în numele tatălui, îţi smulge din mînă, ba chiar îţi scoate cu deştu' din gură mărul abia muşcat, zicînd că el ţi-a zis că nu-i voie! Şi zbierînd, şi scriind pe păreţi:

ăncis p. iventr.

Aşadar, ce mă fac? Ce fac? Mă întorc, frumuşel, cuminţel, la mine, cel dinainte de Astra? La internat, liceu, meditaţiii, cantină, din cînd în cînd, Corso? Mă întorc la marile probleme de internat, la subţirile bancuri, tot de internat? La teribilele interdicţii pe care cei mai curajoşi (şi admiraţi) le încalcă, devenind eroi-ai-internatului, pentru că se întorc tîrziu din oraş, mai mult făcînd pe beţii decît fiind?; sau pentru că se laudă că au amante (ca din întîmplare, toate fiind măritate cu ofiţeri de Securitate)? La ce mă mai întorc: la grija lecţilor, a notelor, a păstrării bursei; la renunţarea la fumat, ca să adun bani să am de bere, ba chiar şi de muieri, de unde mă întorc duhnind a orice altceva, dar nu a femeie? Mama lor de ăncisători care nici să fie înjuraţi nu merită! Cum m-au furat, jefuit de tot ce aveam mai bun, mai…

…Începînd cu Şoricica. Sigur că mai sunt fete pe lume, Corso-ul e plin, Sibiul şi mai - dar acelea trebuie mai întîi acostate; apoi plimbate cine ştie cîte după-amiezi, prin frig, ploaie, ninsoare, ger, după care te alegi cu o promisiune pentru altă întîlnire pe Corso şi cu o răceală zdravănă; şi cu două-trei scrisori de dragoste (mai bine ai rămîne doar cu boala, fiindcă scrisorile fetelor care nu frecventează Astra sunt toate pe acelaşi calapod, ai zice că s-au dat şi Teze-provizorii epistolare, de acolo le vor fi copiind). Pe cînd la Astra… Cînd era ea deschisă…

Aici nu trebuie să le agăţi; aici, le abordezi: ca să discuţi chestii serioase şi la obiect, despre cărţile pe care le poţi şi arăta că le citeşti, nu eşti nevoit să întrebi întîi dacă ei îi place scriitorul cutare, apoi dacă frumuseţea lumii cu care te afişezi pe Corso îţi răspunde că a auzit de la o colegă, dar nu e foarte sigură, tu să mai faci un pas, să o întrebi dacă a citit cutare carte (iar juna muză să-ţi spună că nu prea, dar că tu poţi să i-o povesteşti, pe loc). Aici, la Astra, chiar dacă te-ai apuca să faci ture pe coridoare, traseul e mult mai scurt - şi e cald, e lumină. Apoi nu eşti obligat

să treci prin penibila fază a cunoaşterii fetelor, aici le cunoşti şi gata, fără să mai dai mîna cu ele, după ce prietenul sau prietena a rostit oroarea: «Faceţi cunoştinţă…» Cum s-a întîmplat cu Şoricica: am intrat în vorbă, fără preliminarii penibile, am continuat vorba, de parcă ne-am fi ştiut din copilărie… Şi oricît mi-ar plăcea (şi îmi place) să ating cu mîna mîna fetelor, a trecut o săptămînă pînă să o, din pură greşeală, ating pe Şoricica, deşi m-am atins şi de servieta ei şi de parapleu şi chiar i-am ţinut pelerina, la cuier. Şi n-am suferit. Desigur, la Astra ochii văd (de aproape), inima cere, de mai depărtişor, ceea ce nu poate atinge, fie din timidiate faţă de elevele frumoase (cu toatele mai mari, mult mai mari decît mine - spre exemplu, Gita), fie pentru că nu ştiu: nu sunt de nasul meu odoamnele - ele sunt de iubit în tăcere.

Pe cînd Şoricica… M-am tot gîndit în gîndul meu şi n-am căpătat răspuns: o iubesc oare, cu adevărat, pe fata asta? După unii autori, parcă nu. Nu prea - nici nu ai ce: e mititică, nedezvoltată (dacă ne-am compara piepturile, al meu, din profil, ar fi mult mai bombat), urîţică… Pe stradă merge ca un moş ardelenesc, clcînd pe-n sus şi-n jos, cu genunchii îndoiţi mult - acum nu mă leg de bocancii ei bărbăteşti, nu ei sunt de vină, aşa ar călca şi în mocasini, după cum o fată adevărată, chiar încălţată cu cizme, s-ar mişca mai feteşte. Dar şi cînd stă locului şi nu-i vezi bocancii, nici servieta, nici parapleul, Şoricica, biata de ea… Vreau să spun că ar fi drăguţă, dacă nu s-ar mai şi urîţi singură - aşa va fi auzit, mai degrabă citit ea, că intelectualele, cele care ştiu muuultă carte, trebuie să fie cocoşate de-atîta citit, să meargă dizgraţios, ca să arate că pe ele nu le interesează natura, numai cultura… Uneori însă, în focul discuţiei, la fişier, pe coridor, uită că e o mare-cititoare la Astra si cu toate că tot despre cărţi vorbeşte, devine sau revin o fată aproape normală, care o să se normalizeze şi mai, cînd o să-i crească ceva piept.

Presupun că asta o supără, chinuie: pe de-o parte, că încă nu are; pe de altă parte, teama că, în curînd are să aibă şi-atunci ce-o să se aleagă de statuia ei de mare-cititoare?, de dublă amazoană: fără amîndouă?

Cam la o lună după ce ne-am cunoscut şi am devenit buni prieteni de Astra, într-o după-amiază, destul de devreme, am văzut că predă cartea la pupitru şi se duce la vestiar, cu servieta. Am întrebat-o, în treacăt, de ce pleacă. Ea:

– Azi e ziua din lună cînd mă duc la film.

A-ha, am zis şi am întrebat-o la care film. A ridicat din umeri:

– Nu ştiu ce se dă la “Pacea”, cred că ceva cu patinaj pe

ghiaţă, oricum, e în culori.

A-ha, am zis şi am mai zis că nu ştiam că există persoane care se duc la film din datorie, o dată pe lună - pardon!, nu la film, ci la cinema!, şi, rîzînd, am dat să mă îndepărtez. Ea m-a apucat de mînă:

–Tu la ce te duci, singur: la film ori la cinema?

A trebuit să mă gîndesc înainte de a răspunde:

– Singur, la film, indiferent de cinematograf; ne-singur, mă duc la „Timpuri-Noi”, unde filmu1 nu contează…

Am salutat-o cu mîna şi m-am întors în sala de lectură. Însă după un timp, Şoricica a venit după mine; s-a aşezat pe scunul liber de alături; mi-a spus, în şoaptă, că ea are bani de două bilete; şi că ea poate să mă invite, azi, data viitoare o invit eu. Dacă vreau, a adăugat.

Mă aflam în mare încurcătură: să ies de-aici, de la Astra, ca să intru la film cu o amărîţică, o nedezvoltată ca ea? Pe Corso, da, făcusem împreună cîte o tură, dar la film era cu totul altceva, e întuneric, însemna că suntem împreună. Ca să n-o ofensez, am început prin a spune că trebuie neapărat să termin cartea asta, azi - ea s-a uitat şi a constatat că e tot roman; ca s-o descurajez, am spus, că eu aş merge cu ea - însă îmi plătesc biletul - dar la “Timpuri Noi”, nu pot suferi “Corso”, de cînd i se spune: “Pacea”…

– Dar la “Timpuri-Noi” se dau numai documentare de-ale lor!, a zis.

– Nu ne ducem pentru film, ne ducem pentru… cinematograf, am făcut eu şi am şi chicotit, ca să înţeleagă mai lesne.

– Şi ce facem noi doi acolo? Acolo se duc fetele cu băieţii, aşa…

– Aşa mergem şi noi.

– Adică… să ne sărutăm pe gură? Noi doi?

– N-am auzit de sărut - pe gură - în trei, am glumit, eu, sigur că o pun pe fugă. Dacă nu ştii cum e, te învăţ eu.

Credeam că o sperii. Dar ea:

– Dacă tu crezi că nu ştiu… M-am mai sărutat cu mulţi băieţi, dar nu la “Timpuri-Noi”. Tu te-ai sărutat cu multe fete la “Timpuri-Noi”?

Am negat cu străşnicie. Ea mi-a pus mîna pe braţ, nu a spus nimic, dar am înţeles că înţelesese - că da; şi că nu-mi purta pică, ea era o înţeleaptă…

N-a fost nevoie să insiste. M-am ridicat, am dat romanul în păstrare, sus, am coborît împreună. Ea m-a luat de braţ de pe scară, aşa că a trebuit să iau de toartă servieta ei.

Eram emoţonat. Sigur că mă mai sărutasem cu fete, la "Timpuri-Noi", dar acelea erau, ca să zic aşa, de sărutat la "Timpuri-Noi", fete adevărate, aveau ce le trebuie, pe cînd Şoricica, sărăcuţa de ea…

Cel mai modern, mai elegant, mai confortabil cinema-tograf din oraş: "Capitol" primise numele de "Timpuri-Noi" şi fusese destinat numai filmelor documentare, desigur, nouă zecimi sovietice. Era foarte bine la „Timpuri-Noi": pe pînză furnalele furnăleau, tractoarele tractoreau, Armata Roşie defila, ba încolo, ba încoace, cîntînd în cor, planurile se îndeplineau şi depăşeau, viaţa fericită devenea tot mai fericită - iar în sală, în loji, pe întuneric, în fotolii largi, comode, băieţii şi fetele se pupau, de treceau unul prin altul. Biletul de intrare, chiar pentru noi, elevii, era mai mult simbolic, aveai nevoie de două-trei intrări, ca să cumperi un covrig. Luai biletul, intrai imediat şi puteai rămîne pînă spre miezul nopţii, cînd se închidea.

Încă nu pierdusem speranţa că o s-o descurajez pe Şoricica, aşa că, încă din hol, am anunţat-o că urcăm la loji, să stăm în una de două persoane. Ea însă n-a dat semn că o impresiona cîtuşi de puţin perspectiva în-doi. Era puţină lume, destule loji goale. Am intrat în una din ele, ne-am dezbrăcat de paltoane, le-am pus pe balustradă, ca să formeze un supliment de meterez, ne-am aşezat…

Eu, cuminte, mă uitam numai la ecran, întinzînd gîtul. Şoricica a înălţat, a dat pe spate rezemătoarea dintre noi şi m-a întrebat:

– Ce facem? Nu ne sărutăm?

– Ba da, ba da!, am zis şi i-am atins părul de pe tîmplă cu buzele.

Mi-a atins şi ea obrazul cu nasul. Însă îi era greu, stătea prost, aşezată era şi mai mică decît în picioare - se foia, se întindea, nu ajungea; după un timp, s-a plîns că i-i frig, ce să facă? I-am sugerat să se îmbrace la loc - dacă i-i frig.

Ce prostie am făcut!, mă gîndeam, prefăcîndu-mă foarte interesat de furnale şi depăşiri de normă şi defilări şi copii-fericiţi. Sigur că, pe întuneric, toate pisicile sunt negre, dar cînd se aprinde lumina în sală şi aflu pe cine sărutasem, strînsesem în braţe? Adevărat, Şoricica nu e hidoasă ca… ca una, nici nu ştiu cum să-i spun: femeie?, fată?, cucoană? - cea care, astă primăvară, la Mediaş, la cinema (unde intrasem, ca de obicei, să mă odihnesc un pic între două vizite la poarta Securităţii), se aşezase lîngă mine, după ce căutase îndelung un loc în alte părţi, îşi întinsese pardesiul şi peste paltonul meu de pe genunchi şi, întîi, îmi găsise o mînă, mi-o strînsese, fierbinte, apoi mi-o lăsase celeilal-

te mîini; cu întîia începuse să mă mîngîie pe picior, după aceea - tot sub pardesiul ei - mă descheiase la haină, îmi ridicase puloverul, cămaşa, mă mîngîiase pe pieptul gol şi cu mîna ajunsă pînă la subţioară, mă trăsese spre ea, mă sărutase, întîi pe obraz, apoi pe colţul buzelor, apoi mă răsucise spre ea şi mă crîmpoţise cu dinţii, cotrobăindu-mă cu limba, în timp ce, cu cealaltă mînă, pe sub pardesiu, îmi condusese mîna la ea, întîi pe un genunchi, apoi pe celălalt, apoi între ele, tot mai sus, tot mai adînc, din ce în ce mai, încît, la un moment dat, mă întrebam, cu spaimă, dacă n-o să-mi răzbată mîna prin celălalt capăt al ei, prin gura cu care mă mozolea - ne-am mozolit, acolo, pe întuneric, sub paltoane, m-a mozolit ea cu o mînă coborîtă de la subţioara de sus la cea de jos, pînă cînd am murit… Însă cînd s-a aprins lumina în sală şi am văzut cu cine mă sărutasem, iubisem, mi-a venit să plîng de ciudă, de frică, de oroare…

N-aveam nici un chef să mă întristez după, aprinderea luminii, aici la „Timpuri-Noi”.

Însă Şoricica m-a întrebat atît de nefericită, dacă numai atît, dacă asta-i tot, încît mi-am zis: ce mă costă dacă fac un bine unui om? Chiar dacă omul e o fată de-la Astra, nu de-Corso (cu atît mai puţin de Timpurinoi)? Nimic. Apoi: cum e întuneric, nu ne vede nimeni, iar eu pot să şi închid ochii, ea are să creadă că de iubire…

Întîi i-am luat o mînă şi i-am sărutat-o. Bine am făcut: prin mînă, am simţit-o cum se desţepeneşte; cum, brusc, începe să miroase bine; a fată adevărată, nu ca pînă adineauri, a cititoare la Astra. Şi cum să nu săruţi, amuşini, tragi în piept ceva binemirositor? A fost bine că începusem cu mîinile, mîinile ei, singure-singurele, au urcat, mi-au mîngîiat obrazul, părul, ochii, gîtul, pieptul; apoi mi-a dus o mînă la obrazul ei şi la buzele ei, la gît, la piept - aşa că atunci cînd ne-am apropiat capetele şi ne-am sărutat pe gură, n-am făcut decît să continuăm ceea ce începusem - începuse ea, cîndva, demult şi bine începuse. Cînd ne opream, istoviţi, cu răsuflarea tăiată şi ne prefăceam că ne uităm la film, era şi mai bine parcă: ea îmi, ţinea cu amîndouă mîinile, în poală, o mînă şi îşi lipise, dulce, tîmpla de braţul meu - ceea ce făcea cît două săruturi lungi-lungi. Apoi iar ne răsuceam unul către celălalt, ne căutam buzele cu buzele. Singura mea grijă: să nu cobor mîinile, nici din greşeală mai jos de guleraşul de dantelă: nu trebuia să dau de înţeles că eu înţelesesem: (încă) nu are. Însă a doua oară după ce ne-am sărutat şi ne-am sărutat pe gură, ea s-a ridicat: din fotoliu, s-a aşezat pe genunchii mei şi mi-a spus în ureche:

– Am citit că, dacă sunt mîngîiaţi cu iubire, cresc. Vrei tu să

ţi-i dau eu să mi-i mîngîi cu iubire? Ca să am şi eu?

Din fericire, pentru mine, tocmai atunci s-a rupt filmul şi s-a aprins lumina în sală. Ea s-a prelins de pe genunchii mei s-a făcut şi mai mică decît era, şi chiar după ce s-a stins lumina, ea nu şi-a mai scos capul dintre palme, decît atunci cînd mi-a cerut să plecăm că e tîrziu, că are ea o treabă.

Am condus-o, cu voie bună; în acelaşi timp îmi părea rău că nu mersesem mai departe. Am condus-o pînă la gazda ei, în Oraşul de Jos şi pe drum am reuşit s-o înveselesc, i-am vorbit numai de cărţi, ca la Astra.

A doua zi, la bibliotecă, mi-a spus:

– M-am gîndit bine de tot: noi doi suntem făcuţi unul pentru altul, aici. Aici, nu acolo, ştii tu unde-am fost aseară. Nu crezi?

Am dat din mîini, din cap, amestecat, pentru ca ea să poată alege ce-i convine, ce-i place. Dar ea:

– Deşi, pentru sănătatea noastră mentală, o să ne mai ducem la "Timpuri Noi", cred că o dată pe lună e suficient, ce crezi?

Am răspuns cu umerii, cu ochii rostogoliţi. Nu m-am întrebat din ce carte va fi scos povestea cu sănătatea mentală (a noastră), fiindcă eu, din cărţile mele, ştiu că altfel se îngrijeşte, păstrează acea sănătate; însă îmi plăcuse ce spusese la început: că noi doi suntem făcuţi unul-pentru-altul - însă numai aici, la Astra.

Aşa era. Sigur că n-ar strica să fie şi ea mai arătoasă, mai formată, însă, vorba vorbei: ei o să-i treacă; peste un an sau peste o lună o să rămîi cu gura căscată şi o să te întrebi de unde, din ce Grădina Domnului a ieşit o asemenea minunăţie; fiindcă la ele formarea se face în salturi, aşa am citit. Azi-mîine o s-o văd des-cocoşată, re-formată, cu sînişori ca doi iezişori, şolduleţe şi alte -eţe, de să te tot uiţi, uitat, la uniforma lustruită, la spate; şi călcînd ca domniţele, nu ca moşii, după o zi de coasă; şi fără servietă; şi fără parapleul de popă unit..."

Pînă atunci… Pînă atunci e bine la Astra, cu Şoricica. Chiar cînd nu discutăm (romane), cînd, fiecare şade la locul lui, la masă, scufundat în romanul lui - chiar şi atunci stăm de vorbă. Cel puţin aşa simt eu: că în momentul dat, ea gîndeşte exact acelaşi lucru şi, din moment ce comunicăm astfel şi astfel suntem de acord, pe aceeaşi lungime de undă, cum se spune, ce nevoie să pierdem timpul, repetînd, cu glas ceea ce e demult rezolvat? Asta mi se întîmplă mai ales cînd pornesc la romanul numai al meu: la cîte o răspîntie mă opresc, mă întreb dacă Şoricica ar vrea ca eu să o iau la stînga sau la dreapta sau drept înainte; şi totdeauna ştiu, exact, ce i-ar place ei ca eu să fac - şi ce bine e aşa: nu sunt singur pe lume.

Pe cînd mai eram îndrăgostit-mort-copt de Gita (pînă la

Cenaclul de pomină), mă consolam, spunîndu-mi: hai să ziceam că am o adevărată întîlnire cu adevărata Gita; că mă plimbam cu ea, pe Corso; că mergem la „Timpuri Noi", să ne pupàm… Dar chiar dacă, la cinema, i-aş umbla Gitei pe la piept (că, slavă Domnului, are destul, de cît i l-au dezvoltat ofiţerii), chiar pe la genunchi; şi pe la mai-sus de genunchi - de-ar fi, cu Gita, cum a fost, la Mediaş, cu hidoasa aceea, ba chiar ziceam că am face noi doi ce face bărbatul cu femeia si ar rezulta şi doi-trei copilaşi, sunt sigur: la Astra, nu ne-am înţelege atît de bine fără cuvinte şi pe-loc, aşa cum mă înţeleg cu Şoricica.

M-am înţeles: dacă se închide Astra, am pierdut-o şi pe ea.

Să admitem: nemaiavînd Astra, o să ne ducem ceva mai des la „Timpuri-Noi", o să ne sărutăm cu foc, pînă or să ne doară buzele, ardă limbile; să admitem că, neavînd atîţia bani de film, cum timpul e urît şi nu ne arde niciunuia de Corso, o să ne plimbăm pe Harteneck, o să coborîm pe Fingerling, în Oraşul de Jos, unde stă ea în gazdă; ea observă că sunt înfrigurat, cu bocancii uzi, îşi aduce aminte că sunt intern şi pînă la internat e drum lung… Şi, mă invită pentru cinci minute înăuntru, la gazdă - unde ea va fi avînd cameră separată; acolo, din una în alta, cum se întîmplă în viaţă, ajungem să ne sărutăm cu atîta foc, încît îi pun de-un copilaş!

Dar chiar dacă ne-am căsători şi am dormi tot timpul în acelaşi pat, parcă tot n-ar fi, între noi, ca la noi, la Astra; n-am fi mai noi-doi, făcuţi unul pentru celălalt - de Astra.

N-am fi noi, ca la Astra, nici noi trei: Septimiu, Octavian si eu. Odată cu iventrul ăncisei, are să se ăncidă şi prietenia noastră, de-Astra. Fiindcă nu la liceu ne legasem; nu la clasă, nu în recreaţii - ci aici (însă devenind foarte buni prieteni, nu devenisem măcar buni colegi, cu toate că suntem în aceeaşi paralelă, B).

Pe ce să se mai rezeme, dacă nu mai avem Astra? De acord, o să mai căutăm împreună locuri de-ale lui Septimiu, dar iarna-i iarnă, eu friguros - unde-o să ne ducem, iarna, măcar la căldură? Ei nu sunt sportivi, ca să mă consolez că o să fiu cu ei şi la Progresul; măcar la antrenamentele lotului de gimnastică al liceului. Nu le place nici înotul - am chiuli la Baia Populară, acolo întîlneşti tot felul de fete, dar nu vorbesc despre asta cu prietenii mei, subiectul e tabù - încît ei îşi vor fi imaginînd că şi eu am o legătură serioasă, dar cum nu discutăm despre asta….

Astra ne legase, peste clase sociale, neţinînd seama de originea socială, cum se spune acum.

Cînd dirigintele, Pop de franceză, ne întreabă, cu buza lui de cămilă, bălăbănitoare:

– Ce orgine socială ai tu, bă?

Octavian răspunde simplu:

– Muncitorească!

Lui îi dă mîna. Fiindcă are răspuns bun şi la întrebarea:

– Foarte bine, dar cum, muncitorească: ce-i tată-tău, ce-i mamă-ta?

– Tata: mecanic de locomotivă, mama: casnică!

Iar Pop îl lasă-n pace, demult nu i-a pus şi întrebarea suplimentară.

Şi la mine "originea socială" e simplă. Altă origine: "naţionala" îi provoacă lui Pop mîncărime pe limbă şi scărpiniş vigilent-revoluţonar, cînd mă ia cu:

«Ia ascultă, bă, ia să ne spui tu nouă, dar tare, să audă toată clasa: de ce-ai fugit tu de socialism, de ce-ai părăsit tu Patria Strugurilor şi a Pîinii?» - însă întrebarea asta vine lunar, nu săptămînal, ca "sociala". La care răspund:

«Ambii părinţi învăţători de ţară».

Însă la Septimiu… Cu toţii participăm la tensiunea din asemenea momente, fiindcă el, de cum începe şedinţa-de-întrebare, păleşte; iar cum e strigat pe nume şi întrebat ce origine socială are, roşeşte. Dar dacă nu-şi stăpîneşte culoarea, îşi struneşte glasul:

– Tata agronom, mama casnică.

Pop nu se uită la el, dă din cap, repetat. Asta vrea să spună: Da, aşa e - însă vrea să spună şi: S-o crezi tu că te cred… Şi îl ţine şi ne ţine pe toţi aşa o veşnicie, dînd din cap, crezînd-necrezînd. Respirăm cu toţii uşuraţi cînd strigă alt nume.

Pop de franceză nu e singurul care nu crede dar nu spune de ce anume nu crede. Nici eu, şi nici eu nu scot o vorbă despre asta.

Aşa, pentru că eu am văzut casa lui Septimiu şi l-am văzut pe taică-său, agronomul.

Cînd zici: "învăţător", zici: şcoală-primară, la urma urmei nu-i mare deosebirea dintre un învăţător de oraş şi unul de ţară, decît că unul calcă pe asfalt, are gaz metan în sobă şi closet cu apă, avantaje pe care eu le-aş vedea, alţi ba. Dacă zici: "agronom", te gîndeşti numai la… agronom, care, chiar dacă are casă şi familie în oraş, lucrează la ţară; şi se vede: pe obraz, pe mîini, chiar dacă e specializat în viticultură, ca unchiu-meu, Popescu (prin care parte a Siberiei va fi, bietul de el - dacă va mai fi?), tot cu mîini de ţăran, tot cu obraz tăbăcit de soare, de vînt. Or tatăl lui Septimiu (băiatul e leit taică-său) e un domn subţire, fin, elegant, cu mîini de pianist, albe-albe şi obraz aproape străveziu de alb ce e. Va fi făcînd el agronomie - dar unde?: într-un laborator subteran?, într-un birou cu perdele mereu coborîte? Sau o fi profesor la Institutul de Agronomie din Bucureşti (fiindcă

acolo se duce mereu, pe cîte două-trei săptămîni)? Atunci s-ar explica - dar de ce Septimiu spune că-i agronom?

Bineînţeles, e secretul lui şi nici Octavian nici eu n-am făcut măcar o aluzie la agronomia lui taică-său. Apoi povestea cu "mama: casnică"… E adevărat, mama, lui Septimiu nu are serviciu, rămîne toată ziua acasă, dar chiar dacă de la casă vine cuvîntul, e oarecare deosebire între casnica lui Octavian, care, poartă întreaga gospodărie, creşte şi porci şi găini (şi ţine locul bărbatului, mereu pe drumuri, cu locomotiva) şi mama lui Septimiu - care are servitoare. Să tot fii casnică, într-o casă ca a lor, chiar cu chirie!

N-aş putea spune că îmi place casa lui Septimiu - însă biblioteca… Mobila numită, bibliotecă, din salon, cea din lemn sculptat şi geamuri de cristal, înflorate…; mulţimea de cărţi din casa lor: de pereţi, amîndoi, ai unui coridor lung de vreo zece metri, căpuşiţi, din podea în tavan. Îmi place, că trebuie să te strecori cu un umăr înainte (lui Octavian îi pune grave şi… transpirătoare probleme); şi mai ales îmi place fiindcă rafturile sunt din scîndură de brad, simplă, abia geluită, ca să nu rămînă aşchii; dacă spaţiile dintre ele nu ar fi pline-ochi cu cărţi, s-ar rupe sub greutate - aia bibliotecă!

Cînd o să fiu mare şi la casa mea, aşa are să-mi fie biblioteca: din scînduri de brad, ce nevoie să ţii bunătate de cărţi în dulapuri, îndărătul geamurilor de cristal şi sub cheie: ai chef, întinzi mîna, iei cartea…

Dar pînă atunci, mai va.

Pînă atunci, dacă Astra se închide - fie şi p. iventr…

20

Cu toţii întreabă de inventar, iventar, inventar, de parcă acest cuvînt ar sta scris pe uşă, nu:

iventr.

Mai ştii: în limba sovietică iventr. va fi însemnînd altceva, cu totul altceva, de-o pildă: închi'. În timp ce cuvîntul:

ăncis

însemnează - tot de pilda aceea: inventar. Aşa că anunţul ar putea anunţa: "Inventar pentru închis" - aşa ceva.

Au închis-o bine-bine, biblioteca; acum o iventrează. Vor să facă din ea, şi din ea, un om-nou. Vom putea spune şi despre ea, după Gorki: „Biblioteca! ce frumos sună acest cuvînt!". Se va alege şi de ea ce s-a ales de cuvîntul celălalt. Ai zice că ei nu pot

distruge ceva, înainte de a-l lăuda, glorifica, pretinde că sună frumos cuvîntul care-l desemnează. Tata spune că a auzit pe unde a umblat: om-nou a vrut să facă şi Hitler - şi a început facerea lui prin arderea cărţilor; om-nou au vrut şi legionarii noştri şi au pornit la fabricarea lui tot prin arderea cărţilor - de unde concluzia că Omul Nou nu va apare pe pămînt atîta timp cît va mai exista o carte nearsă.

Au închis-o, acum o 'ventrează. Cînd or s-o des-ăncidă, or s-o şi reboteze - de-o pildă: "Cartea lui Ilici", doar tot un rus a inventat şi cartea, unul Gutenbergov… Ba nu, nu se foloseşte cuvîntul: invenţie (termen capitalist), ci: descoperire. Aşadar, cum anume a descoperit rusul Gutenbergov cartea? Foarte simplu: tot el căutând **hazaika, cias, vino**, a dat peste **kniga** - era acoperită cu alte lucruri răspîndite prin casa vizitată-devastată de Armata Roşie; ostaşul Gutenbergov le-a dat la o parte şi a descoperit-o!

Cum altfel ar putea să-i spună, nou, Astrei? De ce nu "Steaua Roşie"? Or să creadă că "**Astra**" vine de la stea, nu de la "**As**(ociaţa) **Tra**(nsilvană)". Ce contează că numai în Sibiu mai sunt două fabrici, trei străzi, o piaţă şi jumătate, opt prăvălii, un club de popice, un cinematograd - toate purtînd originalul nume "Steaua Roşie" - unde merge mia merge şi biblioteca.

– Inventar? De ce?

Ei, de ce! Dar ce ne închipuiam noi: că scăpăm de roata istoriei?; de mînia poporului?; de revoluţia cu pricina?; de lupta de clasă, de lichidarea duşmanului? Dacă sunt lichidate clasele cu tot cu duşmani, cum să rămînă… rămăşiţa, moştenirea-ruşinoasă, aşa-zisa-bibliotecă (burgheză şi capitalistă şi exploatatoare şi plină-ochi cu opiu penru poporul muncitor)? Dacă se ăncide pentru cuvinte rostite - cela care cică zboară - cum să nu fie iventrate cuvintele scrise, cele care rămîn: cartea-cărţile; biblioteca-bibliotecile? Altfel cum să se edifice OmulNou-Sovietic?

Amin, Astra! Hodineşte în Pace! Azi-mîine vom veni şi noi, oamenii-noi, după tine, în pămînt - nu pe verticală, în mormînt, ci oarecum pe orizontală, în peşteri; de-acolo, în patru labe, urla-vom înspre gura de ieşire, ca Saşii protestanţi: "Aus tiefer Not schrei ich zu Dir", ceea ce dă în latineşte: "De profundis clamavi"…

Dacă aş mai avea, în buzunar, la îndemînă, blacheul; şi dacă aş găsi un loc pe o cărămidă dezgolită din zidurile Astrei, aş zgîria şi eu, ca omul, patru semne, patru cifre: **1 9 4 9.** Nu aş avea nici timp, nici cărămidă, ca să scriu şi numele celui care aici-zace: **Astra**; i-aş lăsa pe cei de peste timp, de peste ăncideri, de peste-tot să se întrebe: Ce se va fi petrecut, în anul scris **1949**,

pe meleagurile acestea? ; şi să nu ştie - cum să ştie, dacă nu vor mai fi hîrtii scrise - că atunci în ‘949 a fost o Mare Năvală, un Potop şi că de atunci domneşte Noaptea.

Amin, Astra! Nu doar Biblioteca, acea parte, secţiune unde se află (se aflau - am şi trecut în viitorul-de-aur, din care prezentul se vede trecut) cărţi gata-scrise; ci şi o altă parte, secţiune, sector, unde se coceau, în principiu, cărţi de-scris, de-tipărit: Cenaclul.

De ce şi el: ăncis p. iventr? Vorba întrebătorului de adineauri: Ce o fi de inventariat la un cenaclu? Şi de ce, doar ei, comuniştii, ziceau că e un “laborator” în care se produc tovarăşii viitori ingineri ai sufletului omenesc? L-am auzit pe un tovarăş care tocmai se produsese, îndemnîndu-l pe alt tovarăş (care încă nu apucase): «Produ-te, tovarăşe drag!» Fireşte, tovarăşul drag al primului tovarăş înţelesese limba-nouă a omului-nou, aşa că pusese mîna şi se produsese; cu drag; cu avînt; cu conştiinţă (revoluţionară).

De ce să se închidă şi Cenaclul, doar în „laborator” se produc, o dată, tovarăşii-dragi; apoi: tovarăşii producători produc produse foarte utile şi juste; şi orientate: ba producte cu Stalin, ba cu partidul, ba cu Marea Uniune, cu Naţonalizarea, cu Colhozizarea…- deşi, just, bine-orientat, se spune Colectivizarea Agriculturii - deasemeni, tot felul de producţii cu Călăul-Tito (s-au certat, de curînd, încaschetetaţii, încozorăcaţii, înmareşălaţii: se călăiesc între ei, se pizdesc de mai mare dragul); cu Canalul Dunăre-Marea Neagră; cu Tractorul; cu Electrificarea - pe scurt: cu ce se scrie şi la gazetă şi la stengazetă, producătorii re-produc articolele sub formă de poeme, schiţe, nuvele, imnuri, romane - fireşte, după metoda unică: realismul-socialist. Adevărat, numai în prima parte a şedinţei se produceau astfel de producă-se pe-pustii, voba unei babe; în a doua, după ce să dădea Cezarului ce se cuvenea Ţarului, se aproape citeau aproape-poezii, unele aproape-proze - însă prima parte conta, de ce să se închi… ănci… iventrăcidă totul?

Nu ştiam că (mai) există aşa ceva: cenaclu; şi chiar în clădirea Astrei. Ştiam, de la Septimiu, de la Octavian (care şi ei ştiau de la cei mai mari) că, în timpul războiului, aici, la Sibiu, fusese un vestit cenaclu, i se spunea: Cerc - în jurul lui Blaga; scoseseră şi o revistă, publicaseră şi un manifest (adresat lui Lovinescu). Dar chiar dacă aş fi ştiut că se ţine cenaclu în clădirea Astrei, nu m-aş fi dus: eu aveam de citit, nu de… produs.

Într-o după-amiază, în sala de lectură, Şoricica s-a apropiat de masa mea şi mi-a spus ceva. N-am apucat să înţeleg ce-mi şoptea: a lăsat să cadă, peste un picior al meu, nevinovat,

servieta-i cea plină de pietre (era pe timpul cînd o iubeam fierbinte, fără-speranţă, pe Gita, încă nu mă dusesem cu Şoricica la "Timpuri-Noi"). N-am înţeles de ce-mi făcea asta, doar în acel moment Cita nu se afla în sala de lectură, să zici că m-aş fi holbat la mărgelele ei; iar Servietica nu s-a ostenit să-şi ceară scuze, a zis doar:

– A început de cinci minute, hai!

Mă durea piciorul strivit, dar tot i-am purtat servietoiul. Unde? Habar n-aveam ce anume începuse de cinci minute, dar putea fi un pretext: fata avea de gînd să-mi dea întîlnire, undeva, la vestiar, pe coridor, iar acolo să-mi dea întîlnire - una adevărată; în afara Astrei, poate chiar pe Corso…

M-am luat după ea, am făcut ce făcea ea: am lasat cartea la pupitru, am spus că o păstrez "sus", am ieşit de la fişier, însă, ca şi ea nu mi-am luat hainele de la vestiar. Am pornit-o, pe coridor, la dreapta.

Era multă lume pe coridor şi nu lume de bibliotecă - era lume îmbrăcată. Noi, dezbrăcaţii, ne-am apropiat de o uşă întredeschisă, dincolo de care se auzea rumoare. Şoricica şi-a recuperat servieta, mi-a mulţumit din cap şi tot din cap mi-a făcut semn s-o urmez.

N-am putut (sunt mai voluminos decît ea); am rămas în uşă. Înăuntru, lume multă, trei sferturi cu paltoanele pe ea sau pe mînă. Şoricica dispăruse, pătrunzînd poate printre picioarele celor rămaşi în picioare. Mi-am lungit gîtul, m-am iţit printre capetele celor din faţa mea: am văzut destui elevi - şi de la noi şi de la ele; i-am zărit pe Septimiu, pe Octavian, ei veniseră la timp, aveau locuri pe scaune. Însă dintre adulţi nu cunoşteam pe niciunul, nu erau figuri de-bibliotecă. Octavian mi-a făcut semn să mă apropii. Aş fi încercat, dacă, în continuarea gestului, el nu mi-ar fi arătat că am loc… pe genunchii lui - să mă vadă Şoricica stînd ca un copil în braţele unui adult?, sau mai grav: Gita? (adevărat, nu se arătase, azi, la bibliotecă, dar dacă venise direct aici? Aşa că am rămas în dreptul uşii, în picioare.

Un domn în vîrstă a ciocănit cu o pipă într-o masă. A zis că putem începe, suntem destui - şi a adăugat:

– Prea destui…- şi cu toate că lumea a început să rîdă (în afară de mine: la cine făcea aluzie boşorogul, nu cumva la mine?), de parcă mi-ar fi auzit gîndul, a dres-o: Data viitoare o să căutăm o sală mai încăpătoare, să ne cuprindă pe toţi.

Un alt domn, destul de tînăr, sportiv, cu frunte îngustă şi păr briantinat a tuşit, şi-a dres vocea şi a anunţat:

– Tovarăşul… - a spus un nume, nu l-am desluşit - muncitor fruntaş, stahanovist de frunte la uzina "Steaua Roşie" din Sibiu,

ne va citi, acum, un ciclu de poeme cu… - dar s-a corectat: un ciclu de poeme în cinstea!

Nu a pus, cu glasul, punctele de suspensie, ci punctul (de exclamaţie) - toată omenirea ştia în cinstea Cui. Apoi, ca un dirijor, a dat, cu mîna, intrarea.

Muncitorfruntaşul, stahanovistul de frunte a intrat.

Îl vedeam din spate. Mai bine zis, cum se zice: vedea-i-aş ceafa. Şi nu simţam deloc, dar deloc dorinţa de a-i vedea şi alte părţi. Dacă aveam o dorinţă: s-o am, alături, pe bestia de Şoricica: să-i iau din mînă servieta cu pietroaie, să o ridic bine-bine şi să i-o scap peste amîndoi bocancii: unde mă atrăsese, în ce mă băgase, măgăriţa?! M-aş fi retras şi fără răzbunare, dar nu se putea, eram prizonier, nici să mă mişc nu eram în stare, se simţea lume şi în coridor.

Muncitorul fruntaş a citit trudnic şi cu avînt stahanovist, ciclul. De poeme. Nu cu, ci în cinstea - punct.

Am avut timp să simt că mă dor călcîiele de stat în picioare: că mă dor şalele; şi ceafa; şi burta - de ciclu. Am mai avut timp să privesc chipurile celor cu faţa încoace: bătrînul pipaş pîcîia din pipă, cu ochii închişi fără ruşine; sportivul de alături era activ: scria mereu ceva, mereu ridica privirea, şi-o purta prin încăpere, de parcă ar fi făcut prezenţa la clasă; lui Septimiu i se peste măsură (dacă exista vreo măsură, pentru el) lungise gîtul şi de acolo, din vîrf, capul, ca o turelă de tanc, căuta, cu tunul, vinovatul; vinovatul părea, era, ca totdeauna, Octavian: asudat, stacojiu, mereu ducînd şi mîna la buzuuarul interior al hainei, scoţînd, pe jumătate, pe sfert, nişte hîrtii (poezii de-ale lui, personale), şi mereu vîrîndu-le la loc şi mai asudat si mai sfeclìt.

Tovarăşul-fruntaşul de uzină se producea mai departe, egal cu sine şi cu strungul (sau freza sau raboteza) la care, acolo, la el, în producţie, va fi produs produse pentru întreg poporul muncitor de la oraşe şi sate, fără deosebire de sex. Auzeam şi nu prea citania tovarăşului producător de bunuri de produs la cenaclu - doar atît, cît să mă conving că auzeam bine ce mai auzisem - ştiam ce a fost, ce este, ce va fi, deci, puteam să-mi cobor şi eu pleoapele peste urechi ca să nu mă doară burta - de produse.

Singurul lucru bun, în sală - cu excepţia măgăriţei de Şoriciţa (pe care n-o vedeam, dar pun eu mîna pe ea, cînd ieşim!) şi a Gitei, iubită şi mai vârtos, în lipsă - era o doamnă aşezată în stânga bătrînului lulelist; o adevărată doamnă, aşa cum îmi plac mie doamnele: copticică, rotofică, parfumică. Mă uitam la ea, drept, însă nu-i vedeam obrazul, îmi reglasem focala dincolo - ca să mă trec prin ea. N-o mai văzusem; nici la bibliotecă, nici prin preajma Astrei, nici în oraş - superbă, odoamna! Avea ceva, nu

ştiu ce, de doamnă-de-Bucureşti (nu cunosc nici o bucureşteancă, dar sunt convins, aşa-cumva trebuie să fie ele, cu un mereu vag aer de nemulţumire că fuseseră trimise în misie ori în surghiun, în provincie - dar şi mulţumite pentru că, dacă tot au ajuns pe coclaurile noastre, au ocazia să vadă, la faţa locului, aborigenii, sînul naturii, în splendoarea lui, sublimă). Grozavă, doamna. Numai de n-ar fi şchioapă - aici, în Ardeal, te poţi aştepta la una ca asta, eu însă nu mă aşteptam şi am păţit-o cu una, în sala de lectură: m-am trezit, cu-pe locul din faţă, o zînă, trei ceasuri încheiate am iubit-o din tot sufletul meu de elev intern şi chiulangiu la Astra, dar cînd, la închidere, s-a ridicat, să plece, am crezut că mor de inimă rea, atît de şchioapă-mi era muza. Păţit fiind, de acea dată mi-am propus să rămîn pe margine, să văd cum stăm cu picioarele; nu voi continua cu iubirea, decît după ce mă voi convinge că ea merge pe două, fiindcă odoamnele pot fi netinere, nefrumoase la obraz - dar nu acolo - vreau să spun: la originea lor, după acoloul de acolo poţi spune dacă o doamnă este odoamnă sau o oarecare doamnă şi ea, acolo.

Nu-l vedeam din faţă pe tovarăşul producător în cinstea şi nici nu duceam lipsă: ciclul produs era produs-tipic, lozincă-n-lozincă, suna ca dracu'. Însă, ciudat: nu mai ca dracu' suna produsul tovarăşului din producţie decît produsele tipărite şi semnate de tovarăşii ingineri ai sufletului omenesc; şi mai puţin ca dracu' decît cele profesionist recitate, la difuzorgu, de către marii noştri actori (vorba mamei: artrişti efemeriţi). Ba, într-un fel, ale ăstuia, stahanovistul sibiot, stelistul roşu, chiar zise poticnit - după ce poticnit fuseseră aşternute pe hîrtie - păreau aproape la locul lor, în gura lui. Poate fiindcă tovarăşul uzinal, producător de poeme în cinstea, era chiar muncitor; opt sau zece sau douăsprezece ore pe zi îndeplinea şi depăşea producţia uzinicolă, stearoşistă şi doar în timpul liber (cît îi mai rămînea), contribuia - punct (ca şi în-cinstea nu e nevoie să se spună la ce, cu ce, contribuia - la, cu?). Aşa îl vor fi instructat tovarăşii instructori de la raion, îi vor fi spus că, din moment ce clasa muncitoare ştie să se iscălească, de ce să nu iscălească şi producţii la gazeta de perete, la jurnalul unităţii de producţie, chiar la cenaclul oraşului? - ia să mai citească şi aşa-zişii intelectuali ceea ce scrie proletariatul triumfător! Ce mare scofală să produci, în timpul liber, niţică poezie, oleacă de proză - doar ai produs atîtea piese din oţel, din fontă, din cupru şi alte materii prime? Acum, că suntem cu toţii egali să producă şi muncitorul, măi frate, în deplină egalitate cu - producţii artistice, în cazul de faţă, literare-noi. Drept care tovarăşul muncitor fruntaş pe ramură (maşini-unelte) cetea ca un om al muncii din industria prelucrătoare, îndeplinea planul

la ciclul de poeme. În cinstea. Într-un cuvînt: contribuia.

Atît că producătorul-amator nu ridica vocea; nu şi-o tremola, nu şi-o dezmierda, nu şi-o ungea; şi nu făcea pe tribunul-poporului, ca Dan Deşliu, auzit la deşlifuzor; nu părăsea ceţurile Elsinorului, ca să coboare printre noi, nedumiriţii, să ne povestească el cum stau treburile cu tractorul (care pîcîie: pîc-pîc-pîc!), sau chiaburul care ţîţîie (de frica de clasă: ţîţ-ţîţ-ţîţ - după ce devenise, deşi poetului Baconsky îi atrăsese atenţia, "element tot mai duşmănos"), cu exact acelaşi pathos georgean (de la George) cu care ni se vrăcea (Vraca) în Afisauanufi - să se mai mire Septimiu că nu mă dau în vînt după culmea-monologului…

Muncitorul nostru (dragi tovarăşi) avea stângăcia bărbatului care îndeplineşte chestia asta ca munca voluntară poruncită de partid şi nu încerca să imite - cum se străduiau, mimînd tăpălăgoşenia proletarnică oameni, totuşi, de condei, ca Jebeleanu, Bouleanu, Cicerone Theodoleanu, Parascheanu, sau ca fonfăilă de Cămilă Balthazar, cel care într-un volum, dinainte (l-am citit - nu era rău) se dădea de ceasul morţii să ne convingă că e ofticos în ultimul hal; uite-acu-şi dă duhul (pe flaute de mătase); de la o vreme, la balthazarizor, se dă de ceasul-vieţii, se bate-n "bronzul de aramă" al pieptului de tebecist, "cu palme strînse-n pumn, tovărăşeşte", "cu mîneci suflecate pîn-la brîu" - şi alte balthazaconii de piţgoi pus să cînte cocoşeşte; şi nu se scălîmbăia, în salopetă, muncitorul (venise la cenaclu în haine-de-duminică, pusese chiar cravată) nu se zglobea, nu sărea coarda în ritmul rimelor perfecte, în timp ce, cu stropi, slăvea-din-inimă, arăta cu deştu ("la masa verde, faţă-n faţă") cerînd capul capitalului - ca Cele Trei Greţuri (aşa le zicea tata Graţiilor, trei, ale tractorismului pufăitor, ale condeiului chiuitor, ale văzduhului ţiuitor, treimea Banuş-Cassian-Porumbacu).

Atunci cînd poetul uzinal a încheiat campania de îndeplinire şi depăşire a supranormei de tras în jug la literatura nouă socialistă (ce bine îi zice mama: literaturcă; de-literaturmă), au răpăit aplauze. Multe. Şi de uşurare - că scăpasem ieftin: dacă ne ţinea pînă mîine dimineaţă?; şi de răzbunare: dacă şi ceilalţi gîndeau ca mine, apoi îl aplaudam pe acest Costică, vai de ciocanul lui!, ca să-i huiduim (în gînd) pe ceilalţi, scriitori de meserie, deveniţi meseriaşi de scriitorie, ciocănari ai sufletului omenesc.

Dar degeaba ne bucurasem: domnul tînăr, cel cu frunte îngustă şi sportivă ne-a anunţat că la punctul doi pe ordinea de zi, mai figurează un ciclu. Şi tot în cinstea.

Dintr-o dată… M-am tot gîndit la dintrodată acela, moment de, vorba tatei, răspîntie-de-răscruce… Sunt şi acum categoric: cînd am văzut (dintr-o dată!) răsărind, ca soarele, în dreapta mea,

între dealurile a două capete de cenaclişti asidui, capul iubit al străiubitei creaturi de vis, mi-am zis, eu, mie:

«Nu-i ea!»

Nu numai că am zis, dar am repetat (cum să fie iubirea-mi pură?). În van: dragostea mea ne-împărtăşită s-a propus din profil, de i s-au sculat, pînă dincolo de zarea orizontului, mărgelele albe, boboase, pe pieptu-i adorat în tăcere suferindă de totalitatea sibiimii june şi valide. A treia, oară mi-am zis altceva, ca să menesc, ca să chem binele; m-am, apostrofat,cu ochii închişi:

«Dar nu vezi că nu-i ea, boule?!»

Asta s-a întîmplat imediat după ce anunţătorul sportestru ne-a anunţat că pe autoarea cinstei o cheamă: Jimblă Carmen.

N-o ştiam pe Jimblă, nici ca nume, nici ca numită - pe papiţa cinstitoare în versuri lunge. Deşi parcă-parcă, dar nu numai un cîine-i scurt de coadă, bearca nu făcea decît să aducă, nu să şi fie. Adevărat: o cîtime de umbră de îndoială s-a, dintr-odat', insinuat în străfundul sufletului meu zbuciumat si totodată frămîntat:

Atunci cînd l-am zărit cu a ochiului coadă pe bunul meu amic Septimiu, că se rîde; cu gura pînă la urechi!; el, Septimiu!; şi mai ales cînd am văzut că nu mai văd capul simpatic şi prietenos al bunului prieten, Octavian (şi-l ascunsese între mîini).

Atunci mi-am zis că aşa-i lumea asta, aşa-i soarta crudă şi cruntul destin al vieţii: ca mai mulţi băieţi să iubească aceeaşi fată, însă fata să se iubească cu ofiţerii.

Dar tot n-am vrut să fiu sigur şi mi-am zis în sinea mea: Jimblă ca Jimblă - dar Carmen şi mai cum, mai departe? Doar n-o fi Carmen, şi mai Gita. Aşa că în atunciul de după culmea monologului meu, am trecut iute la trimitere - nu chiar la mînăstire, ci acas', la mămicuţa ei şi am încheiat cu «şi-n plus, află că s-a sfîrşit pentru vecie tot ce a fost curat între noi doi - dacă-ţi produci, în public, încinstea!»'

De acord: n-am chiar înjurat-o de mamă, deşi ar fi din plin meritat,/ cu vîrf învîrtoşat. Iar dacă-i pe meritate, fie vorba între noi, ar fi meritat şi două labe ţapene de la un bărbat scos din pepeni şi tradus în mod barbar (şi-atunci un trecător să intervină, să-i ardă o directă de dreapta barbarului tradus, iar traducătoarea, victima primă, să se culeagă de pe jos, din rigolă, să-şi scoată pantoful şi să se năpustească asupra străinului: «Ce te bagi tu,-n dragostea noastră fierbinte, fire-ai al dracu' de impotent!» - am văzut şi am auzit asta chiar în staţia de tramvai de la Gară.

Orişicîtuşi: imediat după tentativa de, înjurătură, mi-am zis că ne prea grăbim să dăm cu piatra (ce obicei: să dai cu pietre-n fete!); dar dacă ea, săraca, citeşte, nu ce a anunţat sportivul, ci cu totul altceva?; sau dacă, biata, începe cu în-cinstea, dar

continuă cu-fără?; sau mai ştii?, între două cinstiri lui Stalin, strecoară o declaraţie de dragoste la adresa altcuiva, prezent în sală - de ce nu a mea? - un mesaj bine-bine cifrat, pe care numai eu să-l pot decodifica şi când îl des-cifrez, ce aflu?: că îmi dă întîlnire, domnule - ar cam fi timpul, de-un trimestru-l tot aştept,/ Cu-un dor aprins în piept (cum ne cîntă, oftînd, Mia Braia, sîmbăta seara, la difuzorul; din dormitorul…)

Uite însă că n-a fost să fie, cum ne comunicau, cu jale, strămoşii noştri, Romanii, strămoaşelor noastre, Dacele. A fost, de mai bine n-ar fi fost defel, cum spun, la supărare urmaşii bravi ai demnilor strămoşi. Dacă nu m-aş fi scufundat de ruşine în podea - întîi pînă la glezne; apoi pînă la genunchi, apoi pînă cam pe la poveste - m-aş fi dus la tovarăşul stahanovist de steaguri-roş', cu o mină i-aş fi strîns mîna, scuturat-muncitoreşte, cu cealaltă l-aş fi, bătut pe umăr, ca la ei, în cîmpumuncii - ca să arăt pe cine prefer eu, cînd n-am încotro; ba l-aş fi pupat pe obraz - ba nu: nu l-aş fi pupat pe nici un obraz: clasa muncitoare fuge ca dracu de tămîie de această rămăşiţă burghezocapitalistă; proletarii mondiali nici cu proletarele lor personale, luate cu hîrtii în regulă, la sfatu'polar, nu se dedau la asemenea acte înapoiate, de pe timpuri de crîncenă; în sînul familiei lor unite şi juste, generaţia-de mîine vine pe lumea nouă în viitorul de aur al omenirii, nu la nouă luni, ca pe timpuri de tristă amintire, ci de-a dreptul la nouă ani, cu cravata de pionier gata legată de gît şi gata salutînd: «Mereu gata!» - rezultat legic, nu al zoologiei umane, ci al strîngerii de mînă tovărăşească, în faţa panoului de onoare al fruntaşilor tovarăşi şi al tovarăşelor lor de viaţă… Ce păcat: i-aş fi arătat eu Gitei spre cine-ce se îndreaptă preţuirea mea - fiindcă ea… Ce mi-a făcut mie Carmencita Jimblă n-o să uit în viaţa mea, nici cînd o să fiu mort si livid:

Nu numai că a lăsat să-i lase gura cuvinte necuvinte, potriviri anapoda - de mă întrebam, cu inima înotînd în sînge: de prin care fund de magazie de fabrică de clei de oase de bovine va fi răzbătut la suprafaţa planetei şi la lumina soarelui tovarăşa Jimblă, direct-producătoare de produse agitpropnice; dar le-a recitat, potrivelile, a scandat răstelile ca la me-he-tingurile de mase şi intime, unde se pătrunde pe bază de carnet de sindicat şi drept la un chil de carne de porc fără slănină; unde (şi cînd), din lipsă de cuvinte, lăutorii la cuvînt râgâicnesc, interjìc, sughiţăie, dînd din pumn şi din şleapcă, marcînd, cu mînie de clasă, preponderent prepoziţile şi din două-n două, conjuncţile.

Aşa şi Gita: a început să dea din ea şi din pumnul ei şi din mărgelele tot ale ei; şi tot stropind (se nimerise, dincolo de ea, o lumină, se vedea şi cel mai mărunţel stropuleţ) i-a pus la zid, la

stîlpul infamiei, i-a azvîrlit în lada de gunoi a istoriei, i-a călcat în picioare cu ajutorul tăvălugului progresului, i-a făcut chisăliţă - sub roata care merge tot înainte - tot a istoriei - pe toţi exploatatorii, pe toate lipitorile-satelor, pe viperele lubrice, pe lacheii unchiului Sam (cel cu sacul de dolari), pe ploconiţii la cizma lui Marshall (cel cu planul), pe agenţii sîngeroşi şi bestiali ai călăului Tito (purtătorul de secure), şi după ce a curăţat terenul de toate putregaiurile, s-a, vorba tatei, pus pe ridicat baraca-lagărului-socialist.

De la condamnări a trecut direct la declaraţii. Întîi de fidelitate: a jurat Gita pe ce avea ea mai… nu: sfînt, ci: de-preţ că, din acea clipă, ea numai cu el, cu nimeni altul; apoi la-de-iubire - tremurîndă, vibrîndă, pîrjolindă, devastîndă - încît nu se înţelegea prea bine care, cine-i şi mai ales ce-i (cu) ea: fiică a Părintelui Iubit sau libovnică?; nepoţică, a Tătucului (ar fi putut să fie şi stră-, ca vîrstă), ori pe după cap cu el şi cu lăutarii după ambii?, altfel ce-i tot umbla pe la "pieptu-i larg", pe la "gîtul vânjos" (de ce nu la "grumazu-i de mistreţ"?, m-am întrebat preţ de o secundă)?; ce-i tot făcea pe la „buzele-i dragi, de jăratic aprins" şi pe la „nasu-i măreţ"?; ce-l tot căta, frămînta pe la "trupul de-oţel, precum gorunul milenar, din poiana visată"? - fiindcă, judecînd numai după cuvinte, îl înghesuise rău, la colţ, dar după dincolo de cuvinte, îl, de-a dreptul, înfurcase (cum zice franţuzul) şi acum îl încălecălăreà de mama focului, acolo, în plin cenaclu Astra, undeva pe jos, pe parchet - nu vedeam eu, de capetele celorlalţi, dar se petreceau nişte pe-treceri de ruşine mare.

Din nefericire (zic asta, fiindcă Gita ar fi fost prima fiinţă omenească, în Curscurtul de istorie al P.C.(b), care să-l reguleze pe Stalin), bătrînul pipaş a fost pălit de o tuse cumplită, cu lacrimi - şi asta taman cînd Gita noastră îi făcea nuştiuceştiueuce, mai òrecum, cum zic ardelenii la neobişnu-itul mai-aşa. Însă, cu toată tusea pipaşului am înţeles ultimul viers: gemut, scos din sine-şi, cu tot înăuntrul întors pe dos:

- "To-va-ră-şe Sta-lin! Sunt a ta, pe vecie!!"

În furtunauzele care au venit cam repede mi s-a părut că aud alături un glas de bărbat, unul oareşcum cunoscut din procesul-muncii, că zice tărişor:

… Nu pot reproduce ce-a zis glasul - mi s-o fi părut că stahanovistul a zis ce anume să-i facă nenea, iute-iute, ceva cam-în-genul: iute-o, mă!

Dar să admitem că n-am auzit ce-a zis muncitorul; că fruntaşul în producţie nici n-a deschis gura, ca să-l îndemne pe Stalin s-o 'ută pe Gita; rămîne totuşi o gravă problemă: nu pot să mă gândesc la ultimul vers al producţiei giteşti, produsă în cadrul

cenaclului fără să-mi sîngere inima, pe de-o parte de iubire călcată în picioare, pe de alta de revoltă intelectuală, i-aş zice literară, chiar scriitoricească, pentru că este vorba de un plagiat. Grosolan:

Indiferent cine a fost întîi: oul sau găina, problema este că oul şi găină s-au ciocnit în inima mea - iată cum:

O iubeam, în tăcere şi cu foc, pe Maricica. Mă îndrăgostisem de ea ca tot băiatul tînăr, elev intern la LGL. Că nu eram singurul, că eram trei sute (numai interni - dar externii?), nu prea conta, eu ştiam precis că o iubesc cel mai tare. Apoi eram singurul fără prejudecăţi de clasă, de vîrstă, puţin îmi păsa că ea e spălătoreasă, cu zece ani mai mare decît mine: după ce termin facultatea şi am o situaţie, mă căsătoresc cu ea.

Frumoasă de pică, Maricica (ţin la expresia asta, cu toate că unii elevi, dintre cei mari, ziceau, despre ea că «dacă nu pică, tot curge», însă eu m-am prefăcut că nu înţeleg bătaia şeii). Atît de fragedă copila, după cum spune atît de frumos Marele Eminescu, atunci cînd Maricica trecea, aeriană, suavă, pură, în halatul ei alb şi-n cipici, pe coridoarele subsolului, între spălătorie, uscătorie şi odaia ei. Mirosea ameţitor a abur şi îmbătător a fier de călcat, încins. Avea - pe atunci - ochi albaştri (“Floare-albastră! Floare-albastră!/ Tu te-ai dus, dulce minune,/ Şi-a murit iubirea noastră;/ Totuşi este trist în lume...” - am schimbat pe ici, pe colo ordinea versurilor, dar nu are importanţă, important este că Eminescu pentru o Maricică a scris poemul). Eu nu scriu poeme, scriu scrisori (cred că sunt un bunişor scriitor de scriisori), aşa că i-am făcut mai multe epistole. Nu i-am trimis nici una.

Uite însă că măgarul de Robete mi-a violat taina iubirii. Sunt şi azi convins că mi-a deschis cufărul cu un şperaclu şi mi-a citit scrisorile destinate ei; m-a văzut dînd tîrcoale pe-acolo, prin subsol aşteptînd, oftînd, pălind - “pe lîngă plopii fără soţ”.

Într-o seară, după stingere, auzind că oftez din rărunchi şi nu-mi găsesc liniştea, mi-a şoptit:

– Tu ai lingoare, neică - vrei un leac? Ra-di-cal?

Nici în ziua de azi nu pricep de ce, atunci, înţelesesem că amicul Robete înţelege prin leac o vorbă bună pe lîngă Maricica (sunt din acelaşi sat, din Vîlcea). Am fost pe loc de acord şi ne-am îmbrăcat, pe întuneric şi am coborît la subsol, pe furiş.

În uşa subsolului am dat de trei elevi mari, fumînd. Cînd am vrut să trecem, ei ne-au oprit, ne-au arătat cu degetul mare peste umăr, zicînd că rîndu-i acolo - ba unul s-a trezit zicînd că suntem prea mici. Însă Robete le-a spus că noi avem altă treabă, nu aia.

Am coborît. Păşind pe vîrfuri. Ne-am apropiat de uşa bine-cunoscută. Robete mi-a făcut semn să-mi lipesc urechea - dar să

tac. N-ar fi fost nevoie, se auzea binişor în tot coridorul, cum ea zicea: ah, to-va-ră-şe!, oh, to-va-ră-şe!,- bine ritmat şi din ce în ce mai iute, iar mai spre vîrf, a trecut la vecìe, că-i a lui, pe ve-ci-e şi, tot suind, zicea că aşa, to-va-ră-şe, aşa, aşa, aşa - însă eu eram de-acum departe, urcam singur scara şi nu pricepeam, nu pricepeam ni-mic - dar totul-totul: nenorocirea, trădarea.

11

– Inventar?

Da. N-a slujit nici cartea lui Clausewitz, cu tactica şi-strategia ei, nici tactica personală a stăpînului cărţii, bătrînul pipaş de cavalerie. Adevărat, el vorbea de scris, nu de citit, de "retragerea în haiducie" a scriitorilor, nu a cititorilor. Şi degeaba: Astra s-a ăncis cu tot cu cenaclu şi cenaclişti - şi scriitori sibieni.

La întâia mea participare, în binecuvîntata pauză de după cicluri în cinstea şi laude cu poalele-n cap, după ofertă-ofrandă propusă, cinstit, de Gita şi după plecarea spre schimbul-de-noapte a poetului muncii, stahanovistul, nu prea ştiam ce să fac: să mă întorc în sala de lectură? - doar aveam cartea lăsată sus; cam tîrziu, apoi tot aveam de gînd să trec la alt roman. Să plec de tot? La internat? - era prea devreme, prea internat, totdeauna e prea devreme pentru un întors la internat. I-am aşteptat pe prieteni, să vedem ce-i de făcut.

Septimiu a ieşit din sală cu hainele cumplit de sucite; pompînd din gâtu-i telescopic, azvîrlea în jur priviri de aruncător de flăcări, ucigaşe; buzele i se frămîntau cu încrîncenare, însemna că le-o zice el tuturor celor care-l supăraseră - începînd, desigur, cu Octavian, doar el avusese ideea să-l aducă aici, în… - Septimiu a rostit un cuvînt pe care am preferat să nu-l înţeleg, măcar pentru că nu voiam s-o bag pe biata Şoricica, suflet pur şi trup neîncăformat, în aceleaşi… în aceeaşi oală cu proaspăta ţiitoare a lui Stalin! Cînd a trecut prin dreptul meu, l-am întrebat:

– Ce faci?

Însă pentru că el, pufnind pe nări ca un balaure se pregătea să rostească un alt cuvînt urît, am pus întrebarea de încredere:

– Ce ne facem?

Iluzii că-l voi abate pe Septimiu de la… oala acea. A smucit cu mînie din umeri, a pompat iar de două ori din gît şi a zis, tare:

– Mă duc la curve! Dau un ban, dar face, vii? - şi m-a îndemnat din cap să mă iau după el.

Şoricica se afla între noi - un adevărat şoricel: se strecoară nesimţit, dispare, apare. M-a apucat pe mînecă si m-a scuturat violent:

– Unde te cheamă el? Unde te duci tu fără mine? Unde se duce el?

Septimiu, amuzat, mirat, o privea la verticală perfectă. Era pe punctul de a o întreba pe unde mai ieşise şi ea; şi cînd. Am început să umblu cu mîinile prin aer, întîi, ca să-l întîrzii pe Septimiu, cu întrebarea lui ofensatoare; în al doilea, ca să fac să se uite cuvintele urîte deja rostite - în prezenţa Şoricicăi, fiinţă abia-născută.

Cel mai mult şi mai mult dintre urîte îmi displace cuvîntul curvă - Sclifos spune că e un împrumut slav, mai precis: polonez, dar nu asta mă deranjează, nici faptul că, în româneşte, un singur cuvînt conţine două porcării, ci pentru că, în vremea din urmă l-am auzit prea des la adresa dragostei mele nevindecate, orice-ar crede amicul Robete, apoi, în astăseară, chiar dacă nu-l voi fi auzit rostit, îl văzusem pe toate buzele gîndului, în legătură cu cealaltă mare iubire tragică a mea: Gita…

Însă n-am scăpat: Şoricica mi-a trîntit servietoiul peste laba piciorului şi m-a scuturat iar pe mînecă:

– Unde zice prietenul tău că se duce?

M-a salvat Octavian între timp lipit pe grup. A explicat, înţelept/ şi bătrînept:

– În altă parte, la un alt cenaclu, unde se citeşte numai filozofie de sistem, germană.

Pînă şi Septimiu sta gata să pufnească - de astă dată a rîs.

– Nu i-a spus cenaclu, altfel i-a spus!, a insistat Şoricica. Se duce la primărie? - acum i se spune: sfat popiular.

– Primărie?, m-am mirat, apoi făcîndu-le cu ochiul, pe rînd, lui Septimiu şi lui Octavian. Mai degrabă vorbea de Prefectură, spunea că nu are nici o legătură - dar cum nu i se mai spune nici Prefectură…

– Tu să taci!, m-a somat ea, de jos de tot, dintre noi. N-a spus nimic de Prefectură, a spus ceva de urbe - ce-a spus el de urbe?

– Aaaa!, a făcut Septimiu, desfăcînd braţele. Ce am spus de ur'e! - rostise b-ul ca v (sau invers, sau amîndouă deodată - s-a apucat să înveţe elina şi ne-a arătat şi nouă cum se rostesc anume consoane: ca vocalele).

– Îm-hî!, a încuviinţat Şoricica, rar şi aşteptînd, de jos în sus, răspunsul. Ce i-a spus pe ur'e? - pronunţase tot greceşte…

– A spus că se duce acolo, a intervenit Octavian. Numele vine pe la… Stai să vedem pe unde vine - de la Uniunea…

– …Revoluţionară, a completat Septimiu, serios, ca totdea-

una cînd se pregăteşte să rîdă.

– …aşa: Uniunea Revoluţionară pentru… Să zicem: pentru Valorificarea…- Octavian s-a oprit, căutînd.

– Estetică!, l-am ajutat eu.

– Aşa e: Estetică! Deci pe scurt…

– Se spune: Estetică, dar în fapt este Etică, a intervenit Septimiu.

– Îm-hî, a dat Şoricica din cap. Ceea ce dă urve, nu urbe - de ce?

– Ce să-i facem, domnişòră dragă: asta are, asta dă…, a oftat Octavian, ştergîndu-şi de zor sudoarea de pe frunte, dar mulţumit că o scosese la capăt.

Şoricica ne-a cercetat pe toţi trei, de cîte două ori:

– N-am auzit de cenaclul Ur'e - spuneai că acolo se citeşte numai filosofie? Nimic altceva decât filosofie?

– De sistem!, a precizat Septimiu, înălţînd un deget.

– Îm-hî - şi e nou cenaclul? Cînd s-a deschis? Unde?

– Prea nou nu-i, da-n schimb, îi depaaaaarte, depaaaa'!, a arătat Octavian în zare. Şi-n plus, se plăteşte intrarea - scump, pentru elevi.

– Se plăteşte intrarea?, s-a răsucit ea spre Septimiu, dar acesta, după ce îmi făcuse un semn de salut, se îndepărtase. Se plăteşte? - nu l-a găsit nici pe Octavian, plecat şi el, tropăitor.

Eu rămăsesem pe loc, ţinut ca în lesă, de mînecă. M-a scuturat:

– Se plăteşte intrarea! Am ceva bani, cred că ajung de două bilete…

– Mulţumesc, dar eu nu mă duc la celălalt cenaclu, e depaaaa'!, l-am imitat pe Octavian, arătînd cu mîna liberă.

– Cît de departe?

– Nu ştiu, n-am fost niciodată - în primul rînd, pentru că e din cale-afară de scump, ţigările pe-o lună; în al doilea, ai auzit: se citeşte numai filosofie - şi încă de sistem. Ce să caut eu acolo? Nu produc… filosofie. Nici poezie, nici…

– Cum aşa?, m-a oprit Şoricica. Tu nu scrii? Nimic-nimic? Nici măcar n-ai început, pentru tine, pentru sertar? Atunci ce cauţi aici, de ce-ai venit la cenaclu?

– N-am venit de bunăvoie, am fost adus - m-a adus cineva… - şi m-am aplecat asupra ei, fioros, clănţănind din dinţi: Ai văzut la ce m-ai adus?

Nu s-a speriat deloc pe fioroşenia mea clănţănitoare, dar s-a arătat încurcată, vinovată. Mi-a mîngîiat mîneca:

– Nu ştiam că aşa are să fie… Şi-acum ce facem noi doi? Plecăm împreună?- şi-a luat servieta.

– Am înţeles că după pauză se citeşte proză, am spus.

– Proză… - şi-a lăsat la loc, pe jos, servieta. Şi dacă-i tot atît pe bună ca…? - din, cap a arătat îndărăt, spre uşa cenaclului. Îmi pare rău că prietenul tău Septimiu a plecat, i-aş fi spus că… Să spun? să nu spun? - spun!, s-a hotărît ea şi, înălţîndu-se pînă la urechea mea, a şoptit, răspicat: Nu avea nevoie să plece, să caute, cine ştie pe unde - şi să mai şi plătească intrarea! O avea aici, la îndemînă pe… asta, Ciceronita Jîmblălatu, sau cum o cheamă pe cosînzeana-sibiana care şi-a pus poalele-n cap, în public! Unele persoane degeaba sunt fecioare la trup dacă la suflet sunt curve - aşa se spune, aşa se pronunţă corect: curve, nu?

Şi-a apucat servieta de toartă şi a plecat.

Ia te uită la ea, Şoricica!, mi-am zis cu uimire, cu admiraţie, cu aproape iubire. O vezi: nu dai doi bani pe ea, un copil, acolo, dacă ai mirosi-o de-aproape, ai simţi adiere de lapte - şi ce i-a ieşit pe gură… Şoricica-Reacţonarìca! şi Viperica! I-a zis-o Fecioritei - şi cum: rostind cuvîntul întreg şi nu o dată, de trei ori! De unde sare Iepurica! O ştiam altfel făcută şi altfel, dar credeam că e făcută numai pentru Astra, de-Astra, doar pentru cărţi (citite în ordinea alfabetică a autorilor), dar uite: e altfel făcută şi altfel, dacă se poate spune aşa…

Atunci m-am hotărît să împing prietenia noastră mai departe - dincolo pe carte. Mi-am zis, atunci, că am putea discuta, nu numai despre romane, ci şi despre oameni - femeile au un ochi de vultur pentru aşa ceva, iar cînd au, ca ea, şi limba înfurcată… (aşa mi-am zis, dar a doua zi, la bibliotecă, am lăsat viaţa să curgă, n-am luat iniţiativa, doar întîmplarea a făcut să mergem împreună la cinema - şi unde: la “Timpuri-Noi”)

Rămăsesem pentru partea a doua: proză - singur pe coridor; vreau să spun că nu mai erau elevi-eleve… Să stau pe loc, cu adulţii? Să plec şi eu? Înapoi în sala pe lectură; la internat: pe Corso, pentru o tură; s-o ajung din urmă pe Şoriciripica viperină, să nu plimbăm prin parc, şi dacă nu-i foarte-foarte frig, să ne aşezăm pe o bancă şi să discutăm, de astă dată, despre oameni, nu doar despre cărţi? Pe departe, să aduc vorba pe… cum îi zisese: Ciceronita Jîmbălata? - nu-i rău, deloc rău pentru un începător, pentru un neformat ca ea… Dar dacă e mai degrabă gelozie femeiască, decît morală omenească? Oricum, în prima parte, ne aşezăm pe o bancă şi spunem bancuri reacţionare! - ştiu puţine, dar dintre cele mai bune, mai ales “de-ale lui Păstorel”. După aceea, încerc să o consolez pe biata fată: n-are nici un motiv să fie geloasă pe Gita, fiindcă chiar ea a spus-o: la ce foloseşte frumuseţea externă, dacă cea internă e o curvă - bineînţeles, Şoricicăi nu-i pomenesc de Maricica, deşi se spune, se scrie că pe

geloase le poţi potoli dacă le spui că “cealată” e aşa şi pe dincolo… Numai că ea nu e geloasă pe Gita, pentru mine, doar nu m-am plimbat niciodată pe Corso cu Jimbla - da, însă m-a văzut, la Astra cum mă uit la ea, de-mi ies ochii ca la melc… În fine, n-o să vorbim de Gita şi de Maricica, o să stăm alături pe-o bancă, am citit, ştiu: nu e nevoie să le·vorbeşti geloaselor, doar să te afli în preajma lor, atunci cînd ele sunt în criză: îţi cad, fulgerător, în braţe, uneori plîngînd, de obicei prefăcîndu-se… Da, Şoricica e o fată minunată, la Astra şi după cenaclu, dacă-mi cade în braţ cu tot cu servieta ei plină de pavèle?; şi-mi cere cine ştie ce, întru consolare: jurăminte, promisiuni, ba chiar fapte - e adevărat, ce n-aş face eu pentru un prieten drag, dar aş face mai cu drag pentru o iubită apevărată… Ei, dacă Şoricica ar fi mai formată, mai, ca să zic aşa: maricică… Sau n-ar fi neapărat obligatoriu să fie tînără, dacă ar fi, să zicem, bine-coaptă… Ca spre exemplu, odoamna.

Stătea pe vorbă, pe coridor, încolo, cu bătrînul lulelist. Se opriseră în dreptul unei ferestre. Moş Pipă pîcîia din pipă şi se luleleà la întunericul de afară. Ea, dimpotrivă. Adică invers. Vreau să spun că doamna se rezemase de calorifer, şi-l rezemase bine şi cald, să tot fii caldorifer consolator - am înţeles că şi ea umbla după consolare.

M-am plimbat încolo, încoace. Mi-am aprins o ţigară - după ce m-am asigurat că nu mă vede vreun profesor. M-am oprit la fereastra alăturată şi m-am străduit să privesc afară. Ca să pot auzi:

Vorbea odoamna. Părea necăjită. Încurcată:

– Dar n-am scos volum din ‘43! Îţi dai seama: de şase, aproape şapte ani - nu mai pot aştepta, îmbătrînesc! Am îmbătrînit…

– He-he-he!, a nechezat domnul cu pipă. Matale, muică, mamă-dragă, pe zi ce trece te faci mai bună; ca vinul bun…

– Mulţam! Aşteptam să zici că mă fac mai tinără”.

A-ha: domnul cu pipă e oltean, după: muică; doamna, dimpotrivă după: mulţam şi după: tinără. Acum olteanul îi spune ardelencei să nu se grăbească, într-o chestie, n-am prins care; îi zice că graba strică treaba; o sfătuieşte să se ţină tare, să nu intre în panică…

– Panica e duşmanul numărul unu al unei armate!, a înălţat el pipa.

– O fi, dar eu nu-s armată!, a rîs doamna. Chiar în panică încă n-am intrat, dar mă întreb: Cît să tot aştept? Pînă cînd? Şi ce anume aştept?

– Să vie-Americanii, a zis olteanul în colţul pipei.

Doamna ardeleană a săltat, de parcă Americanii ar fi venit,

ţîşnind din calorifer şi ar fi calorifript-o pe la rotunjimi. Nu numai, fiindcă a început să-şi frece şi palmele. Şi să privească în jur, cu teamă.

După un timp, i-a spus pipaşului:

– Dumitale-ţi vine uşor să vorbeşti ce-ţi trece prin, cap, chiar să aştepţi. Ba nu: dumneata nu ştii ce înseamnă să aştepţi…

– Cum aşa: nu ştiu …?

– De totdeauna ai scris despre haiduci, haiducii se poartă şi acum - cică fac luptă de clasă, îndreaptă nedreptăţile, îi judecă pe bogaţi, dau la săraci… Pe cînd eu…

– Pe cînd matale?

– Pe cînd eu - parcă n-ai şti: m-au epurat de la-nceput de tot din primele zile ale lui ‘48; mi-au lipit în frunte eticheta cu decadentismul, cu erotismul… Spune şi dumneata: eu şi erotică…

– He-he-he!, a nechezat iar Olteanul.

După cum heheise, Olteanul voia să spună că da. Apoi a mai adăugat ceva, molfăind la pipă, însă doamna n-a înţeles, ori s-a prefăcut. Mie mi s-a părut că înţeleg (dar nu sunt foarte sigur): eticheta cu erotismul îi fusese lipită, dar nu în frunte, altundeva (n-am înţeles unde).

– Spune şi dumneata: ce mă fac? Ce fac?

– Semplu: te reprofilezi, te reciclezi, cum zic ăştia! Apucă-te şi scrie şi matale despre haiduciţe, muică, mamă dragă!, a nechezat Olteanul de haiduci. Îţi stau la dispoziţie cu tot arsenalul bibliografic, cu material cît îţi doreşte inimioara…

– Inimioara! Mă vezi pe mine scriind despre haiduci?

– De ce să nu te văd - pe timpurile astea? Ţi-am spus: îţi stau la dispoziţie cu, întreaga ceată şi dacă nu-ţi convine tactica şi strategia haiducească, ţi-l împrumut pe Clausewitz, doar ştii nemţeşte.

Doamna a început să rîdă - o simţeam, de la fereastra mea, prin calorifer: rîdea cald, chiar fierbinte şi gîdilat, ţărăneşte. Ţărăneşte a întins o mînă, ca să-i dea o palmă, gîdilată şi ea, dar s-a oprit cu ea în aer, la mijlocul drumului.

– Lasă-mă, zău, domnu’ colonel, cu generalii dumitale. Eu n-am grad, n-am pensie, n-am tactică-şi-strategie nici măcar haiducească, eu am… Numai frică am: ce Dumnezeu să fac? Şi cum? Nu ştiu, ştiu că aşa nu se mai poate, că trebuie să ies iar la suprafaţă, la lumină, să public iar. Cu orice preţ!

– Eh! Dacă-i pe cu-orice-preţ, atunci adresează-te altuia, eu nu-s bun sfetnic în chestia asta. Şi nici nu cumpăr.

Tăcere. Or să se oprească aici cu discuţia - dacă Olteanul zice că el nu cumpără, nu dă sfaturi în materie de preţ cu orice

preţ… Deci domnul cu pipă, e nu numai oltean, ci şi colonel - la pensie. După cum e îmbrăcat, după cum îi miroase tutunul, primeşte pensia, nu i-au iventrat-o ăştia; şi e o pensie bunişoară. Oltean, însă, după cum vorbeşte, a stat mult în Ardeal - iar dacă numai la Sibiu, atunci o fi (fost) colonel de cavalerie. O fi călărit cu pipa-n cioc? Chiar şi cînd sărea obstacole? Şi, dacă a fost pe frontul rusesc, ce tutun va fi băgat în pipă: de păpuşoi?; ori mahorcă? Frumoasă armă, cavaleria. Poate cea mai frumoasă, tocmai, pentru că, de cînd cu maşinile… Se spune că, în '39, cînd Nemţii au intrat în Polonia, cavaleria poloneză a pornit şarja cu lăncile în poziţe, împotriva tancurilor. Ce oameni, polonezii, deşi se mai zice că nici un cavalerist n-a scăpat cu viaţă… Tata povestea că, în lagăr la Slobozia, un ofiţer de tancuri rus, se lăuda cu astfel de ispravă (unii spun: faptă de arme): undeva, în Cuban, el singur - adică un singur tanc de-al lor, T 34 - a nimicit, lichidat o întreagă formaţie de cavalerie românească; şi nu trăgînd în cai şi în oameni cu mitralierele, cu tunul; nici strivindu-i sub şenile - ci doar fugărindu-i: îi alerga, cu tancul - fără să tragă un foc, pînă crăpa calul; şi nu se oprea, ca să-l împuşte şi pe călăreţ, pornea, cu tancul după alt, alţi cai: îi alerga, duduind din, motor, pînă cădeau - şi să mai pretindă cineva că rusul iubeşte calul. Dacă românii tot erau încercuiţi, de ce nu i-au luat prizonieri pe oameni, ca să recupereze caii? La această întrebare a mamei, tata a ridicat din umeri: ce să facă ruşii cu caii româneşti, obişnuiţi să mănînce ovăz - de unde ovăz?, caii lor păşteau hîrtii, rodeau garduri de nuiele, erau economici…

– De ce: cu orice preţ, zicea acum colonelul de cavalerie haiducească (cum l-o fi chemînd pe scritorul de haiduci?), cu alt glas, cu al celui de, totuşi, sfetnic. Cu preţul muncii de scriitor - ştii cum? Semplu: o iei frumuşel pe Bogdana dumitale din cartea apărută pe timpul… boierimii reacţionare, o aranjezi niţel din nume - îi zici: Dana; sau: Oana, cum ţi s-o părea mai potrivit şi…

– Ce fac după ce-i schimb numele?

– N-ai decît să nu i-l schimbi, dar o trimiţi în secolul trecut! O urci pe un cal alb cu şaua verde, îi pui în mînă o flintă ghintuită - şi du-te, leliţo, de-mparte niţică dreptate d-aia, haiducească! Semplu!

– Semplu? Fii serios, domnule colonel, simplu o fi pentru dumneata, care, de treizeci de ani, numai literatură de-asta, haiducească, ai făcut - dar eu? Eu?

Şi doamna a început să se tînguie: că cine fusese ea şi ce-a ajuns. Colonelul o asigura că ştie şi o înţelege: să fii lansată de Lovinescu, să creşti la "Sburătorul", cu cei mai mari scriitori ai ţării româneşti - şi să fii epurată, interzisă… Nu-i uşor, dar lasă,

dacă e fată ascultătoare, neica îi arată cum poate trece la "tema haiducească", singura care mai merge în zilele noastre.

Ea nu-l asculta, vorbea în acelaşi timp, povestea cum încercase toate uşile, toate ferestrele - uite, mai pe la începutul venirii ăstora (dar înainte de a fi epurată), era pe punctul de a avea o revistă - ce bine ar fi fost dacă ar fi continuat, într-un fel "Sburătorul", după moartea lui Lovinescu… Dar nu s-a putut: ba nu era hîrtie, ba nu era aprobare - pînă cînd a venit '48-ul… A încercat să continuie altă dispărută: revista Cercului literar de la Sibiu - tot aşa: n-a fost hîrtie, pînă… n-a mai fost nici aprobare. Dar ea nu s-a dat bătută, a încercat aici, dincolo, a căutat, s-a sacrificat, s-a dat bine cu cei de la conducerea teatrelor, pentru ca să fie numit director pe ţară Camil… Cît pe ce să reuşească - n-a reuşit, dar ce teatru ar fi făcut ea, la Cluj, dacă l-ar fi avut, la spate, pe Camil… A mers şi mai departe cu sacrificiul de sine, a intrat la controlul-teatrelor: muncă pasionantă, chiar dacă avea de-a face cu şefi care abia ştiau să se iscălească - în fine, i-ar fi învăţat ea… Dar timpul trece şi ce face cu scrisul? Pentru că, înainte de toate, e scriitor - de aceea s-a gîndit că, dacă e să re-debuteze, atunci să se manifesteze la un cenaclu de provincie, la Sibiu…

Eu încremenisem, lipit de caloriferul meu. Spusese: să se manifesteze, nu: să se producă - cine să fie scriitorul-scriitoarea lansată de Lovinescu, crescută la "Sburătorul"? Îmi venea îmi minte un singur nume: Hortensia Papadat Bengescu. O descoperisem la Şeica, în cărţile "arse", citisem trei romane (tot mirîndu-mă, faţă de domnişoara, că o femeie poate să scrie atît de bine, chiar mai bine decît unii bărbaţi) - dar nu putea fi ea. Nu-i văzusem autoarei **Concertului de muzică de Bach** măcar o fotografie dar eram sigur: era mai urîtă (exterior) decît doamna de alături, de pe coridor; şi, sigur, invers pe dinăuntru - altfel ar fi scris ce, mai ales: cum a scris? De un lucru eram sigur: Doamna Bengescu poartă pantofi cu tocuri joase - or decadenta, erotica de la calorifer era căţărată pe tocuri de-o şchioapă. Sigur, înălţimea tocurilor nu e un criteriu, cum ar spune Septimiu - ei şi? Să admitem: tocurile, nu - dar prenumele şi numele, două: şi Hortensia şi Papadat şi Bengescu sunt nume din Moldova şi din Regat, în nici un caz din Ardeal. Dacă Septimiu ar fi de faţă şi aş discuta cu el problema şi el ar zice că judecata mea e alături: şi dacă Hortensia Papadat-Bengescu e un pseudonim?, eu i-aş răspunde: nu-i pseudonim, simt eu şi, dacă-i pe simţite, atunci să afle domnul Septimiu că eu mai simt ceva: scriitoarea ceastălaltă, cu tocuri suse, pe care nu ştiu cum o cheamă, ea poartă pseudonim! Şi să nu mă întrebe cîţi scriitori cunosc eu, dacă nu personal, atunci de

aproape, adică văzuţi cu ochii mei - sigur că, în afară de domnul Artur, pe nici unul. Mai simţeam ceva: Doamna Bengescu n-ar fi intrat în panică, pentru că a fost epurată; şi chiar dacă uşor nu i-ar fi fost, ea n-ar fi simţit nevoia să se ma-ni-fes-te-ze, aici, la noi, ea era de multă vreme, un mare scriitor, cum să re-debuteze? Oi fi simţind eu, dar dacă ne gîndim la Camil (Petrescu), la Sadoveanu (Resadoveanu, cum îi zice tata)… Ei nu sunt, nu erau deja mari-scriitori? Şi totuşi, se apucaseră să re-scrie; re-cărţi; să se manifesteze,vorba decadentei; în loc să…

În loc să, ce? N-am de unde şti prin ce trece un scriitor, chiar mare, cînd e epurat, interzis. Poate că se va fi decis la manifestaţiune prin cine ştie care cenaclu de provincie, pînă şi Doamna Bengescu - dar încă n-am aflat noi… Deşi, sper că ceea ce 'simt' eu e şi, adevărat, anume că Hortensia Papadat-Bengescu n-are să facă una ca asta. Poate pentru că e femeie, deşi scrie ca doi bărbaţi - oricum, tăcînd, se poartă mai bărbăteşte decît alde Sadoveanu, Camil Petrescu…

Tot despre Camil vorbeşte şi colonelul de haiduci:

– Pînă şi Camil al dumitale s-a refugiat în istorie - e singura insulă, pentru scriitori. A 'nnemerit-o bine, dom' Camil, a comis întîi o piesă despre Bălcescu, a văzut că merge, acum s-a apucat de un roman-frescă, tot despre Bălcescu, am citit la gazetă.

Doamna ştia. Ba chiar ştia mai bine, fiindcă nu din gazetă aflase ea.

– Dar parcă numai el? Uită-te-n jur, ai să constaţi că toată scriitorimea ardeleană a trecut la istorie: Muşat trage în jug la o daravelă cu o răscoală a iobagilor - ceva cu Bobîlna, ori poate cu Gheorghe Doja. Florea Pajişte al nostru s-a lăsat de suprarealism şi a trecut la realism-socialist, comite o daravelă în versuri - cu Doja? cu Bobîlna? Pînă şi băiatul ăsta, Radu - cel care prezintă lumea la cenaclu, aviator de felul lui, deblocat (acum face pe pedagogul la o şcoală de ucenici) - scrie un roman despre Mihai Viteazul, primul volum e aproape terminat, o să aibă vreo şapt sute de pagini…

– Şapte sute de pagini?! s-a îngrozit doamna. Dar cine-i publică atîta… Atîtea sute ?

– Ei, muică! Ăi care te-au dat pe matale afar' din literatură pentru, mă rog, erotism! Dar dacă pui mîna şi o dai pe haiducie, n-ai decît să-i tragi în continuare, cu… era să zic: daravela decadentă - cu condiţia să te plasezi într-un trecut cît mai îndepărtat de prezentul-de-aur.

– Crezi că ar merge? Că aş putea şi eu? Nu mă văd scriind despre haiduci - ca să nu-ţi fac concurenţă (de astă dată l-a atins cu pălmuţa ardeleano-ţărănească), dar despre vreo răscoală, ceva,

o revoltă - numai să fie ţărănească, eu sunt de la ţară, cunosc bine mentalitatea…

O răscoală, ceva; cunoaşte bine mentalitatea… Azi-mîine o să fim obligaţi, la şcoală, să-i citim, să-i analizăm romanul (cu o răscoală-ceva). Hai să zicem că pe moşcoloneulul nu-l citesc, fiindcă nu-mi plac haiducii. Dar el nu face nici bine, nici rău cu haiducìile lui, nimeni nu ni le bagă pe gît, la clasă. Însă dacă scriitoarea erotică are să comită, vorba pensionarului de haiduci, o daravelă so-cia-lă, atunci, vai de steaua noastră, a nefericiţlor elevi!

Acum colonelul vorbea altfel, schimbase tonul. Şoptea, iritat:

–… lasă-le,-n tămîia lor, aşa, nedumirite, cu tot cu sin-di-ca-tul lor de-de-de… Păi matale, scriitor adevărat, să umbli cu condeiul prin trenţele lor de-de-de spălătorese, muică?

– Înseamnă că n-ai citit manuscrisul, a făcut doamna, înţepată. Eroina mea nu-i spălătorească, e lenjerească.

– Ce mi-i Tanda, ce mi-i Manda - tot dracu-ăla! Tot prin rufele murdare ale burgheziei răscoleşte! Auzi: eroina mea nu-i spălătorească!

– Şi de-ar fi, ce-ai cu spălătoresele? Balzac…

N-am mai auzit ce-a răspuns colonelul la Balzac. Ce are Moş Teacă ăsta cu spălătoresele?, m-am întrebat, tulburat. Or fi avînd oltenii un dinte împotriva spălătoreselor care şi ele sunt oltence? Ce-a vrut să spună, în fond, despre Maricica: n-are şi ea suflet de om? şi, în plus, un halat alb care, atunci cînd şi-l poartă, cu cipici, pe coridorul spălătoriei, se preface în rochie de regină. Şi ce ochi are, Maricica: albaştri-albaştri, cu o mie de steluţe aurii. Cînd te-atingi de ea, fie şi în, gînd, ca mine, te-te-te face neom, te-ntoarce pe dos ca o mănuşă. Şi ce sîni are Maricica noastră, nici nu-i nevoie să te uiţi la ei, ca să ştii că, în fine, ce să mai lungim vorba, sunt sublimi; ce să mai zic de mirosul ei: abur bun, de spălătorie şi adiere bună de fier încins - nu prea înţeleg de unde, fiindcă rufele noastre, ale elevilor, nu se calcă - poate tot de la halatul ei, mereu alb ca zăpada şi călcat cum n-am mai văzut - sunt sigur că e unic. Dacă m-aş face scriitor, aş scrie un roman întreg, de şapte sute de pagini cel puţin, numai despre halatul ei. Sigur: halatul ar fi doar pretextul, numai coaja, învelişul, fiindcă înăuntru ar fi Maricica. N-ar fi el chiar realist, romanul, ba destul de decadent, ca să spunem lucrurilor pe nume, chiar erotic - dar ce se bagă scriitorul de haiducii? S-o lase pe scriitoarea erotică să citească la cenaclu ce-a scris ea despre o Maricică - sunt convins că a scris bine, simţit, ca un adevărat scriitor format la "Sburătorul" lui Lovinescu. Însă colonelul o tot bate la cap:

– Cu căcaturi din astea vrei să re-debutezi? Dacă tot îţi pui poalele-n cap, atunci fă-o,-n tămîia mă-si, de-a dreptul tractoristă, femeie-comisar, ce-o dai pe după piersic cu-cu-cu spălătoreasa!

– Lenjerească, tovarăşe, nu spălătorească!

Haiducul a rămas cu falca bălăbănind, după ce pipa îi demult căzuse pe jos, el însă n-o băga în seamă. I-a ridicat-o, i-a pus-o în mînă tot doamna. L-a luat de braţ şi l-a dus spre uşa încăperii cenaclului, spunîndu-i ceva din care n-am mai înţeles nimic.

Şi n-am înţeles de ce colonelul, după ce o înjurase - nu chiar pe ea, pe autoare, dar cînd îi înjuri unui autor personajele, ce-i?- se speriase atît de tare, încît uitase de pipă; uitase şi de sine, doar doamna autoare de lenjerese îl conducea, aproape ducea, de braţ.

Am intrat după ei, pentru partea a doua. Componenţa (aşa se spune în sport despre echipă, lot) cenaclului era alta decît în prima. Abia jumătate din cîţi fusesem la poezie, cu toţii oameni serioşi, aşezaţi pe scaune. O să vorbesc despre asta cu Octavian şi cu Septimiu; o să povestesc şi la internat: la poezie vine multă lume, mai ales fete - şi băieţi, dar încă neformaţi. Pe cînd la proză rămîn bărbaţii. Şi ceva femei, dar din cele care au înţeles că romanul nu e joacă, ci treabă de hamal, bărbătească. Avea dreptate Shaw (sau Twain?- unul cu w) să spună că e 5% inspiraţie şi 95% transpiraţie. Sigur că deosebirea între poezie şi roman se face după rezultat - şi e bine aşa, după o sută, după o mie de ani nu se ştie cum s-a ajuns la rezultat, însă cînd se întîmplă să afli, nu se poate să nu ţii seama şi de asta. Dacă te gîndeşti numai la motivul morţii cutărui mare scriitor, fie poet, fie romancier: nu chiar toţi, dar un mare număr dintre poeţii din secolul trecut au murit destul de tineri, fie de moarte violentă - Byron înecat, Puşkin în duel - fie de boală: Eminescu, Hölderlin, Baudelaire, adică cei foarte mari. Dar din ce pricină au murit romancierii? De muncă, de epuizare. Chiar dacă au avut şi ei boli grele (Dostoievski: epilepsie; Flaubert se zice că ar fi avut sifilis; Proust, un fel de astm), nu neapărat boala i-a pus la pămînt, ci munca, scrisul pînă la moarte - ca Balzac; ca Rebreanu, aşa am auzit… Cînd o să vorbesc cu băieţii despre asta, o să compar poezia şi proza cu sprintul şi fondul din atletism. Poetul, pe 100 metri, explodează, dă, în zece-unsprezece secunde tot, totul, fără nici un fel de tactică de economisire a forţelor - nici nu are timp. Pe cînd romancierul, alergător de fond, are, în faţă, pe de-a parte, spaţiul: să zicem 10.000 metri; şi timpul: 32-33 minute (vorbesc de campioni); el trebuie să-şi împartă spaţiul la timp şi timpul-şi-spaţiul la propriile-i puteri - nu doar cele fizice, cum mai cred neştiutorii, ci şi la cele psihice, o cursă de fond se face nu numai cu picioarele, ci şi cu capul; şi cu inima. Cînd eşti spectator

(cunoscător) la un concurs atletic, asişti (şi participi, ca cititorul citind) la o cursă de 100 metri: o flacără, o răbufnire, o explozie (pe care, cu ochiul-minţii, o poţi relua, repeta, pînă înveţi poezia pe de rost); pe cînd o cursă de fond este, în aparenţă, monotonă, plictisitoare (25 de ture de pistă, la proba de 10.000 metri) - cam ca viaţa obişnuită; ca o poveste a vieţii… ; însă dacă eşti cît de cît iniţiat, atunci citeşti un roman şi, citind romanul scris de altul, îţi alergi cursa ta, povestindu-ţi-o.

Cam aşa ceva.

Sufundat în zecemii-ul meu şi ocupat numai cu tactica-şi-strategia alergării de roman, nu am fost atent la spectatorii din tribune; nu mi-am dat seama că eu eram spectator în tribună, pe pistă rotindu-se altcineva, nu eu însumi.

Însă, după ce am privit-ascultat vreo treizeci de secunde, am oftat şi eu, ca vecinul meu de tribună, colonelul de haiduci şi mi-am spus în sinea mea (poate ca şi el, bătrînul): Ce-şi face omul cu mîna lui nici dracu nu mai desface; şi încă: Unde nu-i cap (de alergător de fond), vai de picioarele - fie ele şi neşchioape, cum mă temusem, la început, dar mă bucurasem constatîndule şi sănătoase si frumoase si înfrumuseţate de tocurile înalte ale pantofilor (spre deosebire de cele joase ale Doamnei Bengescu); şi încă, încă, citat din Şoricica:

«Unele persoane degeaba sunt curate la trup (o cenzurez oleacă), dacă la suflet sunt aşa-şi-pe-dincolo (ca să nu-i zic pe nume)».

Auzeam ce auzeam din ceea ce citea, manifestîndu-se (nu producîndu-se ca alţii, ca gloata, ca amatorimea cu cicluri în cinstea). Şi, auzind, vedeam.

Nu mă uitam la ea, manifestanda, ci la bietul Moş Haiduc': acum arăta ca un adevărat pensionar; ca un pensionar căruia ăştia i-a luat pensia, nu mai are nici tutun de pipă, îi umple găvanul cu chiştoace de plugare; şi-a pierdut şi casa şi ţănţoşenia de cavalerist cu care, pe coridor, o sfătuia, o mustra, o niţel scutura pe asta, persoana, îi cerea să nu se manifesteze cu poalele-n cap, să mai rabde, să mai aştepte şi să treacă, dacă dacă nu în general, la istorie, atunci în special la haiducie…

Mă uitam la scriitorul de haiduci şi credeam că ştiu cînd şi de ce se produsese, pe coridor, răsturnarea de situaţie, inversarea rolurilor: atunci cînd persoana, supărată că el îi zicea mereu lenjeresei: spălătoreasă, îi scăpase un: "tovarăşe". De asta îşi va fi pierdut pipa: lovitura de cravaşă, peste ochi venise prin surprindere - şi din partea cui… I se va mai fi spus colonelului; "tovarăşe", pe la ei, pe la cazarmă, pe la serviciul care-i dă pensia, pe stradă, la vreo prăvălie - dar cei care i se adresau

astfel ori nu ştiau cine este, ori erau obligaţi, ca funcţionari, să folosească noul-apelativ. Dar persoana? Pe care o cunoştea demult şi chiar dacă el, scriitor de haiduci nu se va fi dat în vînt după "modernismele" din Capitală, din jurul lui Lovinescu, nici după erotismele-decadente din proza persoanei, totuşi, o trata ca pe un coleg, ca pe un scriitor - de două ori mai nefericit decît el: o dată ca femeie, apoi ca epurat - şi se oferise să o ajute, bineînţeles, doar cu sfaturi, dar şi sfaturile colegiale sunt un ajutor. Ce a scos-o din fire pe epurată: îndemnul, insistenţa moşului de a trece şi ea la istorie - "singura insulă", la literatura-haiducească?; faptul că îi zicea lenjeresei spălătorească?; povestea cu poalele-n cap? Poate că toate, adunate şi care, în concluzie, tot la poale-n cap, la manifestare băteau.

Mă uitam la Moşcolonelul de haiduci, prăbuşit, amuţit şi o vedeam pe ea, pe persoană, în plină manifestaţune: citind. Din cuvintele, frazele, paginile citite se alcătuia un tablou, o imagine: persoana şedea, ca în realitate, pe scaun, dincolo de masă; vizibilă de la brîu în sus; pe măsură ce depunea în dreapta ei paginile citite, în aceeaşi măsură paginile albe ale halatului se depuneau în sus, formau o corolă - era interesantă floarea-albă, de aceea îmi concentram privirea gîndului numai asupra ei, ca să nu văd ceea ce nu se cuvine să vezi, chiar dacă ţi se vîră în ochi, adică acea parte a trupului femeiesc, descoperită (după metoda rusească) prin punerea poalelor în cap.

Îmi era din ce în ce mai greu, mai rău, auzind-văzînd manifestaţunea doamnei. Însă băiat bun fiind, în amintirea comunicării prin caldorifer, pe coridorifer, la un moment dat, mi-am spus că nu se face, că nu-i bine, nici drept, aşa - şi am început s-o acopăr la loc, să-i cobor petalele, să-i învelesc dezveliciunea, tot întrebîndu-mă dacă ea simte, ştie, vede că, într-un fel, face treabă de Sisif.

Însă şi eu, cititor-ascultător, tot Sisif eram - dar pînă cînd? Apoi ce putere aveam eu ? Eram un oarecare elev de liceu, acolo, intern pe de-asupra, nimerit fără voie într-un loc şi într-un timp unde totul era nedrept, pe dos, cel puţin pentru mine, iubitor pînă la leşin, pînă aproape de moarte, de fete frumoase, de femei odoamne. În prima parte, fusesem luat la palme, pe faţă şi pe dos, de cine: de însăşi Gita, zîna-muza-visul, dragostea şi moartea mea - cu ciclul ei de poeme în cinstea; iar acum, în a doua parte, doamna vieţii mele mă înşfăcase de ceafă, ca pe un pisoi care încă n-a învăţat să fie curat şi mă îndesa, mă dădea cu botul, cu ochii, cu sufletul prin - dar nu era al meu, nu eu făcusem asta, eu nu sunt nici pisoi, nici autor de cicluri, de poveşti cu lenjerese, în viaţa mea nu comisesem, vorba haiducului, vreo poezioară, nici vreo

proză, singurele comiteri fiind bietele mele scrisori fără adresă, scrise, nici măcar pentru adresante, ci pentru sufletul meu - ce căutam eu în, cum îi zisese Septimiu: bordelul ăsta? Şi ce obligaţie aveam eu - şi minor şi elev-intern şi refugiat să dreg ce stricau adulţii sau fetele minore, dar cu care nici măcar nu mă salutam pe stradă (din pricina ofiţerilor), să cobor într-una la poale puse-n cap, să acopăr, eu, ceea ce nici la noi, la ţară, nici la ţigănci n-am văzut, dezgolit? Ba am văzut,dar nu spun că am văzut…

Deci, asta este, cum se spune: faţa ascunsă a lunii? Aşa arată literatura, pe dinăuntru? Aşa, scriitorul, în carne şi oase? Bine-bine, n-or fi toţi aşa, dar de ce pic eu chiar pe ăştia? Nu-i mai bine în bibliotecă, citind liniştit rezultatul, nu procesul?

Dacă aş fi şi eu scriitor (ceea ce a devenit şi mai puţin probabil, după ce am îndurat într-o singură seară - dacă în pauză m-aş fi luat după Septimiu, să mă duc şi eu la curve, măcar aş fi ştiut o treabă), atunci aş îmbrăca-o pe decadenta-realistă, pe erotica-socialistă în halat alb-alb şi i-aş pune în picioare cipici.

I-ar sta nu numai bine, avantajos, dar i-ar veni perfect, ca o mănuşă, halatcipiciul: toată lumea ştie că negrul e un alb de sens invers, negativul, aşa că nimic mai simplu: o desfoliem (însă de sus în jos, nu altfel) de puloverul negru, de fusta neagră, de ciorapi, de pantofii negri şi, uite-ne, tot pe coridor. Ea, în alb, mirosind ucigător, a abur de la fierul de călcat; şi a piepţi pentru populaţa paşnică din internate: şi a "tovarăşe".

Se spune (şi bine se spune) că autorul trebuie să se identifice cu personajul, cu eroul - aici: eroina, persoana. Acum nu vorbesc de mine, autor-prim, vorbesc de personajul meu, întîmplător el însuşi scriitor, autor al unui roman erotic despre Bogdanicica. Vreau să spun: personajul meu e feminin (de ce nu s-o fi spunînd: personaja?), scriitoare, autoare de romane foarte erotice şi adînc decadente. Nu le-am citit, de aceea nu scriu, în romanul meu despre romanele eroinei mele, personaja; însă dacă ea ţine şi ţine să re-debuteze, atunci nu respingem, tovărăşeşte, sugestia Moşcolonelului, trecem la insulă, în general, la haiducie, în particular: o suim pe dînsa pe un dîns alb cu şaua verde, îi punem în mînă o ghintuită şi o invităm, leliţă-n halat şi cipici, să împartă. Nu neapărat dreptate socială, ci niţică bărbăţie internală. Şi să aud eu pe vreun personaj secundar şi timid si ciudos că-i zice curvă - îl dau afară din roman! Şi ce dacă-i spălătoreasă? Nu poate ascunde, sub halatu-i alb şi floarea-i albastră, de spălătoreasă de internat, infinite comori sufleteşti (dacă le căutăm pe acelea şi nu ne mulţumim cu cestelalte, trupeştile)? Apoi (am citit eu şi nu într-o singură carte) nu există tematici neinteresante, nici perso-

naje serbede - există numai scriitori fără har - uite, dacă ne gîndim la mama Cosettei, din **Mizerabilii** - deşi nu-i cel mai fericit exemplu, pentru că personajul moare, după ce i-au căzut toţi dinţii, de beţie - mai degrabă să o luăm pe Sonia Marmeladovna: ce, ea nu era ce era?, nu se dădea ea pe bani, la cine se nimerea? Pe cînd Maricica noastră numai la elevi şi numai pe cinci lei, dar unii spuneau că, dacă nu aveai decît doi, sau niciunul, ea nu refuza, nu se tîrguia, mergea şi pe datorie şi pe veresie, se zice că zice:

«Să fie de sufletu' lu taica» -

Dacă tu, cititor ajungi, nu numai să o iubeşti pe Sonia, dar să o respecţi în cel mai înalt grad, să o consideri şi tu, ca Raskolnikov, o sfîntă, de ce n-ar avea dreptul la măcar un sfert din consideraţie Maricica noastră, un adevărat erou-tipic (aşa scrie în Tezele provizorii - desigur, nu despre fete bune din realitate, ci despre tovarăşe de-ale lor, din irealismul socialist, pîrjolitele, nu de dor de om, ci de iubire de partid, frămîntatele de plata cotizaţiior, de îndeplinirea planului, de participarea la producţie, nu de flăcăi, prin căpiţe de fîn ori pe coridoare de spălătoare)?

Şi cum, ce mi-i (în romanul meu) Maricica, ce mi-i Bogdana; ce mi-i Gita, ce mi-i scriitoarea de lenjerese; ce mi-i albul, ce mi-i negrul, adică albul de sens invers, negativul…

Ar fi uşor - dacă viaţa ar fi un roman scris de mine, personal.

12

– Inventar?

– Inventar - am răspuns numai ca să arăt că nu fusesem luat prin surprindere.

O salut, înclinîndu-mă, apoi dau să ies de sub brad în alee. Însă Madam Piscupescu îmi face semn să rămîn locului, vine ea.

Rămîn. O mai salut o dată. Îmi fac de lucru, dînd din mîini, din cap - asta ar vrea să fie o invitaţie-postumă, aşa am citit undeva.

Ofiţereasa nu mă vede, nu mă aude, e atentă să calce în exact urmele noastre din zăpadă. Are însă pasul mic, păşeşte în urma urmei şi alături, piciorul i se înfundă mult peste genunchi. Sacoşa din mîna stîngă îi scapătă în zăpadă, ea întreagă se clatină…

Ia te uită: nu am degerat cu totul, mai am reflexe de portar de fotbal: o prind de coate, din zbor, de coate o conduc sub brad,

la adăpost. Trag cu coada ochiului la Bariţ: ce zice el de reacţia-mi fulgerătoare?; mă primeşte în lot, la "Progresul"? Răspunsul nu vine pe loc - dar totuşi, vine: Bariţ dă din bronz de două ori, însă al treilea da se preface, diagonal, a îndoială, a să-mai-vedem. Bine, îmi spun şi nu las să mi se citească dezamăgirea amînării. Pînă la o nouă încercare, mă duc pînă la mijlocul drumului, ca să ridic sacoşa.

Dar nu ajung: ea s-a atîrnat cu putere de reverele paltonului meu, nu mă lasă.

Tuşesc, îmi dreg vocea, mă pregătesc să o liniştesc, să o asigur că nu s-a întîmplat nimic grav, iată, ea nu a căzut, a rămas pe picioare - şi chiar dacă s-ar fi răsturnat, ar fi nimerit pe moale, ca şi sacoşa dealtfel…

Tuşesc, tuşesc, tot nu-mi vin Cuvintele. Îmi vor fi îngheţat, de cînd stau aici. Or să vină ele, după ale ei - nu se poate să nu le sloboadă ea, pe ale ei, încălzite, trebuie să spună Protopopeasca ceva, indiferent ce: fie că nu-i nimic, nu-i nimic, fie întrebîndu-mă dacă nu s-a spart ceva în sacoşă, fie aşa, vorbe, glume pe seama spaimei prin care tocmai trecuse.

Dar Madam Elefterescu nu scoate un cuvînt - ea care ciripeşte tot timpul, nu se poate stăpîni să emită sunete pînă şi în sala de lectură. Nu rosteşte cuvinte, dar, ca şi în sala de lectură, emite sunete. Îmi vîjîie urechile de frig, nu le pot desluşi, aranja în eventuale cuvinte, propoziţuni. Iar eu tot nu pot vorbi, îmi va fi îngheţat şi mie pompa de ulei a uşii - pe un ger ca ăsta. Dacă sunetele ei sunt, cum bănuiesc, mai degrabă: doresc - sunete, atunci e bine, foarte bine, o să facem puţin haz de necaz, cu vocale, a-a-a, i-i-i, pînă ajungem la o-o-o, o să mi se destpenească şi mie gîtul, descleşteze fălcile, topească gheaţa de pe rădăcina dinţilor. Exagerez un pic, dar exagerarea e mama sănătăţii. Ba nu: exagerarea are altă mamă, presupun, învăţătura. Sau chiar repetiţia.

Ah, şi dacă mi-ar libera reverele paltonului: aş începe o nouă viaţă; una cu totul liberă şi fericită. Dar cum să fac, să mă eliberez singur? Nu se face: dacă ne vede cineva cum încerc să mă descotorosesc de o femeie, de o doamnă, descleştîndu-i mîinile? Iar dacă rămîn aşa, ţinut de revere şi de aproape - dacă ne vede cineva? În plin parc? Şi încă dimineaţa, devreme, cînd întreaga elevime e la şcoală, nu se trage de revere cu ofiţeresele - şi unde: lîngă statuia lui Bariţ…

Acum chicotele, chiotele ei se organizează, ordonează, chiar ritmează. Acum înţeleg cuvinte:

– 'Văzu'? Ai văzu'? Ai văzut?

Ridic din umeri şi în acelaşi timp încuviinţez din cap: să

aleagă. I-am ridicat, cu umerii, mîinile, mult - dacă ne vede cineva, crede că ne sărutăm; şi nu se face, ziua-nămiaza mare. Bun, pe jumătate am răspuns că am văzut - dar ce? Orice - trebuie să susţin conversaţia.

Ah, şi dacă mi-ar da drumul de revere; şi, chiar dacă nu ea se îndepărtează, să fac eu măcar un pas înapoi; sau în lături. Ca să ies din raza obrazului ei.

Mi-a lăsat un rever. În jurul ţîţînii mîinii cu care încă mă ţine, mă rotesc, mă deschid ca o uşă, spre aer.

Şi privesc din toate puterile, din tot sufletul, la ceafa lui Bariţ. Ca să nu văd obrazul de mort.

De moartă - la Mediaş, cînd făceam naveta, întîi să-i caut, apoi să aştept liberarea părinţilor, nimerisem într-un convoi funerar, pînă să mă dezmeticesc, mă aflam la o întinzătură de braţ de sicriu, văzusem destule sicrie deschise, destui morţi; la Mana erau săraci-soldăţei, umflaţi de iulie; la Gusu, la Buia, ţărani şi ţărance, unii bătrîni, alţi mai puţin, am văzut şi copii, chiar şi o fată-mare, însă toţi ceilalţi erau morţi adevăraţi, pe cînd cestălalt, ceastălaltă de la Mediaş, nu era nici moartă, nici vie, era altceva-altfel - va fi fost o spînzurată, o înecată, de aceea o fardaseră atîta, mai bine i-ar fi plimbat, în sicriu, mulajul, ar fi fost mai puţin înspăimîntător (nu mi-a plăcut **Romanul lui Eminescu** de Cezar Petrescu şi din pricină că, pe coperta ultimului volum era reprodusă masca mortuară a poetului - nu doar o eroare, ci un păcat, Eminescu trebuie să rămînă veşnic tînăr, înfăşurat-în-mantia-i), decît ceea ce-i făcuseră bietei moarte, tencuită cu mistria, zugrăvită cu bidineaua, vopseaua roşie nu fusese suficient dizolvată, lăsase grunji pe pomeţi şi mai cu seamă pe buze - la bibliotecă nu luasem în seamă fardul ofiţeresei (sau poate că la-Astra nici nu se farda şi, dacă s-ar face să-i spui unei doamne aşa ceva, i-aş spune că nu are nevoie, îi stă mullt mai bine aşa, cu-fără), fiindcă la lumina zilei, crudă, ea umblă cu mască - şi aceea strîmb pusă pe obraz.

Ea mă întreabă, întreabă, în urechea stîngă, dacă am văzut?, am văzut?, văzut? - i-aş răspunde că am văzut multe în viaţa mea, că am văzut şi ce vrea ea să ştie dacă am văzut, orice, numai să-mi deie drumul de rever: cînd mă ţinea de amîndouă, de departe, se vedea mai convenabil, chiar dacă de aproape mă hăituia masca, însă aşa, asimetric, arăt a cineva care a făcut ceva rău şi e înfăşcat de rever (i se spune guler, în asemenea împrejurări). Poate dacă aş face un pas în lături şi încă unul, mîna ar fi silită să-mi dea drumul, ca să nu intre după mine în zăpadă. Însă nu mă pot urni. Ca în, vis. Ca în visele rele, cu Mortul încleştat de tine. Îmi spun, îmi repet: nu sunt în vis, aici unde sunt, pot scăpa, răsu-

cindu-mă brusc, ori îndepărtîndu-mă…

Ridic un picior, mă pregătesc să-l depun alături - dar chiar atunci ea îşi retrage mîna înmănuşată de pe rever. Sunt silit să bat din aripi, ca pe marginea bazinului de la Baia Populară cînd te împinge cineva, uşurel, doar cît să-ţi pierzi echilibrul. Mi-l recapăt. Şi sunt cel mai fericit dintre toţi aflătorii pe marginea bazinelor.

– 'I văzut? Ai văzut? Ai văzut ce-au făcut?

– Da, doamnă.

În sfirşit! Dau şi din cap, că am văzut. Apoi deschid braţele, a neputinţă.

– Am fost la ei. La sus-de-tot - însă arată la orizontală, peste umărul meu. De-acolo vin, i-am întrebat: de ce?

De ce?, o întreb şi eu, din toată fiinţa, din cap, din mîini, din ochi, De ce?, repet, apropiindu-mi obrazul de mască.

Care nu e atît de înspăimîntătoare. Doar neliniştitoare, fiindcă nu ştii cine-i îndărătul ei. Lui Septimiu îi plac; are în odaia lui, vreo cinci, însă una şi aceeaşi, le zice: senine. Eu aş prefera, dacă n-aş avea încotro, măşti ne-senine; ca acelea care simbolizează Teatrul: fie rîsul, fie plînsul, măcar, ştii o treabă, sunt atît de exagerate, încît nu pot fi decît măşti - pe cînd cele "senine" te bagă în răcori, fiindcă sunt Moartea - rece, îngheţată; şi care nu te ameninţă că or să te ia, dincolo; doar îţi povestesc ce e dincolo: rece, îngheţat.

Din fericire pentru mine, masca de aici nu e cu totul senină. Ba chiar plînge: buza de jos îi tremură ca la copii; bate; lacrimi tulburi şi aburitoare năboiesc peste rama ochilor şi coboară, cu zvîcnituri, pe tencuiala obrazului. Plînsul să fie răspunsul? Sau poate nu, să mai aşteptăm, o să se deschidă, în cele din urmă, apoi o să glumim, o să ne chiar batem joc de noi şi de spaima noastră nejustificată. Să o întreb, cu cuvinte, să-i cer răspuns din cuvinte? Dacă da sau ba? Însă nu ştiu, nu mai ştiu unde să-l pun pe da: la bine sau la rău? Ce semnificaţie să-i dau lui da (în cazul în care îl rosteşte): da-închis? Da-deschis? Iar dacă ea rosteşte: nu, ce să înţeleg: nu - inventar? Sau: Nu-Astra? Mai bine nu insist. Va fi înţeles ea greşit, va fi încrucişat pe da cu nu. Zăpăcită cum e va fi pus o întrebare năucă, i s-a dat un răspuns oarecare, ca să scape de ea, ea va fi înţeles cine ştie ce năzbîtie…

Suntem în alee, nici n-am băgat de seamă cînd ne-am mutat de sub poalele bradului la picioarele lui Bariţ. Bariţ se uită pieziş. Are şi de ce: pentru întîia oară mă vede cu o doamnă, de braţ. Să se liniştească: şi eu, pentru prima oară, mă văd. M-am oprit acolo, în capătul dinspre Bulevard al aleii şi mă uit încoace, la mine: arăt din cale-afară de ţeapăn, iar femeia e tare mititică, abia îmi

ajunge pînă la umăr, cu tot cu căciuliţă. Ţeapăn, dar de braţ; mică, dar doamnă. Aşa e la început, însă după ce voi face cîţiva paşi, o să păşesc mai desţeapăn, iar ea n-o să mai arate atît de mititică - mersul de braţ fiind mama învăţăturii. Sau a sănătăţii, depinde.

Mergem pe alee. Nu-mi simt mersul, am stat prea mult timp şi prea nemişcat sub brad, am îngheţat, picioarele s-au dezobişnuit să depene.

Ajungem în preajma Bulevardului. Mă opresc, o frînez şi pe ea.

Aş vrea să mă întorc la locul meu; dacă ea a înţeles aiurea? Dacă, după plecarea mea de sub brad, se deschide? În lipsa mea? Dacă numai prezenţa mea, sub-brad, face, are să facă să se deschidă uşa aceea?

Înalţ mîna liberă să schiţez un salut de rămas-bun. Durează mult, mult, salutul. Iar cînd e gata dezgheţat, e gata şi invers: îi iau din mînă sacoşa. Bineînţeles, o să mă întorc numaidecît sub brad, în postul de aşteptare, deocamdată o ajut pe femeia asta, biata, la sacoşa grea.

Încotro mergem? Ce întrebare, zice ea, fără s-o fi întrebat: acasă!

Recunosc: întrebarea, chiar nepusă, rămîne prostească: unde, în altă parte să-i car sacoşa cu cumpărături? Cînd o să ajungem la poartă sau la uşă, depinde în ce cartier locuieşte - eu îi întind sacoşa, îmi scot căciula, mă înclin, zîmbesc - şi mă întorc la sub-brad. Ca să fiu de faţă la deschidere. O să fiu, nu numai de faţă, dar şi complet desdegerat la picioare, fiindcă, uite: dacă, acum, aşa, vreau să mă opresc din mers, fie şi sub pretextul schimbării sacoşei dintr-o mînă în alta - n-aş putea: picioarele umblă singure, atît de singure, încît mă podideşte rîsul: cînd o să povestesc amicilor că eu n-aş fi vrut, nu voiam deloc să o conduc acasă pe Madam Protopopescu, dar n-am avut încotro, a trebuit să mă ţin după picioare… O să le mai comunic prietenilor o observaţie: picioarele umblă în linie dreaptă; cînd trebuie să cotim, schimb direcţia, sărind, ca pe schiuri - fireşte, în gînd, fiindcă în realitate, aş risca să o calc pe iubita-doamnă, cum îi spune Octavian…

Mergem şi vorbim. Vorbeşte ea, eu dau din cap; îmi prinde bine, îmi dezmorţesc şi gîtul. E bine, mult mai bine aşa, alături: nu-i văd obrazul şi îl laud pre Domnul că, la ora asta şi pe străzile pe care mă conduce nu întîlnim trecători, ca să-i vadă masca şi să se întrebe ce va fi făcut tînărul acela, abia elev de liceu, de e luat şi dus dincolo, unde nu-i nici durere, nici întristare, ci viaţă veşnică şi gheaţă.

Am ajuns la o poartă. Poartă de curte, nu uşă de casă. Îi dau

sacoşa, aici, sau aştept pînă pe pragul casei, distanţă de vreo zece metri buni?, e curte mare, naţonalizată, presupun. Nu aştept, încep să fac cumpene - din cap, a salut, a orice. Îi întind sacoşa cu amîndouă mîinile.

Doamna Elefterescu o ia cu o mînă, cu cealaltă mă ia pe mine de mînă:

– Să intri, puţin. Să bei puţin ceai cald. Să vorbim puţin.

Despre ce? Despre, mai ales de-ce-ul pe care tot nu l-a povestit, deşi am mers alături vreo douăzeci de minute - cum de-am uitat de el? Asta-i cu femeile: nu-i nevoie să te săruţi cu ele, ca să uiţi de mamă, de tată, de bibliotecă; doar să te ia de braţ.

– Nu vrei? Nu poţi?, mă întreabă ea. Ai altceva de făcut?

N-am, dar nu se face, aşa, de prima oară. Poate a doua şi dacă mai insistă un pic. Dar dacă o a doua nu se va mai arăta, iar de insistat…? Mai ales că şi-a recuperat sacoşa, nu mai are nici un interes.N-are interes, dar insistă. Eu cedez, după două-trei secunde de naz - aşa se face, ca să nu-şi închipuie că dau buzna peste ea.

Mă conduce, de mînă, prin curte. Urcăm patru trepte de piatră, bine curăţite de zăpadă şi cu, pe ultima, ştergătoare de cauciuc, nu de pănuşi. Ce bine că a fost pusă mai într-o parte, nu exact în dreptul uşii: în timp ce ea descuie, eu pot să mă ocup de ştersul bocancilor, dealtfel curaţi.

Îmi scot căciula încă de pe ştergătoare. În obraz mă izbeşte un val de aer cald şi binemirositor; de casă bine; de casă cu curte. În antreu ea trebuie să mă împingă uşurel în lături, ca să poată închide uşa pe dinăuntru.

Se dezbracă de palton din două mişcări, din a treia îşi leapădă căciuliţa, îşi ia sacoşa. Tot vorbind, trece în salon, lăsînd uşa deschisă; se duce mai departe, undeva unde, prin altă uşă rămasă deschisă, aud zgomot de vase - înţeleg că a ajuns în bucătărie.

Cu căciula în mînă, încheiat la palton, mă opresc în prima uşă: ce salon, domnule! Ce mobilă şi ce perdele la ferestre! Şi ce calorifer şi ce covoare… Tavanul e cam afumat, ar trebui rezugrăvit, atunci o să pară mai înalt. E mult mai mare salonul decît cel de la Septimiu. Şi mobilele mai mari; mai masive, mai groase; şi mai întunecate la culoare, e stejar. Cînd o să am casa mea, o să-i fac mobilă, dar nu de stejar - oricum, nu din blăni atît de groase şi atît de bortilite şi de înflorite. Îmi place lemnul, dar nu aşa: ai zice că stăpînul nu s-a sinchisit de cît de bine ar putea să se simtă omul locuitor, ci cît de praf făcut are să fie vizitatorul - de cantitatea de stejar folosită…

Salonul - uriaş: pe lung, aproape zece metri (am măsura mea:

poarta de fotbal, şapte metri); pe lăţime, ceva mai puţin de o poartă. Ar fi şi mai spaţios şi mai cald cu ceva mai puţină mobilă; şi mai înalt, dacă ar fi dezafumat.

De dincolo, din bucătărie, unde vîjîie gazul, doamna Piscupescu ciripeşte, vorbeşte, vorbeşte, nu înţeleg ce, oricum, nu despre ceea ce ne interesează pe toţi: da sau ba. Macină vorbe ca pe coridoarele bibliotecii, nici n-ai zice că e una şi aceeaşi persoană cu cea de sub brad. O fi uitat, se spune că dacă omul nu ar avea această facultate, ar muri, ar plesni ca un harbuz prea copt - de atîta ţinere de minte. Eu nu prea cred în teoria asta, Memoria nu o vîri într-o magazie cu spaţiu limitat, să zicem un cub cu o capacitate de atîţia ceva-cubi de memorie; în primul rînd, pereţii magaziei nu sunt rigizi; în al doilea, nici memoria nu e un material rigid, ba chiar mai elastic decît aerul - la o adică, o comprimi; în al treilea, memoria nu se depozitează numai în creier, ci şi în inimă, în stomac, în buricele degetelor; ba, uneori (şi nu numai atunci cînd nu mai încape în rezervoarele interioare), omul o poartă cu sine pe dinafară, ca pe un rucsac; ca pe o sacoşă, iar dacă mă gîndesc numai la mine, atunci umblu cu ea, fără s-o car, nu-i simt povara, pentru că e ca un fel de nor al meu; sau aureolă - de ce nu: umbră? Aşa că eu cred că omul uită ceva, nu ca să facă loc pentru altceva, ci fiindcă vrea el să uite ceea ce nu-i convine, pentru că e faptă de ruşine, o faptă rea, ori că e ceva de durere - ca Astra. Doamna casei nu are, acum, nici un motiv de ruşine (din contra, dacă ne gîndim la răspîndirea de scrisul-în manuscrisul); înseamnă că de durerea ănciderii.

De aceea trăncăneşte despre orice, ca să nu-şi aducă aminte, în timp ce eu mă uit la mobile, la calorifer, la perdele; la fotoliile largi, prea largi, din unghiul de dincolo: mă uit şi nu-i găsesc ofiţeresei locul. De parcă am fi intrat din greşeală, în casa altuia şi nici ea însăşi nu-şi dă seama - or fi bucătăriile la fel. O fi casă nationalizată, de asta. Nu mă întreb cine, cu numele, a stat aici, înainte, mă întreb însă dacă vechii proprietari o chiar locuiau. După plafonul afumat, am zice că da, însă după mobilă…

Cum Dumnezeu să te simţi acasă într-o casă cu astfel de mobilă? Eu ştiam că mobila trebuie să fie în slujba omului, nu omul tolerat în casa mobilei aşa-ceva,

Vorbesc şi eu în gînd, ca să nu tac: la urma urmei, cîte case din astea am văzut la viaţa mea? Una ar fi a lui Septimiu; a doua ar fi, este asta, ce ştiu eu cum locuiau oamenii normali de la oraş, pe timpuri normale? Aşa le va fi fost obiceiul: să cumpere, să-şi facă case mari, scumpe, să le umple bine-bine cu blăni de stejar, groase şi bortilite şi închegate în aşa fel, încît să se poată chema: mobilă - iar ei, stăpînii, nemaiavînd loc de ele, să umble pe

străzi cu maşina şi să doarmă la ‘otel. Mai rău ca în lecţiile de marxism-stalinism.

N-am gîndit-o vreodată la casa ei, de asta sunt derutat - şi, la propriu, ameţit (de frig? de foame?); dacă o gîndesc acum, unde s-a pun? La masa asta de douăsprezece persoane, o adevărată masă a cinei de taină? Pe unul din fotolii? La fereastră, lîngă calorifer? Mai degrabă cu spatele lipit de o sobă de teracotă, dar nu văd aşa ceva; au umplut salonul cu lemn - adevărat: stejarul e cel mai cald lemn - dar n-au găsit loc pentru o sobă, măcar o sobiţă, măcar una ornamentală, de privit, dacă nu de încălzit? Ea o fi avînd odaia ei, cu mult roz, cu ploaie de panglicuţe, cu grindină de rufărie împrăştiată peste tot - am citit eu - şi, desigur, cu sobă de faianţă… Atunci la ce-i va fi slujind salonul? Bineînţeles, la trecere…

De cînd cu naţonalizarea unora, cu “plasarea” altora, aud mereu de camere-de-trecere. În locul naţionalizatului care avea, să zicem, cinci camere şi familie de cinci persoane, au fost plasate două sau trei familii - nu contează numărul persoanelor, contează că se vorbeşte de bucătărie-comună, de baie-comună (asta e clar: două sau mai multe familii folosesc în-comun, baia, bucătăria); de cameră-de-trecere… Ceea ce nu mai înţeleg, nu-mi pot reprezenta pe teren, cum se spune: să fi sacrificat familiile, de comun acord, una din camere, prefăcînd-o într-un (încă unul) vestibul? - nu-mi vine să cred, se face economie la sînge de spaţiu-locativ; sau o cameră de locuit al unei familii plasată este folosită şi de altă, de alte familii ca trecere spre camerele lor? Mai degrabă aşa, cu toate că n-am văzut cu ochii mei, astfel de egală-împărţire.

Dacă locuieşte în casa ei, proprietate a ei - ceea ce ar fi de mirare, dată fiind profesia ori ocupaţia soţului, mare şef (poate chiar politic) la armată - atunci va fi moştenit de la părinţi, de la socri şi salonul, cu tot cu aerul, cu destinaţia lui - de-trecere; iar dacă e o plasată (tot graţie ocupaţiei marelui-ofiţer) şi ocupă singură întreaga casă şi curtea, atunci e şi mai explicabil: e prea mare pentru ea, casa; inutil salonul. De asta îl va fi transformat în, să-i zic: salon-de-trecere.

A, uite-o: vine încoace din bucătărie. Cu o tavă încărcată cu tot felul de obiecte din porţelan şi din argint. Zice, din capătul celălalt al trecerii:

– Dar nici nu te-ai dezbrăcat! Te rog, foloseşte cuierul şi pofteşte la masă!

La masă. Eu? Acum s-ar cădea să Spun: Mulţumesc foarte mult, nu vă deranjaţi, tocmai am mîncat… Sau, şi mai bine, îndreptîndu-mă spre cuier, dar nefolosindu-l, să spun, din mers:

Mulţumesc, dar trebuie să plec, bună ziua, doamnă… - şi să-mi văd de treaba mea, de drumul înapoi, la bradul lui Bariţ, la aşteptarea mea.

– Ai, aici, totul - pe mine mă ierţi cîteva clipe...

Nici n-am apucat să protestez bine-crescut, audibil, că a dispărut pe o uşă, în dreapta. Uşa s-a închis în urma ei, dar aud bocănitul tocurilor pe o scară. Mi s-a părut, sau chiar nu mai purta mască? Va fi fost din cele ţinute pe obraz cu elastic la ceafă, de asta a avut nevoie de atît de puţin timp ca să şi-a scoată. Şi dacă mă gîndesc bine - deşi n-am la ce, fiindcă i-am văzut numai tava, nu şi chipul - nu era machiată nici ca la bibliotecă ca-de obicei, însă pe timpuri normale, adică înainte de…

Neavînd în faţa cui protesta: («nu trebuia, vai, dar de ce vă deranjaţi…»), îmi las paltonul, fularul, căciula în cuier, în antreu, mă întorc în salon. Sincer să fiu: aş trece prin el - încolo, dincolo, să zicem pe scară, spre etaj… Dar nu se face.

Tava e în capătul celălalt; în capul mesei. Şi nu e din cale-afară de strîmt culoarul de-trecere dintre masă, în stînga, perete, în dreapta. Iar scaunul din capul mesei nu e atît de incomod, de tare, de neprimitor…

Bun. Acesta este un ceainic - din argint; mai puţin după formă, cît după aburii ieşind pe cioc. Şi ciocul e de argint. Am văzut şi la Septimiu ceainic din ăsta, dar mult mai mic, nici jumătate cît al doamnei Piscupescu. Deşi, dacă îi beau ceaiul, ar trebui să renunţ la Caragiale, să nu-i mai zic Piscupescu, Elefterescu, Protopopescu, să-i spun, pe numele ei adevărat. Aceasta este o zaharniţă - după zahărul gustat cu degetul. Tot din argint şi, uite, nu mai ştiu numele adevărat al doamnei; atîta i-am spus şi în gînd, şi tare, cu amicii, caragialeşte, încît măcar ca nume, a devenit un personaj, nu mai este persoană. Tot ceva cu -escu, dar care?, sunt sute de -eşti, din orice poţi face un -escu. în primul rînd din prenume: Ion, Niculaie, Vasile, Gheorghe; din ocupaţii: morar, fierar, popă - dar şi din prenume şi nume vădit neromâneşti: Ivănescu, Staicovicescu, Moruzescu, Volfescu, Delaportescu…

Linguriţă de argint, cuţit de argint… Numai ceaşca şi farfurioara din ne-argint; din porţelan. Şi ulcioraşul cu lapte - lapte adevărat, la oraş! Şi un ceva, un soi de borcănaş cu dulceaţă de căpşuni; şi pîinea - nici ea nu e de argint (şi dacă i-aş zice: Madam Argintescu? - mai sunt atîţia, atîtea). Am băgat de samă şi la Septimiu: ceaiul din argint are gust de cocleală; abia simţit, dar simţit. Ai putea crede că cocleala, sau impresia, vine de la frunzele de ceai adevărat, dar nu: noi, acasa, bem de regulă ceai de mentă, însă la zile mari, bem şi ceai-de-ceai, rusesc; şi nu se

simte cocleala, fiindcă ceainicul nostru e din tablă smălţuită. Aşa că nu e bun numele Argintescu pentru doamna.

Ca să nu se simtă cocleala de la argint, pui mult zahăr, aşa am citit; sau auzit; şi nu-l laşi să se răcească; şi ajuţi cu multă pîine cu destulă dulceaţă - de căpşuni. Deşi parfumul căpşunilor, în principiu nu se bate cap în cap cu al ceaiului - care nu-i negru, rusesc, trebuie să fie englezesc din India - dar numai în principiu, fiindcă dacă înainte de a culca pe pîine dulceaţa, îi aşterni o saltea sănătoasă de unt… E-hei parfumul untului: îmi aduce aminte de Mana. Nu pentru că în Ardeal n-aş fi mîncat, ba da, ba da, însă mai mult de bivoliţă, alb, care nu are parfumul auriu al vacii.

Doamna Aurescu a pus pe o tavă o singură ceaşcă; concluzie: tavă pentru o singură persoană - dar ce porţie, numai pentru mine! Iar dacă-i porţie, însemnează nu numai că pot, că am voie, dar că trebuie să o consum toată, nu-i frumos să renunţi la porţie, oriunde ar fi ea distribuită. Doamna Porţia a umplut cu vîrf şi zaharniţa - dacă ar fi fost bucăţi, aş fi strecurat cîteva cubuleţe în buzunare, pentru zile negre, însă Madam Zaharescu a pus zahăr tos, nu se poate lua. În schimb, se poate mînca pe loc. Cu linguriţa. Pentru că nu se face să lingi farfuriile, se face să laşi ceva la locul-crimei, las laptele; şi o jumătate întreagă de căpşună, pe fundul borcănelului - nici n-ar fi sănătoasă combinaţia. Oricum, săru-mîna pentru masă, Doamnă Căpşunescu!

Bun. Am mîncat, m-am alimentat, am prins forţe noi - acum ce facem? Aşteptăm să se întoarcă stăpîna casei, îi mulţumim-frumos, îi mai comunicăm o dată că nu-trebuia, de ce s-a deranjat… Şi, după ce-i mulţumim frumos…?

Ce întrebare! După: fumăm o ţigară. Bună, ţigara - după, aşa am citit. Nu mă gîndesc la celălalt după la care mă gîndesc, mă gîndesc la cestălalt, la după-masă, la care ar fi timpul să nu-mi mai steie gîndul. Am citit în mai multe cărţi cum anume mulţumesc băieţii săraci şi tineri gazdelor bogate şi coapte - Doamnei Mulţumescu. Însă în cărţi scria numai ce se petrece după-după-aceea, nu şi după-în-timpul. Deci nu ştiu.

Nu aş, în ruptul capului, mărturisi că nu ştiu - cu toate că am ştiut. Mai potrivit ar fi: ştiam. La perfectul-imperfect. Uite un domeniu, ca să-i spun aşa, în care memoria nu poate fi de folos: eu ţin minte că am făcut asta, la Mana; că făceam şi nu o singură dată; ţin minte ce şi cum făceam, dar ţinerea de minte nu mă ajută să ţin minte pentru acum - aşa ceva, şi e ca şi cum n-ar fi fost; ca şi cum n-aş fi făcut. Oare de ce, m-am tot întrebat, mă întreb din ce în ce mai des, aproape tot timpul, de la o vreme şi mai ales la internat, seara, după stingere, pe întuneric, în aşternutul de

jăratic îngheţat, cînd mi-o aduc, în faţa ochilor închişi pe Maricica, în totdeauna, halat şi mergînd, niciodată făr-de şi stînd şi ea, ca femeia cu bărbatul, cum am mai citit, pe ici, pe colo? Şi mă mai gîndeam ("pe cînd dormeam…"): De ce numai Maricica, doar mai sunt atîtea alte femei pe care le-am cunoscut la Astra ori pe Corso şi numai puţin decît pe ea - uite, de pildă cu Maricica n-am schimbat niciun cuvînt şi n-am atins-o pe la halat nici măcar cu vîrfurile degetelor, de ce nu mi-o aduc pe Şoricica, doar cu ea m-am şi sărutat? Pe Gita o las de-o parte, ea numai cu Stalin se -, dar de ce nu mi-o aduc, la internat, pe Doamna Ofiţerescu, şi simpatică, şi formată şi dedicată şi - ei bine, chiar dacă ea mă pupase, prieteneşte (cînd, pe coridor, la Astra lăsasem să-mi scape că ea respectă şi scrisul şi scriitura - şi semnătura Marelui Luceafăr), pe gură mă sărutase şi, din punctul de vedere al unui spectator (să zicem: Septimiu), se văzuse, nu că X sărută pe Y, ci că X şi Y se sărută…? De ce? Aşa. Să zicem: din pricina mirosului.

A mirosului, dar care nu mai este. Bine, admitem: afară: la brad, prin parc, pe stradă, nu i l-am simţit, pentru că era îmbrăcată gros. Dar gros îmbrăcată era şi Madam Ciclopedica - şi am simţit-o! Am mirosit-o de la… cîţi metri să fie de la sub-brad la uşa de intrare: două porţi bune de fotbal cam cincisprezece metri! Şi dacă dăm vina pe îmbrăcămintea groasă care ar fi oprit, păstrat mirosul, de ce n-am simţit nimic aici, în casă: întîi, în antreu, cînd şi-a scos paltonul şi, înainte de a-l atîrna în cuier, l-a chiar vînturat - iar vîntul nu mi-a adus nimic; apoi după: deşi a depus tava pe capătul acesta al mesei, în timp ce eu eram în uşa dinspre vestibul, de ce n-a rămas măcar o aţă, un fulg, o părere de odoare? Şi încă: va fi fiind salonul doar de-trecere, însă trece ea cel puţin de patru ori pe zi? Aşa ceva rămîne în casă, în lucruri, în aer…

Ce s-a întîmplat: a dispărut, dintr-o dată? Cu ajutorul a ce, fiindcă sunt convins, şi înainte, cînd era şi se străduia să-l şteargă, să-l neutralizeze - cu spălat exagerat, cu alifii, farduri, parfumuri: degeaba. Şi uite: Azi, numai… Deloc-deloc. Azi, aici, e un altul, pe care, la Astra, pe coridor, îl întrezăream, ca fiind cel natural şi bun, dar sugrumat, strivit între artificial şi rău. Cam dulceag, dar ne-greţos. Ba, dacă mă gîndesc, adulmecînd, destul de plăcut; chiar bun. Fiindcă e adevărat.

O fi el adevărat, dar eu? Sunt eu, cu adevărat, aici? Într-o casă - urîtă, dar mare şi caldă - la o masă (prea lungă, dar bună - ce spun eu: extraordinară şi forma, dar conţinutul…, mai ales untul cu dulceaţă de căpşuni), totul a-dus-pe-ta-vă!, numai pentru mine, de către o doamnă adevărată, vreau să spun că, chiar dacă,

uneori, pe coridor, la fumat, cu băieţii, îi scapă fie cuvinte, fie intonaţii de oarecum ţopică, le puneam pe seama încercărilor ei de a coborî pînă la noi, puştanii, elevi de liceu, neştiind că noi trei nu suntem deloc elevi, cum crede ea şi nici abia într-a VIII-a, decît cu numele…

În cărţi, cei care nu-şi cred ochilor (urechilor, nasului) se ciupesc: dacă visează, să se trezească. N-am fost niciodată pus într-o asemenea situaţie. Numai în situaţii rele, nenorocite, tragice iar atunci, nu ştiu de ce, dar oamenilor nu le vine să se ciupească, nădăjduind că or să se trezească din visul-rău. Dar atunci cînd visul e bun, de ce să te trezeşti, din voia, voinţa ta?; nu suferi destul cînd te trezeşti din visul frumos fără voia ta?

Aşa că rămîn aşa, ne-trezit. Dacă-i vis, să continuie; dacă nu e, cu atît mai bine, pentru toată lumea; în frunte cu mine.

Da, domnule. Şi cînd te gîndeşti că abia acum trei sferturi de ceas sau poate nici atît, dîrdîiam de frig (mai grav: dîrdîiam pe dinăuntru, aveam un frig-interior) sub bradul lui Bariţ şi aşteptam, dîrdîind interior, o minune; o aşteptam, dar nu mai credeam în ea; stăteam, acolo, rămas - unde Dumnezeu să mă fi dus în altă parte? -încercînd să nu mă mai gîndesc la nenorocire, la catastrofă, la închidere; ca o legumă, ca un… cartof-îngheţat. Nici să plîng nu n-aş fi fost în stare. Pe undeva, pe foarte departe, nădăjduiam: că are să vină cineva; să ne spună că NU; că a fost doar o mică încurcătură, o oarecare neînţelegere; că azi e cam tîrziu pentru re-deschidere, dar de mîine, ca de obicei, putem veni la Astra noastră… Am citit undeva ce a spus un înţelept chinez: că atunci când se arde o carte, moare, dispare o bibliotecă. Dar când moare un om - de inimă rea, de ăncis p. iventru - nu moare o carte?, bine, una mică, îi ziceam : bibliotecă şcolară ? Or aici este ucisă Astra!

Şi, în loc de cineva care să ne întoarcă la loc, pe faţă, cu Bunavestirea, uite-o pe ofiţerică, bocind, cu mască senină de mort născut mort; şi care mă înhaţă de revere, ca să spună, ce: că din, contra!, că a fost ea sus-de-tot; şi că am văzut eu ce i-au făcut ei Astrei?

Şi dacă acolo a început visul? Dacă sunt, în continuare, sub brad, aşteptînd; şi aşteptînd cu destulă speranţă: că ne-am înşelat, cu toţii, cu toţii am înţeles aiurea - Astra e deschisă, doar să apăsăm bine, ivărul, împingînd în, acelaşi timp, bine, cu umărul, uşa îngheţată în toc, de gerul de astănoapte…?

Pentru că lipseşte mirosul: n-am ajutat-o pe Madam Neajutorescu la sacoşă, nu am condus-o acasă, nu m-a invitat înăuntru, nu a venit cu tava încărcată de arginturi şi bunătăţi; iar acum n-o chiar aştept să re-vină, să re-apară, ca să-i mulţumesc

pentru masă şi, din mulţumire-n mulţumire, să trecem la mulţumitura băiatului sărac adresată gazdei bogate şi nemulţumită de bărbatul ei personal…?

Sau altfel: vis, nevis, oricum, doamna pe care am condus-o şi care mi-a adus tava nu e doamna cea care, la Astra, distribuie scrisul-în-manuscrisul, sublima şi căscata, drăguţa şi nefericita - din pricina mirosului; ci alta, care-i seamănă. Sub brad şi o bună parte din drum nu-i semăna, avea o mască adevărată, nu doar un fard ceva mai groscior. Însă dacă-i o altă persoană, să zicem o altă nevastă de ofiţer mare de tot la serviciul politic al armatei? Şi care, trecînd prin Parcul Astra, cu sacoşa plină de bunătăţi de la prăvăliile lor, speciale, unde nu au acces decît tovarăşii cei mai egali ai poporului muncitor, avînd ea nevoie de un hamal amator, m-a găsit pe mine?

Trebuie să fi arătat, acolo, sub brad, rebegit rău şi resemnat şi cu foamea-n ochi - ca oamenii aceia de prin gări, autogări, şi ei amatori - pentru un măr sau un covrig îţi cară bagajele oriunde, oricît de departe… Însă dacă ar fi fost o femeie cu totul străină de ofiţerica noastră de la Astra, n-ar fi adus vorba de ăncidere; n-ar fi ştiut dacă noi, frecventatorii, nu suntem siguri… Străină, dar nu prea, să zicem o soră informată, ţinută la curent cu mersul bibliotecii şi cu amiciţiile - curate, se-nţelege - ale adevăratei frecventatoare; cu atît mai la curent, cu cît e o soră geamănă - au mai fost cazuri, e plină literatura de gemeni, de dubli…

Aşa se va fi explicînd prezenţa mea, în capul mesei, la căldură, ghiftuit din argint şi din porţelan, nemailipsindu-mi decît ţigara - am tot ce-mi trebuie, dar nu văd vreo scrumieră; deci în casa asta nu se fumează; dacă ar fi cu adevărat ofiţereasa noastră de la Astra, chiar fără scrumieră, mi-aş fi aprins ţigara; ea fumează; ea da, soră-sa geamănă: ba. Da, domnule, am băut ceai din argint marcat, din porţelan de mari mărci - acum ceaşca e goală, pot s-o răstorn, ca să citesc ce-i scrie pe fund - poftim: Rosenthal! Dacă aş căuta covorul mai lung şi mai lat decît masa, cine ştie ce marcă aş citi: Ispahan ori Korassan ori poate chiar Tebriz - ce, te joci cu inversnaţionalizaţii? Cu “beneficiarii”? Cu “noii stăpîni? Se spune că alde ăştia primesc, de la partid, nu numai casele, cu lucrurile din ele, dar primesc şi lucruri de prin alte case. Nu toţi; şi la ei, inverşii, funcţionează egalitatea comunistă: un simplu miliţian primeşte un apartament şi ceva mobilă de strictă necesitate: paturi, mese, scaune, dulapuri. Însă un procuror sau un ofiţer de Securitate, după ce capătă o vilă întreagă, cu tot cu mobila aflată pe loc, se duce, cu nevastă-sa la un fel de magazie-expoziţie şi ia - cică pe bază de inventar - mobile de preţ, covoare scumpe, tablouri, argintărie, bijuterii,

blănuri, chiar toalete de la Paris, chiar rufărie de mătase, de damă (a mai rămas ceva, după trecerea ruşilor…). Aici, pe pereţi, nici un tablou - ba, aş zice: din contra, fiindcă se văd bine dreptunghiurile mai deschise la culoare, înseamă că de aici s-au luat şi s-au dus la expoziţia-magazie. Apoi mobila: nu văd măcar un scaun mai acătării, un scrin, ca în casa lui Septimiu. Masa asta nu e primită pe bază de inventar, acolo, o fi fost făcut pe loc, aici, findcă sunt sigur: stăpînul vilei a poruncit să-i fie făcută mai întîi o masă - abia apoi, în jurul mesei să-i fie construită casa. Iar covorul n-o fi de preţ, o fi el mare, în schimb, e urît; deşi există persoane cărora le place urîtul, pentru că a costat ochii din cap.

Dar asta e problema naţionalizaţilor - pe faţă, pe dos, a alungaţilor, a instalaţilor în locul lor - problema mea e alta şi urgentă; şi arzătoare: nasul. Mi s-a dezgheţat de căldura casei, a ceaiului, curge ca un izvor, am consumat batista şi n-am alta de rezervă. Am văzut, în antreu, pe măsuţă, două teancuri de rufe proaspăt spălate şi călcate, probabil doamna dă la spălat în oraş, i le va fi adus vreo maricică şi ea le-a pus acolo şi le-a uitat. Bine a făcut, fiindcă am văzut, deasupra unui teanc şi batiste. Dar nu bărbăteşti. Eu aş avea nevoie, acum, de o batistă popească, de un ştergar.

Problema mea, urgentă: mă plimb prin salon şi, ajuns în antreu, iau o batistă? Chiar două, fiindcă sunt mici? Iau fără să cer? - nu se face. Dar nu se face nici să-i ceri unei doamne o batistă. Cum formulezi cererea? N-am mai formulat aşa ceva şi n-am citit în nici o carte despre o asemenea adevărată problemă a bărbatului - care nu-i şi a femeii: o femeie poate, în oricare moment al romanului să-i ceară bărbatului, explicit-sau-implicit o batistă - plînge ori are de gînd să plîngă şi atuncea bărbatul vine cu batista lui, totdeauna albă-albă, nefolosită, şterge el lăcrămioarele iubite sau doar însoţeşte cu mîna lui mîna ei - cu batista. Din astea am văzut mai ales în filme. Dar reciproca nu-i valabilă, cum spune Mihăilescu de matematică.

Din fericire, nu sunt obligat să fur batiste: izvorul a secat, slavă Domnului! În ce situaţie m-aş fi aflat, dacă în chiar momentul culminant şi decisiv, aş fi avut urgentă nevoie să-mi suflu nasul… Pentru că momentul acela vine, vine, îl simt apropiindu-se. Sigur că ea nu mai e tînără, (ca să evit cuvîntul: bătrînă), iar adineauri, în parc, arăta de-a dreptul moartă, însă asta-i viaţa, culegi ce ajungi cu mîna, deşi jinduieşti mărul din vîrf, de-o pildă, Gita, aceea da, m-aş preface că am uitat scena-de-orgie cu Stalin, ba, în sinea mea, aş zice că o pedepsesc pentru destrăbălarea de la cenaclu, aş face şi eu ca ţiganul dintr-o poezie (foarte bună, a unui fost bun poet, M. R. Paraschivescu), i-aş trage un toc

de bătaie, în-timpul şi după - în poezie lucrurile sunt altfel prezentate, poetic: “Să te bat şi să te iert”, dar pînă să ajungem la iertare, să vedem cum ne descurcăm aici, pe pămînt, cu doamna în vîrstă. Colegii de internat au o expresie cu totul vulgară despre femeile ne-arătoase la obraz ori de-a dreptul urîte, pun la persoana a doua, a bărbatului (ca sfat, ca soluţie) o zicere mai frecventă şi aparent mai decentă (deşi dacă te gîndeşti bine, mai ales după cenaclu, înţelegi că e chiar mai gravă), în fine, ceva cu pusul poalelor în cap; ca să nu i se vază obrazul. Metodă care mi se pare şi inadmisibilă, proastă, inutilă, fiindcă dacă tu, bărbat, nu vrei să vezi, n-ai decît să închizi ochii, iar mai înainte, dacă nu-ţi place femeia, nu-i faci deloc, deloc! - eu aşa aş face, dacă s-ar prezenta situaţiunea.

Îi aud paşii coborînd scara. Uşa scării e în stînga mea. De cum simt uşa deschizîndu-se, mă ridic, mă înclin, spun:

– Săru-mîinile pentru masă, a fost foarte…

Nu mai continuu; nici mulţumirea crispată şi bălmăjită, nici înălţarea de pe scaun: o mînă mi s-a aşezat pe ceafă şi mă apasă, cald, la loc. Mă supun, recunoscător, mai ales că mă scutise de recunoştinţă, ajunsesem, cu cuvintele, la capătul ei, mai departe nu cunoşteam lecţia.

Simţisem pe cînd o auzisem coborînd scara, că îşi schimbase încălţămintea: nu mai bocănea cu cizmuliţele de oraş - le cunoşteam timbrul; dar nu se încălţase cu pantofi: şi ei sonori, pe lemn. Avea ceva-de-casă, dar nu îndrăzneam să-i caut cu privirea, deşi ea, din spatele meu, nu m-ar fi văzut văzîndu-i picioarele. Iar acum, chiar dacă aş vrea, n-aş mai putea: a venit, în stînga mea, s-a lipit de dunga mesei. În schimb, îi văd mîinile, prin faţa mea, adunînd…- neadunînd, pentru că nu răspîndisem nimic pe masă, ci doar luînd tava. Două-trei secunde.

S-a dus cu tot cu tavă îndărătul meu, la bucătărie. S-a schimbat de-casă. Nu i-am văzut decît mîinile; şi mînecile; şi, astupîndu-mi văzul spre încălţămintea, şi ea schimbată, partea de la mijloc: ceva negru şi uşor şi, parcă, transparent. Ţin minte bine cum era îmbrăcată de oraş, după ce şi-a scos paltonul: un pulover ruginiu, cu gît şi o fustă frumoasă, din stofă groasă, cenuşie, bătînd în argintiu - lucruri pe care nu le cunoşteam de la bibliotecă; nici cizmele roşcate, la Astra îi erau negre. Aşa stînd lucrurile, aş putea emite două ipoteze de lucru: Prima: ofiţereasa se îmbracă de-bibliotecă, în lucruri mai modeste, ca să nu provoace luptă de clasă printre femei (după sfatul-ordinul bărbatului); a doua: femeia căreia i-am cărat sacoşa nu e distribuitoarea de Eminescu de la Astra, ea m-a doar condus încoace, mi-a dat de mîncare şi a dispărut; femeia care a apărut adineauri, ca să ia

tava, nici ea nu e adevărata ofiţereasă - nu i-am văzut obrazul, însă nici ea nu mirosea; din contra, mirosea bine. În acest caz, am nimerit în casă străină, printre străini, am fost confundat cu alt-cineva, asta se cheamă, în romane mai puţin, mai cu seamă în piese de teatru, quiproquo. Dar cum viaţa nu-i teatru, pentru mine, ci numai roman, trebuie să explic, pe loc, confuzia, fiindcă quiproquo, în capul meu, înseamnă, nu doar luarea lui X drept Y, ci luarea lui X, un oarecare, drept Y, o mare personalitate, or, cît aş fi eu de modest (şi sunt) nu admit să fiu confundat cu cineva presupus superior: va fi el, Y acela, mai înalt, mai mare ca vîrstă decît mine, o va fi cunoscut îndeaproape pe doamna cu tava (sau pe doamnele cu tava), dar eu sunt eu şi nu îngădui să fiu luat drept altul, fie el şi Făt-Frumos-din Lacrimă!

Acum mă ridic cu adevărat de pe scaun şi încep:

– Stimată doamnă, e momentul să lămurim anume lucruri, am impresia, certitudinea că am fost confundat…

Cuvintele veneau uşor, se aşezau bine, le găseam cu atît mai la locul lor, cu cît nu le folosisem, aşa, niciodată, iar cînd îl auzeam, pe Septimiu rostindu-se asemănător, îmi venea să-l trag de mînecă.

Mă adresasem lungului mesei, cu gît lungit şi voce îngroşată.

Dinspre bucătărie, un zăngănit - o fi o cratiţă, o tigaie scăpată pe jos - sper că nu a fost tava, cu atîta porţelan şi argint - marcat.

– Ai spus ceva?, mă întreabă glasul liniştit al ei, al dragei de ofiţerică, cea cu care fumam, pe coridor, la Astra, cu care discutam - în fine, asistam activ la discuţiile ei cu Octavian şi cu Septimiu.

Mă răsucesc, ies de la 1ocul meu de la masă, mă apropii de uşa deschisă a bucătăriei. Ce fericire: o oarecare cratiţă, ea căzuse - o pune pe maşina de gătit, se întoarce.

Ea e. Distribuitoarea de la Astra. Atît că acum nu mai are pe obraz nici o urmă de fard; nici ruj pe buze. Aşa a e mai frumoasă; şi nevulgară - dar şi mai îndepărtată. Zice, arătînd din bărbie, încoace:

– Trebuie să te descalţi…

Înţeleg dar nu înţeleg. Ea clatină din cap: am înţeles bine ce era de înţeles. Se uită în jos, la picioarele mele.

Nu mă mai uit la obrazul ei: ca să înţeleg că a venit momentul culminant şi decisiv? Şovăi: să mă chincesc? Să rămîn drept şi să-mi ridic pînă la mîini cîte un bocanc?; să pun piciorul pe un scaun? Îmi spun că în asemenea decisive si culminate momente e recomandabil să-ţi păstrezi verticala: fără să dau impresia că execut un ordin, ridic un picior, în doi timpi şi trei mişcări,

desfac şireturile, depun piciorul la loc, tot încălţat, îl ridic pe celălalt…

Ea n-a fost atentă. Deschide uşa spre scară şi din cap îmi face semn să o urmez.

O urmez - dar ce fac cu bocancii? Unde-i pun? Să o întreb? - stric totul. Totuşi, unde pun bocancii? - dacă-i las la vedere si se întoarce bărbatu-său si vede o pereche de bocanci în salon? Putem noi pretinde pînă mîine că nu făceam nimic rău, nepermis, că ba citeam, ba discutam, el pe bună dreptate o să mă întrebe dacă nu pot citi o carte nici discuta aceeaşi carte, decît în ciorapi. Am găsit o soluţie: îi pun pe scaunul de pe care mă ridicasem şi îl apropii de masă. Aşa, da: n-or să mi se vadă bocancii.

– Ce faci, nu vii?

Vin, vin, vin. Ea a urcat deja jumătate din scară. Lumina de dincolo de ea mi-o arată în transparenţă - uşor deformată, pare mai scurtă şi mai groasă, dar ştiu că e efectul perspectivei. Cînd o să ajung la acelaşi nivel cu ea, o să văd că e normală - deşi rochia largă, neagră îi dă un aer pe care nu-l pătrund: de ce s-a îmbrăcat în negru?

Ca să-mi dau răgaz, mă întorc de pe scară şi închid uşa.

– De ce-ai închis-o?, o aud, însă, numaidecât: Bine, las-o aşa, închisă.

Urc în urma ei, descheindu-mă la haină. M-am încălzit: ceaiul, în primul rând. Să mă şi dezbrac? - încă nu: are să-mi spună ea, cum mi-a spus cu bocancii;cum are să-mi spună - restul..

Cînd ajung în capul scărilor, ea se opreşte în dreptul celei de a doua uşi, e dreapta. Fiindcă o mînă şi îmi face un semn - semn, să ce: să continuu mersul?; să mă opresc unde mă aflu? N-am înţeles decît că are un braţ alb, frumos. Totuşi, mai fac un pas; încă unul - nu se aude, în ciorapi. Ea continuă să facă semn cu mîna. Nu înţeleg ce vrea.

Greşeala mea: dacă nu m-aş fi uitat numai la mîna înălţată, aş fi văzut capul. Capul ei, lipit de uşă, ascultînd dincoloul.

Fulgerător, îmi îngheaţă picioarele; şi ceva pe aici, prin zona plexului: dincolo de uşă, în odaia a doua pe dreapta, se află cineva - cine, dacă nu bărbatu-său? În cel mai fericit caz, soacra; sau mama. O fi bolnav - sau bolnavă - şi ea vrea să se asigure că cineştiece, că încă n-a murit - de-o pildă. Fiindcă dacă, de-o pildă, a murit, nu mai putem înainta spre a treia uşă, tot pe dreapta, care dă în odaia numai a ei, unde, fără să facem zgomot, facem şi noi, ca omul - am citit eu şi din astea, iar dacă în cărţi mergea…

În cartea mea nu prea; nu, deloc. Nu se face.

Înalţ o mînă, o agit. Ca să-i atrag atenţia că vreau să-i spun;

că vreau să-i spun ceva - dar nu acolo: coborîm în salon, să-i spun… Nu ştiu dacă se face să-i spui unei doamne un secret, ceva delicat, în timp ce te încalţi, îţi înşiretezi bocancii. O să mă, întîi, încalţ - şi ea, în timpul ăsta? Mă aşteaptă? Să mă încalţ cu bocancii? - nu se face. Atunci, uite cum facem: eu mă grăbesc să cobor înaintea ei; pînă să mă ajungă din urmă, îmi bag picioarele în bocanci, vîr şireturile îndărătul turetcilor - o să strîng şireturile, încolo, după colţul străzii. Şi-i spun: Stimată doamnă…

Am uitat ce voiam să… N-am uitat cu adevărat, mă întreb dacă se face să-i spun: Stimată doamnă, nu vă supăraţi pe mine, dar eu am obiceiul să ziceam-că - aşa că nu mă luaţi în seamă, faceţi ca la dumneavoastră acasă…Bine, dar ea nu trebuie să ştie. Şi, chiar de i-aş spune, explica, ea nu ar pricepe - m-ar repezi: Dar cum îţi permiţi dumneata, domnule, să-ziceai-că!, cu mine!? Aici, în casa mea? Neruşinatule! Aşa ar zice, dacă ziceam-că i-aş spune şi nu i-ar plăcea. Dar chiar dacă-i plăcea şi zice: De ce să ziceam-că - să făceam! - ei, pe unde scot cămaşa?

Trebuie să gîndesc iute-iute, să găsesc soluţia. Nu soluţia, altceva - problema mea este că sunt îngrozitor, nepermis de timid şi pe lîngă asta nu ştiu nimic. Şi nu vreau, în ruptul capului, să fac ceva care nu se face oamenilor buni - nici răilor, dar pe aceia îi dau dracului şi nu mă gîndesc la ei. Problema mea, acum, este următoarea - şi trebuie să mă gîndesc la ea repede de tot: cum să împac realitatea-aşa-cum-este-ea cu ziceam-că? Mai mult (iute, iute!): cum să fac să nu se bage de seamă că este un, ziceam-că şi un ziceam-că-ziceam-că - mai clar: în realitatea-care-este, ştiu unu: ofiţerica e un om curat; doi: eu trebuie să fiu un băiat curat; trei: în realitate, nici nu ne trece prin cap să facem tot felul de chestii, noi, doi, în casa goală şi în absenţa bărbatului - patru: bănuiesc ce-i acolo, în odaie, dar ziceam-că nu bănuiesc, nu ştiu, aşa că să-mi dea permisiunea, pentru cinci-zece secunde, să ziceamcă - măcar aşa, în ziceamcă. Fie şi trei secunde…

Ea nu mi-a văzut mîna agitată. Nu mă mai vede deloc. A intrat. Şi-a lăsat în urmă braţul - cu care mă cheamă.

Asta-i viaţa, lăsăm pe altădată, cu altă doamnă ziceamulcă.

Transpirat bine (trebuia să-mi scot haina - acum e prea tîrziu, mă rezem cu spatele de perete, lîngă uşa pe care a intrat.

O aud, vorbeşte cu cineva, în şoaptă - cu bolnavul? Cu mortul?

Nu-mi plac morţii, nu-i pot ţine la distanţă nici invenţia asta a mea, e singurul domeniu în care nu pot să ziceam-că: nu. Mai bine facem aşa: ziceam că nu e nimeni în odaie, vorbeşte şi ea, singură; ori îmi spune mie, pe care mă ştie în preajmă, ceea ce nu mi-a spus pînă acum.

Bine bine, dar de ce-i întuneric în odaie? Nu-l văd întunericul cela, uşa e în dreapta - dar n-am urechi? Mai ales: miros? Nu de tot, întuneric, dar este; unul făcut, nu născut; nu odaie fără ferestre, nici ferestre perdeluite. Îl aud, binişor, bine, întunericul. Acum îl şi miros: miroase a lumînare aprinsă (n-am auzit chibrit frecîndu-se de cutie, nici brichetă clănţănind, aud însă cum cresc şi se înmulţesc lumînările aprinse.).

E mort, dar nu foarte. Vreau să spun: un mort special. Bănuiesc cine. Dar îmi zic că ziceam-că nu stiu,

Cu invenţia asta a mea, poţi face, în afară de lucruri frumoase - şi lucruri utile. De-o pildă, să lungeşti prezentul, să tragi-de-timp, cum se spune la baschet; să amîni. Ştiu ce ştiu, dar nu strică, pe timpurile astea să-ţi spui că nu ştii chiar tot ce ştii - să mai vedem, să mai aşteptăm.

Ziceam că aşteptam.

Aşteptînd, făceam un pas. În faţa uşii.

Bine ziceam: lumînările: o sută, o mie. Lumînări speciale: nu răspîndesc lumina, ard pentru ele, înde ele, aşa că le văd doar limbile pe cerul negru-negru. Încep să o desluşesc, să o deduc: acolo unde nu arde şi dacă are contur de ea… Însă nu peste tot: răzbat prin negrul transparent al rochiei acolo unde e numai rochie - numai de n-ar răzbate la propriu, de n-ar lua foc.

Se roagă. Se face să mă rog şi eu. Nu ştiu pentru ce, nici cui să mă adresez, dar nu strică. Ea se roagă unei icoane, eu, îndărătul ei, tot cam înspre ea - vreau să spun: icoană. Cea de dincolo e alcătuită din cioburi mişcătoare, de la pîlpîirea lumînărilor, nu-mi dau seama pe cine reprezintă. Cea de dincoace, conturul.

Pentru întîia oară, văd asta. Aşa. Am mai văzut fete, femei în costum de baie; şi de sport. Nu erau aşa: goale de tot, dar tot în negru.

Mă rog. Am luat-o cu Tatăl Nostru, l-am terminat fără să-mi dau seama, acum îmi dau seama că am trecut la Născătoare. Deci, aşa este Ea făcută. Doamne Dumnezeule şi Născătoare de Dumnezeu, deci aşa este Ea născută. Am citit undeva că nimic nu dezgoleşte mai mult şi mai frumos decît ceea ce acopere - aşa ceva. Sau poate altfel scria în cărţi, însă cărţile sunt pentru cititorii de cărţi, nu pentru privitorii de minuni - ca mine.

Numai de n-ar lua foc.

Dacă ţesătura neagră e atît de transparentă, atunci e şi inflamabilă; şi dacă negrul e atît de inflamabil, atunci albul nu ar suferi vreun rău, vreo durere, n-ar avea cînd, poate că n-ar avea timp să simtă că o îmbracă focul. Şi o dezbracă - de jos în sus, fără nici o intervenţie omenească, nici a ei, nici a mea, numai a focului, ar fi descoperită de foc, de jos în sus, pentru că ele sunt

din piatră, nemuritoare şi rece nu invers: iar pînzele acelora se păstrează întregi la coborîre, pe cînd ceastălaltă se consumă în sus. Şi atunci…

Şi atunci ziceam că ne năpustim să stingem focul; să salvăm. O o o o luăm în braţe, o acoperim, învelim cu Mine, o o o stingem.

Ba n-o stingem. Să ardă!

Încă nu. Să mai rămînă aşa, nearsă, cît să-i învăţăm pe de rost sufletul trupului de femeie. Dacă aş fi scriitor, aş scrie un roman în cinci volume şi ceva, numai despre. Chiar necunoscînd, în sensul biblic, trupul - ce nevoie aş avea, după ce i-am cunoscut… Nu: după ce i-am văzut… Cu toate că n-ar fi de mirare dacă, la ea, ar fi unul si acelaşi.

I s-a modificat desenul în partea de sus; braţele i s-au dezlipit de coaste, acum partea de sus a lor, palmele au intrat, simetric, în negrul gîtului. S-au unit, presupun pentru rugă.

Fac o jumătate de pas la dreapta. Mă sprijin cu umărul de tocul uşii. Ştiam eu, cînd ziceam că icoana e un portret.

Îmi port capul într-o parte, în alta, pentru ca, din mutările luminilor să-l încheg. Înţeleg: că a fost lucrat în ulei cu pastă groasă, a ieşit un aproape basorelief de cîtă materie a fost folosită; de aceea avea reflexe mişcătoare de la lumînări.

Asta era. Ziceam eu că.

Mă centrez în cadrul uşii, urcat pe prag.

Icoana e Eminescu.

Ziceameucă. Cu toate acestea, mai ziceamcă am tresărit; chiar tresăltat. Nu mă aşteptam, atît de repede, atît de aici.

Lui i se roagă - acum desluşesc cuvintele.

Nu e, cu adevărat, rugăciune, încă nu. Acum îi povesteşte. Îi zice pe nume: Mihai şi îi povesteşte povestea Astrei: cum ei, păgînii, s-au pornit pe prigoană, pe epurat; cum, astă vară, s-au prefăcut că îl sărbătoresc; cum se prefac că or să-l sărbătorească şi la anul, în ianuarie, centenarul naşterii, zic ei - dar nu i-au tipărit cartea, ba au epurat cartea tipărită, înainte.

Oftează adînc; îşi recapetă suflul, porneşte iar: îi povesteşte cum ea a copiat cu mîna ei cartea lui; o face de un an încheiat, însă cîte còpii poate ea face?; o singură mînă, a unei singure femei? Nu le-a numărat, dar prea puţine, prea puţine - sunt atîţia tineri, numai aici, la Sibiu cîţi sunt - dar în ţara-ntreagă?, care nu-i cunosc, din carte, decît două-trei poezii; ce-o să se aleagă din tineretul din ziua de azi, fără Cartea lui, fără Poezia Luceafărului?

Oftează, se odihneşte, reporneşte; acum mărunt-mărunt:

Că păgînii au închis biblioteca; cică pentru inventar, dar ea a fost la ei, sus-de-tot, la comitetul-raional; şi la orăşenesc; a vrut

să afle adevărul, e inventar sau altceva? Dar păgînii cei mari n-au vrut să stea de vorbă cu ea; ba păgînul de prim-orăşenesc a vorbit foarte urît cu ea: întîi n-a vrut s-o primească; apoi, cînd ea a intrat fără voie în birou - unde nu era şedinţă, cum pretinsese secretara şi l-a întrebat: Ce-i cu închiderea Astrei?, el a făcut: Da' ce, tovărăşico, altă treabă n-ai, rămâne prea mult, pe-teren, tovarăşul nostru şi nu te ocupă dînsul?; şi ea s-a stăpînit şi a pus iar întrebarea: Ce-i cu închiderea Astrei - nu vă e ruşine? Atunci păgînul de orăşenesc a strigat la ea să nu folosească termenul duşmănos **închidere**, numai reacţionarii se dedau la zvonuri contrarevoluţionare şi că nu se aştepta să-l audă din gura unei tovarăşe pe care o cunoştea de justă, de conştientă! A deschis uşa, aproape a dat-o afară din birou, nenorocitul, păcătosul, păgînul!; că, dacă ştia ce suflet-de-cîine are, nu-l primea în casă, de-atîtea ori l-a primit, cu soţul, ca pe-un prieten şi consătean al soţului…

Pauză. Respiră adînc, porneşte iar:

Că s-a prezentat şi la primul-raional, dar se vedea cît de colo că păgînul de orăşenesc îl anunţase prin telefon, un nenorocit de doi metri i s-a proptit în uşa secretariatului şi i-a zis că tovarăşul prim n-o primeşte, că ştie tot despre zvonul-duşmănos-cu-bibliotecile, şi-i recomandă călduros să nu se bage în probleme-de-stat!; şi că ieşind de la sediu, pe trotuar s-a întîlnit cu un tovarăş mic în grad, el a stat puţin de vorbă cu ea, a încercat să o liniştească, a zis: la revoluţie ca la revoluţie; şi a mai zis: nu poţi face omletă fără să spargi ouăle; la despărţire i-a şoptit că, în limba sovietică, inventar la o bibliotecă înseamnă ardere…

Ardere. Ca la Şeica. Însă la Şeica erau cîteva sute de cărţi, hai o mie - dar la Astra?

Trebuie să, nu ştiu ce trebuie să, mai încolo, ca să împiedicăm inventarul, dar ştiu că trebuie să plec. Poate că dacă stau acolo, în faţă, lîngă statuia lui Bariţ, poate n-or să…

Păşesc de-a-ndăratelea, peste prag, în coridor. Numai un pas.

Pentru că ea, fără să se întoarcă, m-a chemat cu mîna; mi-a făcut semn să mă apropii. Acum arată locul din stînga ei.

Iar acum îi vorbeşte lui Mihai despre mine. Mă prezintă: Uite, Mihai, l-am adus pe băiatul ăsta - continuă să-mi facă semne să vin lîngă ea. Ca să-ţi spună şi el, zice ea. Să afli din gura lui ce-i aşteaptă pe tinerii din ziua de azi, dacă…

Se lasă în genunchi. Nu şi-a potrivit poalele rochiei. Înainte de a îngenunchea, se aude un început-de pîrîit de ţesătură.

Numai de n-ar lua foc. Numai de. N-ar arde cărţile.

Fac, tiptil, pe coridor, un pas la dreapta. Acum n-o mai văd, însă o aud:

Îl roagă, îl imploră, îl somează pe Mihai să facă el ceva, din cer, de-acolo. Ca să nu fie date-inventrului cărţile. Că e mare păcat.

Mă răsucesc, încetişor, încetişor, mă sprijin cu mîna de perete. Sunt cu faţa în sensul bun: spre scară, spre ieşire.

Acum o aud cum ridică glasul: plîngînd, îi cere lui Mihai să-i ardă, El, cu focul ceresc, dacă se ating cu focul de o singură carte; să-i fulgere; să-i spintece; să facă să li se usuce mîna cu care s-ar atinge de cărţi - fiindcă, să spună şi El, Mihai: ce se face ea, dacă Astra rămîne doar cu zidurile?, doar cu numele? Cui mai distribuie ea scrisul-în-manuscrisul?; şi ce se face bietul tineret din ziua de azi, rămas fără scrisul-scriitura-semnătura Luceafărului? Să facă bine Mihai, Mihăiţă, dragu-mamii, să coboare blînd…

Ştiu: dacă nu cobor eu, în clipa asta - în salon, în curte, în stradă, în Parcul Astra, o să vină rîsul-plînsul.

Ştiu: nu mai e de folos ziceamulcă. Nu mai poate nici chiar el.

Strîng tare-tare pleoapele şi caut - şi găsesc direcţia: drept înainte. Deschid ochii, cît să mă conving că e direcţia bună. Păşesc aerian, poate exagerat, dar să nu se audă nici măcar ciorapii pe covor.

Ea, îndărătul meu şi rămasă din ce în ce mai sus, zice, stră-zice, strigă, îl cheamă cu glas mare şi deznădăjduit pe Luceafăr: să coboare-blînd. Simt că mi se micşorează, strînge, miceşte pielea capului - de chemarea, cu sughiţuri, a ei.

Nu o pot îndulci decît aşa: decît zicînd cu buzele, dar mute, scandînd, coborînd scara:

“Nu credeam să învăţ a muri vreodată,
Pururi tînăr, înfăşurat în manta-mi”.

Şi încă. Încă o dată, aceleaşi două versuri - pînă în salon.

Acolo, sus, glasul ei a căpătat ştirbituri - de cît strigă.

Să închid uşa? Da sau ba. N-o închid.

Bocancii din sertarul-scaun.

Mă încalţ aici? Da sau ba? Nu, îi iau în mînă, o să-i încalţ în antreu, şireturile o să le leg afară, la aer, la ger.

Pornesc la străbaterea salonului, cu:

“Nu credeam să învăţ a muri vreodată”.

Totul se învaţă.

Dar dacă moare ea? Dacă ia foc?

Mă întorc? Să o acopăr?, să o sting? Da sau ba: nu mă întorc: ardă. Şi-a încheiat misia.

Ea - dar eu? Eu:

"Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării"

De departe, de departe, de peste mări şi ţări, răzbat doar i-urile ei:

"Mai departe, mai departe, mai încet, tot mai încet în văzduhul tămâiet…"

Văzduhul tămîiet e pipărat, tare. Am ieşit cu bocancii neînşiretaţi, cu paltonul pe-un umăr, fularul pe celălalt, căciula în mînă.

Am închis uşa de la intrare? Da sau ba.

Portiţa se închide, se lasă aşa? Aşa.

Mi-am legat şireturile, m-am îmbrăcat pe mîneci, mi-am potrivit fularul, căciula.

La primul pas, îmi repornesc Oda; la răspîntie, o închei:

"Piară-mi ochii tulburători din cale,
Vino iar în sîn, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniştit, pe mine
Mie redă-mă".

Un ceas dintr-un turn bate o oră. Trec alături:

"Se bate miezul nopţii în clopotul de-aramă…"

Şi mă opresc. Cu versul, cu mersul Nu e al nopţii, miezul; apoi ritmul - ritmul e altul, nu e un de-mers.

De-mers e *Odă în metru antic*. Învăţată pe de rost de pe o foaie de hîrtie, primită de la ea, la Astra, o foaie scrisă-n-manuscrisă:

"Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată,
Pururi tînăr, înfăşurat în manta-mi".

Paris, 1986
1988